



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Candidatus Abbreviatus Jurisprudentiae Sacrae, Hoc Est,  
Juris Canonici, Secundum Gregorii Papae IX. Libros V.  
Decretalium Explanati Summa, Seu Compendium**

**Pichler, Vitus**

**Augustae Vindel., 1733**

Liber IV.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63462](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63462)



Decretalium Gregorij  
PAPÆ IX.  
LIBER IV.

**I**N hoc pertractantur causæ Matrimoniales seu Matrimonium spectantes, quæ, licet Laicis ferè sint propriæ, ad Judicem tamen & ad forum Ecclesiasticum privativè pertinent, tam externum quàm internum; quia Matrimonium inter Christianos est à Christo elevatum ad rationem Sacramenti. Quapropter, quæ in hoc IV. libro traduntur, tam Clericis & Religiosis quàm Laicis scitu perquam necessaria sunt.

TITULUS I.

*De Sponsalibus, & Matrimonio.*

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid sint Sponsalia de futuro.*
3. *Debent esse promissio vera, non ficta.*
4. *Quid Juris, si fictè promittens obtinuit copulam.*
5. *Sponsalia metu extorta valent.*
6. *Debent esse promissio mutua.*
7. *Verbis vel signis sufficienter expressa.*

8. *Spon-*

8. Sponsalibus an, & qualis conditio;
9. Et an arrha adjici possit;
10. An etiam pœna à resiliente solvenda.
11. Quinam possint contrahere Sponsalia.
12. An liberi sine consensu parentum.
13. Qualem producant obligationem.
14. 15. Et pro quo tempore.
16. Qualiter inducat impedimentum publicæ honestatis.
17. 18. 19. 20. Quibus modis dissolvantur Sponsalia.
21. An propria auctoritate dissolvi possint.
22. Quid sit Matrimonium. An contrahi valeat sub conditione servanda castitatis; vel exclusæ ratione Sacramenti.
23. Quanam ipsius causa, & effectus.
24. Quotuplex sit Matrimonium.
25. 26. Qualem requirat consensum.
27. An etiam consensum parentum.
28. An utriusque consensus debeat simul poni.
29. Quinam validè ac licitè contrahant.
30. Impedimenta Matrimonii Impedientia,
31. 32. Et Dirimentia tam Juris Positivi quàm Naturalis.
33. A quo statui, vel introduci possint.
34. An Hæretici Germaniæ ligentur iis, quæ Jure Ecclesiastico sunt constituta.
35. An Matrimonium contrahi possit cum dubio Juris.
36. 37. Quando Error sit Impedimentum Dirimens.
38. 39. An & quo Jure Metus dirimat Matrimonium.

40. *Quomodo purgetur metus.*  
 41. *Quando Raptus sit Impedimentum Dirimens.*  
 42. *An idem dirimat etiam Sponsalia.*  
 43. *Qualis disparitas cultûs sit Impedimentum Dirimens.*  
 44. 45. *Quid sentiendum de Matrimonio, quod Catholicus contrahit cum Hæretica, vel vicissim.*  
 46. *De Impedimento publicæ honestatis orto ex Matrimonio Rato, seu Sponsalibus de presenti.*

**I** Rubrica præfixa duas nobis exhibet partes, nimirum *Sponsalia & Matrimonium*. Illa bifariam accipiuntur, pro *Sponsalibus de futuro*, quæ sunt promissio Matrimonii ineundi, & ordinariè veniunt nomine *Sponsalium*, vel *Sponsaliorum* (utrumque enim est in usu) vel pro *Sponsalibus de Prasenti*, quæ sunt ipsum Matrimonium Ratum, seu Contractus Matrimonialis. In prima parte agemus de *Sponsalibus*, scilicet de futuro, in altera de *Matrimonio*.

## §. I.

*De Sponsalibus.*

De his dicemus, quid sint, & qualiter contrahi debeant: à quibus contrahi possint: quem pariant effectum: & qua ratione semel inita dissolvi queant.

Dico I. *Sponsalia*, à *spondendo* dicta, *Ehe* / *Gelübd* / *Versprechen* / *Etuelvest* / quamvis  
 in

De Sponsalibus, & Matrimonio. 247

in l. 1. ff. h. t. dicantur esse *mentio & repromissio nuptiarum futurarum*, & in *can. 3. caus. 30. q. 5.* appellentur *futararum nuptiarum promissa*, ac *sædera*, communiùs tamen definiuntur esse *mutua promissio futuri Matrimonii*, vel accuratius hoc modo: sunt *promissio vera, voluntaria, ac mutua, signo sensibili expressa, futuri Matrimonii inter personas Jure habiles*, seu inter marem & fœminam nullo impedimento laborantes. *Vera* est promissio, si fiat *seriò, sine fictione*, & cum interno consensu, item si fiat cum tanta advertentia ac deliberatione, quanta requiritur & sufficit ad peccandum mortaliter: *Voluntaria*, si fiat sine errore, aut coactione, consensum liberum tollente; an verò metus tollat voluntarium ad Sponsalia necessarium, quæstionis est; *Mutua*, seu reciproca, si fiat ab utraque Parte, ita ut interveniat promissio unus, & repromissio alterius. De his proin, uti & quomodo exprimi debeat promissio sensibili signo, ulterius

Dico 1. Promissio Matrimonii ficta seu simulata, quamvis in foro interno conscientie non producat obligationem Sponsalitiã per se. 2. In foro tamen externo siquè promittens compellitur ad Matrimonium, nisi fictionem probet. Pars 1. patet ex natura contractûs, qui essentialiter requirit consensum internum. *c. 26. h. t. l. 2. ff. de rit. nupt.* Sed Sponsalia sunt contractûs, non quidem realis, quia non requirit actualem corporum traditionem, sed consensualis. Pars 2, exinde, quia in foro externo, nisi ex circumstantiis & modo tendendi facillè potuisset ab altera Parte colligi fictio vel jocus, præsumitur animus externæ promiss-

missioni respondens. *l. 7. §. 2. ff. de supellect. leg.*  
 Et quia fictè promittens alteram Partem decipit  
 in re gravi, peccat mortaliter, consequenter in  
 conscientia tenetur eidem resarcire damnum,  
 quod fors indè passa est.

Dixi in prima parte, *per se*; nam per accidens,  
 si nimirum fictè promittens fœminæ, aliàs hone-  
 stæ vitæ, Matrimonium per dolosam hanc promif-  
 sionem, ab ea non facilè advertibilem, eblanditus  
 est & obtinuit copulam carnalem, etiam in foro  
 interno tenetur eam determinatè ducere in con-  
 jugem, nisi illa præ Matrimonio eligat dotem,  
 aut compensationem illati damni. Ita Sanch.  
 Pontins, Molina, Less. Laym. Lugo, aliorumque  
 & mihi longè probabilior contra D. Antonin. Bo-  
 nac. Perez, & alios multos. Ratio: quia talis do-  
 losus deflorator graviter decepit fœminam, & ne-  
 gando verum consensum, quem habere debuisset,  
 gravem illi intulit injuriam: ergo tam ex Jure Na-  
 turali quàm ex positivo tenetur hanc injuriam tol-  
 lere ac reparare: atqui non reparat, nec deceptæ  
 satisfacit eo modo, quo exigit Justitia Commuta-  
 tiva, nisi ponat id, quod perfidè & injustè subtra-  
 xit, nempe verum consensum in Matrimonium:  
 ergo tenetur, saltem nunc, ponere verum consen-  
 sum in Matrimonium, consequenter tenetur illam  
 determinatè ducere, nec sufficit illam dotare, vel  
 aliter damnum illatum resarcire; nam *aliud pro  
 alio solvi non potest invito creditori. l. 2. §. 1. ff. de  
 reb. cred.* Sic fur furripiens equum non satisfacit  
 reddendo pecunias, si ipsum equum adhuc reti-  
 neat, & reddere possit. Dixi in secunda parte,  
*nisi fictionem probet*: vix autem aliter probare pot-  
 erit,

erit, nisi per iuramentum, quod tamen ipsi defendendum non est, nisi ex circumstantiis, aut tenore promissionis, conjectura saltem probabilis, aut aliqua præsumptio fictionis appareat.

*Obijc.* 1. Si esset obligatio determinatè ducendi deceptam, illa oriretur vel ex promissione, vel ex damno illato: sed nec oritur ex promissione, quia hæc fuit ficta, & nulla: nec ex illato damno, quia vel nullum est secutum, ut si fœmina non fuit imprægnata, & delictum mansit occultum, vel, si illa detectò delictò difficiliùs nubat, & sic patiatur damnum, istud reparari potest per dotem &c. ergo. 2. Fictè promittens non consensit in conditionem ineundi Matrimonii, sub qua obtinuit usum corporis: ergo nec tenetur hanc implere conditionem. 3. Sibi imputare debet fœmina, quòd crediderit proco; cùm ejusmodi sceleratis hominibus usitatum sit dolosè promittere. *¶* ad 1. *N. ma.* nam ad hæc obligatio oritur partim ex injuria defloratoris, consensum verum perfidè negantis, quem proin nunc tenetur ponere, ut satisfaciat pro injuria; partim ex natura contractûs innominati & onerosi, *facio, ut facias*; nam acceptando usum corporis, sub conditione ineundi Matrimonii concessum, tacitè se obligavit deflorator, ac realiter consensit in Matrimonium, licet initiò fictè istud promiserit verbis. Ad 2. est eadem responsio; quia debuisset, & adhuc debet consentire in conditionem; vel realiter ac tacitè jam consensit admittendo usum corporis. Ad 3. Debet quidem sibi imputare, quando ex verbis vel circumstantiis potuit colligere fictionem, ut si scivit, procum esse longè sublimioris conditionis,

nec specialiter ab illa assecurata fuit de consensu, non obstante tam excessiva inæqualitate probè cognitâ: non verò, si colligere fictionem non potuit; & ex sola spe Matrimonii consensit, non ex libidine, vel ex spe consequendi pecunias.

- 4 Quæres, ad quid teneatur, qui defloravit vel imprægnavit fœminam sine ulla promissione Matrimonii, vera vel ficta? R. 1. Si fœmina ex defloratione nullum passa est damnum, ante sententiam Judicis ad nihil tenetur in conscientia. R. 2. Si verò passa est damnum, tunc vel fœmina sponte consensit? & rursus ad nihil obligatur in conscientia: vel non sponte consensit, sed fuit per vim, fraudem, dolosa promissa, metum injustè incussum, adeoque per injuriam inducta? & tenetur corruptæ in conscientia ante omnem Judicis sententiam omne damnum refarcire, vel ducendo, vel competenter dotando, ut tales nuptias acquirat, quales sperare potuisset, si violata aut corrupta non fuisset. R. 3. In foro externo tenetur ad id, ad quod eum Judex condemnat, licet fœmina damnum passa non sit, modò per injuriam & modum injustum extorserit copulam. Tenetur autem Judex, casu quo seducta vel inducta exstiterit virgo, saltem communiter habita pro tali, eum condemnare ad illam vel ducendam vel dotandam, electione penes violatam existente. *c. 1. & 2. de adult.* Quo in casu probabiliter etiam importunæ preces, blanditiæ, & munera æquivalent dolo, ut fat multi DD. colligunt ex verbo *seduxerit* in *d. c. 1. posito*, & ex verbis, *nisi sollicitaverit*, positus in *l. un. §. 2. C. de raptu virg.* Confirmatur ex modo loquendi apud Germanos usitato, qui de illo,

qui

qui per blanditias, preces, vel munera importunè sollicitat puellam ad opus carnale, dicunt, *Der Schelm hat das Mägdelein verführt.* Ceterum sicut quælibet nunquam nupta in foro externo per se præsumitur virgo, ita & præsumitur dolosè vel injustè seducta. *arg. l. un. §. 2. cit.*

Dico 3. Sponsalia metu gravi injustè incusso extorta probabiliùs valent. Sylv. Tanner. Haun. Wiestner *h. t. n. 257.* Schmalzgrueber *n. 427.* contra Sanch. Pontium, utrumque Barbof. Engel. König, Franc. Schmier, & Conradum Vogler de *Sponsal. d. 5. sect. 5. n. 16.* Probatur negativè, quia ex nullo Jure Positivo (nam spectato Jure Naturali sunt valida) nec ex ulla efficaci ratione evincitur irritatio & nullitas. *Obje. 1.* In *6. 11. de despons. impub.* permittitur puellæ, quæ *no- leus & invita, & minis parentum,* adeoque metu adacta, contraxit Sponsalia cum puero, alteri nubere etiam non expectata pubertate pueri: ergo Sponsalibus ita extortis non fuit obligata. 2. Matrimonium gravi metu injustè incusso extortum non valet: ergo nec Sponsalia; quia, quidquid de Matrimonio reperitur in Jure statutum, extendi debet ad Sponsalia. *l. 15. l. 16. ff. b. t.* 3. Ideo Matrimonium ita extortum non valet, quia deficit consensus à Jure requisitus: sed hic etiam deficit in sponsalibus taliter extortis. 4. Si valerent hæc Sponsalia, obligarent ad actum nullum, quia obligarent ad Matrimonium, quod invalidum est, si extorqueatur per metum. 5. Et licèt postea cessaret metus, quando contrahitur Matrimonium, tamen metus, per quem fuerunt extorta sponsalia, in illud ad-  
huc

huc influeret; quod enim est causa causæ, et  
etiam causa causati.

R. ad 1. Illa permissio Pontificis fuit dispen-  
satio, & contractæ obligationis relaxatio, atque  
Sponsalium rescissio: ergo ex *d. c. 11.* potius in-  
fertur valor hujusmodi Sponsalium. Ad 2. *N. Conf.*  
de Matrimonio exstat clarus textus in *c. 14.*  
& *15. h. t.* quod sit nullum; non verò de Spon-  
salibus. Lex autem irritans, utpote odiosa, non  
debet extendi à casu expresso ad non expressum  
etiam propter paritatem vel identitatem rationis.  
Ad *l. 15. & 16. cit.* dico, universaliter verum non  
esse, quod statutum de Matrimonio debeat exten-  
di ad Sponsalia, præsertim ubi non reperitur e-  
dem ratio, uti in casu intervenientis metûs; non  
Matrimonium semel validum non amplius potest  
rescindi, Sponsalia autem, licet valent per metum  
extorta, possunt rescindi, imò debent, si metum  
passus vel instituat *actionem quod metûs causâ*, vel  
repellat eum, qui urget executionem Sponsalia-  
um, per *exceptionem quod metûs causâ*: si verò nec  
illam nec istam adhibeat, censetur liberè ac spon-  
te postmodum contrahere Matrimonium; vel si  
dùret metus, nulliter exequitur Sponsalia con-  
trahendo Matrimonium. Ad 3. *N. min.* metus ut  
ut gravis non tollit consensum absolute liberum de  
Jure Naturali requisitum ad Sponsalia; cum co-  
acta per metum voluntas sit & maneat voluntas.  
*l. 21. ff. quod met. caus.* quamvis tollat consensum  
spontaneum, qui de Jure Positivo ad valorem  
Sponsalium non requiritur, licet requiratur ad va-  
lorem Matrimonii. *c. 14. & c. 15. cit.* Ceterum  
magis est consultum metum passio, si Sponsalia va-  
leant,

leant, quia, si valeant, habet alterum sibi obligatum ad contrahendum secum Matrimonium, si postea judicet, illud sibi expedire, & contrahere velit; si verò non velit, facile se potest liberare *actione vel exceptione quod metùs causâ*. Si autem non valerent, alterum sibi non haberet obligatum. Ad 4. *N. sequelam*; non enim absolute obligant ad Matrimonium, & stante metu, sed sub conditione, si metus cessaverit, vel minæ injustæ. Ferè sicut valent sponsalia clandestinè contracta, & obligant ad Matrimonium, non verò clandestinè contrahendum, vel stante clandestinitate. Ad 5. *Negatur*, quòd metus, postquam cessavit, influat adhuc virtualiter & mediatè in Matrimonium; nam sublato metu prorsus sponte ac liberrimè contrahitur Matrimonium, licèt dependenter à Sponsalibus metu extortis contrahatur, quorum obligatio fuit solùm inefficax, & quasi conditionata. In exemplo: aliquis violentè ligatur vinculis, ut abstrahatur in carcerem; postea verò permittitur sibi vincula detrahare, & lictores abeunt, ipse verò retinet vincula, & abit in carcerem: nunquid talis sponte ac liberrimè retinet vincula & carcerem adit, atque ad hoc non ampliùs influunt priùs injecta vincula?

Dico 4. Sponsalia necessariò debent esse mutua promissio, ita ut non valeant, nisi utraque Pars promittat alteri Matrimonium, seu nisi interveniat promissio unius, & repromissio alterius, nec sufficit hujus mera acceptatio promissionis. Communis contra Palud. & Pont. quia Sponsalia imitantur in hoc Matrimonium, & per ea promittitur, quod per Matrimonium traditur, nempe  
jus

6

jus mutuuum in corpus: ergo, sicut Matrimonium non consistit sine mutuo consensu utramque Partem obligante, & claudicare nequit, ita Sponsalia non possunt consistere sine mutuo consensu utramque partem obligante, consequenter sine promissione mutua, seu sine promissione & repromissione. Id quod etiam indicat. *l. 1. ff. h. t. de Sponsalia dicuntur esse mentio & repromissio futurarum nuptiarum.* Objic. Siquis gratuito promittat puellæ Matrimonium, & illa acceptet, non tamen vicissim repromittat, valet promissio, & obligat promittentem ad Matrimonium, quamvis puella non obligetur: ergo valent Sponsalia sine repromissione. *R. N. Conf.* quamvis enim talis promissio acceptata producat obligationem simplicem, non tamen parit Sponsalitiã. Id transmittit, quod ille, qui acceptat hujusmodi promissionem, censeatur tacitè repromittere, nisi probet nudam acceptationem, & sibi defuisse animam se vicissim obligandi.

7

Dico 5. Per illa verba sufficienter exprimitur Sponsalia seu promissio & repromissio Matrimonii, quæ juxta communem loquendi usum aut receptam consuetudinem significant animum se obligandi ad Matrimonium contrahendum, uti sunt hæc: *promitto tibi Matrimonium: accipiam te: nubam tibi: tu sis futura mea uxor.* &, si præcessit mentio vel tractatus de Matrimonio, etiam hæc: *non amplius te deseram, ich wird dich nit mehr anlassen: fedelis tibi permanebo, ich wird dir allzeit treu verbleiben:* non verò per se indicant promissionem Matrimonii

monii verba amatoria, v.g. *tu es mea charissima*,  
*du bist mein Liebste/thesaurus meus, mein Schatz/*  
*promitto tibi amorem & fidelitatem meam, ich*  
*versprich dir mein Lieb und Treu.* Pariter per  
 illa signa censentur contrahi Sponsalia & satis ex-  
 primi, quæ juxta communem intelligentiam aut  
 consuetudinem loci consensum in futuras nuptias  
 exprimunt, uti subarrhatio, seu immissio annuli in  
 digitum & acceptatio: oblatio & acceptatio mu-  
 nerum, & jocalium: porrectio manuum, *Hand-*  
*streich/* si hujusmodifiant post prævium tractatum  
 de Sponsalibus vel Matrimonio; quia verba & signa  
 debent accipi juxta communem acceptionem &  
 consuetudinem, nisi aliunde constet de mente  
 opposita. *c. 7. h. t. & c. 6. de V. S.* Si omni-  
 nibus pensatis maneat dubium, an per verba, vel  
 signa, significetur promissio Matrimonii, & pro-  
 ferens verba, vel ponens signa, neget sibi fuis-  
 se animum promittendi, absolvendus est, vel ad  
 summum ei deferendum juramentum purgato-  
 rium, cum Jura sint proniora ad liberandum, quàm  
 ad obligandum. *l. 47. ff. de O. & A.* Si tamen  
 verbis dubiis, vel signis accessit copula carnalis,  
 præsertim repetita, præsumere debet Judex ani-  
 mum sponsalium. per *c. 6. de condit. appof. &*  
*c. 30. h. t.* quia puella paulò honestior non est  
 censenda præbere usum sui corporis, nisi Sponso  
 suo, & sub spe futuri Matrimonii.

Quæres, an Sponsalibus adjici possit condi- 8  
 tio? R. affirmative, proin valent etiam inita  
 sub conditione, modò ea sit possibilis & hone-  
 sta. Communis, & patet ex dictis *ad tit. 35.*  
*de*

*de Pactis in lib. I.* atque patebit ex dicendis tit. *V. infra.* Nec refert, an conditio sit necessaria vel contingens, de præfenti, præterito, vel futuro; si tamen sit de futuro contingenti, v. g. si pater tuus consentiet, suspenditur obligatio sponsalitia usque ad eventum conditionis; hoc autem secuto, & sic purificata conditione, modum sine novo consensu oritur obligatio. per §. 6. *Instit. de V. O.* Si verò adjiciatur *modus*, seu gravamen imponatur uni vel utrique contrahentium, non suspenditur obligatio sponsalitia, ac insuper specialis obligatio inducitur ad præstandum gravamen, seu ad implendum modum, ut si contrahas Sponsalia cum Bertha, *ut tibi officium impetret*; nam modus exprimitur per particulam *ut*, conditio autem per particulam *si*. Dixi, *modo ea sit possibilis & honesta*; nam si sit *impossibilis*, ut si dicas, *contraho tecum, si digitò celum tetigeris*, vel *turpis*, ut si dicas, *contraho tecum, si patrem tuum occideris*, vitiantur Sponsalia, & non obligant, ut cum P. Wiestner *h. n. 30.* & aliis contra plurimos verius esse existimo, & declarabo *tit. V. cit.* non obstante, quòd Matrimonium sub conditione impossibili vel turpi contractum valeat, ac solum vitietur conditio, & habeatur pro non adjecta. *c. fin. de condit. appos.* quia hujus *capit.* dispositio, utpote exorbitans à Jure Communi & Naturali, ac præcisè in favorem Matrimonii facta, extendi non debet ad Sponsalia, quorum tantus in Jure favor non est, atque Matrimonii. Cæterùm pro conditione impossibili haberi non debet, si personæ impedimentò, in quo dispensari potest & solet, labo-

ra-

rantes ita contrahant, *contraho tecum, si Papa dispensaverit.* Sanch. Palao, Gobat &c. contra gravissimos Canonistas, Host. Panorm. Navar. &c.

Dubitabis, an Sponsalibus rectè apponatur **9**  
*arrha*, seu res quædam à sponfis, vel eorum parentibus, post contractum sponsalium data in securitatem futuri Matrimonii? *¶* omnino. Patet ex *l. 3. & 5. C. h. t.* secutò autem postea Matrimonio redit arrha ad dantem ad exemplum Pignoris, quia per modum pignoris datur: vi consuetudinis tamen manet accipienti. Si verò Matrimonium non sequatur, tunc interest, an propter neutrius culpam non sequatur, & tunc restituenda est danti, an propter unius culpam, & tunc, si dans commisit culpam, perdit arrham, si accipiens, restituere debet duplicatam, vel, si ita conventum est, in quadruplo, h. e. præter arrham simul triplum, v. g. si accepit 50. florenos, reddit 200. *l. 3. & 5. cit.* Differt arrha à *Sponsalitia largitate* (quæ etiam dicitur *joculum, donatio ante nuptias, vel Mundus muliebris*) quòd hæc donatio non fiat in pignus futuri Matrimonii, sed præcisè in signum amoris: manétque accipienti, si sequatur Matrimonium: si hoc non sequatur sine alicujus culpa, restitui debet donanti: si ex culpa donantis, res donata manet accipienti: si ex culpa accipientis, redit ad donantem. *l. 12. 15. 16. C. de donat. ante nupt.*

Hærebis, an quoque *pæna*, à resiliente sol- **10**  
 venda, adjici possit Sponsalibus? *¶* cum distinctione. Si adjiceretur sub pacto, ut solvatur pæna ab eo, qui justè resilit, seu justam resi-

Pars II.

R

liendi

liendi à Sponsalibus causam habet, invalidè rejiceretur, ut plerique conspirant propter textum in *c. Gemma. 29. h. t.* Si autem conventum fuerit ut solvatur ab illo, qui injustè resilit, probabiliùs rectè apponitur pœna, & valet pactum, docet Laym. Haun. Gobat, Glettle &c. contra Covar. Sanch. Gonzal. Zœf. P. Kugler, & plurimos Civilistas. Probatur I. à paritate cum reliquis contractibus, quibus juxta plerosque rectè apponitur pœna conventionalis ab injustè resiliendo solvenda. 2. Ex paritate cum arrha quadruplicata, quæ juxta omnes quoad triplum habet rationem pœnæ, & tamen adjici per conventionem potest contra injustè resilientem. 3. Ex eo, quod talis pœna serviat ad impediendum peccatum infanti recessûs à Sponsalibus, quæ Sponsi tenentur exequi Jure Naturali & Positivo, nisi ambo distinde vere velint mutuo consensu.

*Objic. I.* Leges illimitatè vetant sponsalibus imponi pœnam conventionalem, ut colligitur ex *c. 5. C. h. t. & c. Gemma. cit.* ergo nec injustè resiliens ad illam obligari potest. 2. Matrimonium debent esse liberrima: sed libertati præjudicat pœna conventionalis: ergo. R. ad I. Leges Civiles in hac materia Sponsalium, quæ sunt fori Ecclesiastici, non sunt curandæ: deinde, licet simpliciter non faciant distinctionem inter justè & injustè resilientem, reipsa tamen videntur intelligendæ esse de Sponsalibus, à quibus justè & licitè resiliari potest. In *c. Gemma cit.* satis id clarum est quia loquitur de casu, quo cum puella nondum septenni invalidè sunt inita Sponsalia, aut, licet antea fuissent inita, tamen adveniente pubertate ja-

resiliendi locum habuisset: ergo ibi reprobat  
 pœna solùm pro casu, quo justè resiliens eam sol-  
 vere deberet. Ad 2. *dist. ma.* debent esse liberri-  
 ma à metu injusto. *C. ma. justo. N. ma.* metus pœ-  
 næ, quam injustè resiliens debet solvere, justissi-  
 mus est. Imò hic metus non obest libertati ad  
 Matrimonium, quia sponte contrahens sponsalia  
 sub pœna conventionali sibi ipsi jam anteceden-  
 ter ademit moralem libertatem, seu jus resilien-  
 di sine justa causa.

Dico 6. Contrahere Sponsalia possunt om- **II**  
 nes, impedimentò carentes. 2. Etiam per pro-  
 curatorem, vel proxenetam, *Unterhändler.* 3. Imò  
 & parentes pro liberis, præsentibus & tacentibus,  
 etiam sine mandato, vel alio signo sui consensûs  
 dato à liberis. Pars 1. est indubitata ex Jure Na-  
 turali & Positivo, libertatem omnibus indulgen-  
 te ad Matrimonium, per quod propagatur genus  
 humanum. Quin etiam cum impedimento diri-  
 mente, ut est consanguinitas &c. vel impedi-  
 ente, ut est votum simplex castitatis, contrahi pos-  
 sunt Sponsalia, non quidem absolutè, sed con-  
 ditionatè, *si Papa dispensaverit*, & impedimentum  
 fuerit sublatum. Pars 2. patet ex *c. fin. de procu-  
 rat. in 6. & c. 68. de R. J. in 6.* ibi: *potest quis  
 per alium, quod potest facere per seipsum.* Necessè  
 tamen est, ut procurator habeat mandatum spe-  
 ciale ad contrahendum cum persona determinata,  
 idque exequatur per se ipsum, & ut mandatum nec  
 tacitè nec expressè sit revocatum, dum actu con-  
 trahit loco Principalis. *c. fin. cit.* Pars 3. liquet ex  
*c. m. §. porro. de despons. impub. in 6.*

*Objic.* 1. In aliis negotiis procurator vali-

dè procedit, licèt mandatum sit revocatum, modò  
 revocatio nondum sit intimata procuratori. *l. 1. ff. mand. Clem. un. de renunt.* ergo etiam in nego-  
 tio Sponsalium, quod tamen nos videmur negare.  
 2. Nemo potest stipulari alteri, ut habet commu-  
 nis regula, seu alterum obligare alteri: ergo ne-  
 que parentes obligare liberos præsentis & tace-  
 tes ad Matrimonium cum aliis contrahendum.  
 Sponsalia requirunt verum & proprium seu per-  
 sonalem consensum. *can. 2. caus. 27. q. 2. l. 4. ff. h. t.* sed silentium & taciturnitas liberorum  
 est proprius, & verus, sed solùm præsumptus con-  
 sensus, & à parentibus positus; *qui enim tacet  
 non fatetur. c. 44. de R. J. in 6.* Et quamvis, *qui  
 tacet, consentire videatur*, ut ait *c. 43. eod.*  
 tamen non procedit, quando agitur de præjudi-  
 cio, vel de obligatione imponenda. 4. Si pa-  
 rentes nomine liberorum tacentium validè con-  
 trahunt Sponsalia, etiam tutor pro pupillo con-  
 trahet validè, imò & frater pro sorore tacente, ut  
 est casus in *c. 1. de Matrim. contracto contr. in  
 terd. Eccles.* Sed utrumque communiter negatur  
 à DD. ergo. & ad *I. N. conf.* propter expressum  
 textum *c. fin. cit.* & quia in aliis negotiis Jus Ho-  
 manum supplere potest voluntatem contrahentis,  
 non verò in Sponsalibus, ad Matrimonium, quod  
 exigit individuum vitæ societatem, obligantibus.  
 Ad 2. In Sponsalibus, quæ parentes contrahunt  
 pro liberis tacentibus, datur specialis exceptio  
 in *c. un. cit.* Ad 3. Pro hoc casu secundùm  
 dicta sufficit consensus ex taciturnitate præsumptus.  
 Interim tamen, si liberi revera non consensu-  
 rent, adeoque foret consensus *merè præsumptus*,  
 vcrj

verè non existens, is non sufficeret re ipsa, licèt pro foro externo præsumeretur tamdiu, donec liberi probarent aliquo indicio, vel saltem juramentò, suum dissenfum. Ad 4. Negatur sequela, quia de tutore & fratre loco pupilli vel fororis præsentis & tacentis Sponsalia contrahente non existat Juris Positivi dispositio, bene tamen de parentibus, patre vel matre, quæ dispositio si abesset, etiam negarem valida contrahi Sponsalia ab his nomine liberorum, utpote quæ inducunt obligationem personalem ad statum tam difficilem, atque ideo proprium personalem ac naturalem consensum videntur requirere.

Quæres, an licitè, vel saltem validè, Sponsalia<sup>12</sup> contrahant liberi sine consensu parentum? Et an Catholicus cum Hæretica, aut vicissim? R. ad 1. Validè quidem contrahunt, ut habet communis Catholicorum contra Hæreticos ex clara decisione Trid. *s. 24. c. 1. de ref. Matrim.* ubi etiam Matrimonium sine consensu parentum in initum sustinetur; cùm electio statûs debeat esse liberrima, & independens ab aliena voluntate. Nec attendi in hac materia spiritali debet. *l. 7. §. 1. ff. h. t.* ad valorem requirens consensum parentum, in quorum potestate sunt liberi. Excipitur tamen casus, quo Matrimonium ipsum licitè non possent sine consensu parentum contrahere liberi; quia obligatio ad illicitum implicat. Regulariter tamen illicitè contrahunt sine consensu vel saltem consilio parentum; quia ex præcepto quarto Decalogi tenentur liberi revereri suos parentes, & iis obsequi, consequenter in re tam gravi eorum consensum vel consilium petere, imò,

nisi absque justa causa negent parentes confes-  
sum, etiam eorum voluntatem sequi; probabili-  
ter tamen solum venialiter peccant non sequen-  
do, nisi praevideant gravem illorum Tristi-  
tiam. Ad 2. Sponsalia Catholici cum Hære-  
tica, vel vicissim Catholicæ cum Hæreticæ, ordina-  
riè non solum illicita sunt graviter, sed etiam  
valida. Azor, Sanch. Sporer, Gobat. *tr. 9. n. 2. 1.*  
Ratio est, quia tale Matrimonium ordinariè  
graviter illicitum, ut videbimus infra *n. 44.* ergo  
si Sponsalia valerent, deberent ligare ad illicitum  
quod repugnat. *c. fin. de Pact. & c. 18. de Jur.*  
*jur.* Valere tamen possent ut conditionata, si  
mirum inirentur sub expressa vel tacita conditio-  
ne hac, *si pars hæretica se converterit ad fidem Ca-*  
*tholicam ante contractum Matrimoniale.*

- 13 Dico 7. Sponsalia produciunt obligationem  
Justitiæ, gravem per se, ad contrahendum suo tem-  
pore Matrimonium cum persona, cui promissum  
est. *can. 27. 47. 50. caus. 27. q. 2. c. 10. & c. h. t.*  
quia sunt contractus onerosus ac reciproci, &  
quidem circa materiam gravem. Quia vero  
sponsi nihil aliud sibi solent promittere, quam Ma-  
rimonium, ideo, si fornicantur cum aliis, pro-  
babiliter non fiunt rei quasi-adulterii, neque in Con-  
fessione necessariò aperienda est circumstantia  
sponsalium cum alia persona jam initorum. *Obj.*  
*Alii desponsata renuntiare conditioni, & nubere*  
*alii non prohibentur, ait l. 1. C. h. t.* ergo saltem  
fœminis desponsatis licitum est à Sponsalibus re-  
cedere, ac alteri nubere. R. Jus Civile in mat-  
ria sponsalium non debet attendi, sed Jus Canon-  
icum, & Naturale; quia referuntur & sunt via ad

## De Sponsalibus, & Matrimonio. 263

Matrimonium, quod, utpote in nova Lege Sacramentum, est aliquid spirituale. Dein Jus Civile non intendit tollere obligationem naturalem omni contractui oneroso communem, sed solum pro foro externo recedentes à Sponsalibus absolvit à pœna.

Quæres, quando implenda sint Sponsalia per 14 contractum Matrimoniale? R. cum distinctione: si tempus aliquod seu dies executioni sit præfixa, statim sunt implenda adveniente die, nisi justa causa indulgeat moram. Si verò certum tempus non est præfixum, quamprimum alterutra pars exigit, & justa causa non impedit. Plerique omnes *ex c. 10. h. t. l. 23. ff. de O. & A. l. 41. ff. de V. O.* Probabilius tamen, si dies non est præfixa, non stringit obligatio exequendi, quamdiu neutra pars exigit impletionem, licet commodè Matrimonium posset contrahi. Sanch. Diana, P. Kugler *de Sponsal. p. 2. n. 6.* contra Pont. Palao, Reiffenstuel *h. à n. 143.* Probatur tum *ex l. 10. C. de Pignor.* ubi datur hæc generalis regula: *debitores præsentis prius denuntiationibus conveniendi sunt,* seu prius interpellandus est debitor ad faciendum, ad quod se obligavit: tum ex præsumpto in dilationem consensu, quem indicat silentium sponsi vel sponsæ. Si tamen compars esset in periculo incontinentiæ, aut ex verecundia vel metu reverentiali non auderet petere executionem seu impletionem Sponsalium, per accidens urgeret obligatio statim implendi, licet expressè non peteretur impletio. *Objic. l. 41. tit. & in l. 14. ff. de R. J.* sic habetur: *in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsentis die debetur:* ergo prima op-

portunitate impleri debent Sponsalia, licet com-  
pars non petat. Ferè sicut votum, cui dies non  
est præfixa, statim & prima occasione impleri de-  
bet. R. Debetur quidem præfenti die, seu jam  
datur obligatio implendi, sed non pro præfenti  
die, seu statim implendi comparte non urgente.  
Cum voto non est paritas, quia ejus impletionem  
DEUS nunquam expressè solet exigere, & ideo  
censetur exigere statim pro prima occasione.

¶ Sed quid Juris, si sponsus vel sponsa conven-  
to tempore, vel ad instantiam compartis, ab-  
que justa causa renuat implere sponsalia contra-  
hendo Matrimonium, vel huic ponat impedimen-  
tum? R. rursus cum distinctione. Si pars al-  
tera adeat Judicem, qui debet esse Ecclesiasticus,  
& petat renuentem compelli ad executionem  
Sponsalium, vel ad satisfactionem aliam pro in-  
juria, aut damno illato, aut pro cessione juris,  
jam quæsiti, refusis etiam expensis litis, potest  
& tenetur Judex, si prævia monitio non sufficiat,  
illum compellere ad inveniendum Matrimonium per  
competentia Juris media, v. g. per incarcerationem,  
comminationem censurarum, vel per actua-  
lem excommunicationem; si autem majoris ma-  
li aut infausti Matrimonii periculum hæc dissua-  
deat, vel pars altera velit esse contenta satisfac-  
tione pecuniaria, ad hanc secundum æquitatem  
& circumstantias condemnare Reum. Commu-  
nis apud P. Kugler p. 1. q. 5. n. 70. & Gobat tr.  
10. cas. 4. & 6. desumpta ex c. 2. 10. 17. h. t. c.  
1. & 3. de Pact. c. fin. de Injur, Trid. s. 25. c. 3. de  
ref. suffragante Praxi. Si verò non adeat Judicem,  
renuens tenetur nihilominus in conscientia ad

implenda Sponsalia, vel ad æquam satisfactionem pecuniariam, prout petierit Pars contempta vel repudiata; sic enim exigit Jus Naturale, & Justitia Commutativa.

Dico 8. Alter effectus, quem producunt Spon- 16  
salia validè & absolutè contracta, est impedimen-  
tum publicæ honestatis, vi cujus validum contra-  
hi Matrimonium cum certis consanguineis sponsi  
vel sponsæ deinceps non potest. *can. 11. 14. 15.*  
*&c. caus. 27. q. 2. c. 4. 8. x. c. un. h. t. in 6. c. 4. de*  
*despons. impub. & Trid. s. 24. c. 3. de ref. Matr.*  
Hæc igitur *Justitia* seu *Impedimentum publicæ ho-*  
*nestatis* est quædam quasi affinitas ex inchoatione  
Matrimonii per conjunctionem non corporum  
(ut fit in vera affinitate) sed animorum orta, &  
conjugio cum ipsorum consanguineis obstans;  
quia, sicut inhonestum est jungi Matrimonio cum  
consanguinea ejus, cui ipse erat priùs conjunctus  
corpore per copulam carnalem, & fructus verè  
affinis, ita inhonestum quoque visum est Pontifi-  
cibus jungi Matrimonio cum consanguinea ejus.  
cui quis animò per promissionem Matrimonii priùs  
erat conjunctus. Quæ conjunctio cum arctior sit  
ex Sponsalibus de præsentì, seu ex Matrimonio  
Rato, etiam ex hoc inducitur impedimentum pu-  
blicæ honestatis, ut notant comunissimè DD. ex-  
tendendo dictos canones, de quo infra *s. 4.* Hic  
autem agimus de eo, quod oritur ex Sponsalibus  
de futuro, de quo Dixi I. *validè contracta*, quam-  
vis enim de Jure Antiquo *c. un. cit. &c.* publica  
honestas etiam orta fuerit ex Sponsalibus invali-  
dis, modò non fuerint invalida propter defectum  
consensûs; Trid. tamen illam oriri noluit ex

Sponsalibus de futuro (de ea enim, quæ oritur ex Sponsalibus de præfenti, nihil immutavit) *quæcunque* ratione invalidis. Dixi 2. *absolutè*; si enim conditionatè sunt inita Sponsalia, non oritur hoc impedimentum ante eventum conditionis, bene tamen postea. *d. c. un. §. ille verò*. Dixi 3. *Validum contrahi Matrimonium &c.* adeoque hoc impedimentum est *dirimens*, ut vocatur. Dixi 4. *deinceps*; nam hoc impedimentum est perpetuum, & non tollitur, licèt sponsalia dissolvantur, etiam mutuo consensu. per *can. 11. & 14. cit. c. 5. de despons. Impub. & declarat. Cardd.* de anno 1658. approbatam ab Alex. VII. qui teste Gob. & Fagn. iussit hanc doctrinam non ampliùs revocari in dubium. Dixi 5. *cum certis consanguineis*, & quidem hodie post Trid. *lo. cit.* solum in primo gradu, ut adeò sponsus solùm cum matre, sorore, & filia suæ sponsæ Matrimonium contrahere nequeat. Quia verò Trid. loquitur solùm de impedimento publicæ honestatis orto ex Sponsalibus de futuro, DD. passim inferunt, illud, quod oritur ex Sponsalibus de præfenti, hodièdum adhuc usque ad quartum gradum dirimere Matrimonium cum consanguineis sponsæ.

*Objic. I.* Impedimentum publicæ honestatis fundatur in mutuo consensu Sponsalia contrahentium: ergo mutuo consensu, quo dissolvuntur Sponsalia, sublato tollitur quoque ipsum. *arg. c. 1. & l. 35. ff. de R. J.* per quas enim causas aliquid fit, per easdem & dissolvitur. 2. Siquis priùs cum Bertha contraxisset Sponsalia de futuro, ac postea cum Caja illius sorore Sponsalia de præfenti, non posset ampliùs contrahere

Ma-

De Sponsalibus, & Matrimonio. 267

Matrimonium cum Bertha, si ex Sponsalibus de presenti, non ob consensûs defectum invalidis, oritur impedimentum publicæ honestatis, ut nos diximus: sed hoc est falsum: ergo. *R.* ad 1. Fundatur in mutuo consensu per accidens & ex dispositione Ecclesiæ, non per se & ex natura rei: vel fundatur *in fieri*, at non *in conservari*, in mutuo consensu. Ad 2. *N. ma.* quia per Sponsalia etiam de presenti invalidè inita non tollitur valor priorum Sponsalium de futuro: neque impedimentum publicæ honestatis agit retro (sicut retro agit affinitas) h. e. non dirimit Sponsalia jam priùs inita, sed solum ineunda, ut habet textus in *d. c. un. ad impediendum vel dirimendum sequentia Sponsalia, vel Matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum.*

Dico 9. Sponsalia semel validè contracta iterum dissolvi possunt variis modis, qui ad duas classes referuntur. *Prima* est, si *ipso Jure*, & ex utraque parte dissolvantur, uti contingit 1. per mutuum consensum, vel potiùs dissensum, licet Sponsalibus accessisset juramentum, aut fornicatio. 2. Per dissensum unius pubertatem adepti, si impubes contraxit: de quo *tit. seq.* 3. Per impedimentum Matrimonii superveniens, sive illud sit *dirimens*, quo stante Matrimonium validè non potest contrahi, uti est Affinitas, Professio Religiosa, susceptio Ordinis Sacri &c. sive *impediens*, quo stante solum illicitè contrahitur Matrimonium, uti est votum Religionis ingrediendæ; an verò per actuale Matrimonium cum alia penitus solvantur sponsalia priora, item an per sponsalia posteriora, quibus accessit copula, & an per votum simplex castitatis,

uis, dicemus ad *tit. de Sponsa duorum*, & ad *tit. Qui Clerici vel vov.* Cæterum qui culpabiliter posuit impedimentum executioni Sponsalium, in quo dispensari solet, tenetur suis sumptibus regulariter dispensationem petere, si Pars altera exigat. 4. Per lapsum temporis, quod est præfixum obligationi finiendæ; quia *contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur. c. 85. de R. J. in 6.* Si tamen ex causâ unius tantum, vel ex mora etiam inculpabili unius non secutum est præfixo tempore Matrimonium, solvuntur sponsalia solum ex parte unius, nempe culpam vel moram non committentis. *c. 22. h. t.* ubi solum ille dicitur liberari, penes quem non stetit, quin ad statutum terminum Matrimonium consummaverit, h. e. contraxerit. Dixi, quod est præfixum finiendæ obligationi; si enim certum tempus sit præfixum obligationi implendæ, seu ulterius non differendæ, ac per modum terminij, à quo incipiat obligatio in actu secundo, v.g. si sponsi sibi promitterent Matrimonium intra annum, vel sequenti Paschate contrahendum, elapso hoc termino non finiretur obligatio, ut habet communis ex *c. 6. de dolo.* quia obligatio, quæ statuto tempore impleta non est, non cessat, ut si hoc anno solvisti annuos census, non liberaris ab obligatione solvendi deinceps.

18 Altera classis est, si dissolvantur Sponsalia non ipso jure, sed per rescissionem, & recessum, vel liberam voluntatem unius, cui datur justa causa resiliendi, licet posset non resilire, & altera Pars maneat obligata, quamdiu innocens non actu resilierit. Sic solvuntur vel solvi possunt Sponsalia

1. propter dolum accidentalem antecedentem

unius

unius in contractu sponsalicio commissum. 2. Propter votum simplex castitatis, cœlibatûs, vel SS. Ordinum, post sponsalia ab altera Parte editum. 3. Propter sponsalia licet invalidè ab altera Parte contracta cum alia persona. 4. Propter ingressum in Novitiatum Religiosi Ordinis: quo casu probabiliùs non quidem liberatur ingressus, sed solùm remanens in sæculo; quamvis enim licet ingressus sit Novitiatum, censetur tamen renuntiâsse sponsalibus, quam proin renuntiationem acceptare potest, si velit, remanens in sæculo, & alteri nubere: quòd autem ingressus non liberetur ante Professionem, indè colligitur, quia nec ex natura rei nec ex dispositione Juris hæc liberatio probatur. 5. Propter discessum unius ex sponsis, inscia vel invita altera Parte, in alienas terras animò mutandi domicilium, vel si spes non sit eum brevè rediturum: propter absentiam vel dilationem executionis sponsalium nimis diurnam. text. & DD. *inc. 5. h. t.* Interim tamen requirendus foret absens, de cujus animo domicilium mutandi, vel brevè non revertendi, non satis constat, per litteras, ut redeat & Sponsalia impleat, & tunc, si requisitus implere recuset, vel si præsens ad implendum requisitus tergiversetur & moras nectat, integrum erit resilire, & alteri nubere. 6. Propter fornicationem unius, Sponsalia subsequenter. *c. 25. de Jurejur.* quia *frangenti fidem fides frangatur eidem*, ut habet axioma. Idem est de fornicatione spiritali, seu de lapsu unius in hæresim. per *c. 5. de divort.* 7. Propter fornicationem sponsæ, etiam Sponsalia præcedentem, à sponso tamen ignoratam,

postea verò cogitam; quia in Jure paria sunt alii  
 quid ignoranter præcedere, & supervenire. per  
*c. 4. de Except. & l. 77. ff. de contr. empt.* quod  
 tamen (saltem pro foro externo) juxta commu-  
 nem non procedit in casu, quo sponsus ante  
 sponsalia inita fornicatus est cum alia; eò quòd  
 sit dispar ratio, & sponsus fornicatus in æstima-  
 tione morali non censeatur reddi tam vilis, sicut  
 sponsa fornicata, neque tam probrosam ac diffi-  
 cile sit sponsæ, si ducat virum corruptum (saltem  
 nisi sæpius sit fornicatus, vel prolem jam habeat)  
 quàm sponso, si ducat sponsam ab alio corruptam.  
 Si verò utraque Pars post jam inita Sponsalia  
 fornicatur cum aliis, valde discrepant DD. quo-  
 rum aliqui facultatem resiliendi tribuunt utrique,  
 quia utraque violavit datam fidem, alii autem  
 neutri, quia paria delicta mutua compensatio-  
 ne tolluntur. *l. 10. ff. de compensat. c. 6. de ad-  
 ult.* Alii demum & fortè probabiliùs indulgent  
 licentiam resiliendi sponso non verò sponsæ, eò  
 quòd duplex causa resiliendi reperitur in forni-  
 catione, Sponsalibus superveniente, scilicet vio-  
 latio fidei, quæ in hoc casu datur ex utraque  
 Parte, & sic neutra alteri quidquam objicere po-  
 test, vel propterea resilire, ac insuper specialis  
 turpitudine in personam fornicantem redundans;  
 sed hæc est major in sponsa, quàm in sponso, ut  
 insinuatam jam est.

- 19 8. Denique propter quamcunque notabilem  
 mutationem, physicam vel moralem, uni ex spon-  
 sis supervenientem, quæ nimirum sit tanta, ut  
 si fuisset prævisa, Sponsalia non fuissent contra-  
 cta. per *c. 25. cit.* quia hæc censentur haberi  
 sem-

semper hanc imbitam conditionem, *nisi notabilis mutatio intervenerit: si res in eodem statu permanserint.* Talis mutatio foret, si alterutra Pars incideret in lepram, paralyfim, luem Gallicam, perpetuam oris graveolentiam, vel in alium morbum difficulter curabilem: si amitteret oculum, nasum, pedem, manum &c. si sponsa notabiliter fieret deformior in facie: si sponsus evaderet moribus asper & crudus, ebriosus, prodigus, aleator, vagabundus: si alteruter committeret crimen grande, ex quo oritur infamia Juris aut Facti: si incideret in magnam paupertatem, vel debita &c. si inter sponsorum parentes aut consanguineos oriantur graves lites, aut ex nuptiis orituræ prævideantur, nec spes sit reconciliationis. Duo tamen hic notare adhuc juvat. 1. Quòd non minùs resiliere liceat, si talis circumstantia vel qualitas antecesserit Sponsalia, at tunc ignorata, sed primùm postmodum cognita, quæ, si cognita fuisset, sponsalia non fuissent contracta, quàm si supervenerit; quia paria sunt aliquid supervenire, & ignoranter præcedere: non esse, & non apparere, esse & apparere; *c. 4. § l. 77. cit.* cùm censeatur res fieri tunc, quando innotescit. 2. Quòd facultas resiliendi detur solùm personæ, quæ mutationem non est passa, non verò alteri, penes quam secuta est mutatio; si proin non mutata velit adhuc Matrimonium contrahere cum mutata, potest, & mutata tenetur contrahere cum illa. Et hinc sponsus, cui supervenerunt notabiles divitiæ, vel nobilitas, non potest resiliere, nec sponsa, cui parentes minitantur exheredationem usque ad legitimam, si du-

cat

cat Titium pauperem, si prius scivit esse te-  
lem.

- 20 *Objic.* 1. Sponsalia non claudicant, sed essen-  
tialiter sunt mutua, ut *n. 6.* docuimus: ergo non  
possunt dissolvi ex una tantum Parte. 2. Si do-  
lus accidentalis in contractu sponsalicio commi-  
sus dat causam resiliendi decepto, tunc contra-  
here volens sponsalia tenetur manifestare suum  
defectum occultum, propter quem non contra-  
heret secum altera Pars, si illum sciret: sed hoc  
est nimis difficile, & contra praxim quotidianam  
ergo. 3. Sponsus ante inita Sponsalia fornicat-  
us cum alia merito suspectus est de non servan-  
da fide thori in subsequuto Matrimonio: ergo  
etiam sponsa iustam resiliendi causam habet pro-  
pter fornicationem sponsi sponsalia antegressam  
& postea primum cognitam. 4. In *c. 2 §. cit.* sic dicitur:  
*siquis juraverit, se ducturum aliquam in uxorem, non potest opponere fornicationem preceden-  
tem, sed subsequentem:* ergo neque sponsus repu-  
diare potest sponsam propter fornicationem,  
sponsalia antegressam, ac postea detectam. 5. Si  
uterque conjunx committat adulterium, neuter  
potest instituere divortium. *c. 6. de divort.* ergo  
etiam, si uterque sponsus post Sponsalia fornicat-  
etur, neuter, adeoque nec sponsus potest resili-  
re. 6. Si fornicatio post sponsalia est sufficiens  
causa innocenti ad resiliendum, etiam erunt occu-  
la & tactus impudici admissi vel exerciti cum alia  
persona: sed hoc videtur falsum.

*R.* ad 1. *dist. ant.* non claudicant initio, dum  
fiunt. *C. ant.* in conservari. *N. ant.* & *comp.*  
Ad 2. *dist. ma.* tenetur manifestare suum de-  
fectum

fectum occultum, qui foret alteri noxius, vel Matrimonium redderet notabiliter difficilius, uti est lepra, morbus Gallicus, infamia, imprægnatio ab alio &c. vel deberet à contractu abstinere. *Conc. ma.* defectum, qui notabile damnum vel molestiam alteri Parti non allaturus creditur, præsertim si sine probro suo manifestare non potest. *N. ma.* Sic fœmina non tenetur prodere suam fornicationem cum alio habitam sine imprægnatione, paupertatem, leves defectus corporis, vel animi &c. partim quia sic fert usus, in tacita hominum conventionem fundatus, nec insertur per hoc alteri Parti injuria, cum eidem simile jus competat non manifestandi suos defectus, vel, si infamia metuatur, etiam celandi, sine mendacio tamen; partim quia Pars decepta sibi imputare debet, quod non fuerit accuratior. Ad 3. *N. ant.* saltem si non frequenter sit fornicatus. Ad 4. Ille textus intelligendus est, de fornicatione præcedente, quam sponsus jam scivit tempore Sponsalium, ut notat Glossa *v. præcedentem.* Ad 5. Inter utrumque conjugem adulterantem, & inter utrumque sponsum fornicantem, est quidem paritas in eo, quod utrobique neutra Pars possit agere ad divortium, vel ad rescissionem, ratione violatæ fidei, quia utraque Pars violavit; disparitas tamen est in eo, quod conjugium non sit rescindibile, sponsalia verò sint rescindibilia; & ideo non malè permittitur rescissio sponsalium sponso propter aliam causam, nempe ob majorem turpitudinem, quæ sponsæ fornicanti, quàm sponso fornicanti, inuritur. Ad 6. *dist. ma.* cum communi contra Palao & P. Schmier

Pars II.

S

eniam

etiam oscula & tactus impudici erunt causa re-  
filiendi respectu sponsi contra sponsam talia ad-  
mittentem. *C. ma.* Respectu sponsæ contra spon-  
sum saltem, si non frequenter talia exerceat, ut  
merito reddatur suspectus de violanda suo tem-  
pore fide conjugali. *N. ma.* Ratio disparitatis est  
iterum; quia tantum dedecus & vilitas non re-  
dundat in sponsum ex hujusmodi actibus, quan-  
tum in sponsam.

- 21 Quæres, an sponsi propria auctoritate possint  
resilire à Sponsalibus, si subsit aliqua causa ex præ-  
dictis? Et quomodo constare debeat de causa?  
*R. ad 1.* Si Sponsalia sint clàm contracta, & causa  
dissolvendi sit occulta: item si Sponsalia sint qui-  
dem publicè contracta, causa tamen recedendi  
sit pariter publica & notoria, non opus est auctori-  
tate Judicis Ecclesiastici; quia ex nullo Jure (sal-  
tem Communi) id reperitur cautum, & nullum ex  
tali dissolutione oritur scandalum. Idem est, si  
mutuo consensu velint sponsi recedere à Spon-  
salibus. Interim tamen in quibusdam Diœcesibus,  
uti in Constantiensi & Frisingensi, prohibitum est  
dissolvere Sponsalia publicè inita, vel postmo-  
dum publicata, sine prævia cognitione Judicis  
Ecclesiastici de causa. Si verò causa resiliendi sit  
dubia, debet accedere auctoritas Judicis Ecclesia-  
stici; quia vi contractus sponsalitiæ quilibet spon-  
sus est in possessione juris acquisiti: in dubio au-  
tem nemini licet propria auctoritate alterum de-  
turbare de sua possessione juris sui. *R. ad 2.* Re-  
quiritur plena probatio, saltem pro foro externo,  
pro quo regulariter toties necessaria est plena pro-  
batio, quoties agitur de præjudicio tertii. *c. 23.*  
de

## De Sponsalibus, & Matrimonio. 275

*de testib. l. 9. C. eod.* Excipitur tamen casus, quo causa resiliendi est impedimentum Matrimonii, vel dirimens, ut affinitas &c. vel impediens, uti votum castitatis Sponsalia antecedens &c. tunc enim sufficit semiplena probatio. *c. 22. eod. c. 12. h. t.* quia agitur de periculo animæ, & de vitando peccato.

*Objicies I. Ex can. 1. caus. 33. q. 2. c. 12. de spons. impub. c. 3. de divort.* eruitur, quòd requiratur auctoritas Ecclesiæ ad dissolvenda sponsalia: ergo. 2. Ad dissolvendum Matrimonium non sufficit unus testis, deponens de impedimento dirimente. *c. 47. de testib. c. 1. de consang. & affinit.* quamvis etiam agatur de vitando peccato: ergo nec sufficit unus testis ad dissolvenda Sponsalia, licet pro causa allegetur impedimentum Matrimonii dirimens. *R. ad I. N. ant.* quia allegata Jura non de Sponsalibus de futuro loquuntur, sed de Matrimonio jam contracto, quod ex natura sua est indissolubile. *Ad 2. N. Cons. & parit.* quia, quando impugnatur Matrimonium, impugnatur vinculum de se indissolubile, & simul jus alterius non modò quæsitum, sed jam actualiter etiam possessum: si autem agatur ad dissolvenda Sponsalia, multis modis dissolubilia, per quæ nondum est jus in re quæsitum, multò minùs possessum, aliter est discurrendum; quia sic evitari potest peccatum sine læsione juris realis jam possessi.

§. II.

### De Matrimonio.

*Matrimonium duobus modis accipi potest. 22*

I. præcisè pro *contractu Civili*, quo inter vi-

S 2

rum

rum & mulierem mutua potestas traditur in ordine ad copulam conjugalem, per se aptam ad generationem proles, & ad vitæ communis consortium; cujusmodi fuit in Antiquo Testamento, & hodie inter Infideles, seu non-Christianos, atque definitur ex §. 1. *Inst. de patr. pot. & l. 1. ff. de ritu nupt.* quod sit *conjunctio maris & feminae, individuum vitæ consuetudinem continens, h. e. Contractus legitimus, quo mās & fœmina nullo Juris impediti mutuo sibi tradunt jus in corpora ad actum ex se aptos ad generationem proles, & ad individuum vitæ societatem se obligant.* 2. Prout iste contractus *Sacramentum* est, seu ad rationem Sacramenti à Christo elevatus (ut constanter docuit Ecclesia, & definitum in Florentino ac Tridentino Concilio) probabiliter per illa verba *Matth. 19. quod Deus conjunxit, homo non separet*, nimirum propter significationem conjunctionis Christi cum Ecclesia, quam Matrimonium Christianorum significat juxta illud *Eph. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo & Ecclesia.* Atque in hoc sensu acceptum Matrimonium petitur paulò allatam definitionem posteriorem magis accuratam, adjectis tamen his verbis: *ex institutione Christi collativus gratia.* In utraque hac acceptione Matrimonium sumitur activè, formaliter, & in fieri, vocaturque etiam *Connubium*, ac subinde etiam *nuptia*: si autem sumatur pro actuali societate viri ac fœminæ, resultante ex prædicto contractu, seu pro statu permanente, accipitur passivè, objectivè, & in facto esse, vocaturque etiam *Conjugium*, vel *Consortium*. In nulla acceptione ad essentiam suam requirit actualem co-

pulam carnalem, seu concubitum. *can. 5. caus. 27. q. 2. nam nuptias non concubitus, sed consensus facit. l. 30. ff. de R. J.*

An verò Matrimonium contrahi possit sub conditione servandæ castitatis perpetuæ, quale probabiliter fuit inter B. Virginem & S. Josephum, vel sub pacto de nunquam petendo & reddendo debito conjugali, controversum est inter DD. Ego affirmativam defendi in *meo Candidato* ut probabiliorem, quia per contractum Matrimoniale videtur tradi posse solummodo jus remotum, & contrahi obligatio remota ad usum corporis seu ad actum conjugalem, vel in actu primo, sine jure proximo & obligatione proxima, atque actu secundo, scilicet sic contrahendo, *do tibi, & accepto jus corporis ad usum conjugalem, nolo autem usum corporis: vel sic: volo retinere jus, & me obligo ad copulam: sed copulam nolo.* Adde, quòd in nullo contractu usus rei sit de essentia contractûs. Accedit, quòd honestè possit intendi Matrimonium præcisè *ut Ratum. arg. c. 16. h. t.* Et nunquid valet Matrimonium, quod contrahitur cum animo ingrediendi Religionem ante consummationem? Omnino; id enim SS. Canones permittunt disertè: ergo jus proximum ad copulam non traditur, nec obligatio proxima ad illam contrahitur, sed solum remota: cur ergo dictus animus non posset in pactum deduci; cum pactum excluderet solàm consensum in copulam, quem etiam excludit dictus animus & propositum? Pariter controversum est, an Fideles possint contrahere Matrimonium validum præcisè in ratione

contractus, positivè exclusa ratione Sacramenti. Ego ibidem pariter affirmavi cum Scoto, Pontio Vasq. Gobat &c. contra valde communem; quia intentio faciendi, quod Christus instituit, in confectioe Sacramentorum omnino necessaria est juxta Conc. Florent. & Trid. *f. 7. can. 11. de Sacram. in genere.* nec sufficienter probatur, rationem Sacramenti à Christo inseparabiliter superadditam esse contractui Matrimoniali.

23 Porro *causa efficiens remota* Matrimonii est DEUS ut Auctor Naturæ, qui illud jam in Paradiso instituit tanquam medium, per quod naturali ratione propagaretur genus humanum: quod Sacramenti autem Christus. *Causa proxima* sunt contrahentes, qui quoque ejus, ut Sacramentum est, sunt *Ministri*, non Sacerdos assistens; qui illi ponunt materiam & formam: siquidem *materia remota* sunt corpora contrahentium, ad generationem prolis idonea; *proxima* verò mutua traditio & acceptatio juris in corpora, non realis, sed consensualis, seu ipse contractus: *forma* autem est consensus mutuus quæ expressus per signum sensibile, scilicet vel per verbum, ut sunt hæc, *ego te accipio in meam; ego te accipio in meum. c. 31. h. t.* vel per nutum, aut scripturam, vel per porrectionem manûs, aut acceptationem annuli &c. modò ex circumstantiis & intentione contrahentium significant traditionem mutuam juris in corpora. *Causa finalis* est procreatio prolis, & secundariò remedium concupiscentiæ. *Effectus* est conjunctio animorum ad mutua obsequia & officia conjugalia, ac perpetua societas vitæ, seu indissolubilitas.

tas, item, cùm hodie sit Sacramentum, gratia supernaturalis, tum sanctificans, quæ per se augetur in subjecto capaci, tum actuales, seu auxilia ad facilius perferenda Matrimonii onera.

Matrimonium primariò dividitur in Legitimum, Ratum, & Consummatum. *Legitimum* est, quod præcisè juxta leges Naturales & Civiles contrahitur, absque hoc, quòd ab Ecclesia ratum habeatur, aut Sacramentum sit, quale est apud non-Christianos. *Ratum*, quod inter Christianos ac Fideles juxta Leges Ecclesiasticas ritè contrahitur, atque ideo ratificationem Ecclesiæ, & rationem Sacramenti habet, cui tamen necdum accessit commixtio corporum, seu copula carnalis. *Consummatum* denique, cui talis copula accessit, eaque perfecta & talis, quæ per se sit apta ad generationem proles, licèt hæc per accidens, v. g. propter sterilitatem aut senium mulieris, non sequatur. Porro aliud Matrimonium dicitur *Solenne* aut *Civile*, in quo nimirum etiam ea concurrunt, quæ requirit Jus Civile, uti sunt pacta dotalia, consensus patris, publica sponsæ traductio in domum sponsi &c. Aliud *Insolenne* aut *Canonicum*, in quo solùm ea concurrunt, quæ à SS. Canonibus requiruntur, maximè præsentia Parochi & testium. Ad quod referri potest Matrimonium *Morgenaticum*, seu *ad Morgenaticam*, quod etiam vocatur *Matrimonium Conscientiæ*, & quandoque contrahitur à viris Illustribus ad evitandam fornicationem cum foemina inferioris conditionis occultè quidem, coram Parocho tamen & testibus, eo pacto, ut conjunx & liberi ex ea suscepti *Mor-*

gengebâ seu dono nuptiali, aut alia certa portio-  
ne ad suam sustentationem necessariâ, sint con-  
tenti, conditionem tamen & dignitatem Mariti  
non participant, atque à cæteris bonis paternis  
titulisque, & insignibus abstineant, scilicet in  
favorem primæ uxoris & liberorum ex ea gene-  
torum. Conjux, quæ sine solennitatibus Ju-  
ris Civilis (vel ad Morgenaticam) ducitur, stri-  
ctè non *uxor*, sed *concubina* appellatur in Jure  
*can. 4. & 5. d. 34.*

25 Dico 1. Consensus Matrimonialis debet esse  
verus seu non fictus, voluntarius, mutuus, ver-  
bis vel aliis signis, Sponsalia de præsentibus signi-  
ficantibus, debite expressus. Patet ex dictis de  
consensu Sponsalicio. Item debet esse liber ab  
errore substantiali, & metu gravi injustè incusso,  
ut patebit ex dicendis §. 4. item publicus, non  
clandestinus, ut *tit. III.* ac absolutus, ut *tit. V.*  
dicetur, atque positus à personis, nullo impedi-  
mento dirimente laborantibus, cujusmodi impe-  
dimenta varia explanabuntur in subsequenti-  
bus usque ad *tit. XVI.*

26 Dico 2. Idem consensus debet esse person-  
alis, h. e. ab ipsis personis contrahentibus po-  
situs & expressus: proin probabilius non valet  
Matrimonium, à parentibus contractum pro li-  
beris præsentibus & tacentibus, nisi ad id sint  
constitui. Ratio fundatur in arduitate ne-  
gotii, quale est electio statûs perpetui, quæ  
videtur exigere consensum personalem aliquo  
determinato signo ab ipso contrahente expres-  
sum: sed liberi tacendo præcisè non exprimunt  
suum consensum aliquo signo certo ac determi-

nato;

nato; qui enim tacet, nec affirmat nec negat. *c. 44. de R. J. in 6.* seu nec consensum nec defensum indicat. Neque dispositio Juris, quod in *c. un. de despons. impub.* pro validis habet Sponsalia sine mandato à parentibus inita pro liberis presentibus & tacentibus, utpote exorbitans, extendenda est ad Matrimonium, præsertim cum sit longè dispar ratio in Matrimonio, quod est indissolubile; Sponsalia verò, licet valeant, multis adhuc modis dissolvi possunt: itaque præjudicium est longè minùs, si Sponsalia ex taciturnitate liberorum præsumantur rata, quàm si Matrimonium. Sic sentiunt Henriq. Sot. Pont. &c. contra Sanch. Perez, & communioem.

Quæres, an requiratur etiam consensus parentum, vel saltem patris? R. ad valorem Matrimonii non requiritur, ut est certa Catholicorum sententia ex *c. 12. de Regular. & Trid. s. 24. c. 1. de ref. Matrim. pr.* contra modernos Sectarios, qui, nisi simul constitutioni Caroli V. Imperatoris in Comitibus Augustanis 1548. *tit. vom Sacrament der Ehe s. 9.* sicut Ecclesiæ legibus, pertinaciter refragari velint, idem sentire deberent. Adde, quòd in iis, quæ ad Sacramenta spectant, patria potestas cesset. Ad licentiam tamen, & ex honestate consensus parentum, vel saltem consilium, ordinare requiritur; & hoc, non plus, probatur ex præcepto quarto Decalogi; aliàs enim etiam consensus Matris, & non Patris tantùm, ad valorem foret necessarius, quod nec Lutherani placet. Leges Civiles *pr. Inst. de nupt. c. l. 2. ff. de Ritu nupt.* quæ videntur obstare, sunt correctæ à Jure Canonico, cujus est statnere

impedimenta Matrimonii, utpote Sacramentum vel declarare. Adde, quòd Leges Civiles, fortè non pro irritis, sed solum pro illicitis habent Matrimonia sine consensu parentum contracta, cum & ipsæ velint libertati contrahentium esse consultum. *l. 21. ff. eod. & l. 14. C. de nupt.*

Porro sicut liberi absque justa causa in ius parentibus vel inficiis illicitè ineunt Matrimonia ita & parentes graviter peccant, si absque causa per suum dissensum impediunt liberorum Matrimonia. per *c. fin. de Judic. in 6.* cum privent eos jure suo, quod habent à Natura ad electionem statûs. *c. 12. cit.* Neque in potestate Magistratûs sæcularis est pœnam statuere in liberos sine consensu vel præscitu parentum Matrimonia contrahentes in casu, quo parentes illicitè & sine justa causa se opponunt. Aliud est, si solum liberos liberos plectant, qui temere & absque justa causa contrahunt Matrimonia sine consensu parentum, præsertim minùs convenientia suo statûs vel etiam indigna; quia Magistratus sæcularis sic potiùs urget executionem Juris Naturalis & SS. Canonum, quàm libertatem Matrimonii à dicitis Juribus indultam auferat. Sic Jus Bavaricum *tit. 40. art. 9.* rectè & insigniter punit liberos, sine consensu vel consilio parentum contrahentes ad Matrimonia, in hunc modum: filii liberi (mares quidem ante 30. fœminæ verò ante 25. ætatis annum) *sine præscitu & consensu parentum* contrahunt Matrimonium, cæteroquin honestum & statûi conveniens, parentes non tenentur in vivis dotem vel donationem propter nuptias, vel aliquid aliud ipsis dare, nisi velint

tales

tales tamen liberi succedunt parentibus ab intestato. 2. Si verò contrahunt Matrimonium vile, & suæ conditioni dispar, iterum parentes, si prius non impediverunt ab honestis nuptiis, ipsis denegare possunt dotem, vel donationem propter nuptias, aliâque auxilia Matrimonialia; filius tamen, nisi parentes aliter disposuerint, succedit quidem ipsis ab intestato in sua portione aliâs competente: filia autem solùm in dimidia parte hæreditatis. 3. Si denique ita, nempe sine præscitu & consensu parentum, infra dictam ætatem, ab honestis nuptiis nunquam impediti, contrahunt Matrimonium non solùm dispar & inconueniens conditioni, sed etiam ignominiosum, cum persona inhonesta aut infami, omnino exhæredari à parentibus possunt; si autem non exhæredentur, perdunt hæreditatem parentum ab intestato usque ad dimidium legitimæ, nisi parentes aliud statuunt.

Dico 3. Idem consensus Matrimonialis debet 2. quoque esse simultaneus. 2. Sufficit tamen simultas moralis, si nempe ex intervallo etiam longiori sequatur consensus alterius partis, modò ille, qui prior consensit, interea non revocaverit suum consensum. Et hinc 3. valet Matrimonium debito modo initum per procuratorem, etiam in ratione Sacramenti. Priora duo membra constant ex paritate cum aliis contractibus, in quibus requiritur simultas consensuum, & sufficit moralis; cum nulla Lex vel Canon exigat coëxistentiam physicam, & *intervallum medium non vi-tiet obligationem. l. 1. §. qui præsens. ff. de V. O. l. 1. §. 2. ff. de contrah. empt.* Membrum 3. constat

stat

stat ex praxi, & disertè habetur in *c. fin. de Proc.* in 6. modò procurator habeat mandatum speciale ad contrahendum cum determinata persona: idque per se ipsum exequatur (& quidem post Trid. coram Parocho & testibus, licet hæc solennitas non requiratur, quando datur mandatum) & modò mandatum ante actualem executionem non sit revocatum, etiam inscio procuratore. *c. fin. cit.* Cùm verò Matrimoniale contractum secundùm Leges validum Christus eleverit ad rationem Sacramenti. *c. 7. de Divort.* Matrimonium initum per procuratorem, vel internuntium, aut internuntiam, simul erit Sacramentum.

*Objic. 1.* In *l. 137. pr. ff. de V. O.* deciditur, ut contrahentes sibi continuò respondeant, ne tequem ad alia divertant: ergo requiritur simultas consensuum physica. 2. In aliis Sacramentis necessaria est physicè simultanea materiæ & formæ positio, neque per procuratorem, aut absenti, ministrari possunt: ergo idem dicendum de Matrimonio. 3. In Ministro Sacramenti debet adesse intentio actualis vel virtualis: sed ponens consensum in Matrimonium ante vel post longius intervallum non habet intentionem actualem vel virtualem (nam consensus est quasi intentio) sed præcisè habitualem & non revocatum, imò nullam habet, casu quo principalis illo tempore quo procurator loco ipsius contrahit, ebrius fortè est, vel dormit: ergo. 4. Parochus Matrimonii assistens intellecto consensu pronuntiat hæc verba, *ego vos in Matrimonium conjungo*: sed ista verba ad sui verificationem requirunt præ-

sentiam contrahentis, sicut in Baptismo pronomen te presentiam baptizandi: ergo, qui Matrimonium contrahit, debet esse presentis personaliter, & non per procuratorem. *R.* ad 1. Ibi est sermo de stipulatione strictè dicta, non de quocunque contractu generaliter. Ad 2. *N. Conf. & parit.* quia alia Sacramenta non sunt contractus, bene verò Matrimonium, & hinc istud solum regulari potest juxta naturam contractuum. Ad 3. *dist. min.* non habet intentionem actualem vel virtualem, vel etiam nullam, quando consensus ponit altera pars, vel procurator exequitur mandatum. *C. min.* Quando antè, vel post intervallum, posuit vel ponit consensus in Matrimonium, vel quando constituit procuratorem. *N. min.* In contractibus sufficit ex intervallo ponere vel posuisse consensus, aut constituisse procuratorem, licèt iste consensus, interim non revocatus, solum habitualiter & tacitè perseveret: imò perseverat virtualiter in mandato dato. Ad 4. Illa verba nec sunt forma Matrimonii, nec absolute & determinatè necessaria, quia possent eorum loco adhiberi nutus vel scriptura &c. dein verificantur, & habent hunc sensum, *ego vos, quorum unus procuratorio nemine comparet, conjungo in Matrimonium.* Sicut illa verba, quibus uti potest procurator mandatum exequens, *accipio te in meam,* verificantur, & habent hunc sensum, *ego nomine Titii te accipio in meam* vel, *contraho Matrimonium tecum:* alterius verò partis verba habent hunc sensum, *ego quoque tecum, tanquam procuratore Titii, contraho.*

## §. III.

*De Impedimentis Matrimonii in genere.*

29 Regula quidem est, quòd omnes licetè ac validè possint contrahere Matrimonium, cum prohibitorium sit edictum de Matrimonio contrahendo, ut, quicumque non prohibetur per consequentiam admittatur. textus in c. 23. h. t. modò contrahere volentes sint mas & fœmina. Siquis hermaphroditus seu utriusque sexûs homo sit, mas & fœmina, debet contrahere juxta sexum in se prævalentem: si polleat utroque sexu æquali, & in utroque potens sit ad copulam, in ejus arbitrio est electio, facta tamen semel electione quoad sexum, illo constanter uti debet, & mutare nequit. Sanch. de Matr. l. 7. d. 106. n. 7. 8. Interim tamen aliqui prohibentur contrahere Matrimonium, nimirum laborantes aliquo impedimento. Sunt autem duplicis generis *impedimenta*, nimirum *impedientia* tantùm, & *dirimentia*. *Impedientia* dicuntur, quæ prohibent tantùm, & illicitum faciunt Matrimonium, non invalidum: *Dirimentia* autem, quæ & prohibent, & annullant, seu tam illicitum, si ejus habeatur notitia, quàm invalidum reddunt Matrimonium, nempe si contractum Matrimoniale antecedant; si enim ei superveniant, Matrimonium, utpote priùs validè contractum, non dissolvunt. De reliquo impedimentum impediens Matrimonii quoad *Sponsalia de futuro* evadit dirimens, h. e. ea facit nulla;

hoc

hoc ipso enim, quòd Matrimonium stante impedimento impediendo, v. g. voto simplici castitatis, vel promissione Matrimonii jam alteri factâ, illicitum sit, non potest induci obligatio, quæ induceretur, si sponsalia valerent, ad illud contrahendum. *c. fin. de pact.*

Dico I. Impedimenta impediencia Matrimo-<sup>30</sup> nium hodie sunt tantùm quatuor, hoc versu comprehensa, *Sacratum tempus, Vetitum, Sponsalia, Votum*: h. e. tempus Quadragesimæ & Adventûs: specialis Ecclesiæ prohibitio, quæ intelligitur per *vetitum*: sponsalia de futuro cum alia priùs inita: & votum simplex castitatis, Religionis ingredienda, non nubendi, faciunt Matrimonium illicitum. De Tempore Sacrato, & Vetito, agetur *tit. XVI.* de Sponsalibus *tit. IV.* de Voto *tit. VI.* Dixi, *hodie*, quippe olim erant duodecim, nempe dicta quatuor, dein *Catechismus*, seu quædam cognatio spiritualis imperfecta, orta ex instructione in fidei dogmatis Baptismum antecedente, ac fieri solita per interrogationes & responsiones baptizandi ante fores Ecclesiæ, & adhuc alia septem ex variis delictis, nempe incestu, raptu sponsæ alienæ, susceptu propriæ sobolis, occisione sacerdotis, occisione conjugis, pœnitentia solennis propter crimen indicta, & ex Matrimonio cum Moniali attentatò. Verùm *Catechismus* per Tridentinum *§. 24. c. 2. de ref. Matr. & Crimen* seu impedimenta impediencia Criminis, sive ex recitatis delictis orta, omnino omnia per universalem consuetudinem abrogata sunt, ut cum Navar. & Sanch. passim notant DD.

Dico

31 Dico 2. Impedimenta dirimentia hodie sunt septendecim, his versibus comprehensa:

*Error: Conditio: Votum: Cognatio: Crimen  
Cultus disparitas: Vis: Ordo: Ligamen: Honestas:*

*Si sis affinis: si fortè coire nequibus:*

*Si Parochi, & duplicis desit presentia testis:*

*Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.*

Ultima duo, in duobus ultimis versibus indicantur nimirum *Clandestinitatis & Raptus*, superadditum Tridentinum, Impedimentum *ætatis* comprehenditur in verbis, *si fortè coire nequibus*, quibus aliàs exprimitur impedimentum *Impotentia*. quia per verbum *Cognatio* denotatur triplex cognatio, Spiritus, Legalis, & Carnalis, triplex impedimentum insinuat. Si igitur hæc omnia cum reliquis accipias distinctè, prodibunt septendecim impedimenta Dirimentia. De impedimento *Ætatis* tractabit *tit. II.* *Clandestinitatis* *tit. III.* *Ligaminis* *tit. IV.* *Voti*, nempe solennis, uti & *Ordinis* *tit. VI.* *Criminis* *tit. VII.* *Coconditionis*, nempe *Servilis*, *tit. IX.* *triplicis Cognationis*, & *Affinitatis*, *tit. XI. XII. XIII. XIV.* *Impotentia* *tit. XV.* Cætera quinque, *Erroris*, *Vis* seu *Metus*, *Raptus*, *Disparis cultus*, & *Publicæ honestatis*, cum de iis specialis Titulus non extet, in *§. seq.* explicabimus.

32 Dico 3. Ex dictis impedimentis dirimentibus quinque sunt Juris Naturalis, videlicet *Error*, *Ætas*, *Impotentia*, *Ligamen*, & *Co sanguinitas* in primo saltem gradu lineæ rectæ.

ut defendemus *tit. XIV.* Reliqua omnia à Jure Ecclesiastico, vel Scripto vel Consuetudinario, sunt introducta, ut tenet communis, atque ideo solum inter Christianos locum habent.

Dico 4. Impedimenta dirimentia pro Christi-  
 33  
 stianis statuere potest Papa 2. & solus, ita ut nec Episcopus pro sua Diocesi, nec Princeps Sæcularis Catholicus hanc habeat potestatem.  
 3. Quamvis consuetudo Canonica introducere hujusmodi impedimentum valeat. Pars 1. est de fide ex *Trid. s. 24. de Sacr. Matr. can. 3. &*  
 4. Ratio, quia Matrimonium ex institutione sua consistit in contractu valido: in potestate autem Legislativa Ecclesiæ, consequenter Papæ, est regulare contractum Matrimoniale, hoc vel illo modo initum approbare aut irritare, ad ejus valorem hoc vel illud requirere &c. sicut est in potestate Magistratûs humani alios contractus ita regulare: ergo. Pars 2. sumitur ex *c. 1. & 2. de translat. Episc.* ubi majores causæ (inter quas utique recensenda sunt, quæ ad Sacramenta, adeoque & ad Matrimonii valorem pertinent) reservatæ dicuntur Summo Pontifici, proin ab Episcoporum potestate sunt extractæ, & quia Matrimonium est Sacramentum & contractus sacer, à potestate quoque Principum sæcularium. *Trid. lo. cit. can. 12. c. 10. de Constit.* Id tamen concedo Principibus Catholicis, ut pro infidelibus seu non baptizatis statuere valeant impedimenta dirimentia Matrimonii, non minùs ac Principes Infideles pro suis subditis, utpote quod apud ipsos est contractus merè Civilis & politicus. Pars 3. ex *c. 1. & 3. de cognat. Spirit. & c. fin. de consuet.*  
 Pars II. T

*suet.* in quo ultimo approbatur in vim legis omnis consuetudo rationabilis & legitime prescripta.

*Objic.* I. Christus pro materia Sacramenti Matrimonii instituit contractum, seu mutuum consensum jus in corpora sibi tradentium: sed Ecclesia nihil potest circa materiam Sacramentorum, eam immutando &c. ergo neque circa contractum Matrimoniale, illum reddendo invalidum per statutum impedimentum. 2. Videmus in praxi, quod Magistratus Sæculares, & Duces militum, quibusdam subditis prohibeant Matrimonium: ergo & illi statuere valent impedimentum Matrimonii, saltem impediens; & cum hoc modo exerceant jurisdictionem circa Matrimonium, non est ratio, cur Impedimentum dicimus statuere nequeant. R. ad I. Christus pro Matrimonii Sacramento instituit quidem contractum, & mutuum consensum, vel traditionem mutuum juris in corpora, pro ejus materia determinavit, at *contractum* in genere tantum, & *secundum Leges validum*, relinquendo interim in potestate Ecclesiæ, quem contractum, quo modo, & à quibus personis celebratum velit habere pro valido & legitimo: si proin Ecclesia statuendò impedimentum nolit valere contractum Matrimoniale, sic vel sic celebratum, nihil mutat de materia à Christo determinata, æquè parum, ac ille, qui vino, quod à Christo determinatum est pro materia Eucharistiæ, tantum affunderet aquæ, ut amitteret prædicatum *vini usualis*, non immutaret materiam Eucharistiæ, nisi indirectè tantum, remote, & improprie. Ad 2. Quando Magistratus Sa-

culares ob bonum publicum non permittunt Matrimonium quibusdam personis, non propriè exercent jurisdictionem circa Matrimonium, sed potiùs promovent & urgent observationem Legis Naturalis, quæ prohibet Matrimonia privatis cum præjudicio boni publici. Imò & punire possunt actus malos, consequenter & illicitè contrahentes Matrimonia, v. g. cum inobedientia aut irreverentia contra parentes &c.

Quæres, an Hæretici in nostra Germania defa- 34  
cto ligentur impedimentis Matrimonii Jure tantum Ecclesiastico statutis? R. Quamvis per se obligentur omnibus Ecclesiæ Legibus, utpote subditi, & per Baptismum ingressi Ecclesiam. *can. 5. d. 45. can. 38. 40. 48. caus. 23. q. 4.* consequenter & legibus connubiorum: ab his tamen saltem ut irritantibus, probabiliter liberati sunt (ut putant multi & graves DD. cum Tannero, Laym. Dicast. & aliis apud & cum P. Wiestner *h. n. 192.*) tum per consuetudinem contrariam & præscriptionem longissimi temporis, tum per consentientiam Ecclesiæ permittentis Matrimonia cum dictis impedimentis, v. g. consanguinitatis, publicæ honestatis &c. contracta, & non urgentis apud ipsos observationem legum connubialium; non enim est credibile, quòd Ecclesia urgere velit observationem legum, quas Hæretici communiter vel ignorant, vel non observant, imò se iis non obligari quàm plurimi existimant; plus enim damni timere deberet, quàm utilitatis sperare posset, si urgeret observationem harum legum; nam, si urgeret, Matrimonia Sectariorum cum impedimentis Ecclesiastici Juris contracta, ut frequenter contingit, essent

essent meræ fornicationes & concubinas, ve  
incestus &c. & proles forent illegitimæ, ac pro  
pterea animi illorum magis alienarentur à Catho  
licis, & sic magis à conversione absterrentur &c.  
Et hæc sine fructu, imò & sine spe observationis  
obtinendæ. Prudentis autem est non urgere obser  
vationem legum, si indè plus damni timendum  
quam utilitatis sperandum. Confirmabimus hæc  
ad tit. III. n. 4. 5. 6. ubi præfatos Hæreticos non  
ligari impedimento clandestinitatis defendimus.

*Objic.* 1. Neque Consuetudo absolvit Hære  
cos ab observatione legum Ecclesiæ conubie  
lium, quia est irrationabilis, atque in contemptum  
Pontificiæ potestatis malitiosè introducta. 2.  
Neque Conniventia aut tacitus consensus Eccle  
siæ, tum quia est mera tolerantia, non approba  
tio aut dispensatio tacita, tum quia hi rebelles pe  
nam potius quàm exemptionem à Legibus pro  
merentur. 3. Ex hac doctrina sequeretur, Re  
ligiosos & Sacerdotes Apostatas valida apud Hæ  
reticos contrahere Matrimonia, quia votum sole  
ne Castitatis est impedimentum Juris tantum Ec  
clesiastici: sed hoc est contra communem sensum  
& praxim. R. ad 1. Consuetudinem reddit ra  
tionabilem evitatio fornicationum, incestuum  
&c. legitimitas prolium, communis Hæretico  
rum ignorantia, spes publicæ tranquillitatis & fa  
cilioris conversionis, desperatio observantiæ ob  
tinendæ &c. Deinde Consuetudo ista vim suam  
obtinere non tam ex actibus rebellium Hære  
ticorum, quàm ex usu & praxi Catholicorum.  
hujusmodi Matrimonia pro validis habentur  
præcipuè in favorem boni publici & animarum.

Ad

Ad 2. Potius præsumi debet consensus Ecclesiæ & tacita dispensatio, quando ex una parte nihil fit immediatè contra Jus Naturale & Divinum, ex altera verò res concernit integras provincias & amplas communitates, atque ex negato consensu sequerentur plurima damna sine ulla ferè spe alicujus boni. Quàmvis Hæretici *formales* potius pœnam quàm favorem promereantur, *materiales* tamen qui potiozem meò judiciò partem constituunt, non sunt indigni commiseratione & hoc favore. Imò materna Ecclesiæ viscera non inconvenienter se etiam extendunt ad rebelles & contumaces filios, quorum salutem omni possibili modo procurare laborat impediendo, quantàm potest, eorum peccata, facilitando conversiones &c. non absterrita injuriis, calumniis &c. Ad 3. *N. sequel.* partim quia non est consuetudo integræ communitatis cum voto solenni contrahere Matrimonia, partim quia Ecclesia non connivet, sed se constanter opponit Matrimoniis horum Apostatarum. Sed hanc, ut reliquam omnem, quam trado, doctrinam obsequentissimò animò decisioni ac Judicio Ecclesiæ submitto humillimè.

Dico 5. Validum est & licitum Matrimo- 35  
nium, quod contrahitur cum dubio Juris speculativo, seu cum opinione verè probabili de non existentia Impedimenti dirimentis. Cardenas in *Crisi Theol. dissert. 2. propos. 1. c. 8. art. 3.*  
4. Viva ad *Propos. damnat. propos. 11. n. 29.*  
La Croix p. 3. lib. 6. n. 417. 527. seqq. P. Kugler de *Matr. p. 2. q. 4. à n. 1533.* cum aliis. Hujusmodi Matrimonia sunt, quæ contrahuntur sub

conditione vel modo servandi perpetuam castitatem: sub conditione de futuro: clandestinè vel cum alio impedimento Juris Ecclesiastici contrahi solita ab Hæreticis in Germania: coram Parocho extra propriam parochiam existente: cum impedimento criminis contractum ab ignorantibus, annexum esse suo delicto impedimentum dirimens: revalidata sine Parocho & testibus. Dixi *cum dubio Juris &c.* si enim est dubium seu probabilitas *facti*, v. g. si tibi tantum probabile sit te in quarto gradu non esse consanguineum Bethæ, cum hac illicitè contrahis, & si revera sis consanguineus, etiam invalidè. Probatur assertio tum ex consuetudine Ecclesiæ, hujusmodi Matrimonia permittentis, & sæpe in dubio Juris de existentia impedimenti pro valore Matrimonii utpote quod valde est favorabile, decidentis per Judices Ecclesiasticos, imò & dispensantis in Matrimonio Rato, & sic sequentis sententiam probabilem; tum ex decisione Urbani VIII. qui teste Lugo, ut refert Nicol. del Techo in *Historia Paraquaria l. 10. c. 15.* ad propositum sibi dubium, an Indi Neophyti, qui plures habebant uxores non sine dubio, an primam validè duxerint, adstringerentur ad primam, vel possint contrahere cum quacunque baptizata sibi priùs juncta non obstante dubio de impedimento ligaminis respondit his verbis, *ut, ubi Doctorum sententia utrinque probabiles intercederent, sequerentur* (Missionarii) *opiniones pro conditione locorum ac hominum barbaris favorabiliores.* Sed

*Objic. Innoc. XI. damnavit hanc propositionem ordine primam: non est illicitum in Sacramento*

*conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore: sed Matrimonium est Sacramentum, & quando agitur de impedimento illius dirimente, agitur de valore, atque sententia, quæ dicit existere impedimentum, est tutior, quia removet omne periculum peccati: ergo. R. 1. Propositio damnata loquitur de sequente opinionem probabilem relicta tutiore extra casum gravis necessitatis, & quando potest haberi certitudo; & hinc juxta communem licet absolvere à peccatis eum, qui dicit, se dolere, etsi Confessario probabile tantum sit, eum dolere. Sed sæpe non potest haberi certitudo de existentia impedimenti dirimentis, & simul gravis causa & quasi necessitas est contrahendi Matrimonium, vel saltem admodum difficile non contrahere. R. 2. meliùs, *negando suppositum*, quòd cum dubio & vera probabilitate Juris de carentia impedimenti contrahens sequatur opinionem merè probabilem; nam per consuetudinem & praxim Ecclesiæ, quæ vim legis obtinet, atque per declarationem Legislatoris Pontificis Urbani VIII. allegatam moraliter fit certum, licitum & tutum esse sequi in Sacramento Matrimonii sententiam directè probabilem relicta tutiore. Si de impedimento Juris merè Ecclesiastici sit dubium, valor Matrimonii videtur esse extra controversiam, cum Ecclesia pro hoc casu possit & censeatur tollere impedimentum, si quod subesset: si autem dubium sit de impedimento Juris Naturalis, v. g. Ligaminis, tunc valor (nam de licentia non est dubitandum ex dictis) saltem est valde probabilis, & juxta Cardenas etiam cer-*

tus. quia id desumitur ex Responso Urbani VIII citato, & Ecclesia jubet perseverari in Matrimonio quando ex post supervenit dubium de impedimento Juris Naturalis, & sic declarat, illud esse Juris Naturalis solum conditionati, nisi nimirum Ecclesia ex justis causis permittat vel approbet talia Matrimonia.

## §. IV.

*De quibusdam Impedimentis Diver-  
tibus in specie, nimirum Erroris, Metus, Raptus,  
Disparis Cultus, & Publicæ Hone-  
statis.*

- 36 Dico 1. *Error* circa substantiam personæ dirimit Matrimonium Jure Naturali, sive sit error antecedens sive concomitans. 2. Non tamen regulariter error circa qualitatem personæ, licet sit antecedens. 3. Nisi sit qualitas redundans in ipsam personam. Antequam probem singula membra, notandum 1. Quod *error* sit judicium perversum de aliqua re, quo putatur aliud pro alio. 2. Quod error *substantialis* vocetur, qui versatur circa substantiam objecti, & hic, qui versatur circa individuum personæ: *accidentaliter* verò, qui circa qualitatem vel accidens objecti, & hoc loco v. g. circa divitias, virginitatem, nobilitatem personæ: *antecedens* autem, seu *causam contractui*, dicitur error, si eo non existente contractus vel actus non fieret: & *concomitans* seu *incidens*, quo existente nihilominus fieret.

feret. 3. Quòd, si quis per alterius fraudem vel fictionem inducatur in errorem, non sit simplex error, sed *deceptio*, vel *dolus* cum errore. Jam probatur 1. membrum ex eo, quòd error substantialis circa individuum personæ, quam quis animò concepit, tollat consensum voluntarium, Jure Naturali necessarium. *c. 26. h. t. nam errantis* (circa objectum substantiale) *voluntas nulla. l. 8. &: nullus est errantis consensus. l. 9. C. de F. & F. J.* Membrum 2. ex ratione opposita, quia talis error accidentalis non tollit consensum quoad substantiam, sed solùm reddit involuntarium secundùm quid, nempe circa accidentia personæ, & circa rationis impulsivas extrinsecas. Confirmatur ex §. *error fortuna & qualitatis caus. 29. q. 1.* & ex paritate cum aliis contractibus, quos error circa qualitates non irritat. per *l. 11. §. 1. l. 43. ff. de contr. empt.* item ex absurdo, & gravi Reipublicæ Humanæ incommodo, proliùmque & conjugum damno, quæ sequerentur, si Matrimonia cum errore accidentali contracta non subsisterent; quia innumera Matrimonia deberent vel possent dissolvi aut haberi pro nullis, eò quòd passim contrahentes errent, vel etiam decipiantur à comparte, circa qualitates, quas si altera Pars scivisset reperiri in comparte, vel non reperiri, non contraxisset, v.g. si maritus scivisset conjugem suam esse rixosam, bibulam, decoetricem, vel non esse virginem, nobilem, divitem &c. Addidi tamen, *regulariter*; si enim contrahens alligasset actualiter vel virtualiter suum consensum existentiae vel absentiae qualitatis certæ, aliàs nolens contrahere (quod tamen exterius debet exprime-

re quoad forum externum) error etiam accidentaliter irritaret Matrimonium; cum *actus agentium non operentur ultra intentionem eorum*, ut habet receptum Brocardicum. Sicut etiam error *conditionis servilis* irritat, ut dicitur *ad tit. de Conjug. Servor.* Membrum 3. quod est exceptio à membro præcedente, apud plerosque omnes est receptum ex ratione, quod error qualitatis redundantis in ipsam personam censetur esse error circa ipsam personam. Quando enim autem error qualitatis redundet in personam, arduum est definire. Sanch. *lib. 7. d. 18. n. 31.* concludit, id fieri tunc, quando contrahens errat circa qualitatem, quæ designat certam personam, contrahenti aliunde & sine hac qualitate ignotam (vel, ut loquitur P. Illfung *tr. 6. d. 9. n. 68.* quando qualitas est individualis determinatio ipsius personæ, ut si velles contrahere cum primogenita, & tibi sisteretur secundò genita) modò non constet aliunde, quòd mens contrahentis fuerit cum persona præsentem, quam videt, quæcunque illa sit, contrahendi,

- 37 *Objic. 1.* Jacob validè contraxit cum Lia, licet putaverit se contrahere cum Rachele. *Gen. 29.* ergo error circa personam non irritat Matrimonium. 2. Si error circa personam sit *concomitans* non tollitur consensus in personam, tanquam objectum substantiale & immediatum; quia etiam absente hoc errore Matrimonium fuisset contractum: ergo saltem error concomitans circa personam illud non irritat. 3. In aliis Sacramentis valorem non impedit error circa personam, ut si Sacramentaliter absolvas Petrum, putans esse Paulum:

lum: ergo nec in Matrimonio. 4. Si error circa qualitatem est *antecedens*, etiam tollit consensum in personam, quia taliter errans non contraxisset cum hac persona, si scivisset eam carere qualitate, quam optat, vel ei inesse, quam averfatur; præsertim cum talis actu indivisibili tendat in personam ut affectam, vel ut carentem hac qualitate: ergo etiam error accidentalis antecedens irritat Matrimonium. *R.* ad 1. *N. ant.* nam Jacob post deprehensum errorem, vel deceptionem forceri sui Laban, de novo contraxit cum Lia. Ad 2. tollitur omnino consensus voluntarius, quia nihil volitum, nisi cognitum; adeoque consensus cum errore concomitante positus est involuntarius negativè, quia sic errans nunquam voluit, actualiter vel virtualiter, contrahere cum hac persona, sed cum alia, quam animo concepit, nec habitualis illa animi dispositio, qua voluisset cum hac persona contrahere facta hypothefi scientiæ, facit consensum voluntarium in hanc personam. Ad 3. *N. conf. & parit.* Nihil enim interest Ministri aliorum Sacramentorum, v. g. Sacerdotis, an Petrum vel Paulum absolvat; plurimum verò interest contrahentis Matrimonium, quacum persona contrahat, eò quòd ad individuam vitæ societatem cum illa se obliget: & hinc iste censetur alligare suam intentionem in personam mente conceptam, non verò ille. Ad 4. Hoc argumentum probaret, nullum ferè contractum subsistere; quia vix unquam interdicitur sola substantia rei omnibus qualitatibus viduata, & rarò contingit, ut omnes qualitates, quæ ad contrahendum impellebant, sic se habeant, ut priùs credebatur.

In

In forma *N. ant.* quia taliter errans v. g. sic tendit: *ego duco Bertham, quam puto esse virginem, non ducturus, NB. si scirem, non esse virginem,* non verò tendit hoc modo: *si Bertha non esset virgo, non ducerem.* Prior consensus est absolutus in hanc personam, quæ putatur esse virgo: posterior est conditionatus, *si sit virgo:* & iste consensus alligaretur virginitati tanquam conditioni, non ille prior. Nec attenditur in priori modo tendendi, quid aliquis facturus esset in hypothesis scientiæ, sed quid actu faciat aut velit. In exemplo: das pauperi eleemosynam, quem putas esse piæ, non daturus, si scires non esse piæ: hæc eleemosynæ datio utique est valida: ergo à pari. Actus, quo intendis ducere Bertham ut affectam hac vel illa qualitate, est quidem indivisibilis entitativè & in sua tendentiâ, non verò objectivè, ita ut indivisibiliter nolis Bertham, nisi omnis qualitas tibi repræsentata in ea existat, ut patet in priori exemplo de paupere.

38 Dico 2. *Metus* gravis, injustè incussus, & directè ad extorquendum Matrimonium, irritat Matrimonium. 2. At probabilius Jure tantum Positivo Humano. Pars prior suppositâ (*ex tit. de his, quæ vi*) notitiâ, quid sit metus, quando absolute aut respectivè gravis, etiam reverentialis, & quando injustè incussus, probatur manifestè ex *14. 15. 28. h. t. & c. 2. de eo, qui duxit.* eò quòd talis metus tollat consensum spontaneum, quamvis tamen consensum spontaneum, seu à tali metu liberum, dicta Jura requirunt ad valorem Matrimonii; quia, ut ajunt eadem Jura, sic extorta Matrimonia infelices sortiuntur exitus. Pars posterior, quam

quam tenet communior cum Suarez & Sanch. l. 4. d. 8. & 14. suadetur I. ex eo, quòd Jus Naturale ad valorem contractuum. c. 2. de his, quæ vi. l. fin. C. eod. plus non requirat, quàm consensum simpliciter voluntarium ac liberum, atque titulum: sed consensus, metu quocunque extortus, est adhuc simpliciter voluntarius ac liber; quamvis non sit spontaneus; quia coacta voluntas est voluntas. l. 21. ff. quod met. caus. & voluntas interna per quascunque minas potentiæ creatæ absolutè cogi nequit: titulus autem est traditio juris in corpus, quam facit metum patiens.

2. Exindè, quòd tale Matrimonium nec sit invalidum ex defectu consensûs; aliàs etiam irritaret metus gravis justè incussus, v. g. à Judice Ecclesiastico, censuram excommunicationis minitante, nisi quis ducat sponsam, cui liberò ac sponte promisit Matrimonium; nec ob intervenientem injuriam injustè metum gravem incipientis; aliàs etiam metus levis injustè incussus, vel dolus decipientis in qualitate, v. g. fingentis se virginem, divitem &c. redderet invalidum; quod nemo dixerit.

Dixi, *incussus directè ad extorquendum Matrimonium*; si enim ex alia causa metus est incussus injustè, v. g. si Sempronius injustè detinet Titium in carcere, vel injustè impedit à consecutione prædii, Titius verò ad evitandum carcerem, vel ad consequendum prædium, atque ad redimendam iniquam vexam, se offert ad ducendam Sempronii filiam in conjugem, eaque ducit, gravis est controversia, an tale Matrimonium valeat. Aliquum Card. de Lugo, & nuperrimè P. Placidus

dus

dus Böckn *h. t. p. 2. n. 49.* negant: communio  
 autem, imò, ut ait Perez, *communissima*, atque  
*certissima*, ut vocat, Sanch. *l. 4. d. 12. n. 3.* affirmat.  
 Probatur I. negativè, quia nullitas nec ex ratione  
 infertur, nec ex Jure, quod in *citt. cc.* loqui vide-  
 tur de metu directè ad obtinendum Matrimonium  
 illato, consequenter non est extendendum ad me-  
 tum ex alia causa incussum, utpote exorbitans &  
 recedens à Jure Naturali. 2. Positivè, quia SS. Cano-  
 nes, quando irritant Matrimonia per vim (scilicet  
 conditionatam & moralem, h. e. per metum) ex-  
 torta, non irritant propter vim qualemcunque,  
 sed propter vim injuriosam ex intentione Matri-  
 monii extorquendi, per quam minuitur libertas  
 Matrimonii: sed vis ex alio fine, quàm ad extor-  
 quendum Matrimonium, illata non dirigitur ex in-  
 tentione inferentis ad extorquendum Matrimo-  
 nium: ergo. Sicut igitur nemo dicit scemine  
 vim inferri in pudicitia ab eo, qui illam spoliare  
 nititur bonis fortunæ, illa verò ad hoc malum  
 vitandum se offert ad impura; vel si bonis exuta  
 postmodum vivat impudicè, & turpi se quæstu alerit  
 ita nec vim Matrimonio, aut hujus libertati, facere  
 censendus est, qui injustè vexat sceminam, si hæc ad  
 hanc vexam evitandam se ad Matrimonium offerat,  
 & illud velut medium se liberandi sponte eligat.

39 *Objic.* I. In *can. 22. caus. 22. q. 4.* approbatur  
 Matrimonium cujusdam Hubaldi, licèt interve-  
 niente metu & juramento contractum: ergo me-  
 tus, saltem si accessit juramentum, non irritat Ma-  
 trimonium. 2. Illa *cc.* ex quibus probavimus  
 nullitatem Matrimonii meticulosi, jam suppo-  
 nunt nullitatem, non primùm statuunt: ergo Jura  
 SS.

SS. Canones antegresso, consequenter Naturali, est invalidum; præsertim 3. quia SS. Canones fundantur partim in defectu consensûs, *cùm locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit*, ut habet textus in *c. 14. cit.* partim in periculo infelicis exitûs, *qui de invitis solet nuptiis provenire c. 14. cit.* puta in periculo violandæ fidei conjugalis, non servandæ societatis individuæ &c. quæ rationes probant nullitatem à Jure Naturali inductam. 4. Si Jus Naturale non irritasset Matrimonia per metum & injuriam extorta, Natura non satis providisset metum passis, cùm permitteret eos indissolubiter alteri injuriam inferenti obligatos. 5. Eadem rationes pugnant in Matrimonio, quod interveniente gravi metu contrahitur, sive metus directè ad illud extorquendum inferatur, sive non: ergo. 6. In *d. c. 14.* non est sermo de casu, quo metus fuit incussus directè ad Matrimonium obtinendum, & tamen istud pronuntiat nullum; ergo, licet metus ex alio fine, quàm ad extorquendum Matrimonium, sit incussus, illud tamen est invalidum.

R. ad 1. Ibi approbatur Matrimonium non jam contractum per metum, sed cessante metu liberè contrahendum de novo, ad quod tenebatur aliunde ille Hubaldus, ut honestaret concubinam. Juramentum Matrimonio adjectum prorsus nihil facit, quia, utpote assertorium, rueret ruente Matrimonio tanquam principali. Ad 2. *trans. ant. N. Conf.* nam illud Jus sacros Canones antegressum, non est Jus Naturale, sed vel consuetudo aut traditio Ecclesiæ, vel aliquod vivæ vocis Oraculum. Ad 3. fundantur quidem in defectu consensûs

sensûs spontanei, quem Jus Ecclesiasticum requirit, non verò in defectu consensûs simpliciter liberi & voluntarii, quem Jus Naturale exigit. Infelices exitus, & mala, quæ ex coactis nuptiis timenda sunt, non sufficiunt ad annullandum Matrimonium Jure Naturali, quia aliàs deberet Matrimonium quoque dici de Jure Naturali invalidum, si metus justè fuit incussus, cùm faciat etiam nuptias invitæ & coactum Matrimonium, minuatque libertatem. Ad 4. Natura satis providit metum passis, quòd legitimo & Ecclesiastico Magistratui dederit potestatem irritandi (uti defacto irritavit) Matrimonia metu injustè extorta. Ad *transm. ant. N. conf.* quia nec propter paritatem vel identitatem rationis extendenda est lex odiosa (qualis est lex irritans) & à Jure Naturali recedens: Dein etiam *ant. negatur*; quia ratio irritandi fuit vis injuriosa Matrimonio & ejus libertati facta, qualis non est, si non ad extorquendum Matrimonium inferatur, sed ex alia causa, uti notavimus. Ad 6. *N. ant.* quia ibi Pontifex jussit puellam in loco tuto sequestrari, quam duo volebant sibi Matrimonio jungi, donec lis finiretur, ne ex timore *diceret sibi placere, quod odit*, nempè nuptias, ex quibus invitæ infelix sequi posset exitus: ergo ibi est casus de metu directè Matrimonium, respiciente vel intendente.

40 Quæres, quomodo purgetur metus, si nullitas Matrimonii metu initi sanetur? Per consensum sublato metu sponte positum, & vel verbis vel factis expressum. Imò & per cohabitationem spontaneam ac diuturnam, vel per copulam sponte habitam: indè enim per

sumitur consensus, & saltem pro foro externo Matrimonium censetur revalidatum. per *c. 21. & c. 30. h. t.* modò altera Pars adhuc continet suum consensum, & Pars metum passa sciat, Matrimonium fuisse nulliter contractum; si enim putaret, validè contractum fuisse, esset in errore, consequenter non poneret novum consensum; cum nihil tam contrarium sit consensui, quàm error. *l. 15. ff. de jurisd. omn. Jud. & nihil volitum, nisi præcognitum.*

Dico 3. *Raptus*, prout est violenta personæ ab-  
ductio de loco in locum Matrimonii ineundi causâ,  
& adhuc positæ in Potestate raptoris dirimit Ma-  
trimonium juxta Tridentinum *s. 24. c. 6. de ref. Matr.* ibi: *decernit Sancta Synodus, inter Raptorem & Raptam, quamdiu ipsa in potestate Raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium. Quòd si Rapta à Rapto- re separata, & in loco tuto ac libero constituta, illum in virum habere consensit, eam Raptor in uxorem habeat.* Dein statuit graves pœnas in Rapto- rem & auxiliantes, quæ ibi legi possunt. Dixi in definitione Raptûs 1. *Violenta*, sive violentia sit physica per injectionem manuum, sive moralis per graves minas & metum. 2. *Abductio de loco in locum*, nempe moraliter diversum; non enim sufficit, si persona abducatur violentè, v. g. de platea in locum obscurum, vel de domo in domum in eadem vicinia &c. Sanch. & alii. 3. *Persona*, non solùm fœminæ, & quidem qualiscunque fuerit, etiam inhonestè vivens, sed etiam maris; nam communior & veterior sententia docet, impedimentum Matrimonii etiam contrahi, si fœmina rapiat virum vel

Pars II.

U

ado-

adoleſcentem, quia æquè talis Raptus aufert libertatem Matrimonii (quæ fuit ratio Tridentini ac ſi vir rapiat fœminam. Sicut propterea impedimentum Metûs eſt reciprocum, & datur quæ in caſu, quo fœmina viro infert metum, valde controverſum eſt, an incurratur impedimentum Raptûs, ſiquis rapiat propriam ſponſam quæ priùs liberè ac ſponte ſponſalia cum Rapto re contraxerat; quia ipſamet jam priùs ſibi committit libertatem moralem ad Matrimonium. *Matrimonii ineundi cauſa*; & hinc non ſufficit ſi fœmina rapiatur ex alio fine, v. g. exercendi libidinis cauſa, vel eam ſpoliandi; quia vis inferitur Matrimonii libertati, cui Tridentiniſ principaliter conſultum voluit. §. *Et adhuc poſita in poteſtate Raptoris*, etſi ſponte conſentiat in Matrimonium: ſi autem, poſtquam in loco tuto, & extra poteſtatem Raptoris conſtituta ſponte conſentiat in Matrimonium, id valet, in quibus apparet, Raptum, prout eſt impedimentum Matrimonii, in quibusdam differre à Rapto ut eſt ſpecies luxuriæ, & à Legibus punitur, & ſic definitur: eſt *violenta abductio fœminæ, beneſtè viventis, libidinis exercenda cauſa*, ſive deſtinentur violentia inferatur ipſi fœminæ, ſive parentibus aut aliis, quorum illa poteſtati ſubſeſt. Quæ habeat pœnas, indicavi in meo pleniore *Caſu* dato b. t. n. 118.

42. Quæres, an quoque Sponſalia de futuro contracta inter Raptorem, & Raptam, adhuc in loco poteſtate conſtitutam, ſint nulla? R. Probabiliùs valent. P. Wiefner tit. de Raptu §. 5. contra communioſem. Ratio, quia diſpoſitio

sitio Tridentini Matrimonium irritantis, est correctoria Juris Antiqui *c. 6. & fin. de Raptor. &* simul pœnalis: ergo non est extendenda ad Sponsalia, de quibus Trid. nihil dicit: præsertim cum non subsit eadem ratio, & longè major esse debeat libertas Matrimonii (utpote indissolubilis, si semel validè sit contractum) quàm Sponsalium, quæ variis modis solvi possunt. Ex cujusmodi causis etiam defendimus suprâ valorem Sponsalium metu injustè extortorum: licèt Matrimonium non subsistat taliter extortum.

Dico 4. *Disparitas cultûs*, seu dispar ac diver- 43  
sa Religio contrahentium, tunc dirimit Matrimonium Jure Ecclesiastico, quando fidelis cum infideli (seu Christianus cum non-Christiana, v. g. cum Ethnica, Judæa, Turcissa &c. vel vicissim Christiana cum non-Christiano, Ethnico &c.) contrahit Matrimonium. Imò 2. dissolvit etiam à duobus infidelibus jam priùs validè contractum & consummatum, casu quo unus conjugum se converterit ad fidem Catholicam, alter verò manens in infidelitate non vult cohabitare converso, vel saltem non sine injuria in Christum, vel sollicitatione conversi ad peccatum, modò conversus velit dissolvere, & ad novas nuptias transire. Pars 1. est certa ex communi sensu DD. traditione & praxi Ecclesiæ, hujusmodi Matrimonia in novo Testamento habentis pro irritis. Textus autem Juris Positivi Humani non exstant. Pars 2. colligitur ex textu S. Pauli *1. Cor. 7.* ut unanimiter tum à DD. & SS. PP. tum à Pontifice in *c. 7. de divor.* explicato, qui sic sonat: *quòd si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est*

*frater vel soror in hujusmodi.* Sed contra primam partem. *Objic.* Non solum in Veteri Testamento viri & sceminae fideles, & probitate insignes, contraxerunt cum Infidelibus, uti Jacob, Joseph, Moses, Esther &c. sed etiam in Novo, uti S. Cecilia, S. Monica, Chlotildis Regina Galliae &c. ergo talia Matrimonia sunt valida, imò & licita. *R.* In Antiquo Testamento ex gravi causa & speciali DEI instinctu, non aliter, licitè cum Infidelibus contraxerunt illi viri sancti & Esther, vnde autem etiam sine causa gravi &c. quamvis licitè ob periculum perversionis propter cohabitationem cum Infideli. In Novo autem Testamento & illicitè propter eandem causam, & invalidè contrahunt per se. Interim tamen vel ex dispensatione Ecclesiae, vel ex speciali Dei instinctu, permissione propter spem conversionis Infidelium, & validè & licitè Matrimonium cum Infidelibus dictae sceminae censentur contraxisse.

- 44 Quæres, quid sentiendum de Matrimonio, quod contrahit Catholicus cum Hæretica, vel Catholicus cum Hæretico, ut in locis, ubi Hæretici vivunt intermixti Catholicis, frequenter contingit. *R.* Certè est validum. 2. Licèt adjiciatur pactum de prolium educanda in hæresi. 3. Ordinariè tamen graviter illicitum. 4. Semper autem, si prædictum pactum adjiciatur expressè, vel tacitè ex consuetudine. Communis quoad membra omnia. *Primum* probatur tum negativè, quia non reputatur Jus irritans, tum positivè ex praxi Ecclesiae hujusmodi Matrimonia sustinentis. *Secundum* eodem modo; nam & Matrimonia cum prædicto pacto inita (quod ordinariè tamen, saltem

ex usu & conventionem tacita, adjicitur) permittunt Episcopi, utique non ignaro Pontifice, nec separari curant ejusmodi conjuges; ad quod omnino sub gravi peccato tenerentur, nisi Ecclesia haberet pro validis hujusmodi Matrimonia. Unde non possum non mirari, quod P. Franc. Schmier *de Sponsal. & Matr. p. 3. c. 5. n. 57.* primus hoc pactum pro novo impedimento dirimente nuper habuerit sine ulla auctoritate DD. Tertium ex Jure tam positivo *can. 15. 16. caus. 28. q. 1. & c. 14. de Hæret. in 6.* quàm ex Jure Naturali propter manifestum periculum perversionis, si non conjugis Catholici, saltem liberorum, in Fide & bonis moribus, quod ordinariè adest teste experientia. Accedit, quod Apostolus Hæreticos jubeat devitari, & Matrimonii Sacramentum, si contrahatur cum Hæretico, ministretur indigno. Interim tamen licitum per accidens in casu extraordinario esse potest Matrimonium Catholici cum Hæretica, vel vicissim, nempe tunc, quando ex una parte moraliter certum est, nullum fore periculum scandali, perversionis, gravium & perpetuarum dissensionum &c. & simul cavetur, ut omnes proles educantur in Fide Catholica: ex altera verò gravis apparet ratio, v.g. spes certa vel convertendi conjugem ad veram Fidem, vel sopiendi inimicitias, vel conservandi pacem & tranquillitatem publicam &c. vel si inter Catholicos non reperiatur conjux paræ conditionis. Quæ quia rarò concurrunt, ideo quoque rarò licitum erit tale Matrimonium. Quartum defenditur à plerisque omnibus ex ratione, quod Jus Naturale ac Divinum parentes

obliget, ut omnes liberos DEO & ad æternam salutem educent, non diabolo & ad interitum animæ: quapropter ejusmodi pacta ab omnibus Catholicis DD. censentur esse impia, obominanda & irrita.

45 *Objic. 1.* In *can. 72.* Synodi sextæ Oecumenicæ irritum & dissolvendum dicitur Matrimonium inter Hæreticum & Orthodoxam initum. 2. In Germania passim celebrantur Matrimonia à Catholicis cum Hæreticis sine ulla dispensatione auctoritate Episcopi, nemine reclamante: ergo per consuetudinem reddita sunt ordinariè licita, existimant Azor, & Sanch. *l. 7. d. 72. n. 5.* 3. Matrimonio adjiciatur conditio vel pactum, quod est contra bonum prolis, Matrimonium est invalidum. *c. fin. de condit. appof.* sed pactum de prolium v. g. foemellarum, si Mater sit Hæretica, educanda in hæresi est contra bonum prolis ergo. *¶ ad 1.* Ille canon non est Synodi sextæ sed post illam à quibusdam Episcopis apud Trullum, palatium Regium, congregatis fabricatus qui canones Trullani à Sergio Pontifice sunt appetè reprobati. *Ad 2. N. Conf.* quamvis enim fortè in locis, ubi Hæretici degunt immixti Catholicis, legi Ecclesiasticæ sit præscriptum, contra Jus tamen Naturale, quod concurret, nihil potest consuetudo. Dein, licèt consuetudo etiam apud plebeios & inferioris conditionis homines sustulerit petitionem dispensationis, apud Principes tamen, qui solent petere licentiam à Pontifice, non sustulit, fors ideo, quia majora etiam horum, quàm plebeiorum, Matrimoniis cum Hæreticis oriri possunt incommoda. *Ad 3. diff. 1.*

Si adjiciatur conditio vel pactum, quod est contra bonum prolis naturale, & sic repugnat substantiæ Matrimonii. *C. ma.* Quod est contra bonum prolis spirituale, & substantiæ Matrimonii non repugnat. *N. ma.* & sic distinctâ *min. N. conf.* conditio repugnans substantiæ Matrimonii, & bono prolis Naturali foret, si conjuges id pacifcerentur, ut positivè evitetur generatio prolis, vel educatio. Si verò conditio vel pactum repugnet tantùm bono prolis spirituali, non adversatur substantiæ Matrimonii; nam hæc essentialiter dicit obligationem mutuam, saltem radicalem, ad actus, per quos generari, & educari potest proles, non verò educationem bonam & sanctam prolium; aliàs etiam conditio vel pactum, quod adjiciunt ambo conjuges Catholici, de prole educanda ad furandum, ad impudicitiam, in arte Magica &c. vel quod adjiciunt conjuges Hæretici formales de omni prole educanda in Hæresi, esset contra substantiam Matrimonii, illudque faceret nullum: quod nemo admittit, & utique nec P. Schmier.

Dico 5. *Impedimentum publicæ honestatis ori-* 46  
tur ex Matrimonio Rato, seu ex Sponsalibus de presenti. 2. Etiam invalidis, modò non fuerint invalida ex defectu consensûs. 3. Dirimítque Matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè cum consanguineis conjugis desponsati vel desponsatæ. Sumuntur hæc ex *can. 11. 12. 14. 15. caus. 27. q. 2. c. 3. 8. x. & c. un. h. t. in 6. c. 8. de consang.* Quamvis enim dicta Jura non ita clarè & explicitè loquantur (excepto forsan *can. 15. cit.*) de Matrimonio Rato, plerique tamen omnes etiam

intelligunt de hoc propter majoritatem rationis  
 eò quòd arctior animorum conjunctio oriatur  
 Matrimonio Rato, quàm ex Sponsalibus de futuro  
 propter quam ex Sponsalibus dicta Jura intro-  
 duxerunt impedimentum publicæ honestatis. In  
 quamvis quartum gradum non determinant; qui  
 tamen *c. 8. cit.* eundem determinat in affi-  
 nitate, ad cujus imitationem oriri voluerunt dictum  
 impedimentum ex Sponsalibus, ideo communiter  
 illud ad quartum usque gradum extendunt. *Id.*  
 Quia verò Tridentinum *f. 24. c. 3. de Ref. Ma.*  
 ubi hoc impedimentum restrinxit ad primum gra-  
 dum, & illud oriri noluit ex Sponsalibus ex quo-  
 cunque capite invalidis, uti *n. 16.* docuimus, &  
 simul explicavimus naturam impedimenti publicæ  
 honestatis, loquitur tantum de Sponsalibus de  
 futuro, idcirco hoc impedimentum ex Sponsalibus  
 de præsentis ortum manet adhuc sub dispositione  
 Juris antiqui, & oritur etiam ex iis ex alio capite  
 quàm ex defectu consensûs, invalidis, dirimitur  
 usque ad quartum gradum, ut declaravit S. Pius  
*in Constit. Romanum* anno 1568. & ratio probatur  
 cum lex correctoria Juris non sit extendenda.

## TITULUS II.

### *De Desponsatione Impuberum.*

#### SUMMARIUM.

1. *Quinam dicantur Impuberes: & quid sit  
 litiam supplere aetatem.*

2.3. Spon

2. 3. *Sponsalia ante septennium inita non valent.*  
 4. *Nec Matrimonium ante pubertatem Legalem vel Naturalem.*  
 5. *Valet tamen in vim Sponsalium.*

**I**mpuberes de Jure dicuntur mares, qui decimum quartum, & foemellæ, quæ duodecimum ætatis annum necdum compleverunt. Post hanc ætatem usque ad annum 25. ætatis completum vocantur *Puberes*, vel *Minores*. Per *desponsationem* intelliguntur Sponsalia tam de futuro quàm de præsentis. Hic itaque agitur de ætate requisita tam ad Sponsalium (nempe de futuro) quam Matrimonii valorem, adeoque de *Impedimento Ætatis*. Tam in hoc, quàm in illis, dicitur subinde *malitia supplere defectum ætatis*, sed in diverso sensu; in ordine ad Sponsalia id nihil est aliud, quàm si ante tempus à Jure præscriptum adsit sufficiens usus rationis, nimirum ante septennium; in ordine ad Matrimonium verò, si ante tempus huic præscriptum, scilicet 14. vel 12. ætatis annum (quæ est *pubertas Legalis*) jam adsit non solum sufficiens usus rationis, sed etiam potentia ad generandum, seu ad copulam perfectam, se jam prodat; & hæc est *pubertas Naturalis*.

Dico 1. Sponsalia ante septennium physicè 2  
 completum inita probabilius non valent, licet prius se prodat sufficiens usus rationis, adeoque in Sponsalibus malitia non supplet defectum ætatis. 2. Eo tamen completo, si usus rationis & judicii discretio adsit, statim valent. 3. Non ta-

U §

men

men ita efficaciter, ut adepta pubertate resili-  
berè non possit ab illo, qui in impubertate contra-  
xit, licèt durante impubertate potestas resiliendi  
non detur. Pars I. quam tenent Abb. Fachin. E-  
gel, König, & alii multi contra Sylvest. Tam  
Pont. Pirhing, & alios pariter multos, probatur  
tum ex Jure Civili, quod *l. 14. ff. de Sponsal. requi-*  
*rit, ut Sponsalia contrahentes non sint minores,*  
*quàm septem annis.* Tum ex Jure Canonico, quod  
*c. 4. 5. x. & c. un. h. t. in 6.* adhibet verba, *comple-*  
*set, & compleverat septennium:* atqui, quando Je-  
ra absolute & indistinctè requirunt certam ætatem  
ad aliquos actus, v. g. ad Professionem Religiosam  
Testamenta &c. isti actus antea celebrati non va-  
lent, v. g. Professio Religiosa ante 16. ætatis an-  
num completum non obstante, quòd jam prius ad-  
sit maturitas ingenii, prudentia, & discretio judi-  
cii. Adde, quòd Leges tam prohibentes, quàm ir-  
ritantes, quæ fundantur in præsumptione generali  
non cessent, etsi in uno vel altero casu per accidens  
subsit, quòd non adesse, vel non subsit, quòd adesse  
præsumunt: sed Leges ad Sponsalia septennium  
determinatè exigentes fundantur in præsumptione  
generali, quòd ante septennium non adsit certus  
sufficiens usus rationis & discretio ad contrahen-  
dam tam gravem obligationem, consequenter pe-  
riculum generale sit, ne propter defectum debiti  
consensûs Sponsalia essent nulla, vel saltem in-  
certa; ac proin facilè possent oriri fraudes, vel  
confusio, si certa ætas non esset determinata: er-  
go, licèt in particulari casu usus rationis adsit,  
& periculum invalidorum deficiente consensu  
Sponsalium, confusionis, aut fraudis absit, dicuntur  
Leges

## De Desponsatione Impuberum. 315

Leges non cessant. Confirmantur hæc solidè per  
claram decisionem Innoc. III. qui in *c. 13. h. t.*  
sic ait: *interloquendo pronuntiamus, inter juvenem  
& puellam nec Matrimonium nec Sponsalia fuisse  
contracta: cum constet, puellam nondum ad septen-  
nium pervenisse.* Pars 2. per se liquet; quia nec  
Jus Naturale plus requirit. Pars 3. habetur in  
*c. 7. & 8. h. t.* ut nimirum major sit libertas in re  
tam ardua, ad quam in impubertate, adeoque non-  
dum satis firmò & validò judiciò, se obligârunt.  
Deberet autem pubertatem adeptus illico & in  
continenti resiliere, v. g. intra triduum. *arg. l. fin.  
C. de Judic.* secus Sponsalia ratificâsse censere-  
tur, ut habet communis. Interim tamen P. Franc.  
Schmier *de Sponsal. p. 3. c. 2. sect. 1. n. 61.* in-  
dulget jus resiliendi tamdiu, quamdiu verbis vel  
factis non fuerint confirmata Sponsalia, nec alte-  
ra Pars eorum impletionem petierit; cum Jus non  
determinaverit tempus ad resiliendum: quæ do-  
ctrina mihi non displicet.

*Objic.* 1. Parum pro nihilo reputatur, ut ait 3  
axioma Juridicum, & proximè accingendus ha-  
betur pro accincto. *arg. l. penult. ff. de Testam.  
Mil.* ergo septennium non debet esse physicè  
completum. 2. Ultima dies habetur pro com-  
pleta, ut patet in factione Testamenti, quæ per-  
mittitur impuberi, qui ultimam diem annorum pu-  
bertatis inchoavit, licèt nondum compleverit: er-  
go nec istud septennium debet esse completum. 3.  
Septennium à Jure ideo præcisè requiritur, quia  
in hac ætate præsumitur adesse usus rationis: ergo,  
si iste citiùs adesse noscitur, valebunt Sponsalia. 4.

In

In *c. 3. de Sponsal.* jubetur Juvenis, qui post Sponsalia de præsentibus cum puella nondum septenni contracta duxit illius consobrinam, ab hac se parari propter impedimentum publicæ honestatis: ergo illa Sponsalia fuerunt valida, quia usus rationis jam adfuit; nam si iste necdum adfuisset, propter defectum consensûs fuissent invalida, atque propterea non produxissent dictum impedimentum de Jure antiquo. *R. ad 1.* Illa axiomata habent locum solum in iis, in quibus certum tempus, vel ætas à Jure non est determinata. *Ad 2. dist. ant.* in causa merè favorabili, qualis est factio Testamenti. *transf.* in causa non merè favorabili, sed tali, in qua simul imponitur grave onus vel obligatio, uti est contractus Sponsalitiuus, per quem inducitur magna obligatio, & simul onus seu impedimentum publicæ honestatis. *N. ant. & conf.* *Ad 3.* Si Jus aliquid universaliter præsumit, universaliter procedit, neque cessat lex irritans, in tali præsumptione generali fundata, etsi in casu particulari adfuerit quod Jus generaliter præsumit abesse, uti ante septennium præsumit generaliter nondum ad usum rationis. *Ad 4.* In casu dicti *c. 3.* fuit dubium, an Sponsalia post septennium non fuerint ratificata per factum seu copulam attentatam; quia Pontifex addit hæc verba, *ex humana fragilitate forsitan tentaverunt, quod complere non potuerunt*, atque ideo in dubio tutiorem partem elegit, non autem decidit, nec habuit pro certo, quod impedimentum publicæ honestatis fuerit ortum ex Sponsalibus cum nondum septenni initis.

4 Dico 2. Matrimonium ante completos pubertatis

## De Desponsatione Impuberum. 317

tatis annos contractum non valet, nisi jam prius, ut apud fœminas sæpius contingere potest, adsit potentia ad copulam de se aptam ad generationem prolis, adeoque sufficit pubertas tam Naturalis quàm Legalis, & in Matrimonio malitia potest supplere defectum ætatis. Communis & certa ex *l. 3. 6. 9. 10. 11. h. t.* Consonat *pr. Inst. de Nupt.* Si tamen adsit Legalis pubertas, valet Matrimonium, licet necdum adsit potentia proxima ad generandum, vel ad copulam, eò quòd impotentia, nisi sit perpetua, non sit impedimentum dirimens. per *c. 5. & fin. de Frigidis.*

Quæres, an Matrimonium, quod contrahunt impuberes invalidè, non habeat vim Sponsalium de futuro? *R.* habent. *c. fin. h. t. c. un. §. idem quoque eod. in 6.* quia Jus præsumit, & interpretatur voluntatem impuberum, quòd velint saltem contrahere, quo modo possunt, nempe Sponsalia de futuro, juxta illud, *si actus non valeat, ut ago, valeat meliori, quo potest, modo.* per *l. 27. §. 9. ff. de Pact.* Excipe, nisi expressè Sponsalia excluderent, & determinatè non nisi Matrimonium, contrahere intenderent; quia actus non valeat ultra intentionem agentium: & tunc subintrat aliud axioma, *quod voluit, non potuit, & quod potuit, non voluit.* *c. 23. de offic. deleg.*

### TITULUS III.

#### De Claudestina Desponsatione.

#### SUMMARIUM.

1. Quid sit Matrimonium Claudestinum.

2. 3.

2. 3. *Sine præsentia Parochi &c. non valet.*  
 4. 5. *Valet tamen apud Hæreticos Germania.*  
 6. *An valeat, si Catholici contrahant in loco, ubi Tridentinum non est receptum.*  
 7. 8. *Qualis debeat esse Parochus assistens Matrimonio.*  
 9. *Et quales esse testes præter Parochum.*  
 10. *Quis sit Parochus respectu Vagorum, & Militum.*  
 11. *Quæ sit pœna clandestinè contrahentium, & Parochi non proprii assistentis.*  
 12. 13. *Matrimonium sine præviis Denuntiationibus validè, at non licitè contrahitur.*  
 14. *Quis dispenset in Denuntiationibus.*  
 15. *Quæ sit pœna sine iis assistentium, & contrahentium.*  
 16. *Benedictio nuptiarum an & quando impetenda.*

I **C**landestina desponsatio, de qua hic agitur non denotat Sponsalia clam inita, sed Matrimonium clam, seu sine solennitatibus à Jure requisitis, contractum. Duplex autem præscripta est solennitas, nempe *intrinseca & substantialis*, quæ requiritur ad valorem Matrimonii atque consistit in præsentia Parochi & duorum vel trium testium; quæ solennitas si non adhibetur, Matrimonium dicitur absolutè & simpliciter *clandestinum*: dein solennitas *extrinseca & accidentalis*, quæ requiritur ad licitatem Matrimonii atque consistit in præviis denuntiationibus, quæ sunt proclamationes futuri Matrimonii eum in nomen faciendæ, ut, si quis sciat impedimentum in

ter contrahere volentes, illud manifestet Parocho &c. & in *benedictione sacerdotali nuptiarum*, quæ sunt ceremoniæ & preces sacræ in actuali copulatione sponzorum faciendæ à Sacerdote assistente ad impetrandas novis conjugibus ampliores gratias ad onera Matrimonii faciliùs sustinenda, & ad sobolem Christianè educandam; quæ solennitas si non adhibeatur, vocatur Matrimonium *clandestinum secundum quid*. De cætero per *Matrimonium clandestinum* simpliciter prolatum ordinariè intelligitur clandestinitas prima, quæ est *impedimentum dirimens*. De qua proin.

Dico I. Matrimonium, quod Catholici contrahunt *non in facie Ecclesiæ*, seu sine præsentia proprii Parochi (vel alterius sacerdotis cum licentia Parochi) & duorum vel trium testium, in locis, ubi Tridentinum fuit promulgatum, nec usu contrario abrogatum, hodie est invalidum. Communis omnium Catholicorum & certa ex Trid. *f. 24. c. 1. de ref. Matrim.* ibi: *quia aliter, quam præsentem Parocho, vel alio sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum inhabiles reddit: & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit &c.* Et hoc decretum iussit eadem Synodus in *singulis Parochialibus Ecclesiis publicari*. Igitur Matrimonia dictò modò clandestina, quamvis jam olim fuerint illicita Jure Ecclesiastico. per *can. 1. seqq. caus. 30. q. 5.* hodie propter decretum Tridentini etiam sunt invalida. Ratio irritandi fuit generale periculum, ne quidam conjugem clandestinè & validè ductam

rur-

rursus repudient, & aliam in facie Ecclesie doceant, atque sic in perpetuis adulteriis vivant, non sine gravi animarum & boni publici detrimento. Cum igitur hæc lex irritans spectet bonum publicum, & fundetur in præsumptione generalis periculi, ab ejus observatione nec ignorantia liberat, nec necessitas privata, ut si Parochus esset absens, vel mortuus, & moriturus v. g. vellet docere concubinam ad legitimandas proles; eò quod actus suâ forma & solennitate substantiali carens semper sit nullus, quasi non esset gestus; sicut homo nequit existere sine anima. Dixi, *in locis, ubi Tridentinum fuit promulgatum*: promulgatum est in Hispania, Lusitania, Italia, & Catholice Germania, atque in iis provinciis, quæ adhuc erant Catholice anno 1564. quo confirmatum & promulgatum est Tridentinum, uti in Hollandia, Zeelandia, Frisia, & aliis Belgii confederatarum Provinciis, item in Gallia, licet non initio, posterioribus tamen temporibus, & ut aliqui volunt anno 1602. vid. P. Wex *de Sponsal. tr. 2. §. 4. n. 24.* atque nuper in Hungaria sub Eminent. Card. de Colonitsch, ut testatur P. Kugler *de Matrim. n. 289.* Econtra promulgatum non est in Anglia, Scotia, Hibernia, Suecia, Dania, Saxonia, Borussia, Pomerania &c.

- 3 *Objic. I. In can. 1. cit. Evaristus Papa clanculante Matrimonia vocat adulteria, supra, fornicationes, ergo jam ante Tridentinum fuerunt nulla. 2. Ante Tridentinum non erat illicita desponsatio clandestina, quando aderat justa causa, v. g. periculum gravis damni, [vel Matrimonii malitiosè impediendi, ergo nec hodie erit invalida, ubi justa interveniat causa,*

## De Clandestina Desponsatione. 32

causa, vel necessitas privata; aliàs 3. Matrimo-  
nium foret nullum, si locus diu, v. g. per an-  
num, careret propriò Parochò, vel ad eum, aut  
ad Episcopum tutus non patèret accessus: quod  
esset nimis difficile. R. ad 1. Evaristus addit,  
*nisi voluntas propria suffragaverit*: ergo non pro-  
pter clandestinitatem vocavit adulteria, fornica-  
tiones &c. sed propter defectum legitimi consen-  
sùs; eò quòd ejusmodi Matrimonia clandestina  
per copulam fornicariam & ad impuros amores  
explendos fuerint sæpe solùm in speciem inita,  
& ficto consensu. Ad 2. *N. cons. & parit.* quia  
lex merè prohibens recipere potest interpreta-  
tionem ex epikia, & justam causam excusan-  
tem, non verò lex irritans, & aliquid exigens  
tanquam formam substantialem ad actum, quam  
existere sine sua forma repugnat. Ad 3. Pro  
casu, quo Lex passim observari nequit, etsi irri-  
tans sit, non stringit, quia bonum & necessitas  
publica ita exigat. Et de hac lege, clandestina  
Matrimonia irritante, sic declarasse refertur Clem.  
VIII. & Congreg. Cardd. anno 1603. nempe  
tunc tantùm ea esse invalida, quando Parochus  
Catholicus haberi facillè potest. P. Kugler *n. 290.*  
P. Wex *n. 27.* Proin in tali casu sufficient alii duo te-  
stes. Laym. *l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 7.* Zæf. *h. t. n. 25.*

Quæres an Matrimonia Hæreticorum, non con-  
tracta coram Parocho Catholico, sed coram Præ-  
cone, vel clandestinè, in locis, ubi Tridentinum  
aliquando fuit promulgatum, & ipsi vivunt immix-  
ti Catholicis, ita ut per se facillè haberi possit Pa-  
rochus verus & Catholicus, v. g. Augustæ, Ratis-  
bonæ &c. sint valida? R. affirmativè. Ita Diana,

*Pars II.*

X

Gon-

Gonzal. Esparza, & cum Tannero, Laym. Stalenus in *dissert. Theologo-Politica c. 4. seqq. part. postea* P. Kugler *n. 894.* imò communior inter Germani Scriptores contra Fagn. Zæf. Reiffenstuel & Franc. Schmier *de Spons. & Matr. p. 3. c. 5. n. 1.* modò Hæretici in tali loco habeant publicum Sectæ exercitium; si enim hoc non habeant, v. g. in Bavaria, pro invalidis haberem; cum tractus secundùm leges & consuetudines loci debeant celebrari. Et modò non subsint Catholicæ Principi, talibus conjugiiis resistenti, ut in partibus Silesiæ & Moraviæ vicinis, ut bene excipit Stalenus. Probatur 1. illis argumentis, quæ in *I. de Sponsal. & Matr. n. 34.* adduxi. 2. Ex impossibilitate observationis Tridentini; cum nullus Hæreticorum sine gravibus incommodis contra Catholicum Parocho possit contrahere, & pariterque communiter vel ipsam legem Tridentinam vel eâ se adstringi, ignorent, imò plerumque putent sibi illicitum esse contrahere coram Parocho Catholico. 3. Ex communi sensu fidelium, proles ex hujusmodi conjugiiis prognatas in utroque foro pro legitimis habentium. 4. Ex praxi Episcoporum, qui hujusmodi conjuges ad Fidem Catholicam conversos non separant, nec urgent noviter contrahendum, connivente Curia Romana, ut maximè patuit, quando ante 100. circiter annos Palatinus Neoburgicus ad Ecclesiam Romanam-Catholicam reversus est. Hæc argumenta si non faciunt moralem certitudinem nostræ sententiæ, saltem faciunt eam verè & practicè probabilem, ut fatetur P. Gobat, acer Adversarius. *qui cit. tit. I. n. 35.* docuimus, quòd licitè ac

liè contrahatur Matrimonium cum opinione Juris probabili de non existentia impedimenti, præsertim si hoc sit solum Juris Ecclesiastici, in quo Ecclesia potest, & propter publicum bonum censetur tacite dispensare.

*Objic.* I. & principaliter. Exstant declarationes S. Congreg. Cardd. in contrarium: prima fuit data anno 1605. 10. Jun. ad Nuntium Apostolicum in Belgio, sic sonans: *Hæreticos quoque, ubi Decretum Tridentini est promulgatum, teneri talem formam observare, & propterea ipsorum etiam Matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro Hæretico, vel Magistratu loci contracta, nulla & irrita esse.* Alteram refert P. Reifensuel *h. t. n. 141.* hujus tenoris: *Catholicus cum Hæretica Matrimonium coram Magistratu Sacrali in loco, ubi Conc. Tridentinum est receptum, & Parochus commode haberi, & adiri poterat, contraxit, & postea consummavit, die 2. Maji S. Congregatio censuit, dictum Matrimonium fuisse nullum.* 2. Ex nostra doctrina sequitur, quod etiam Catholicus in tali loco contrahens cum Hæretica, quæ non nisi coram Ministello Hæretico vult contrahere, validum celebret Matrimonium, sicut incola contrahens cum vago se huic accommodare potest, & coram quocunque Parocho contrahere: atqui hoc videtur intolerabile: ergo. R. ad I. Abstrahendo, an illæ declarationes habeant omnia, quæ Sixtus V. & Gregor. XIV. requirunt (quod necdum probatum est) dico ad primam, quod data sit ad unitas Belgii provincias illo tempore, quo necdum in illis ita invaluerat Hæresis, & tam liberum ejus exercitium, consequenter quo ad-

huc spes erat obtinendi observationem Tridentinæ Synodi: nunc autem & ibi sunt multæ circumstantiæ, & contraria consuetudo nimis valuit, ut aded nec ibi amplius stringat illa declaratio; multò minùs in aliis Hæreticorum provinciis, pro quibus non est data, sed ad loca specialem restricta: non enim solent univèrsim ter dari ejusmodi declarationes. Secunda declaratio loquitur de Catholico contrahente & Hæretica, & quidem in loco, ubi facilè haberi potest Parochus Catholicus, de quo casu hic est sermo, sed de Matrimoniis Hæreticorum.

2. Vel in tali commodè & sine valde gravi difficultate haberi & adiri potest Parochus Catholicus, vel non? Si prius, etiam juxta me interdu dum probabiliùs foret Matrimonium: si postmodum, puto illud valere tum propter declarationem Cardd. de anno 1603. de qua n. 3. tum propter hoc Juris principium, quòd contractus & actus ètè regulentur secundùm leges & consuetudines locorum.

6. Petes, an valeat Matrimonium, siqui ex loco ubi Tridentinum est receptum, se conferant in locum, ubi receptum non est, vel etiam nunquam promulgatum, ibique contrahant? R. cum distinctione, si eò se conferant animò figendi domicilium vel quasi-domicilium, vel, ut habet probabilis negotii causâ, vel si unus contrahentium sit ibi incolæ, valet. per *c. 1. de Sponsal. & c. fin. de for. com. pen.* quia incolæ, & peregrini rectè celebrant contractus juxta leges & consuetudines locorum, ubi existunt, nec egressi suis locis obligantur legibus & consuetudinibus eorum. Si verò præcisè eum in finem se conferant

talem locum, ut ibi Matrimonium contrahant claudeflinè, retentò domiciliò priori, probabiliùs non valet, ut docet communior contra Pont. Zæf. Pirh. Gonz. Ratio, quia ex una parte Lex Tridentina eft irritans Matrimonia claudeflina propter generale periculum ab illis recedendi, quæ ratio etiam pugnat in egredientibus præcisè eo fine, ut contrahant claudeflinè, ex altera verò parte ratio prudens non apparet, propter quam ceffare præfumi poffit Lex Tridentina, & permittere egressum præcisè ex tali fine: ergo etiam egressus talis à dicta Lege eft prohibitus, & manet lex irritans; præferimùm cùm ita Tridentini decretum explicaverit declaratio Cardd. approbata ab Urbano VIII. 14. Apr. 1627. per speciale Breve, quod ex autographo refert Lugo, & decretis Synodi Diœcefis Coloniensis anno 1662. insertum eft, ac infuper non modò in Archiepifcopatu Coloniensi, ac eidem fubjectis Epifcopatibus, fed etiam in aliis Germaniæ Diœcefibus videtur effe receptum.

*Objic.* 1. Tridentinum inhabilitavit ipfas perfonas ad claudeflinè contrahendum: ergo hæc inhabilitas eft perfonalis, & comitatur perfonas ex quacunq; caufa egressas è loco fui domicili. 2. Contractus funt regulandi fecundùm leges loci, & egressos non obligant leges proprii domicili: ergo, etiamfi egrediantur præcisè ideo, ut contrahant claudeflinè, valebit Matrimonium. R. ad 1. Inhabilitatio perfonarum, non inflicta per fententiam specialem, fed per decretum generale pro existentibus in aliquo loco, afficit locum, & existentes in tali loco; nam tale decretum imitatus naturam Legis, quæ refpicit territorium, adeoque

inhabilitas hæc localis est, non personalis. Ad  
 Id quidem generaliter verum est, nisi lex aliud  
 lit: atqui Lex Tridentina, præsertim ut explicat  
 ab Urbano VIII. declarationem Cardd. approba-  
 te, aliud vult, & stringit etiam ex tali fine egre-  
 dientes: ergo.

7 Dico 2. Parochus, cujus præsentia requiritur  
 valorem Matrimonii, debet esse proprius ratio-  
 domicilii, vel quasi-domicilii, contrahentium, si-  
 tem alterutrius. 2. Validè tamen assistit, licet  
 dum sit Sacerdos: vel assistat extra fines suæ pa-  
 rochiæ, in quocunque loco: item licet sit par-  
 titius tantùm, vel intrusus: aut invitus, vel de-  
 inductus: aut excommunicatus, suspensus, inter-  
 dictus, vel irregularis: aut etiam specialiter pro-  
 hibitus ab Episcopo, ne assistat, quia non obsta-  
 te tali prohibitione manet Parochus. 3. Ille  
 men, qui locò Parochi assistit, necessariò debet  
 esse Sacerdos. 4. Et licentiam assistendi à Parochi  
 vel Ordinario consecutus esse actu; ut aded  
 sufficiat licentia merè præsumpta, quæ nimirum  
 fuisset data, si fuisset petita; neque ratio habet  
 subsequens. Pars I. sumitur ex Trid. s. 24. c. 1. de  
 ref. Matr. ubi requirit assistentiam Parochi, &  
 antecedentibus præcipit denuntiationes fieri  
 proprio contrahentium parochi, ac in subsequen-  
 tibus punit alterius Parochia sponso conjugum  
 ausum: modò autem respectu alterutrius sit pro-  
 prius, & eligatur à contrahentibus ad assistendum  
 hoc ipso quoad hunc contractum Matrimoniale  
 quia est individuus, fit etiam proprius respectu  
 terius. Porro Parochi nomine venit etiam Episcopus  
 pus (Sede vacante Capitalum) Vicarius Generalis

lis, Vicarius Parochialis tam temporalis quàm perpetuus. Pars 2. ex eodem Trid. loco cit. ubi nihil aliud requirit, quàm qualitatem *Parochi*: nec aliud aliunde probatur; cùm assistens Matrimonio nec fit Minister hujus Sacramenti, sed solum testis qualificatus, nec assistentia sit actus jurisdictionis, sed solum excellentis testimonii. Pars 3. iterum ex Trid. d. lo. per verba, *qui aliter, quàm presente Parocho, vel alio NB. sacerdote de ipsius parochi, seu Ordinarii, licentia &c.* en! in alio, qui loco Parochi assistit, requirit qualitatem sacerdotii, five dein sit curatus, vel non, excommunicatus, irregularis &c. vel non: item exigit licentiam, nimirum vel expressè vel tacitè datam, generaliter vel specialiter. Quia verò ea, quæ requiruntur ad valorem & substantiam alicujus actus, actualiter & pro priori adesse debent, quando actus geritur, ideo licentia debet actu jam esse concessa, quando ponitur assistentia: proin licentia *merè* præsumpta, quæ nec tacitè aut generaliter jam est data, sed tantum præsumitur danda, vel daretur, si peteretur, non sufficit; nec ratihabitio futura, licèt certò credatur Parochus postea ratificaturus assistentiam alieni.

*Objic.* 1. Qui loco Parochi assistit, debet esse Sacerdos: ergo & ipse Parochus, præsertim cùm Trid. dicat, *vel alio sacerdote*: sed tò *alius* est vox relativa, & repetitiva similium. 2. Parochus putativus, uti & intrusus, non est Parochus. 3. Excommunicatus autem saltem vitandus, non potest validè exercere actum jurisdictionis, nec actum officii Parochialis. per c. 16. de *Elect.* nec validum ferre testimonium. c. 8. & 14. de *sent. Excomm.*

*in 6.* Ergo hujusmodi Parochus non assistit valde  
 4. Licentia præsumpta sufficit ad dandam alieni  
 Parochianis Absolutionem Sacramentalem: ergo  
 etiam sufficit ad assistendum Matrimoniis alieno-  
 rum Parochianorum. 5. Rati habitio futura retro-  
 trahitur ad tempus, quo geritur actus. *c. 10. de Re-  
 J. in 6.* Et hinc valet Matrimonium sub hac con-  
 ditione contractum, *si Papa dispensaverit:* ergo  
 etiam contractum sub hac conditione, si proprius  
 Parochus ratificaverit, vel postea consenserit.  
 Valide & licite potest aliquis uti re aliena ex con-  
 sensu domini rationabiliter præsumpto: ergo  
 etiam assistere Matrimonio alienorum ex licentia  
 Parochi rationabiliter præsumpta. 7. Ponamus  
 quòd Parochus dederit quidem licentiam, id tamen  
 nomen ab assistente ignoretur: in hoc casu dici non  
 potest, an valida sit assistentia, vel non, nisi  
 catur sufficere licentia præsumpta: ergo.

8. ad 1. Disparitas patet ex verbis Tridentini  
 quod quidem in substituto, non autem in Paro-  
 cho, exigit qualitatem sacerdotii, forsitan ex  
 ratione, ut in substituto per sacerdotium suppleat  
 tur qualitas Parochi tanquam testis excellentia.  
 Tò *alius* non semper denotat similitudinem qua-  
 litatis; aliàs deberet dici, quòd Christus fuerit  
 nequam, quia S. Lucas *c. 23.* ait: *ducebantur*  
*NB. alii duo nequam cum eo,* videlicet cum Christo  
 sto. Ad 2. Error communis, quò Parochus per  
 titius, vel intrusus (ubi communiter ignoret  
 tur intrusio) habetur pro vero Parocho, facit, ut  
 Ecclesia suppleat defectum ob bonum publicum  
 quod exigit talium actus esse validos. *arg. l. de  
 varius. 3. ff. de Off. Prat.* Ad 3. Assistentia Matrimo-

monii non est actus jurisdictionis, etiam voluntariæ tantum: nec absolute actus officii Parochialis, seu Parochi quæ talis, cum possit substituire alium: imò, licet admittatur esse actus officii, uti est actus testis qualificati, tamen propterea assistentia Parochi excommunicati non tolerati non foret invalida, cum nullibi sit irritata, & causa Matrimonii in Jure sit valde favorabilis; consequenter Jura, quæ pro casibus particularibus in citt. Juribus irritant actum officii, vel testis, ab excommunicato gestum, non sunt trahenda ad assistentiam Matrimonii. Ad 4. *N. ant. & cons.* Aliud est de casu, quo Eucharistia, vel Extrema Unctio, administratur alienis Parochianis, quia in his Sacramentis non requiritur ad valorem, sed solum ad licentiam, consensus proprii Parochi. Ad 5. Regula non procedit in iis, in quibus aliena voluntas in principio actus requiritur ad valorem tanquam forma substantialis. Paritas cum dispensatione Pontificis futurâ & illa conditione à contrahentibus adjunctâ, non est; eò quod in potestate Pontificis quidem sit tollere impedimenta Juris Ecclesiastici, non verò in potestate Parochi per subsequentem ratificationem validare Matrimonium, vel postea supplere id, quod de Jure requirebatur ad validè contrahendum Matrimonium; hoc enim, si invalidè ob defectum substantialis formæ semel contractum est, manet invalidum; cum Parochus nequeat retro habilitare personas, ad contrahendum pro tunc inhabiles. Ad 6. iterum est disparitas, quia licitus ille & validus usus dependet à sola voluntate & consensu domini: valor autem Matrimonii sine legitimi testis assistentia semel

invalidè contracti non dependet à voluntate Parochi primùm postea consentientis. Ad 7. Distingendum est: si assistens priùs petiit licentiam, assistendi à Parocho proprio, & iste licentiam dedit, licet necdum intimatam, tunc valere ajo, quia licentia necessaria non solum jam est actu data, sed etiam per ejus petitionem acceptata: si vero assistens non petiit, non valere dico, licet data jam sit, non tamen intimata, quia licentia habet rationem gratiæ vel privilegii: sed ad hoc, ut gratia vel privilegium subsistat, requiritur non tantum consensus concedentis, sed etiam regulariter acceptatio, & consensus recipientis: qui autem nec petiit licentiam per se (nec alius pro ipso, & quidem consensio) non posuit consensum & acceptationem.

- 9 Dico 3. Præter Parochum ad valorem Matrimonii requiruntur etiam alii duo vel tres testes usu rationis præditi, ac moraliter præsentis, ut rite percipiant, quid agatur. 2. Non tamen debent esse specialiter ad id vocati vel rogati, nec legitimi, aut omni exceptione majores, ita ut ipsis non obstet, si sint impuberes, fœminæ, criminosi, infames, excommunicati, consanguinei &c. Pars prior clarè est decisa in Trid. *lo. cit.* & Juris Naturale exigit, ut testis percipere possit, ac percipiat ea, de quibus debet ferre testimonium. Pars posterior colligitur ex eodem Trid. ubi nec specialem testium rogationem, nec ullam aliam in iis qualitatem exigit, qualem in aliis materiis Jura exigunt. Dein etiam secundum alia Jura in causis favorabilibus admittuntur testes alii non legales, & legitimi. *c. 5. de Hæret. in 6.* arguunt in præsentia testis valde excellentis & specia-

ter idonei (qualis in ordine ad contrahendum Matrimonium est Parochus) sæpe sufficiunt testes de Jure Positivo aliàs inhabiles vel minùs habiles. text. & DD. in *l. 6. §. cogentur ff. de Edendo.* præfertim si communi Partium consensu, ut v. g. contingit in erectione Instrumentorum, adhibeantur, & sic quasi approbentur. Nec obstat, quòd testes isti fortè sint inviti. *l. 209. ff. de V. S.* ibi: *scire autem non velle debet is (qui testis est) nam & invito eo rectè fit, quod jussum est.* Sed

*Objic. I.* In *c. 2. h. t.* Ad probandum, quòd Matrimonium non sit clandestinè contractum (quod olim etiam erat illicitum) requirebatur *legitima probatio*: ergo etiam hodie adhuc requiritur legitima probatio, seu per legitimos testes, ut constet Matrimonium non clandestinè, ac proin non invalidè contractum fuisse. 2. In causa Matrimonii Jus Antiquum exigit testes *circumspectos, idoneos, omni exceptione majores. c. 1. de consang. c. 10. de despons. Impub. c. 22. de testib.* ergo etiam Jus Novum Tridentini. R. ad 1. Legitima probatio Matrimonii contracti à Tridentino jam habetur per Parochum, & duos alios testes qualescunque, licèt careant illis qualitatibus, quas in aliis requirunt Leges in aliis causis. an *d. c. 2.* plus requisiverit, non claret ex textu, & licèt claret, censeretur esse correctum à Trid. Ad 2. *dist. ant.* in causa Matrimonii iterum dissolvendi, de quo casu loquuntur *citt. c. 1. & 10. C. ant.* in causa Matrimonii pangendi & constituendi. *N. ant. & conf.* In *c. 22. cit.* repulsa est mater tanquam testis inhabilis, quia nimis affectabat Matrimonium filiae cum viro nobili & divite, adeòque

que

que tanquam testis suspectæ fidei ob causam particularem, non quia mulier erat.

- 10 Quæres, quis respectu Vagorum & Militum, sit competens Parochus ad Solennizandum Matrimonium illorum? R. 1. Respectu *Vagorum*, qui nomine intelliguntur, qui nec verum nec quale domicilium ullibi habent actu, est omnis Parochus loci, in quo vagi morantur, imò etsi unum tantum contrahentium sit vagus: & probabiliter non alius Parochus, in cujus Parochia vagi, aut vagus actu non moratur, ut tenent Coninck, Vellenf. Pirhing. *h. t. n. 19.* contra alios multos. Utrum autem licitè Parochus loci assistat vagis, debet præmissa *diligenti inquisitione* de statu & conditione illorum *rem ad Ordinarium deferre*, atque *licentiam assistendi ab eo obtinere.* Trid. *s. 24. c. 7. de ref. Matrim.* Aliqui putant, etiam juramentum de carentia impedimenti à vagis exigendum esse. R. 2. Respectu *Militum* opus est distinctione: vel habent peculiarem Curionem seu Capellanum Castrensem, & quidem talem, cui potestas administrandi Militibus Sacramenta vel in genere, vel etiam in specie ad assistendum eorum Matrimoniis à Summo Pontifice, aut Episcopo (hujus tamen concessio ultram suam Diocesim se non extendit) est concessa, vel non habent talem Curionem? In priori casu proprius Parochus est hujusmodi Curio. In posteriori Parochus loci, ubi milites existunt, sive deinceps transeant in tali loco, & tum sunt instar vagorum, sive sint in hybernis nacti quasi-domicilium. Vid. Reiffenstuel *h. t. n. 97.* & König *n. 15.* & P. Reüttlinger *p. 2. c. 1. s. 5. casu tertio.*

Dico

## De clandestina Desponsatione. 333

Dico 4. Contrahentes culpabiliter Matrimo-  
nium sine praesentia Parochi, aut testium, non so-  
lum graviter illicitè, & simul invalidè agunt, sed  
etiam arbitrariè ab Episcopo & graviter punien-  
di sunt. Parochus verò aut alius Sacerdos, præ-  
sumens alienos parochianos sine licentia conjun-  
gere, aut eorum nuptias benedicere, ipso Jure  
tam diu suspensus est, quamdiu ab Ordinario ejus  
Parochi, qui Matrimonio assistere debebat, aut be-  
nedicere, absolvatur. Patet utrumque membrum  
ex Trid. *lo. cit. c. 1.* Hucusque de Matrimonio  
simpliciter clandestino, in quo deficit solennitas  
intrinseca & substantialis; nunc autem de Matri-  
monio clandestino secundùm quid, in quo deficit  
solennitas extrinseca, nimirum denuntiationes  
præviæ.

Dico 5. Antequam Matrimonium contrahatur  
in facie Ecclesiæ, seu coram Parocho & testibus  
prædictis, debet à proprio contrahentium Paro-  
cho ter publicè denuntiari tribus continuis die-  
bus festivis in Ecclesia inter Missarum solennia, ex-  
pressis nominibus personarum illud contrahere  
volentium. 2. Quæ si omittantur sine dispensa-  
tione Ordinarii, aut sine justa causa, Matrimonium  
valet quidem, graviter tamen peccant contrahen-  
tes & assistentes. 3. Subjacèntque certis pœnis.  
Habentur hæc in *c. fm. h. t.* & maximè in Trid.  
*lo. cit. & c. 7.* Ratio est, ut, si quis fortè sciret, ali-  
quod impedimentum vel dirimens vel impediens  
inter contrahere volentes existere, vel saltem su-  
spicaretur, id in tempore manifestet Parocho,  
ut non assistat, antequam constet, nullum subesse  
impedimentum, vel illud dispensatione esse  
sub-

sub-

sublatum. Interim tamen notant Doctores 1. Dicitas denuntiationes, si fortè præmitti non poterint, sed dilatae sint ex permissione Episcopi suppleri posse ac debere post nuptias; interea autem conjuges abstinere tenerentur sub mortali actu conjugali. 2. Sufficere posse unicam denuntiationem, si Episcopus dispenset, vel fortè timeatur, ne, si ternæ fiant, Matrimonium malitiè impediatur. 3. Fieri posse etiam diebus Dominicis; & inter dies festivas posse intermediare feriales, imò, si tria festa immediatè essent continua, ut v. g. in Paschate, rectè interpolantur per dies feriales. 4. Nihil ob stare, si per accidens fierent extra Ecclesiam & Missarum solennia, aut die etiam non festo, si populus numerosus v. g. aliqua celebritate concurrat extra Ecclesiam, & die feriato; sic enim intentioni Ecclesiæ, impedimenta fortè latentia detegi cupientis, omnino satisfieri censent. 5. Parocho licere alium, maxime sacerdotem, sibi substituere ad faciendas denuntiationes. 6. Non esse necesse, ut fiant in propria contrahentium Ecclesia, si melius haberi posse spectetur notitia impedimenti, si alibi fiant. 7. Si contrahentes habent diversos Parochos, quamvis ab utroque, ubi contrahentes habent, vel proximè habuerunt domicilium vel quasi, denuntiationes fieri per se debeant, sufficere tamen, si fiant in alterutra Parochia, ubi vel sic habet praesentis, vel commodè in utraque fieri nequeunt, ob justam causam, v. g. notabilem loci distantiam.

13 *Objic.* I. Quæ contra Jus sunt, pro infectis haberi debent. c. 64. de R. J. in 6. ergo Matrimonium, sine denuntiationibus à Jure præscri-

scriptis contractum, est nullum. 2. Tridentinum utitur Ablativò absolutè positò per verba, quibus denuntiationibus factis: sed ablativus absolutè positus importat *conditionem sine qua non*, & dat formam actui: ergo sine denuntiationibus non valet Matrimonium. R. ad 1. quæ fuit contra Jus irritans actum. C. ant. Contra Jus merè prohibens, quale est Tridentinum quoad denuntiationes. N. ant. & conf. Ad 2. Non semper importat *conditionem sine qua non*, nec semper dat formam substantialem actui, sed solùm tunc, quando verba Legis id satis exprimunt: atqui Tridentinum per illum ablativum absolutè positum non satis id exprimit.

Quæres, ad quem pertineat dispensatio in 14 denuntiationibus Matrimonii? & ob quam causam concedi possit, vel debeat? R. ad 1. Pertinet ad Ordinarium. Trid. lo. cit. Nomine *Ordinarii* autem venit non solùm Episcopus, & Sede vacante Capitulum Cathedrale, sed etiam Vicarius Generalis, ut habet communis DD. & praxis: non verò Parochus, etiam in casu necessitatis; licèt in tali casu urgentis necessitatis, v. g. si moribundus vellet ducere concubinam ad legitimandas proles, vel si sponsus desertâ sponsâ meditaretur abitum, aut periculum foret, ne Matrimonium malitiosè impediretur, si fieret recursus ad Ordinarium pro dispensatione &c. Parocho permittatur per quandam episkiam ita interpretari Tridentinum, ut pro his circumstantiis non stringat; quod non est propriè dispensare. In dictis tamen casibus, si ambo conjuges supervivant, debet postea Parochus supplere denuntiationes, ac  
inte-

interim Sponsis inhibere consummationem Matrimonii. licet moraliter certum esse videretur nullum inter illos impedimentum subesse; quia Tridentinum propter generale periculum, ne impedimentò laborantes conjungantur, præcipit denuntiationes præmitti. R. ad 2. Causæ justæ, ut possit Ordinarius dispensare, sunt 1. erubescens & pudor, facilè oriturus ex denuntiationibus, si quis cum valde dispari quoad statum vel ætatem vellet contrahere. 2. Moralis certitudo, nullum subesse impedimentum, vel id aliunde designandum, ut si Magnates contrahunt. 3. Moralis inutilitas denuntiationum, ut si contrahunt virgini, vel penitus ignoti. Dixi, *ut possit*; subinde enim tenetur dispensare, quando nempe vel contrahentibus vel communitati per dispensationem procuratur notabile bonum, v. g. honoris, fortunarum &c. aut grave avertitur malum, v. g. periculum infamiæ, punitiois ratione concubiniæ, incontinentiæ, si differatur Matrimonium instante v. g. Quadragesima, vel probabiliter timeatur ne alterutra Pars injustè resiliat, deflorator corruptam post longiorem moram iterum deserat, contra sanguinei malitiosè impediunt Matrimonium &c.

15 Petes, quæ sint pœnæ culpabiliter contrahentium, & assistentium Matrimoniis, sine denuntiationibus, & dispensatione in iisdem. R. 1. Respectu assistentium est triennis suspensio ab officio, ferendæ tamen sententiæ per *c. fin. h. t.* Quæ, postquam Episcopus ministerialiter tulit, dicitur esse reservata Summo Pontifici. P. Kugler *de Matrim. n. 246.* R. 2. Respectu contrahentium difficultas impetrandi dispensationem

dispensationem in impedimento dirimente, si postmodum latuisse aliquod constiterit. Trid. *lo. cit. c. 5.* Et hinc in petitione dispensationis necessariò exprimenda est omissio denuntiationum. Dein proles, si fortè Matrimonium ratione impedimenti latentis fuisset nullum, sunt illegitimæ, non obstante, quòd uterque contrahens ignoraverit impedimentum. *c. fin. cit. §. si quis.* cùm Trid. *lo. cit.* tales cõmparet scienter contrahentibus cum impedimento. *§. 3.* Tam contrahentes, quàm Parochus assistens, & testes atque cooperantes sine denuntiationibus præviis, arbitrariâ insuper pœnâ sunt afficiendi. *d. c. fin.* 16

Dico 6. Benedictio solennis Nuptiarum (vel potiùs personarum nuptias celebrantium) quæ etiam est solennitas accidentalis & extrinseca, à Sacerdote, legitimo assistente, impertienda est sub præcepto (non tamen gravi, ut fert communis sententia) & quidem inter Missarum solennia (licet, ubi ita fert usus, sufficiat etiam impertiri ante altare, vel in templo, imò etiam in domo privata) *can. 1. seqq. caus. 30. q. 5.* Trid. *lo. cit. c. 1.* De Jure tamen nuptiæ secundæ non sunt benedicendæ, si nimirum vel uterque, vel unus saltem contrahentium hanc benedictionem jam semel recepit, ad secunda vota transiens. *c. 1. & 3. de sec. nupt.* quia, ut major sit benedictionum solennium reverentia, eas Ecclesia non vult repeti respectu ejusdem rei vel personæ. Vi tamen consuetudinis, vel statuti, etiam secundæ nuptiæ alibi benedicuntur, saltem si unus conjugum nunquam recepit benedictionem. Sic Rituale Diocesis Frisingensis permittit benedictionem, si sola

Pars II.

Y

sc-

fœmina nunquam recepit; prohibet autem, si sola vir nunquam recepit, seu si fœmina sola celebret secundas nuptias.

## TITULUS IV.

### *De Sponsa Duorum.*

#### SUMMARIUM.

1. *Impedimentum Ligaminis, Dirimens & impediens.*
2. 3. *Quo Jure prohibitum sit & irritatem Matrimonium cum duabus, vel duobus sumit.*
4. 5. *Sponsalia de futuro secunda non valent.*
6. *Nec obligant, licet prior sponsa suo jure ceperit.*
7. 8. *Valent tamen Sponsalia de presenti, licet ea contrahens maneat obligatus sponsa prioris.*

**S**ponsa duorum dicitur, quæ duobus viris Sponsus duarum, qui duabus fœminis, vel pluribus, desponsatur vel de futuro, ut quis Matrimonium promisit uni, dein alteri, forsitan postmodum tertiæ &c. vel de presenti, ut si quis Matrimonium contraxit cum Bertha, dein cum Titia, ac fortè etiam cum Caja, si in vivis adhuc existente Bertha. Si vir sibi plures actu jungat uxores, ut eas simul & seorsim habeat, vocatur *Polygamia*: si fœmina plures viros, *Polyviria*, vel *Polyandria*. Quia verò pluralitatem uxorum, vel virorum, reprobant Juris

tam Positivum quàm Naturale & Divinum, ideo cum una Matrimonio ligatus (vel ligata cum uno) laborare dicitur impedimento *Ligaminis dirimente*, de quo hic agimus. Si verò aliquis (vel aliqua) jam fit alteri obligatus per Sponsalia tantum, habet quidem impedimentum *ligaminis*, at *impediens* tantum, quo stante cum alia persona illicitè contrahit Matrimonium, in ordine tamen ad contrahenda Sponsalia cum alia persona forsitan priora Sponsalia erunt impedimentum absolute dirimens, ut dicetur inter alia, quæ huc pertinent.

Dico I. Polygamia (& à fortiori Polyviria) 2  
 non solum est contra Jus Ecclesiasticum c. 2. 3. 4. *fin. h. t.* & Cæsareum. l. 2. C. *de incest. nupt. Const. Crim. Caroli V. art. 121.* sed etiam contra Jus Divinum & Naturale, adeoque impedimentum *Ligaminis* dirimens est introductum etiam Jure Divino, & Naturali, sed conditionato tantum. Itaque Matrimonium secundum est nullum, quod contrahitur nondum solutò primò quoad vinculum seu ligamen. Quòd sit contra *Jus Divinum*, omnino certum, ac definitum est contra Lutherum in Conc. Trid. s. 24. *de Sacram. Matrim. can. 2.* ibi: *siquis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla Lege Divina esse prohibitum, anathema sit.* Dein probatur ex significatione Matrimonii, quam habet Jure Divino Sacramentum Matrimonii, quia significat conjunctionem Christi cum Ecclesia. *Eph. 5.* utique unius cum unica. Demum ex primæva Matrimonii institutione *Gen. 2.* ubi Deus agebat: *faciamus homini adjutorium (non dixit, adjutoria) & adhaerebit*

*rebit uxori sua, nimirum unicæ: erunt duo* (scilicet  
 plures) *in carne una;* qui autem carnem suam  
 per copulam divideret in plures, non maneret  
 una caro cum uxore sua. Quòd autem sit con-  
 tra *Jus Naturale*, suadetur tum ab auctoritate  
 maxima ferè omnium DD. saltem Catholicorum  
 tum ex eo, quòd pluralitas uxorum (vel mar-  
 itorum) valde repugnet finibus Matrimonii, nempe  
 generationi prolis, rarò enim sæcundum  
 possunt viri (à fortiori sæminæ, ut patet ex  
 scortis) divisi in plures conjuges, item pacis  
 societati & cohabitationi, quæ debet esse inter  
 conjuges, atque continentia conjugali, cum  
 te pluralitate conjugum non posset facile  
 fieri singularum concupiscentia, cujus tamen  
 medium debet esse Matrimonium; tum denique  
 ex natura Justitiæ Commutativæ, quæ exigit  
 apud contrahentes detur æqualitas inter datum  
 & acceptum: sed, si vir duceret plures uxores  
 vel sæmina plus viros, non daretur æqualitas  
 inter datum & acceptum, quia ducens plures  
 posset singulis tradere jus in corpus suum  
 actus conjugales totum, & totaliter, sed  
 ex parte, à singulis verò acciperet jus in corpore  
 sua totum & totaliter, utpote nulli alteri ob-  
 gata. Adde, quòd Justitiæ repugnet jus in cor-  
 pus uni jam traditum denuo tradere alii vel alii  
 sicut res vendita uni & tradita alteri denuo  
 di ac tradi sine injuria prioris emptoris neque  
 Neque dicas, ex conventionione Partium interdum  
 posse inæqualitatem, cum pacta dent legem con-  
 tractibus, & volenti non fiat injuria; nam con-  
 tractus est, quòd contractus à Natura institutus in  
 natura

num generis Humani, uti est Matrimonium, à Natura quoque dirigi debeat, & non ex paciscen-  
tium arbitrio dependere, proin contrahentes  
Matrimonia adigi non possunt, ut in aliqua con-  
sentiant, quæ Jus Naturale improbat. Sic usu-  
ræ merè lucratoriæ manent illicitæ de Jure Natu-  
rali, saltem conditionato, propter inæqualita-  
tem inter datum & acceptum, licet illæ fuerint  
stipulatæ, & mutuum accipiens in eas consenserit  
in vitus, & necessitate adactus; cum aliàs non acqui-  
reret mutuum: quo pacto & plures fœminæ de-  
mum consentirent in unum maritum, quia aliàs nul-  
lum omnino maritum obtinerent. Notetur bene  
hoc argumentum. Quod denique hoc Jus Divinum  
& Naturale sit solum *conditionatum*, nimirum nisi  
Deus, in cujus plenissimo dominio sunt corpora hu-  
mana, eorúmque jura, etiam ad actus conjugales, plu-  
ralitatem conjugum permiserit, patet indè, quod,  
ut constat ex Scripturis sacris, Deus sanctissimis  
Patriarchis Antiquæ Legis, Abraham, Jacobo, Da-  
vidi &c. permiserit plures uxores, præsertim post  
diluvium, ut citius restauraretur genus humanum.  
Incommodis autem ex pluralitate conjugum ori-  
turis alio modo absolutè potest occurri.

*Objic.* 1. In *can. 2. caus. 12. §. denique. q. 3*  
1. dicitur: *communia debent esse amicorum om-  
nia.* Et additur: *in omnibus autem sunt sine du-  
bio & conjuges:* ergo plures conjuges possunt  
esse communes eidem viro, vel fœminæ, saltem  
ubi est nexus amicitiae 2. Rationes nostræ, fun-  
datae in impedimento generationis, in perturba-  
tione pacis domesticæ &c. solum probant, Poly-  
gamiam aut Polyviriam, de Jure Naturali illicitam

tam quidem esse, at non invalidam: ergo impedimentum Ligaminis non est Juris Naturalis. Apud plures Gentes, non omnino barbaras, regit usus Polygamiæ, uti apud Mauros, Turcos Sinenses &c. imò & Polyviria, uti apud Persas, & Medos: ergo non adversatur Juri Naturali. R. ad 1. Ultima verba de conjugio non sunt Clementis I. qui est auctor dicti Canonis, sed à quibusdam Hæreticis sunt addita; non enim reperiuntur in Codicibus & Manuscriptis melioris fidei, uti notatur in Correctione Romana allegato textui subjuncta. Ad 2. Quando actus Jure Naturali prohibitus perpetuam continet turpitudinem, præsertim injuriam, uti juxta dicta continet Polygamia & Polyviria, & quidem per se ac ordinariè, actus que vel contractus est irritus Jure Naturali; cui repugnet obligatio ad illicitum. Ad 3. N. C. quia apud Gentes, aliàs etiam sapientiæ laudè florentes, alia quoque gravissima scelera, contra Juri Naturali adversantia, fuerunt & sunt in usu imò & earum Legibus conformia, uti Idololatritia, fornicatio, rapinæ &c. Quin & apud Christianos non rarè conculcatur Jus Naturale: ergo ex his factis nefandis non est formanda Regula Juris Naturalis.

- 4 Dico 2. Sponsalia secunda non valent, nec solvunt priora, priùs inita cum alia persona. Etiam si secundis accesserit copula carnalis, & imprægnatio. 3. Et secunda sponsa fuerit ignorans priorum sponsalium, ac sub spe Matrimonii fuerit corrupta aut imprægnata, & damnum spiritualiter reparari non possit, nisi per Matrimonium.

Pars 1. est indubitata tum ex *c. 22. x. & c. un. in 6. de Sponsal.* tum ex ratione, quòd alteri nec licetè, consequenter nec validè, promitti possit, quòd jam priùs alteri fuit promissum: ergo nec Matrimonium jam priùs alteri promissum; cum utique nemo obligare se possit ad rem illicitam, quæ sine violatione juris alteri jam quæsitum præstari nequit. Interim tamen sponsa (vel sponsus) prior resilire potest, & recedere à comparte nova Sponsalia ineunte cum alia, eò quòd nova contrahens censeatur renuntiare suo juri, & prioribus Sponsalibus. Pars 2. fuit indè, quòd prior tempore habeat jus fortius. *c. 1. de Majorit. c. 54. de R. J. in 6.* Nec enim jus certum alteri priùs absolutè quæsitum tollere possunt Sponsalia cum secunda, quia hæc sunt invalida; neque fornicatio aut imprægnatio, quia Jura passim clamant, unius delicto alium gravari non debere, & per injuriam priori sponsæ, vel sponso, illatam non tolli ipsius jus; neque jus oriri debet sponsæ, quæ per deflorationem admissam potiùs pœnam meretur. Adde, quòd multis perfidiis ac fraudibus occasio daretur, si quis per corruptionem aut imprægnationem secundæ sponsæ posset se liberare à prima, quam nauseare forsan incipit. Pars 3. quam saltem pro foro externo cum Guttier. tenet Reiffenstuel *h. t. n. 8.* contra plurimos, sumitur ex iisdem rationibus, & ex hoc principio, quòd cuilibet propria culpa & flagitium nocere debeat, non alteri innocenti. Sibi imputare debet damnum, quòd patitur sponsa fornicata, licet ignara Sponsalium priorum, cum scire

debuisset, non fidendum hujusmodi prociis, sepe sub spe Matrimonii decipientibus puellas.

§ *Objic.* 1. Secunda Sponsalia, quibus accessit copula carnalis, sunt vinculum fortius, eò quòd traditio actualis per usum corporis fit secuta. 2. Talis copula præsumitur esse facta animo maritali, adeòque ipsum Matrimonium per eam esse contractum. *c. 15. & 30. de Sponsal.* Sed Matrimonium utique solvit Sponsalia priora. 3. Sponsa posterior imprægnata certat de damno vitandò prior autem de lucro: inter duos autem litigantes præferendus est, qui certat de damno. 4. Prior sponsa ex charitate tenetur suo jure cedere, ut evitetur grave damnum posteriori innocens. *R.* ad 1. Sponsalia secunda, utpote invalidè inita, ne quidem sunt vinculum, multò minus sunt vinculum fortius. Traditio illa corporis fornicaria non est legitima, aut talis, cui jura assistunt. Ad 2. Quamvis id verum fuerit de jure antiquo, Tridentinum tamen, irritando Matrimonia clandestina, sustulit Matrimonia præsumpta & omnem copulam extra Matrimonium in faciem Ecclesiæ contractum habet pro fornicaria: fornicaria autem copula, quam constabat esse fornicariam, nec de jure antiquo erat traditio ad constituendum Matrimonium habilis. Ad 3. Impunitis etiam prior sponsa certat de damno, scilicet de amissione juris jam quæsti, quòd nec à Principe sine causa publicum bonum spectante adimipi potest alicui invito. Dein solùm tunc præferendus inter duos litigantes est ille, qui certat de lucro, si cœtera sint paria, vel si ambo habeant jus, & ambo sint innocentes: hinc autem prior

*damno contra eum, qui*

tautum sponsa habet jus, & est innocens, non posterior. Ad 4. Charitas fortè tunc obligare posset, ut quis cedat suo jure ad alterius damnum notabiliter majus impediendum, ubi alter vel altera non per delictum proprium se coniecit in periculum damni, & istud prævidere non potuit: sed hic posterior sponsa, corrumpi se passa, per suum delictum sibi damnum imminere fecit, atque istud prævidere potuit. Dein licèt obligatio charitatis ad cedendum jure quæsito probaretur satis (quod fieri non posse credo, cum charitas ordinata incipiat à se ipso &c.) jus tamen priori maneret salvum, & Justitia ipsi assisteret, consequenter nec Judex priorem sponsam adigere posset invitam ad cedendum jure. Sed quia una virtus non repugnat alteri, & Justitia assistit priori sponsæ, charitas illam fringere non potest ad aliquid suo juri contrarium.

Quæres, an Sponsalia secunda sint absolute  
 6  
 invalida, ita ut, casu quo prior Sponsa vel spon-  
 te cederet suo jure, vel moreretur, aut Religio-  
 nem ingrederetur, non stringant? P. Placidus  
 Böckn in *Select. Additionalib. lib. 4. tit. 4. q. 2.*  
 (& ante ipsum Covarr. Rebell. Franc. Schmier  
 &c.) docet, & probare conatur, ea stringere pro-  
 mittentem. I. Quando actus irritatur propter  
 præjudicium tertii, tunc contrahens in alterius  
 præjudicium obligatur saltem pro eventu, quo  
 cessat præjudicium: sic si quis contrahat cum pu-  
 pillo, minore, Ecclesia, omiffis solennitatibus Ju-  
 ris, nihilominus obligatur contrahens ex sua par-  
 te, licèt contractus sit irritus, quatenus præjudi-  
 cat dictis personis vel Ecclesiæ. *pr. Inst. de Auth.*

*tut.* Sic votum castitatis, quod Religionem professus sine consensu uxoris emittit, licet non valeat in præjudicium uxoris, valet tamen ex parte votantis in vim voti simplicis, ut nequeat petere debitum conjugale. *c. 3. de Conv. Conjug.* adeoque talis contractus non est absolute irritus: sed Sponsalia secunda irritantur propter præjudicium sponsæ prioris: ergo. 2. Secunda Sponsalia saltem præsumptione Juris semper habent imbibitam conditionem, *si prior sponsa cessaverit suo jure, vel aliunde Sponsalia priora dissoluta sunt* quia censetur contrahens cum secunda se ei obligare, quantum potest, & ut excludatur peccatum: ergo, si solutis prioribus Sponsalibus purificetur dicta conditio, obligabitur contrahens cum secunda. Sed verior mihi videtur sententia opposita Perezii & P. Wiestner *h. t. n. 19. 20.* ex hoc duplici fundamento. 1. Secunda Sponsalia cessant merito inita absolute, & sine dicta conditione, si priora Sponsalia cessaverint; cum ista conditio nec ex natura rei, ut per se patet, insecundis Sponsalibus, sed potius sit contra intentionem ea contrahentis, ut nimirum se liberet a priori sponsa; neque infit ex dispositione Juris non enim ullum exstat Jus talem conditionem annexens secundis Sponsalibus, si priora fuerint dissoluta; imò Jura promissionem, cui non adjecta conditio, habent pro absoluta, & regulari volunt secundum tempus præsens. per *l. 83. §. 1. l. 137. §. 4. ff. de V. O.* ergo absolute fuerint nulla: quod autem nullum est, nullum absolute effectum producit, adeoque nec obligationem conditionatam. 2. Generalis est in utroque Juris

Regula, quòd successu temporis non convalescat, aut vires accipiat, quod ab initio non subsistit. *c. 18. in 6. & l. 29. ff. de R. J.* Sic Professio Religiosa ante ætatem legitimam emissã non convalescit sine novo consensu, cùm ætas advenerit: Promissio Beneficii nondum vacantis non acquirit vires per mortem Beneficiati subsequutam: sic absolutè manet invalidum Matrimonium secundum, licèt postea solvatur primum per obitum conjugis: ergo nec secunda Sponsalia convalescunt per hoc, quòd post aliquod temporis intervallum prior sponsa cedat jure suo, vel moriatur. Jam

*R.* ad opposita. Ad *I. N. ma.* nam nec ullus Juris textus nec ulla ratio probat generaliter, actum, irritatum propter præjudicium tertii, obligare pro eventu futuro, quo cessat præjudicium. In allatis exemplis exstat specialis Juris dispositio recedens à generali Regula & Jure Communi, actui nulli nullas tribuente vires, ne quidem ex lapsu temporis, quo cessat præjudicium, ut patet de promissione beneficii nondum vacantis &c. Dein & *Min.* non male negatur. Non enim tam propter præjudicium sponsæ prioris Sponsalia secunda sunt nulla (cùm multa in alterius præjudicium validè gerantur) quam propter ligamen, quo personæ jam uni adstrictæ adimipur jus & potestas se rursus alteri adstringendi. Ad *2. N. ant.* Ubi enim apertè aliquid fit, vel promittitur, contra jus alterius jam quæsitum, cessat præsumptio Juris exclusiva peccati, cùm nulla habeat locum præsumptio, ubi apertè constat de opposito. Dein hoc argumentum planè nimium probat, scilicet Sponsalia cum secunda etiam licita esse & valida,

si nimirum ex præsumptione Juris habeant imbitam dictam conditionem; siquidem omnino licitum est, & conditionatè validum (seclusa speciali dispositione Juris contraria) alicui aliquis promittere sub conditione honesta de futuro contingenti, v. g. sic: ducam te, si pater meus consentiet: vel si Papa dispensaverit in impedimento Affinitatis inter nos intercedente: vel in voti simplici castitatis, quo ligor: ergo etiam hæc promissio erit licita & valida: ducam te, si prior sponsa, cui jam adstringor, consentiet, cedet jure suo, vel morietur, licet talis conditio explicite non adjiciatur; id quod nemo facillè admiserit, & ipse P. Böckn in tract. de Sponsal. tit. 4. n. 1. expressè docet, Sponsalia posteriora non valere esse iniqua: ergo ibi ipse agnoscit, non inesse secundis Sponsalibus dictam conditionem. Imò sequeretur, etiam licitè, vel saltem validè, contrahi posse secundum Matrimonium vivente cujus jure priori. Opus ergo est, ut adjiciatur ista conditio vel verbis vel in mente, ut secundum Sponsalia obligent in eventum, quo priora Sponsalia fuerint soluta; quod utique fieri potest, licet ordinariè non contingat. Id tamen concedo, quòd contrahens cum secunda, quam forte etiam defloravit, & illa exinde damnum passum non reparabile nisi per Matrimonium, teneatur eam ducere, si prior suo jure cefferit, at non ratione Sponsalium, sed ratione damni illati, aliter non reparabilis.

7 Dico 3. Valent tamen Sponsalia secunda de presenti inita non obstantibus Sponsalibus de futuro initis cum alia. 2. Licet ista per illa pro-

habilius non solvantur omnino ex parte contra-  
 hentis Sponsalia de præsentis, sed solum suspen-  
 dantur, quamdiu non dissolvitur Matrimonium  
 cum sponsa secunda de præsentis ducta. Pars prior  
 est decisa in *c. 1. h. t. c. 22. c. 31. de Sponsal.* quia  
 Sponsalia de præsentis (seu Matrimonium) per  
 quod fit traditio juris in corpus, adeoque & con-  
 fertur jus in re, utique sunt fortius vinculum, quàm  
 Sponsalia de futuro, per quæ solum promittitur  
 jus in corpus, & confertur tantum jus ad rem.  
 Posterior, quam sustinent Pontius, Mastrius, Pe-  
 rez, Zæf. P. Wex, & alii, contra Sanch. Guttier.  
 Laym. Tanner. Pirhing &c. probatur ex Jure Na-  
 turali, & ex natura Justitiæ Commutativæ, quæ  
 eum, qui semel contraxit obligationem Justitiæ,  
 obligare non cessat, donec obligationem impleat,  
 & stringit semper pro circumstantiis, in quibus im-  
 plere potest, non obstante, quod hic & nunc po-  
 natur impedimentum implendi, præsertim si impe-  
 dimentum ponatur ab obligato voluntariè & per  
 malitiam: sic debitor pecuniæ non liberatur à sol-  
 vendo, licet ad solvendum convento tempore sit  
 impeditus ob egestatem, vel distantiam loci, vel  
 ob dilapidatas pecunias &c. sic votò Religionis  
 ingrediendæ obstrictus manet obligatus illud im-  
 plere solutò Matrimoniò, quod interea illicitè  
 contraxit, & sic impedimentum implendi pro nunc  
 posuit &c. sed, qui priùs contraxit Sponsalia cum  
 Bertha, contraxit obligationem Justitiæ, cui vi-  
 vente altera, quam de præsentis postmodum du-  
 xit, satisfacere nequit propter impedimentum, &  
 quidem malitiosè positum & per injuriam (per  
 quam utique tolli non debet jus prioris sponsæ)

ergo

ergo priori sponsæ manet adhuc obligatus in even-  
tum, quo dictum Matrimonii impedimentum for-  
tè tollatur.

8 *Objic.* 1. Obligatio semel sublata non re-  
vifcit. *l. 98. §. 8. ff. de Solut. can. 129. d. 4. de  
consecr. v. non potest.* fed obligatio priorum Spon-  
fialium tollitur per superveniens cum alia Matri-  
monium. *c. 22. c. 31. cit.* ubi Summarium sic ha-  
bet: *Sponsalia de futuro, etiam jurata, solvuntur  
(proin non tantùm suspenduntur) per Sponsalia  
secunda de presenti.* Imò textus in *d. c. 22.* de-  
hanc rationem; *quia primam fidem* (nempe prio-  
ra Sponsalia) *irritam fecit.* 2. Ex duobus vi-  
culis ejusdem rationis magis forte rumpit, & om-  
nino tollit minùs forte: sic Professio actualis in  
Ordine Religioso laxiori extinguit penitus votum  
priùs editum profitendi & ingrediendi Ordinem  
stricteorem: fed obligatio Sponsalium de futuro  
cum una, & obligatio Sponsalium de præfenti  
contracta cum alia, sunt ejusdem rationis, cum  
utraq; sit obligatio Justitiæ, & posterior est vi-  
culum fortius, quàm prior: ergo. *q. ad r. dist.  
ma.* Obligatio verè, penitus, & in perpetuum  
sublata non revivifcit. *C. ma.* Solùm suspensa pe-  
interveniens impedimentum non revivifcit, ve-  
potiùs non manet ampliùs, ita ut sublatò impedi-  
mentò impleri non debeat. *N. ma. & dist. min.  
Obligatio priorum Sponsalium suspenditur tan-  
tùm. C. min.* tollitur omnino, & ex utraque parte  
*N. min. & conf.* Jura in contrarium allata plùs non  
dicunt, quàm quòd Sponsalia de præfenti con-  
tracta post Sponsalia de futuro cum alia valeant  
& conjuges separari non debeant, quod verum est  
per

per hoc autem non dicunt, ista penitus tolli. Verbum *solvuntur* denotat quidem Sponsalia priora dissolvi, at ex parte innocentis tantum & repudiata, cui per Sponsalia de presenti cum alia datur jus resiliendi, & sic penitus solvendi Sponsalia priora, quibus contrahens cum alia censetur renuntiare, non verò ex parte injuriam inferentis. Illa verba, *primam fidem irritam fecit*, solum denotant, primam fidem, uni semel datam, fuisse violatam, quod rursus verum est, non verò Sponsalia ipsa, ex parte violentis, fuisse irritata. Ad 2. *N. ma.* vel *dist.* vinculum minus forte, si utrumque nequeat simul stare & tenere. *C. secus. N. ma.* vinculum Sponsalium cum una stare potest cum vinculo Matrimonii cum alia. Paritas cum voto Religionis rectè adaptatur nostræ sententiæ sic: votum ingrediendæ Religionis per Matrimonium postea initum non tollitur, sed solum suspenditur, ita ut mortua conjuge rursus stringat votum: ergo à pari stringunt & Sponsalia priora conjuge mortuâ.

## TITULUS V.

*De Conditionibus appositis in Desponsatione, vel in aliis Contractibus.*

### SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex sit Conditio.*
2. *Quid sit Modus, Causa, Demonstratio.*
3. 4. *An & quomodo valeat Matrimonium sub conditione honesta de futuro contingenti.*
6. *An*

6. *An sub condicione de futuro necessaria.*  
 7. 8. *An sub condicione impossibili.*  
 9. *An sub condicione turpi de futuro:*  
 10. *An etiam, si conditio turpis repugnet substantia Matrimonii.*  
 11. *Quid sentiendum de Sponsalibus, sub condicione impossibili vel turpi initis.*  
 12. 13. *Et quid de Matrimonio, quod contrahitur sub Modo, Causa, vel Demonstratione.*

**C**onditio propriè dicta est qualitas actui vel contractui vel alteri dispositioni adjecta vim seu obligationem illius suspendens in eventum futurum incertum. *f. 4. Inst. de V. O.* Et de hac intelligendum est illud vulgatum, *conditio nihil ponit in esse*, sed perfectionem & obligationem actûs differt ac suspendit, usque dum aliquid eveniat vel non eveniat. Propterea ajunt Juristæ, quòd ante conditionis eventum vel existentiam nec *cedat dies*, h. e. nihil adhuc debeat, & obligatio nondum sit nata, nec *veniat dies*, h. e. nihil exigi possit. Solet conditio plerumque exprimi per particulam *si, nisi, cum, ubi, quando, postquam, dum, donec, modo* &c. v. g. *si pater tuus consentiet, si gradum Doctoratus receperis* &c. si existentia conditionis pendet à libera voluntate ejus, in cujus arbitrium ponitur, vocatur *potestativa*, ut: *promitto tibi libros, si studio Juris te addixeris*: ei opposita dicitur *casualis*. Dixi, *propriè dicta*, scilicet conditio *de futuro contingenti*, quod nempe potest & non potest evenire, ita ut eventus sit incertus: si evenerit, conditio dicitur *purificata* vel im-

ple.

pleta, atque per hoc evadit actus vel dispositio  
*absoluta*, pariens obligationem actu & absolutè.  
 Conditiones autem *impropriae* sunt *de praesenti*,  
 vel *de praeterito*, v. g. si Titius sit Augustus, si Ca-  
 jus jam absolvit studia; non enim suspendunt di-  
 spositionem vel negotium, sed, si subsit conditio,  
 statim tenet & obligat actus, si non subsit, non  
 obligat, nec unquam obligabit: item conditio *im-*  
*possibilis*, & *necessaria*, quæ nimirum nunquam  
 evenire potest v. g. si per aëra volabis, vel neces-  
 sariò eveniet, ut: si cras sol orietur, si Antichri-  
 stus veniet; quia pariter non suspendunt valorem  
 actus & obligationem, ac ordinariè vel vitiant  
 actum, vel vitiantur ipsæ, h. e. *pro non adjectis*  
*habentur*: ad impossibile refertur etiam condi-  
 tio *turpis*; quod enim non licet, censemur non  
 posse. *l. 15. ff. de condit. Inst.* Rursus impropria  
 est conditio *tacita*, quæ per se ac tacitè inest ne-  
 gotio, licèt disertè non adjiciatur, vel *ex natura*  
*rei*, ut: dono tibi fructus, si nascantur, vel *ex di-*  
*spositione Juris*, ut: duco te, si mihi non sis con-  
 sanguinea, & hæc vocatur *intrinseca*: si insit cui-  
 libet actui, uti hæc: si DEUS voluerit, si potuero  
 &c. dicitur *generalis*. Si proin tales conditio-  
 nes adjiciantur, id fit ex superabundanti, dispo-  
 sitionem tamen vel actum non faciunt conditio-  
 nalem, nec suspendunt. *l. 99. l. 107. ff. de condit.*  
*& demonstr.* quare statim dies cedit, licèt non  
 statim veniat, si expressè adjiciantur. per *l. 4. ff.*  
*de Pact.* Denique impropria etiam conditio est,  
 quæ appellatur *resolutiva*, atque adjicitur, non ut  
 valorem actus suspendat, sed ut possit resolvi, ut  
 esset hæc: contraho tecum, donec aliam te ditio-

Pars II.

Z

rem

rem invenero : vendo tibi hanc rem, nisi intra  
num melior conditio mihi offeratur.

2 Sicut autem conditio apponi potest actui, in  
quoque modus, causa, demonstratio. *Modus* e  
moderamen vel gravamen actui adjectum, atq  
efferi plerumque solet per particulam *ut, pro,*  
&c. v. g. lego tibi mille, ut studeas Jurisprude  
tiæ : dono libros ad studendum &c. differe à co  
ditione, quòd actum non suspendat : si tam  
Pars altera non impleat modum, aut onus imp  
fitum, regulariter repeti potest, quod datum e  
conditione causâ datâ causâ non secutâ. per  
*1. C. de donat. quæ sub modo.* *Causa* est ratio  
motivum, quo quis ad paciscendum vel com  
hendendum fuit permotus, v. g. dono tibi centum  
quia diligenter curasti mea negotia. Effertur pe  
particulam *quia* &c. nec ista suspendit actum ;  
tiam tamen seu invalidat actum, si causa finalis, q  
alligatus est consensus, non subsistat. *Demonstratio*  
est appositio signi, quo denotatur vel persona  
cum qua, vel res, de qua pactum vel contractus  
vel dispositio fit ; effertur per voces relativas *quæ,*  
*quod,* &c. v. g. duco te, quæ de hoc vel illi  
es stemmate : lego Titio equum, quem emi à Caio  
rursus non suspendit actum, nec eum vitiat, nisi  
habeat rationem conditionis, cui alligatur con  
sensus ; quia per se solum inducit errorem acci  
dentalem. *l. 17. 33. ff. de condit. & demonstr.*

3 Dico I. Matrimonium (idem à fortiori tenet  
de Sponsalibus) sub conditione honesta de futu  
turo contingente, v. g. *si pater tuus consentiat*  
*si officium mihi impetrabis* &c. valet quidem, si  
non absolute ante eventum conditionis, quod

que suspenditur. 2. Eâ tamen eveniente & impletâ sine novo consensu absolutum consequitur valorem, licet contrahentes ignorent impletionem. 3. Neque necesse est, ut conditio impleatur coram Parocho & testibus, aut impletio his nota sit, si prius coram ipsis conditionatè contractum est Matrimonium. Pars 1. est certa satis ex *c. 3. 5. & fn. h. t.* & ex paritate cum aliis contractibus. Pars 2. defenditur à plerisque Canonistis contra Pont. & communem Theologorum, qui tamen in materia contractuum non immeritò posthabentur Canonistis, atque iterum probatur ex paritate cum aliis contractibus, qui per solam conditionis impletionem absque novo contrahentium consensu, modò neuter interea consensum revocaverit, evadunt absoluti. *§. 4. Inst. de V. O. l. 7. ff. de contr. empt. l. 11. §. 1. ff. qui potior. in pign.* Accedit decisio S. Congreg. à S. Pio V. & Clem. VIII. ut refert Fagn. *in c. super eo 5. h. t. n. 5. 6.* approbata. Pars 3. quam sustinent Sanch. Fagn. Gobat, Sporer &c. contra Laym. Barb. Pirhing, Palao, P. Franc. Schmier &c. suadetur inde, quòd Trid. requirat præsentiam Parochi & testium solùm pro tunc, quando contrahitur Matrimonium: sed contrahitur, quando ei apponitur conditio, non quando hæc purificatur. *Declarat. Card. apud Fagn. d. n. 6.* & quòd purificatio conditionis juxta communem non debeat esse cognita ipsis contrahentibus: cur ergo Parocho & testibus?

*Objic. I.* Actus legitimi non recipiunt diem, aut conditionem. *c. 50, in 6. & l. 77. ff. de R. J.* Sed Matrimonium est actus legitimus. 2. *In c. 5. h. t.* dicitur, quòd ille, qui contraxit sub conditione

de futuro contingente, *si pater consenserit*, non fit cogendus *ad contrahendum* Matrimonium nisi pater consensum dederit: ergo posita hac conditione cogendus est *ad contrahendum*: *sed contrahere* dicit ponere novum consensum: ergo impleta conditione opus est novo consensu. Confirmatur. In *d. c. 5.* habetur, quod consensus sub conditione de futuro expressus non fit habendus *de presenti*: ergo solum fecit Sponsalia de futuro: ergo necessarius est novus consensus perficienda Sponsalia de presenti, seu Matrimonium. 3. Parochus & testes ideo adhibentur, ut constet Ecclesie de Matrimonio completè & absolutè contracto: sed, si Parocho & testibus non intimetur vel constet, conditionem esse impletam, non constat Ecclesie de Matrimonio completè & absolutè contracto.

5 R. ad I. Illæ regulæ procedunt de illis actibus legitimis, qui vel in Jure sunt expressi, ut conditionem non recipiant, uti emancipatio, acceptilatio hæreditatis aditio, servi optio, datio tutoris, quæ specificantur *d. l. 77.* item Electio, quæ exprimitur *c. 2. de Elect. in 6.* vel ex natura sua proprie certam verborum formulam excludunt conditionem, uti reliqua Sacramenta, Baptismus, Penitentia &c. Sed Matrimonium nec ex ulla Jure expressa dispositione, nec ex natura sua recipit conditionem, ut patet ex Matrimonio Rato, cui ex dispositione Juris inest hæc conditio, *nisi Religionem intravero*. Id fateor, quod Matrimonium non admittat conditionem resolutivam, qualem esset, *duco te, donec invenero ditiozem* &c. Ad hoc Per illud *contrahendum* intelligitur consummatum.

De Conditionibus appositis &c. 357

*dum*, ut *nigrum* concordet cum *rubro*, seu textus cum rubrica vel summario, ubi ponitur interrogatio de obligatione *consummandi* Matrimonium post impletam conditionem. Neque hoc novum est in Jure, quia etiam in *c. 22. de Sponsal.* vice versa tō *consummare* sumitur pro *contrahere*. Ad Confirm. Ille consensus non quidem est habendus de præsenti completo, absoluto, & irrevocabili, bene tamen de præsenti conditionato, ad eoque ibi ille consensus constituit Matrimonium conditionatum, non Sponsalia conditionata. Ad 3. *N. ma.* Sic utique non requiritur, ut Parocho & testibus constet, mandatum Procuratori esse datum, vel à dante non esse revocatum, casu quo Matrimonium contrahitur per Procuratorem; vel ut iisdem constet, pubertatem esse adeptam ab iis, qui in impubertate naturali contraxerunt Matrimonium. Finis Tridentini satis obtinetur, modò coram Parocho & testibus sub conditione sit contractum, licet iisdem, vel Ecclesiæ, non constet de eventu conditionis; cum Ecclesia nunquam permetteret recedi à Matrimonio conditionato, & novum contrahi absolutum, nisi plenè constiterit de non impleta conditione, aut de revocatione consensûs eâ pendente.

Dico 2. Matrimonium sub conditione de futuro necessaria, vel intrinseca, regulariter statim valet ut absolutum & purum, licet talis conditio expressè addatur. Communis ex §. 6. *Inst. de V. O. l. 9. §. 1. ff. de Novat. l. 99. & 107. ff. de condit. & demonstr.* quia conditio, quæ jam est determinata in sua causa, vel per se inest, habetur pro jam existente *l. 79. ff. eod.*

Z 3

Dico

6

7 Dico 3. Matrimonium, sub conditione impossibili sive de futuro sive de præsenti initum, regulariter valet statim, pariter ut absolutum & purum: adeoque vitatur quidem conditio, non verò vitatur Matrimonium. Iterum communis est *c. fin. h. t.* ubi conditio impossibilis habetur indiscriminatim pro non adjecta, solùmque vel saltem magis attenditur impossibilitas quàm proprietat conditionis, & quidem ex præsumptione, quæ in favorem Matrimonii, ut potius valeat quàm non valeat, præsument, contrahentes sub conditione impossibili velle potius joculari, & sic verè contrahere non invalidè & cum peccato gravi: sicut Jus Civile ob favorem ultimarum voluntatum has pro validis habet, si illis apponatur conditio impossibilis, hanc verò pro non adjecta. *§. 10. Inst. de her. red. instit. l. 3. & 6. ff. de condit. & demonstr.*

8 *Objic.* 1. Alii contractus, quibus adjicitur conditio impossibilis, sunt nulli. *§. 11. Inst. de inutil. stipul. l. 31. ff. de O & A.* ergo Matrimonium. 2. Qui adjicit conditionem impossibilem, censetur non consentire. *l. 31. cit.* imò potius exprimit dissentium; quando enim postulata volumus negare, dicimus: *dabo tibi, si digitò cælum tingeris, vel hircocervum ceperis:* ergo. 3. Ecclesia & Jus Ecclesiasticum per suam præsumptionem non potest supplere defectum consensûs in Matrimonio in re tam ardua. 4. Matrimonium juxta plerumque non valet, quod quis cum doflorata contrahit sub hac conditione, *si virgo es:* sed hæc conditio est impossibilis, cum impossibile sit doflorari tam esse virginem. 5. Pariter non valet Matrimonium à laborantibus impedimentò dirimens

con-

contractum sub conditione hac, si Papa dispensaverit. Rota Romana p. 8. decis. 107. int. recent. in qua id passim observatur tanquam doctrina inconcussa: sed ista conditio est impossibilis, quia est de re non existente in commercio nisi de consensu Principis, neque secundum futuri temporis jus (nempe dispensationem Principis) sed secundum presentis aestimari debet stipulatio l. 83. §. 5. l. 137. §. 6. ff. de V. O. proin conditio pendens ab arbitrio Principis pro impossibili habetur. per l. 39. §. ult. ff. de Legat. I.

¶ ad 1. N. Conf. quia de Matrimonio, & ultimis voluntatibus, aliud statuerunt Jura. Ad 2. Etsi hoc aliàs verum esse permittatur; in Matrimonio tamen, in quo Jus præsumit consensum, & adjectionem conditionis impossibilis habet pro signo consensûs absoluti, aliter sentiendum est. Verùm hæc præsumptio non est Juris & de Jure, sed admittit probationem in contrarium; imò si quis etiam solùm in animo suum consensum alligaret tali conditioni, non valeret Matrimonium. Ad 3. Ecclesia non supplet defectum consensûs, sed consensum præsumit, quamdiu hæc præsumptio non eliditur, quæ solùm procedit, quando non constat, an seridè vel jocò fuerit adjecta conditio impossibilis. Ad 4. dist. min. Est impossibilis hîc & nunc, ac per accidens, de quo casu in d. c. fin. non disponitur. C. Min. per se, & ita, ut nunquam fuerit possibilis. N. Min. Ad 5. N. ma. cum Sanch. Palao, Gobat. Reiffenstuel &c. quia in tempus habile refertur contractus. per c. 7. de Sepultur. quidquid sentiat Rota pro sua Curia. Item N. min. vel dist. est impossibilis, si laborent impedimentò,

in quo vel non potest, vel non solet dispensare Pontifex, de quo casu exaudiendæ sunt dictæ Leges. *C. min. vel transeat*: in quo potest tam licitè quàm validè, imò solet dispensare. *N. min.* Neuter tamen per se tenetur petere dispensationem, nisi forte quis sceminam imprægnasset, & damnum aliter reparare non posset, aut nisi per pactum se ad illud obligasset: tenetur tamen uterque non recedere si Pars altera procurare vellet dispensationem. Reiffenstuel *h. t. n. 35.* cum Gobat.

- 9 Dico 4. Matrimonium sub conditione turpe de futuro, v. g. *si patrem tuum occides*, regulariter quoque statim valet, & ut absolutum, in ut conditio habeatur pro non adjecta, modò conditio talis non sit contraria substantiæ Matrimonii. Ita rursus communis ex *c. fin. h. t.* nisi mirum constet, seriò adjectam esse conditionem turpem, quo casu cessaret præsumptio Juris, consensus absolutum præsumentis. Dixi I. de futuro; si enim conditio turpis foret de præterito, v. g. *si furata es dotem*, vel de præsentis, v. g. *blasphemes*, non valeret Matrimonium, si conditio non subesset, vel non foret purificata. Ratio quia *d. c. fin.* utpote exorbitans à Jure Communi non est extendendum ad conditiones improprias, quales sunt de præterito & de præsentis, præsertim cum in utrisque non reperiatur eadem ratio: nam istæ non invitant ad delinquendum, bene autem conditiones turpes de futuro, quæ videntur fuisse præcipua ratio, cur conditio turpis de futuro à Jure habita sit pro non adjecta. Unde, quamvis *c. fin. cit.* videatur eodem modo loqui de

De Conditionibus appositis &c. 361

de conditione impossibili ac turpi per verba, licet alia conditiones apposita in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi; atque conditiones impossibiles etiam de præterito, uti diximus, pro non adjectis habeantur; quia tamen ratio est diversa, & conditio impossibilis quæ impossibilis consideratur, quod prædicatum æquè reperitur in conditione de præterito, turpis autem, non quæ turpis, sed quatenus ad aliquid turpe vel peccaminosum invitatur, quod tantum verificatur in conditione turpi de futuro, consideratur, ideo sola conditio turpis de futuro habetur pro non adjecta, & non vitante Matrimonium. Dixi 2. Modò non fit contraria substantiæ Matrimonii; de quo statim: prius autem

Quæres, an idem tenendum sit de Sponsalibus, sub conditione impossibili vel turpi initis, quod de Matrimonio dictum, ita ut talis conditio habeatur pro non adjecta? R. cum veriore contra Sanch. & Reiffenstuel negativè; quia d. c. fin. solùm loquitur de Matrimonio, & consequenter, tanquam exorbitans à Jure Communi ac Naturali, extendi ad Sponsalia non debet. per c. 15. & 28. de R. J. in 6. præsertim cum eadem ratio, nempe tantus favor Sponsalium, quantum est Matrimonii, non sit. Unde Sponsalia sub conditione impossibili, quia hæc purificari nunquam potest, statim initò invalida sunt: inita verò sub conditione turpi valent, & licet non obligent ad expectandum eventum conditionis, cum ad illicitum obligatio dari nequeat, obligant tamen post eventum conditionis sine no-

vo consensu; nam usque ad eventum conditionis fortè secuturum suspenduntur talia Sponsalia.

**11** Dico 5. Matrimonium sub conditione turpi substantiæ Matrimonii contraria, initum non valet. Ita decisum est in sæpius allegato *c. fin. p.* cui concordat Jus Naturale, cum nulla res sine sua substantia subsistere possit. Tales conditiones sunt & in *d. c.* recensentur, quæ ex natura sua repugnant tribus bonis Matrimonii, nempe bono prolis, ut hæc, *contraho tecum, si generationis prolis evites*, positivè scilicet per poculum sterilitatis, imperfectum coitum &c. Idem est de conditione, quæ repugnat educationi prolis, ut hæc *si prolem natam occides*: vel repugnant bono Sacramenti, aut indissolubilitatis, ut: *contraho tecum, donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiozem*: vel bono fidei conjugalibus, ut: *contraho tecum, si pro quaestu adulterandam te tradas*. Notandum tamen est, hæc intelligi solum de conditione inhonesta vel turpi, eaque de futuro, & que in pactum deducta; licet probabiliter necesse non sit, ut utraque Pars in talem conditionem consentiat, modò una illam seriò apponat & prodat. Sanch. Esparza, Illfung contra Fagn. Pothing &c. quia, si vel una Pars substantiam Matrimonii evertat, jam non est contractus Matrimonii, qui essentialiter debet esse mutuus, & claudicare nequit.

**12** Dico 6. Matrimonium sub modo initum statim valet ut absolutum, si modus sit honestus & possibilis. per *c. 4. b. t.* imò etsi impossibilis sit, vel turpis, v. g. *ut mortem aureum in dotem afferas*, valet

ut patrem tuum occidas; non vitatur Matrimonium, licet vitetur modus, seu pro non adjecto habeatur. *arg. c. fin. cit.* Si verò adjiciatur modus turpis, substantiæ Matrimonii repugnans, v. g. *ut generationem proli positivè impedias &c.* tunc probabilius vitatur ipsum Matrimonium, seu redditur nullum. *arg. c. fin. cit. & l. 14. §. 1. ff. de usu & habit.* Sanch. Laym. Barb. Engel, Pirhing, Kugler, contra Perez, Palao, Wiestner, Reiffenstuel. Ratio, quia contrahentes sub tali modo per unum indivisibilem contractum se simul obligare intendunt ad Matrimonium, & ad Matrimonii eversum: cui non obstat, quòd secundum nostrum concipiendi modum modus adjectus sit posterior Matrimoniò, & obligatio ad Matrimonium concipiatur prior ad alteram, quam importat modus.

Dico 7. Matrimonium sub *causa*, honesta vel turpi, possibili vel impossibili, vera vel falsa in initum (modò non sit causa finalis, eaque falsa, vel causa non adjiciatur per modum conditionis) statim valet: uti & in initum sub *demonstratione*, honesta vel turpi, possibili vel impossibili, vera vel falsa, modò ei non alligetur consensus, si falsa sit. Sumitur à paritate cum ultimis voluntatibus, quæ per adjectionem causæ, vel demonstrationis, nec suspenduntur nec vitantur. *§. 31. Inst. de Legat. l. 17. 33. ff. de condit. & demonstr.* Nec Matrimonium est minus favorabile, quàm ultimæ voluntates. Accedit, quòd causa, & demonstratio, ordinariè non spectent ad substantiam contractus, sed solum ad qualitatem accidentalem.

TITU.

## TITULUS VI.

*Qui Clerici, vel Voventes, Matrimonium contrahere possint.*

## SUMMARIUM.

1. *Quinam veniant per Clericos, & Voventes.*
2. 3. *Ordo Sacer dirimit Matrimonium contrahendum, sed Jure Ecclesiastico.*
4. 5. *Votum solenne Professionis Religiosa non solum contrahendum, sed & contractum, mactatum.*
6. 7. *Votum simplex Castitatis, Religionis ingrediendi &c. impedit quidem, at non dirimit Matrimonium contrahendum, quamvis dirimat Sponsalia post contrahenda.*
8. *Quid Juris, si hujusmodi votum simplex emittatur post Matrimonium, vel Sponsalia.*

**C**lerici sunt in duplici classe, aliqui in Ordinibus Minoribus constituti, quibus liberum est contrahere Matrimonium: alii in Majoribus seu Sacris, qui sunt Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus, & hi ratione Ordinis ad Matrimonium sunt inhabiles. Voventes, in ordine ad Matrimonii incapacitatem, rursus habilitatem considerantur, nempe qui habent *Votum castitatis solenne*, ut vocant, quorum duo tantum sunt genera, nempe qui vel Professionem Religiosam emiserunt, vel qui Ordinem Sacrum suscep-

runt, & hoc votum est impedimentum dirimens Matrimonii: dein qui ligantur *voto simplici* castitatis, ingrediendi Religionem, suscipiendi Ordinem Sacrum, non nubendi seu permanendi in cœlibatu sive extra Matrimonium. Adeoque in hoc titulo produntur duo impedimenta dirimentia, *Ordo & Votum solenne* castitatis, & unum impediens, nempe *Votum simplex* castitatis, Religionis ingrediendæ &c.

Dico I. Ordo Sacer validè susceptus dirimit Matrimonium contrahendum Jure Ecclesiastico. 2  
 2. Non verò contractum, licet duntaxat sit Ratum. Pars I. est certa ex *can. 1. 4. d. 32. c. 1. h. t. c. un. de Voto in 6. Trid. s. 24. de ref. Matrim. can. 9.* Ratio, quia Ordinibus Sacris annexum ab Ecclesia est votum solenne castitatis, ita, ut qui illos recipit, tacitè castitatem voveat. *c. un. cit. & Extrav. Antiqua Jo. XXII. eod.* favet quoque *can. 1. d. 28. & c. 6. de Cler. Conjug.* Siquis verò in susceptione Ordinis sacri positivè excluderet Votum, Matrimonio obstaret Lex Ecclesiæ, ut communiter docent cum Suarez ex *can. 8. d. 27. can. 2. d. 82.* Pars 2. est pariter decisa in *Extrav. cit.* Neque vis dissolvendi Matrimonium, etiam Ratum tantùm, Jure Divino aut SS. Canonibus reperitur esse concessa Ordinibus Sacris.

Objic. 1. In *can. 13. Synodi VI. relato in 3*  
*can. 13. d. 31.* sic habetur: *Nos antiquum sequentes canonem Apostolicæ diligentia, & constitutiones, sacrorum virorum legales nuptias amodo valere volumus: ergo Sacer Ordo non dirimit Matrimonium.* 2. In *can. fin. d. 31.* refertur, *Orientalis Ecclesiæ Sacerdotes, Diaconos, atque*  
 Sub-

*Subdiaconos Matrimonio copulari*: ergo saltem in Ecclesia Græca non dirimit Matrimonium Ordo Sacer. 3. Jus Divinum & Naturale exigunt, qui sacra tractant & ministrant, ac servitiis Divinis specialiter consecrati sunt, ab omni carnali commercio sint mundi, & non habeant conjugium dividuum erga uxores & Deum. 1. Cor. 7. ergo Ordine Sacro initiati Jure Divino & Naturali, non merè Ecclesiastico, obligantur ad cœlibatum, & inhabiles sunt ad Matrimonium. 4. Continentia & abstinencia à Matrimonio, est res consilii, non præcepti. 1. Cor. 7. v. 25. & ipse Christus non eam præcipere: ergo nec Ecclesia potest Sacros initiatos obligare ad abstinendum à Matrimonio, & si sint obligati, à Jure Naturali ac Divino descendit hæc obligatio. 5. Siquis ignoraret, Sacro Ordini annexum esse tacitum castitatis votum solenne, vel metu adigeretur ad suscipiendum Ordinem Sacrum, talis utique non voveret saltem validè castitatem: ergo saltem talis foret habitus ad Matrimonium. R. ad 1. Ille canon non est Synodi VI. sed unus ex *Trullanis*, qui apertè fuit reprobatus à Sergio Pontifice, ut communiter notant DD. Ad 2. Illa verba, *Matrimonio copulari* non denotant contractum Matrimoniale, quæ etiam in Ecclesia Græca non celebrant validè, quæ jam sunt in Sacris Ordinibus constituti. can. 7. c. 32. Pignat. to. 8. consult. 81. n. 33. Sed significat usum Matrimonii per copulam, quod ante susceptionem Ordinis Sacri contraxerant Græci, ac postea ad Sacros Ordines admissi sunt. Et iste usus Matrimonii, prius jam contracti, permittitur Sacerdotibus Ecclesiæ Græcæ. c. 6. de Cler. Comp. Et

Et hoc illis speciale est præ Sacerdotibus Ecclesiæ Latinæ. Ad 3. Jus Divinum & Naturale exigit tanquam valde conveniens. *C. ant.* Tanquam absolute necessarium, vel præcipit continentiam & cœlibatum. *N. ant. & conf.* Ad 4. Est res consilii antecederet ad præceptum Ecclesiæ. *C. ant.* post præceptum Ecclesiæ, quæ tamen nullos ligat, nisi liberè volentes & Sacrum Ordinem suscipientes. *N. ant. & conf.* Ad 5. Ignorans annexionem voti censetur tamen virtualiter saltem habere intentionem generalem suscipiendi Ordinem Sacrum eo modo, quo Ecclesia præcipit, & ficticitè vovet castitatem, vel saltem ex præcepto Ecclesiæ, cui per illam intentionem se subjicit, obligatur ad cœlibatum. Si neque talem intentionem generalem haberet (quod præsumendum non est) probabilius in foro interno non obligaretur. Loquendo nunc de illo, qui metu injustè incusso adactus est ad susceptionem Ordinis Sacri, puto, eum probabilius obligari, quia talis simpliciter liberè, quamvis non sponte, emittit votum; & alia vota (excepta Professione Religiosa) metu extorta valent, ut alibi docuimus. Ecclesia quidem non obligat ad aliquid faciendum interveniente gravi metu injusto, si tamen compulsi aliquid faciant validè, vult etiam valere id, quod annexum & accessorium est, uti votum Ordini Sacro est annexum, præsertim si per actum extortum aliquis ponitur in certo statu, & non exprimit, se indè nolle obligari. Interim si quis probaret satis, se metu adactus esse ad Ordinem Sacrum suscipiendum, sperare posset à pia Matre dispensationem in voto castitatis haud difficilem.

Dico

4 Dico 2. Votum solenne Professionis Religio-  
 dirimit Matrimonium contrahendum Jure Eccle-  
 siastico. 2. Imò & dissolvit Matrimonium jam va-  
 lidè contractum, modò illud præcisè sit Ratum  
 & nondum per copulam consummatum. Pars  
 clarè est decisa in *c. fin. h. t. c. un. de Voto in 6. l. 1.*  
*Trid. s. 24. de Sac. Matr. can. 9.* Et quòd non  
 re Naturali aut Divino dirimat, vel indè clare  
 quòd non dirimat, quà votum, aliàs etiam vo-  
 tum simplex castitatis dirimeret, quod nec  
 somniat, neque quà solenne, quia tota voti solem-  
 nitas habetur à solo Jure Ecclesiastico. *c. un. cit. l. 2.*  
*Extrav. un. Jo. XXII. eod. Pars 2. pariter est ce-*  
*ta ex c. 2. 7. 14. de Convers. conjug. & Trid. lo. cit.*  
*can. 6.* Permittitur autem novis conjugibus  
 tium duorum mensium, intra quos non tenentur  
 consummare Matrimonium, sed deliberare po-  
 sunt, an non velint ingredi Religionem, etiam  
 unus eorum, & sic dissolvere Matrimonium: imò  
 dissolveretur, etsi post duos menses unus ingre-  
 deretur, modò interea Matrimonium necdum  
 fuisset consummatum. Vota Religiosa, quæ emittuntur  
 in Societate JESU, quamvis simplicia sint  
 & non solennia, tamen dirimunt Matrimonium  
 contrahendum; non tamen dissolvunt contra-  
 ctum, licèt Ratum præcisè sit. Ita decidit Grego-  
 rius XIII. in Bulla *Ascendente Domino*, loquens  
 solùm de nullitate Matrimonii contrahendi, nihil  
 autem de contracti dissolutione.

5 *Objic. I.* Quod meum non est, sed jam al-  
 teri traditum, tertio tradi validè non potest, etiam  
 am spectato Jure Naturali: sed Religionem  
 professus per votum solenne non amplius tenetur  
 bet

bet dominium sui corporis, utpote jam DEO consecrati & totaliter traditi: ergo etiam spectato Jure Naturali non potest suum corpus tradere uxori: ergo Votum solenne Professionis Religiosæ dirimit Matrimonium Jure Naturali. *Confirm.* Qui per Matrimonium carnale se jam tradidit uni uxori, nec de Jure Naturali validè se tradit alteri uxori per novum Matrimonium vivente priori conjugè: ergo nec ille se validè tradit uxori de Jure Naturali, qui per Professionem Religiosam, vel Matrimonium spirituale, se jam tradidit DEO.

2. Ex natura rei licitum est à statu imperfectiore ad perfectiorem transire: ergo etiam à conjugio carnali ad spirituale per Professionem Religiosam: ergo de Jure Naturali quoque, & non solùm Ecclesiastico, post Matrimonium Ratum licet ingredi Religionem. *R.* ad I. quod probat nimium, nempe etiam ligatum voto simplici castitatis Jure Naturali non posse validum inire Matrimonium, quia votum simplex Jure Naturali non differt à solenni, sed solùm Jure Ecclesiastico. *Dist. ma.* jam alteri traditum non potest validè traditio tertio traditione ejusdem rationis. *C. ma.* traditione diversæ rationis. *N. ma.* Sic utique servus, qui domino suo obstrictus est titulò servitutis, potest se uxori tradere & obstringere titulò Matrimonii: sic utique ligatus uxoriò vinculò ex Justitia potest cum consensu uxoris, vel propter ejus adulterium, ingredi Religionem, & se DEO obligare ex virtute Religionis. Cùm igitur Professus Religionem se DEO tradiderit solùm traditione & titulò Religionis, utique spectato Jure Naturali se postea tradere posset uxori traditione & ti-

Pars II.

A a

tu-

tulô *Justitia*. Ad *Confirm.* non est paritas, quod alterum contrahens Matrimonium traderet se non uxori titulô *Justitiæ*, quo eodem jam est adstrictus primæ. Ad 2. Quod iterum probatur Matrimonium, nempe etiam Matrimonium consummatum dissolvi posse per Professionem Religiosam: rem jam uni donatam posse postea donari Ecclesiæ, quæ donatio est per se DEO gratior. *De ant.* Ex natura rei licitum id est illi, qui ad sui juris est, liberi, & nondum ligatus. *C. ant.* sui juris non ampliùs est, sed alteri, & ad certum statum jam obligatus. *N. ant. & conf.*

6 Dico 3. Votum Simplex Castitatis, Religionis ingrediendæ, Ordinum sacrorum suscipiendorum, & non nubendi, non quidem dirimit Matrimonium contrahendum, sed solum impedit. h. e. non invalidum facit, sed illicitum. 2. Sponsalia tamen contrahenda dirimit, seu facit irrita. 3. Non obstante, quòd Sponsalibus postea contractis accedat defloratio, & sponsa voti ignoscatur pateretur damnum grave, non reparabile nisi per Matrimonium. Pars 1. sumitur ex *c. de c. 3. 4. 6. h. t.* & ex ratione, quòd utique si alicui promissa, maximè DEO, ut sit per votum licitè tradi alteri nequeat etiam spectato Jure Naturali & Divino. Excipe casum, quo quis voti castitatis ligatus contraheret Matrimonium modo extraordinario, scilicet cum pacto & conditione servandi perpetuam continentiam, quod juxta nos fieri potest. Pars 2. claret, si enim valerent Sponsalia post ejusmodi votum contracta, deberent producere obligationem ad illicitum, nempe ad violandam fidem DEO de-

tam per votum, vel saltem ad statum, in quo propinquum foret periculum violandi; sed obligatio ad illicitum, vel ad tale periculum, dari nequit, *c. 69. de R. J. in 6.* Pars 3. est controversa, nam oppositum tenent Sanch. Vasq. Pont. Palao &c. nostram resolutionem verò tenent Navar. Vivald. P. Franc. Schmier *de Sponsal. p. 1. c. 3. n. 23.* & sic probo, I. Sponsalia post votum emissa non obligant ratione sui, utpote nulliter inita, ut dictum; neque ratione deflorationis; unde enim huic sceleri concessa est vis firmandi Sponsalia de se irrita? neque ratione damni aliter non reparabilis; hoc enim sibi imputare debet deflorari aut imprægnari se patiens; & cur DEUS propter scelus fornicantium, sponsi & sponsæ, debeat cedere suo jure jam quæsitò contra regulam Juris *54. in 6. qui prior est tempore, potior est Jure? 2.* Non licet rem uni donatam iterum furari ad compensanda damna alteri etiã injustè illata: ergo nec licet corpus jam semel DEO dicatum per votum quasi furari tradendum sponsæ defloratæ ad illata illi damna compensanda. 3. Videtur esse res scandali plena, ut quis per flagitium, tam proprium quàm fornicariæ complicitis, licet voti ignoræ, pro libitu se valeat liberare à voto, & ex suo delicto reportare commodum.

*Objic.* I. Votum eleemosynæ non stringit voventem, qui postea alteri intulit grave damnum, non reparabile, si summam pro eleemosyna destinatam largiatur pauperibus: ergo à pari. 2. Obligatio Justitiæ est fortior, quàm obligatio Religionis, quam solam parit votum, ac insuper istud ex mera liberalitate est factum, obligatio

autem Justitiæ ex contractu oneroso sponsalia nascitur. 3. DEUS non acceptat votum, quod sine gravi alterius damno impleri non potest, ergo neque continuat acceptationem voti, quando alteri incipit esse graviter damnosum. *¶ ad 1. tractat. ant. N. conf. & parit.* quia DEUS per tale votum elemosynæ non acquirit jus ad rem certam, per votum verò Castitatis & Religionis acquirit jus ad rem certam, nempe ad corpus voventis: quod autem habet jus ad rem certam, præfertur alii qui simile jus non habent, ac insuper jus, quod habent, tempore posterius est. Ad 2. Obligatio Justitiæ, saltem si præcedat obligatio Religionis, non est fortior, imò, si adverteretur obligationi Religionis, est nulla, cum Sponsalia per votum inita non valeant. Ad 3. *N. conf.* Ceterum enim præsumatur de DEO, quòd cedat suo jure propter datum hominis, præsertim si illud sequatur ex delicto voventis, & sponsæ damnum patientis?

8 Quæres, quid sit Juris, si prædicta vota simplicia non antecedant Matrimonium, aut Sponsalia, de quo casu hucusque, sed subsequantur seu si Matrimonium, vel Sponsalia prius jam facta sunt contracta, antequam edita vota? *¶ ad 1. tractat. Matrimonio.* Si hoc fuit contractum antequam, vota nullatenus illud dirimunt vel dissolvunt, sed habent alios & diversos effectus. Votum *Castitatis* usum Matrimonii facit illicitum, ita ut voventis non possit petere debitum conjugale (quod vis reddere illi permissum sit) item, si conjunx traheretur, facit illicitum novum Matrimonium contrahendum. *Votum SS. Ordinum, non nubentium*

usum Matrimonii non faciunt quidem illicitum (& si semel est consummatum, neque votum Religionis) quia materia voti hic & nunc jam red- dita est impossibilis, & quia sic voventes non pro- miserunt castitatem, saltem nondum actu; faciunt tamen illicitum novum Matrimonium contrahen- dum, casu quo prius Matrimonium dissolveretur.

¶ 2. De Sponsalibus: si hæc fuerunt contracta ante hujusmodi votum, manent in suo valore, & vo- tum, utpote invalidè ac in præjudicium alterius emissum, non stringit, ut habet communior & verior ex c. 5. h. t. Interim tamen, licèt ex parte voventis non solvantur Sponsalia priùs inita, al- teri tamen comparti per hoc data est potestas li- bera ab iis resiliendi, eò quòd vovens censeatur Sponsalibus ex sua parte renuntiâsse, quod non vovens acceptare potest, si velit. Dein circa vo- tum Religionis post Sponsalia emissum nota, quòd obliget voventem illa dissolvere ingrediendò Re- ligionem, ut eruitur ex c. 2. & 7. de convers. conjug. ubi habetur, quòd Sponsalibus, & Matrimonio Ra- to insit hæc tacita conditio, nisi statum Reli- giosum elegero: ergo vovere Religionem, etiam post Sponsalia, est licitum & validum. Objic. Sponsalibus semper inest hæc conditio, nisi me- liorem statum elegero, v. g. cœlibatum: ergo etiam votum Ordinis sacri, castitatis, vel non nu- bendi, Sponsalia priora dissolvit, saltem dat po- testatem recedendi à Sponsalibus; nam promissum non infringit, qui in melius illud commutat. c. 3. de Jurejur. R. N. ant. nec enim inest ex natura rei, quia homo non tenetur perfectiorem sta- tum eligere, nec ex dispositione Juris, quod in

favorem solius statûs Religiosi conditionem  
 nexuit, nisi statum Religiosum elegero; non ve-  
 sic favet Ordinibus sacris, vel cœlibatui. Ad  
 tum ajo, eum procedere, si quis promissum  
 in melius sine injuria tertii: sed post Sponsalia  
 vens Ordinem sacrum, castitatem, cœlibatui  
 mutat promissum cum injuria tertii, nimirum  
 sã, vel sponsi.

## TITULUS VII.

*De eo, qui duxit, quam polluit  
 adulterium.*

### SUMMARIUM.

1. *Impedimentum Criminis unde contrahatur.*
2. *Ut incurratur ex adulterio, sine conjugicidio  
 interveniente, quid requiratur.*
3. *Et quid, ut contrahatur ex conjugicidio.*
4. 5. *An contrahatur Impedimentum Criminis  
 ignorante Legem illud statuentem.*

**I**UT conjuges magis absterreantur ab  
 ulterio, & conjugicidio, in pœnam  
 tuitur in hoc titulo *Impedimentum Crimi-*  
*minis* dirimens, vi cujus inter complices delicti  
 (non quoad alias personas) validum Matrimo-  
 nium, etiam soluto priore, iniri nequit. De  
 tum, ex quo oritur, est duplex, *adulterium*, &  
*conjugicidio*. Rubrica solùm de priori  
 grum verò de utroque facit mentionem.

nec adulterium solum, nec conjugicidium solum, sine aliis adjunctis & conditionibus, inducit hoc impedimentum. Ut adulterium inducat, requiritur simul 1. vel promissio Matrimonii de futuro facta complici. 2. Vel promissio Matrimonii de presenti, seu attentatio actualis Matrimonii cum complice. 3. Vel conjugicidium. Igitur in tribus casibus adulterium constituit impedimentum criminis; & quia 4. etiam conjugicidium sine adulterio cum mutua viri & fœminæ in necem conjugis conspiratione, ac intentione Matrimonii inter se ineundi, illud invehit, quadruplici modo contrahitur impedimentum criminis, ut patet ex *t. h. t. & c. 1. de convers. infidel.* Ut hæc planiora fiant,

Dico I. Ut adulterium sine conjugicidio sit causa impedimenti criminis, requiritur vel Matrimonium cum complice attentatum, vel promissio Matrimonii contrahendi. Colligitur ex *c. 5. 6. & c. fin. h. t.* ibi: *siquis uxore vivente fide data promisit, aliam se ducturum, vel cum ipsa defacto contraxit, si nec ante, nec post (legitimâ ejus, nimirum conjugis, superstite) cognovit eandem, non est tamen Matrimonium, quod cum ea contraxit, post uxoris obitum dirimendum. Cæterum tolerari non debet, si prius, vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset: ergo, si simul cognovit, ante vel post datam fidem de futuro vel presenti, seu si cum alia fœmina adulterium data fide commisit, dirimitur Matrimonium cum tali fœmina post obitum legitimæ uxoris contractum. Porro DD. communiter ulterius requirunt 1. ut adulterium sit perfectum. 2. Ut sit forma-*

le ex utraque parte, id est utrique cognitum, etiam  
 fœminæ, quod nimirum vir, cum quo peccat, si  
 conjugatus, & vicissim. 3. Ut & adulterium &  
 promissio contigerit eâdem legitimâ conjugate  
 vente. 4. Ut promissio sit seria, non ficta. 5. Abs  
 soluta. 6. Acceptata. 7. Non revocata ante  
 adulterium secutum: si verò & promissio & adu  
 lterium jam contigissent, ac primùm postea re  
 vocaretur promissio, non cessaret impedimen  
 tum, utpote jam plenè completum & contra  
 ctum. 8. Probabilius, ut accedat repromissio  
 quam tamen acceptatio promissionis regula  
 ter tacitè involvit. Ratio horum est, quod  
 versamur in materia pœnali, in qua termini de  
 bent strictè accipi, & Jura loqui censentur de  
 promissione, quæ aliàs & communiter in personis  
 solutis requiritur ad Sponsalia.

*Objic.* Promissio Matrimonii vivente priori con  
 juge est nulla & irrita: sed, quod nullum est, nul  
 lum producit effectum: ergo nec irritat Matrimo  
 nium cum promissaria contrahendum. *R. C. ma. h.*  
 tem si promissionem antecessit vel secutum est  
 adulterium, *dist. min.* quod nullum est, nullum  
 producit effectum sibi intrinsicum, ad quem pe  
 se ordinatur. *C. min.* nullum producit effectum  
 sibi extrinsecum, ex dispositione Juris intentum  
 & actui de se nulli annexum. *N. min.* Jus in  
 promissione tribuit vim dirimendi Matrimonium.  
 Sed quid? si maritus vivente uxore promittat fœ  
 minæ Matrimonium sub expressa conditione, ut  
 in eventum, si uxor moreretur, sed sine interven  
 tu adulterii? *R.* Quamvis in tali promissione  
 parte promittentis ordinariè interveniat aliqua  
 ordi-

De eo, qui duxit, quam polluit &c. 377

ordinatio, atque in foro externo forsan illi non as-  
sisteretur, videtur tamen mihi valida esse, eò quòd  
ex parte objecti non involvat turpitudinem, &  
executio referatur in tempus habile, quo condi-  
tio erit purificata, neque reperiat in Jure irri-  
tata esse; sicut si contrahantur Sponsalia à labo-  
rantibus impedimento sub conditione, si Papa  
dispensaverit. *arg. c. 8. de rev. permut. & l. 62. pr.  
ff. de hered. instit.*

Dico 2. Ut conjugicidium causet impedimen- 3  
tum criminis, requiritur vel adulterium prævium  
(rursus perfectum & formale ex utraque parte)  
*can. 5. caus. 31. q. 1. c. 1. 3. 6. h. t.* opus quidem  
simul est, ut cædes actu sit secuta, seu machinatio in  
mortem cum effectu, & quidem animò contrahen-  
di Matrimonium cum complice adulterii; necesse  
tamen non est, ut ambo adulteri in eadem conspi-  
rent, sed sufficit, si alteruter vel physicè, vel mora-  
liter, per se vel per alium eadem patret, etiam alte-  
ra parte ignara. *c. 1. de convers. infid. c. 6. cit.* Vel  
seclusò adulteriò requiritur, ut ambo, vir & fœmi-  
na, conspirent vel saltem consentiant in eadem, &  
vel per se, vel per alium actu occidant innocentem  
conjugem, & quidem cum intentione contrahendi  
inter se Matrimonium. *c. 1. & can. 5. cit.* Ex qui-  
bus apparet, ad inducendum impedimentum Cri-  
minis ex conjugicidio nunquam sufficere, si occi-  
sio fiat ex alio motivo, v. g. liberiùs cum quadam  
peccandi, vel contrahendi Matrimonium cum alia  
persona, quæ adulterii aut conspirationis in ne-  
cem, complex non fuit, vel ex vindicta &c.

Quæres, an impedimentum Criminis incur- 4  
ratur ab illis, qui ignorârunt, illud à Jure an-

Aa §

nexum

nexum esse suo delicto? R. negativè cum probabili sententia Palud. Major. Leand. à Murcia Zergoll, Dicast. Fernandez apud & cum P. Kirmer l. IV. Decretal. n. 1014. Favet Karchne l. 4. Decretal. art. 4. & 5. contra Dian. Moja, Laym Haunold. Sporer, & communem Recentiorum Prob. I. Pœna à Jure statuta non incurritur à ignorantibus Jus, ut tradit communis DD. per modum regulæ apud cit. Kirmer n. 1012. & 1021. Et Sanch. l. 9. d. 32. n. 18. loquens in specie de lege pœnaliter irritante docet, *annullationem adhiberi quando non est ex solemnitate defectu, sed in delinquentis pœnam, non incurri ab ignaro legis: cuius rei ratio esse potest, quia aliàs delicta inæquale punirentur pœna æquali; gravius enim peccat, qui agit contra legem sciens non tantum prohibitionem, sed etiam annexam pœnam, quam alius, qui scit prohibitionem tantum. Atqui impedimentum Criminis est à Jure statutum principaliter ut pœna propter delictum, & Jus, hanc inhabilitatem Matrimonii inter complices delicti statuens, est lex pœnalis, seu pœnaliter inhabilitans, ut iterum est communis, ita ut Palao, Adversarius, p. 1. tr. 3. d. 2. pu. 7. n. 4. hoc Jus adducat per modum exempli Legis pœnalis, dicens *quoties in pœnam delicti imponitur, ut contingit in Lege irritante Matrimonium ob uxoricidium, & adulterii crimen cum promissione futuri Matrimonii. Et: ex toto titulo (de eo, qui duxit &c.) constat, irritationem esse pœnam.* Ergo Impedimentum Criminis non incurritur ab iis, qui ignorant à Jure annexum illud esse suo delicto, seu qui ignorant hanc legem pœnaliter inhabilitantem; quod nempè*

nempe non transgrediuntur hanc legem *quæ pœ-  
nalem*, cum ut talem non cognoscant. 2. Igno-  
rantia facti excusat ab impedimento Criminis: sic  
mulier ignorans virum, cum quo peccat, esse con-  
jugatum, illud non incurrit. *c. 1. h. t.* & fatentur  
Adversarii: ergo & ignorantia Juris excusat. Nec  
objicias *regulam Juris 13. in 6.* ubi dicitur, igno-  
rantiam facti quidem excusare, non item ignoran-  
tiam Juris; quia ista regula non procedit de igno-  
rantia Juris pœnalis; cum universaliter pœna non  
incurratur ab ullo ignorante. 3. Irregularitates  
ex delicto, v. g. homicidio illicito, non incurrun-  
tur ab iis, qui ignorant eas esse annexas suo delicto,  
ut habet probabilis multorum gravium DD. Pa-  
norum. Innoc. Nav. Sanch. Conink, Palao &c.  
(quamvis ego ipsis non assentiar, quia hæ irregu-  
laritates non principaliter ut pœnæ sunt statutæ,  
sicut impedimentum Criminis, sed ut inhabilitates)  
ergo etiam probabile est, impedimentum Criminis  
non incurri ab ignorantibus, illud esse annexum  
suo delicto. 4. Reservatio peccatorum, saltem pœ-  
nalis, non datur apud eos, qui ignorant, sua de-  
licta esse reservata, ut passim docent Theologi:  
ergo &c. 5. Excommunicatio & aliæ censuræ  
non ligant ignorantes, ut communiter tradunt ex  
*c. 2. de constit. in 6.* quia sunt pœnæ: ergo &c.

*Objic.* 1. Impedimentum affinitatis ex copula  
illicita, quamvis involvat peccatum, & ratio-  
nem pœnæ habeat, tamen afficit etiam igno-  
rantes Legem: ergo etiam Impedimentum Cri-  
minis. 2. Consuetudo & praxis est optima Ju-  
ris dubii interpres: sed pro opposita sententia  
stat *praxis & consuetudo tribunalium*, maxi-  
mè

mè Romani: ergo. 3. Nostra sententia nec in foro interno potest deduci in praxim, cum, ubi agitur de valore Sacramenti, debeamus tutius sequi: ergo saltem practicè non est probabilis. & ad 1. *N. conf. & parit.* nam impedimentum affinitatis ortæ ex copula illicita non est introductum in pœnam delicti, saltem principaliter, vel indè patet, quòd à Tridentino propter quòd interveniat delictum, potiùs restrictum fit & quidem ad secundum gradum, cum tamen affinitas ortum habens ex copula conjugali & licita dirimat Matrimonium usque ad quartum gradum; sed est introductum tanquam inhabilitas propter similem rationem, propter quam introductum est impedimentum affinitatis ex copula illicita ortæ, de qua ad *tit. XIV.* infra. Ad 2. Illa consuetudo & praxis Tribunalium (si tamen ubique recepta sit) innititur sententiæ probabiliori communi, atque pro foro solùm externo procedit, pro quo præsumitur scientia Juris manifeste ac certi, quamdiu ignorantia non probatur: inde tamen non inferitur, quòd, qui certus est de sua ignorantia Legis, impedimentum dirimens constituentis in suum delictum, securus non sit in foro interno, pro quo nondum probata est consuetudo contraria, Jus dubium explicans, si quis ab eaque dispensatione ducat in conjugem, cui viro te propria uxore promiserat Matrimonium cum interventu adulterii. Ad 3. Probabilitas speculativa nostræ sententiæ negari non potest propter allata rationum momenta: practica autem inferatur manifestè ex dictis ad *tit. I. n. 35.*

TITULUS VIII.

De Conjugio Leprosorum.

SUMMARIUM.

1. Quid sit lepra, & morbi huic æquivalentes in hac materia.
2. Lepra Sponsalibus superveniens est causa resiliendi.
3. 4. Non verò dissolvendi Matrimonium Ratum, imò regulariter nec divertendi quoad thorum.

**L**ep<sup>r</sup>a, quæ à Paulo Zacchia præstanti Medico-Legista definitur esse cutis asperitas cum pruritu & corporis colliquatione, depascens profundas corporis partes orbiculatim, atque piscium instar squammulas ex sese emittens, non quidem est impedimentum Matrimonii dirimens, imò nec impediens, cum duo leprosi (imò & sanus & leprosa) validè ac licitè contrahant Matrimonium, ut supponitur *c. 2. h. t.* quia tamen parti sanæ, si superveniat Sponsalibus, resiliendi, & quandoque, si superveniat Matrimonio jam contracto, divertendi à thoro & cohabitatione potestatem tribuit ob periculum infectionis, & fæditatem, intercalariter hic ponitur ante impedimenta ipsas personas afficientia. Lepre in hac materia æquiparantur alii quoque morbi contagiosi, uti pestis, lues Venerea, quam vocant morbum Gallicum, & phthisis, quæ ultima tamen periculum infectionis solum respectu  
junio-

I

junioris conjugis à feniori habere dicitur à Paolo Zacchia, non viciffim: quare & de his intelligenda erunt, quæ de lepra dicemus. De qua igitur

2 Dico 1. Lepra Sponfalibus fuperveniens (id est eff de præcedente, at ignorata) præbet juftam causam refiliendi. *c. fin. h. t.* cum utique lepra fuperveniens (vel præcedens ignorata) fit habenda pro mutatione notabili perfonæ, ita ut, fi præceffiffet & cognita fuiffet, utique à Sponfalibus abfterrere potuiffet.

3 Dico 2. Lepra fupervenlens Matrimonio, etiam Rato tantum (vel præcedens ignorata) non diffolvit Matrimonium quoad vinculum. 2. Regulariter nec quoad cohabitationem & thorum Pars prior eft certa ex *c. 1. h. t.* & *c. 2. cit.* ibi: *quoniam niam nemini licet (exceptâ causâ fornicationis) uxorem dimittere; conftat, quòd, fi ve mulier leprâ percuffa fuerit, feu alia gravi infirmitate tentata, non eft à viro propterea feparanda, vel etiam dimittenda;* quia nimirum Matrimonium, etiam Ratum, ex natura fua eft indiffolubile. Pars pofterior ex *eod. c.* ubi textus fic pergit: *Quòd fi virum, fi ve uxorem, leprofum fieri contigerit, & vir firmus à sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apoftoli, quòd exigitur, eft folvendum: in præcepto nulla in hoc cafu exceptio invenitur.* Sed hoc non immeritò DD. intelligunt contra Schinbogen *h. t. n. 5.* de lepra comuni, & non admodum contagiofa; fi enim Medicorum judiciò lepra talis, ut periculum gravis infectionis poft fe relinquit, vel ut gravem horrorem ob fæditatem præferat, ut fi eft lepra leonina, ut vocant, & fi

ciens

ciens membra computrescere, item quando præcessit Matrimonium, & ignorata fuit à Parte sana, juxta communem separatio quoad thorum & cohabitationem permittitur; quia nempe pars sana non censetur se obligasse ad tam grave infectionis periculum, ut salva non sit proprii individui incolumitas, quæ meretur præferri alienis solatis, nec ad tantam difficultatem, ubi & si in contractu Matrimoniali decepta sit.

*Objic. 1.* In *c. fin. h. t.* ad quæstionem, an sponsus *compelli debeat ad consummandam maritalem copulam* cum parte in lepram incidente, respondit Papa, *quòd ad eam accipiendam cogi non debet, cum nondum inter eos Matrimonium fuerit consummatum*: ergo saltem Matrimonium Ratum ex causa lepræ potest dissolvi. 2. In *can. 18. caus. 32. q. 7.* Pontifex dedit marito potestatem ducendi aliam, si uxor, infirmitate correpta, non valeat debitum viro reddere: ergo lepra sufficit ad dissolvendum Matrimonium, saltem Ratum. *R. ad 1. N. conf.* quia in textu illo non est sermo de Matrimonio Rato, sed de Sponsalibus tantum, quæ ibi dicuntur nondum fuisse *Matrimonium consummatum*, h. e. Sponsalia nondum fuisse executioni data per contractum de præsentì; id quod etiam indicant verba, *ad eam accipiendam* (scilicet in conjugem) *cogi non debet*. Ad 2. quod probaret nimium, nempe non solum ex causa lepræ, sed etiam cujuscunque infirmitatis, quæ impedit usum Matrimonii, istud dissolvi, & partì sanæ ad alias nuptias digredi licere, ajo, per illam infirmitatem intelligi impotentiam perpetuam ad copulam, quæ præcesserat, atque ideo

Ma-

Matrimonium nunquam valuit. Alii cum Glossa Barb. & Pont. respondent, ibi à Pontifice dispensatum fuisse (quod nos ipsi ex gravi causa permittemus suo loco) propter supervenientem conjugis infirmitatem, usui Matrimonii obstantem, quæ responsio videtur esse æquè bona, vel melior.

## TITULUS IX.

### *De Conjugio Servorum.*

#### SUMMARIUM.

1. *Servi propriè dicti quinam.*
2. 3. *An & quando valeat conjugium cum servo vel ancilla initum, vel non valeat, & quo jure.*

**I** **S**ervi strictè dicti, de quibus solis hic sermo est (non de adscriptitiis, originariis, & hominibus propriis, qui absolutè sunt liberi licèt arctius, quàm cæteri subditi, suis dominis adstricti sint, & quandam servitutis speciem præferant) sunt, qui ex Jure Gentium vel Civili contra naturalem libertatem alieno dominio subiecti sunt, ut instar aliarum rerum & patrimonii possideri, vendi, & alienari possint, & quidquid acquirunt, dominis suis acquirant, iisque ad perpetua servitia obstricti sint. Fiunt tales vel ex nativitate, si nimirum nati sunt ex serva vel ancilla strictè dicta, seu ex femina propriæ servitutis uxoria: vel ex captivitate, si nimirum in bello p

sto, cum exteris Nationibus gesto, capti & servati sunt. Inter Christianos non amplius dantur, sed servitus propriè dicta hodie in reverentiam Christianæ libertatis, in quam Christus nos asseruit, sublata est, licet Turcæ, Gentiles, & Paganæ, si à Christianis in bello justo capiantur, verè fiant hodieum servi Christianorum, quamdiu non fuerint baptizati. Conjugium servorum propriè dictorum, item servi cum libera, ac vicissim, de Jure Civili non habetur pro Matrimonio legitimo, sed vocatur *Contubernium. l. 3. C. de incest. nupt.* De Jure Canonico autem dari potest verum Matrimonium inter servum & ancillam, etiam invitò dominò contractum, item inter liberum seu ingenuum cum ancilla, aut inter ancillam & liberum, modò persona libera alterius conditionem seu statum servilem priùs sciverit. *can. 2. 4. 5. caus. 29. q. 2. c. 1. 2. & fin. h. t.* quia Jus Canonicum & Ecclesia considerat personas in ordine ad Matrimonium quoad naturam suam, secundum quam omnes sunt æqualiter liberi. Quamvis nec de Jure Canonico valeat inter liberum & servam, ac vicissim, si pars libera alterius servitutem ignoraverit tempore contractus. Unde hoc loco statuitur *Impedimentum Conditionis*, nimiram servilis, & ignoratæ, de quo

Dico. Irritum est Matrimonium, quod homo liber contrahit cum persona conditionis servilis ignoratæ, sed Jure tantum Ecclesiastico, non Naturali. *c. 2. c. fin. h. t.* Quamvis enim hæc ignorantia & error de se sit tantum circa qualitatem & statum personæ accidentalem, & non circa substantiam ac individuum personæ, Ec-

Pars II.

Bb

cle

clesia tamen, tanquam pia Mater, noluit sic errorem indissolubili vinculo constringere propter inæqualitatem contrahentium, ac præjudicium, quod personæ liberæ, imò & ipsi statum Matrimoniali crearetur; eò quòd persona servilis possit perpetuis à Domino laboribus occupari, in remotas mitti provincias, vendi &c. quò pacto usus Matrimonii multùm impeditur, omnino tollitur.

- 3 *Obje.* 1. Servi non habent proprium velle & nolle, ac independenter à consensu Domini. *l. ff. de R. J.* sed ad Matrimonium Jure Naturali requiritur velle proprium, seu voluntas & consensus proprius: ergo independenter à consensu Domini non contrahunt validum Matrimonium Jure Naturali. 2. Error circa qualitatem redundantem in ipsam personam dirimit Matrimonium Jure Naturali, uti docuimus ad *tit. I. §. 4.* sed error circa conditionem servilem est error circa qualitatem redundantem in ipsam personam; quæ servitus afficiat statum personæ, illamque faciat sensu morali aliam: ergo. *l. ad I. dist. ma.* non habent proprium velle & nolle in iis, quæ sunt Juris Civilis, & in quibus præjudicatur dominus quoad servitia personalia, quæ exigit servitus, quoad lucrum temporale. *C. ant.* in iis, quæ sunt Juris Naturalis, uti est Matrimonium, & in ordine ad actus conjugales, ac generationem proli. *l. ma.* Usus igitur Matrimonii ita est temperatus, ut servi non notabiliter præjudicent dominis exhibendis debitis servitiis, & vicissim dominus ita occupare debet servos conjuges, ut suo tempore non impediatur ab usu Matrimonii. Ad

*N. min.* sicut ignobilitas sponsæ ignorata, licet officiat statum personæ, non redundat in substantiam personæ, ita nec servilis conditio.

## TITULUS X.

### *De Natis ex libero ventre.*

#### SUMMARIUM.

1. 2. *Nati ex libera sunt liberæ conditionis.*
3. *Nati ex patre Nobili sequuntur hujus conditionem.*

**N**ati ex libero ventre vocantur, qui geniti sunt (in-vel extra Matrimonium) ex matre libera seu ingenua, non serva seu ancilla strictè dicta. Quia verò contingere posset, ut liber duceret servam, & vicissim, gnarus conditionis servilis, quæstio est, cujus conditionis sint liberi, liberæ an servilis.

Dico. Nati ex matre libera sunt liberi, licet pater sit servus; & sufficit, modò mater fuerit liberæ conditionis aliquo tempore, quo proles vel concepta, vel nata fuit, vel intermedio: sicut econtra nati ex matre ancilla sunt servi, si nempe illa nec tempore conceptionis, nec partûs, nec intermedio fuit liberæ conditionis: adeoque quoad servitutem vel libertatem proles sequuntur conditionem vel statum matris. Ita textus aperti in *pr. Inst. de Ingenuis. §. 4. Inst. de Jure person. l. 5. §. 2. 3. l. 7. l. 24. ff. de statu hom. c. un. h. t.* Ex quibus natum est commune brocardicum, *partus se-*



## TITULUS XI.

### De Cognatione Spirituali.

#### SUMMARIUM.

1. Quid sit cognatio spiritualis, & unde oriatur.
2. Inter quas personas dirimat Matrimonium.
3. An habeat locum, quando Baptismus conferatur non solenniter in casu necessitatis.
4. An afficiat maritum, qui baptizat vel levat propriam sobolem.
5. Ut eam contrahat Patrinus, quid requiratur.
6. An contrahat, qui levat per Procuratorem.

**I**nter impedimenta Matrimonii dirimentia numeratur etiam triplex cognatio, spiritualis, legalis, & carnalis, ad quam quoque referatur affinitas, de quibus tractant sequentes 4. Tituli. Cognatio spiritualis, de qua hic, est propinquitas personarum, ex collatione & susceptione Sacramentorum Baptismi & Confirmationis resultans, ac Jure Ecclesiastico dirimens Matrimonium inter certas personas. Sumitur ex caus. 30. q. 1. & 3. ac t. h. t. Sicut enim ex generatione carnali oritur aliqua conjunctio arctior inter certas personas, quapropter reverentiam quandam sibi invicem debent, ita ut nequeant decenter Matrimonio copulari in ordine ad actus conjugales, ita ex generatione spirituali, quæ fit per Baptismum, per

quem homo quasi concipitur & animatur in utero Ecclesiæ, atque per Confirmationem, per quam nascitur quasi, & ex utero in lucem progreditur, specialis oritur conjunctio & quasi parentela, inter certas personas aliquam fundatam reverentiam erga se invicem, propter quam Ecclesia judicavit indecens esse, ut tales personæ copulentur Matrimoniô. Voluit autem hoc obstaculum Matrimonii oriri solum ex Baptismo & Confirmatione. *c. fin. h. t. in 6.* propter analogiam generationis spiritualis, quæ fit in his duobus Sacramentis, cum generatione naturali. Personæ verò, quas afficit hoc spiritualis cognationis impedimentum, sunt, quæ ad hanc generationem spirituales concurrunt, uti Baptizans, & Confirmans, item Patrini, qui quasi sunt patres in spectu Baptizati & Confirmati &c. de quibus præsertim. Interim nota, *Patrinum* (& *Patrinam*, vel *Matrinam*) dici, qui tenet, levat, suscipit, vel saltem tangit eum, qui baptizatur vel confirmatur, ac tacite spondet, se habiturum paternam vel matrem curam spiritualem, instruendo in rebus fidei & Christiana vita. *can. 105. d. 4. de Consecr. dist. 1.* nimirum Parentes, Parochi, vel Ludimagistri hoc fecerint.

- 2 Dico I. Impedimentum Cognationis spiritualis hodie afficit tantum quinque personas, ita ut ex collatione Baptismi solus *baptizans*, & *patrinus* (ad quem refertur & *matrina*) illud contrahant cum *baptizato*, & baptizati *patre*, ac *matre*; ex collatione Confirmationis autem solus *confirmans*, & *patrinus*, cum *confirmato*, & *confirmati patre*, ac *matre*. Ita restrinxit Trident. *s. 24. c. 2.*

c. 2. de Ref. Matrim. Siquidem de Jure Antiquo amplius se extendebat, uti ad uxorem baptizantis baptizatique parentes, & dicebatur *compaternitas indirecta*, item ad liberos naturales baptizantis & patrini ac baptizatum, atque vocabatur *fraternitas*. Inter baptizantem tamen & patrilinos non amplius oritur; inter patrilinos ipsos autem ad se invicem nec de Jure Veteri oriebatur cognatio spiritualis, quia nullus reperitur textus.

Quæres, an etiam privatim in casu necessitatis baptizans. 2. Vel tenens baptizatum, seu Patrilinus, contrahat impedimentum cognationis spiritualis? R. ad 1. cum communissima affirmative, partim quia Jura non distinguunt inter baptismum privatum & solennem, in-vel extra necessitatem collatum, partim quia etiam in Baptismo privato, & in necessitate collato, fit generatio spiritualis. R. ad 2. cum distinctione: si teneat solum materialiter, ut commodius administraretur Baptismus (ut ordinariè contingit) non contrahit; si verò teneat formaliter, h. e. cum intentione ob-eundi munus Patrini, probabilius contrahit, quia nec quoad patrilinum Jura faciunt discrimen inter Baptismus solennem, & privatum in necessitate collatum, & quia assistentia Patrini, quamvis non sit de substantia Baptismi, non tamen est mera solennitas, sed officium ad repræsentandam & perficiendam generationem spirituales ab Ecclesiæ ordinatum, qua de causa Patrilinus etiam aliquo modo fit pater spiritualis respectu baptizati; quod etiam in Baptismo privato locum habet.

Dubitabis, an maritus, baptizans vel levans propriam sobolem, contrahat cognationem spi-

ritualem, non quidem cum effectu, ut dissolvatur Matrimonium cum sua uxore semel contractum (nam impedimentum dirimens dirimit quidem Matrimonium contrahendum, contractum tamen non dissolvit, si superveniat) sed in ordine ad hoc, ut privetur jure petendi debitum conjugale, aut liberetur ab obligatione illud reddendi? *R.* 1. quamvis contrahat cognationem spiritualem, impedimentum tamen, quo prohibetur petere debitum, si id faciat in casu necessitatis, vel ex probabili ignorantia Juris aut facti non contrahit, ut habet communis ex *can. 7. cap. 30. q. 1.* & ex ratione, quod pœna, qualis est privatio juris debitum conjugale petendi, in his casibus locum non habet propter carentiam culpæ. *R.* 2. Et si id faciat extra casum necessitatis sive scienter sive ignoranter, probabilis etiam non contrahit, ut docent multi cum Suar. & Zed. contra multos cum Sanch. & Laym. Sumitur etiam satis claro textu *c. 2. h. t. & can. 5. q. 1. cit.* Accedit ratio, tum quod nulla pœna sit afferenda sine claro textu Juris; tum quod conjuges, qui cohabitare debent absque jure petendi debitum in nimis propinquo periculo incontinentiæ constituerentur. *Objic.* Ex *can. 1. 2. 3. q. cit.* eruitur quod conjuges baptizantes vel levantes (saltem extra necessitatem & seclusâ ignorantia) à communi thoro removeri debeant. *R.* licet de Jur. Antiquo statuta fuisset ista separatio quoad thorum, illud tamen correctum esse videtur *c. 2. cap. 5. cit.* ut agnoscit ipse Sanch. adversarius.

§ Dico 2. Ut Patrinus contrahat cognationem spiritualem, & indè resultans impedimentum

Ma-

Matrimonii, debet esse 1. Christianus, seu baptizatus. 2. Ufu rationis præditus. 3. Baptizatus esse validus, & quidem tunc collatus, quando tangit Patrinus; si enim jam præcessit, & solum suppletur ceremoniæ, & tunc adhibetur Patrinus, non contrahit cognationem. Quæ omnia etiam de Baptizante (& Confirmante) intelligenda sunt. 4. Debet physicè ac immediatè baptizatum (vel confirmatum) tenere, vel de manu baptizantis suscipere, vel saltem propriis manibus tangere, licet non in corpore nudo immediatè, modò id fiat super vestes, vel in quodam linteo, vel in disco. 5. Habere intentionem faciendi, quod instituit Ecclesia, seu sustinendi munus Patrini. 6. Debet esse unus tantum, vel in Baptismo ad summum unus & una. 7. Esse priùs designatus ad hoc munus, vel à parentibus, vel aliis, qui Baptisum procurant, vel in horum defectu à Parocho, & in Confirmatione ab Episcopo. Pars I. Sustinetur communiter ex ratione, quia absurdum foret, aliquem fieri patrem spiritualem, qui tamen ipse necdum est natus spiritualiter, & quia Infideles seu non-baptizati, non-Christiani, non subjacent Legibus Ecclesiasticis, cognationem spiritualem statuentibus. Imò Patrinus in Confirmatione debet & ipse priùs esse Confirmatus. per *can. 102. d. 4. de Consecr. & declarat. S. Congreg. 13. Junii anno 1654.* Hæretici tamen, qui nempe baptizati sunt, validè agunt Patrinos, sed regulariter non adhibentur licitè absque gravi causa, vel nisi Praxis indulgeat, ut subinde fit, ubi in eadem civitate immixti Catholicis vivunt Hæretici. Pars 2.

Constat per se. Pars 3. Exinde, quòd, ubi non contingit verè generatio spiritualis, nec locum habere possit cognatio spiritualis. Pars 4. Erruit ex verbis, *suscipit, accipit, levat, tenet, tangit*, quibus utuntur Jura, & denotatur tactus physicus & corporeus, atque sic declaravit S. Congreg. apud Pignat. *to. 7. consult. 93. n. 16.* Pars 5. De hoc, quòd aliàs, sine dicta intentione, non formaliter ageret Patrinum. Pars 6. ex *can. 101. seq. d. 4. cit. c. fin. h. t. in 6.* & Trid. *s. 24. c. 2. de ref. Matrim.* Igitur tam in Baptismo quàm Confirmatione de Jure Antiquo deberet adhiberi tantùm unus, vel una (an verò in Baptismo sæculi possit esse fœmina matrinx, ac vicissim in Baptismo fœmellæ patrinus possit esse vir, non satis determinârunt Jura, & hinc inter DD. controversum est, Gobat suadet, ut Parochus baptizans se accommodet consuetudini suæ Diœcesis) Trident. tamen *lo. cit.* in Baptismo (non in Confirmatione, de hac enim tacet) permittit adhiberi unum, & unam, virum & fœminam simul. Pars 7. ex *eod. Trid. lo. cit.* ex quo etiam colligitur quòd, si plures, quàm unus & una, à parentibus vel à Parochò designati, tangerent baptizatum omnes quidem designati contraherent, si tamen ultra designatos aliqui se intruderent sponte & tangerent, isti non contraherent cognationem spirituales; licèt probabiliùs omnes contraherent, quotquot tangerent vel levarent, casu quo per errorem nullus fuisset designatus: sicut etiam de Jure Antiquo omnes, quotquot tetigerant, cognationem contraxerant. per *c. fin. h. t. in 6.*

6 Quæres, an quis possit constituere Proc

ratorem ad levandum vel suscipiendum aliquem ex Baptismo vel Confirmatione? Et quis tali casu censeatur esse Patrinus, & cognationem spirituales contrahere? R. ad 1. affirmativè; quia omnis actio, nisi specialiter id prohibeatur, exerceri potest ministeriò procuratoris. *c. 68. t. 72. de R. J. in 6.* Imò in praxi videmus, à Magnatibus ad hoc munus constitui procuratores. R. ad 2. Cognationem spirituales contrahit Principalis, qui Procuratorem constituit, non Procurator; quia Procurator non suscipit vel levat suo nomine; ergo iste non contrahit: ne ergo necesse sit dicere, in collatione talis Baptismi nullum omnino adesse Patrinum contra prohibitionem Ecclesiæ, quæ sub gravi vetat Baptismum solennem administrari sine omni Patrino, Principalem oportet esse Patrinum, quod enim quis facit per alium, per se ipsum facere censetur. *c. 72. cit.* Verùm

*Objic.* 1. Ut officium Patrini ritè obeatur, requiritur contactus physicus & corporeus baptizati, vel confirmati: sed Principalis eum non tangit physicè. 2. Si Parochus constituat Procuratorem, qui loco sui baptizet aliquem, non Parochus constituens, sed substitutus contrahit cognationem spirituales; ergo & substitutus ad levandum. R. ad 1. *dist. ma.* requiritur contactus physicus, vel à Principali vel à Procuratore ponendus *C. ma.* necessariò ponendus ab ipso Principali. *N. ma.* Aliud est de Cognatione Legali; quia hanc per Procuratorem contrahi Jura expressè vetant. Ad 2. *N. Conf. & parit.* quia substitutus ad baptizandum agit Ministrum Christi, sicut quilibet minister Sacramentorum, atque ideo, sicut ipse Paro-

Paro-

Parochus, nomine Christi baptizat, non nomine  
constituentis: econtra substitutus ad levandum  
præcisè agit nomine substituentis.

## TITULUS XII.

### *De Cognatione Legali.*

#### SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex sit cognatio Legalis, & unde oriatur.*
2. *An ex sola adoptione perfecta.*
3. *Quas personas afficiat.*

I **C**ognatio Legalis, sic dicta, quia à Legibus Juris Civilis primò inventa, licet postea à SS. Canonibus recepta, est proprietas personarum ex adoptione proveniens, & ex Jure Ecclesiastico dirimens Matrimonium inter certas personas. Proin agitur hic de Impedimento Cognationis Legalis, proveniente ex adoptione, quæ in genere sumpta ex l. 1. & 11. & c. ff. de adopt. definitur esse *actus legitimus, quo qui naturaliter filius non est, in filium assumitur*: seu, quo persona extranea assumitur in filium vel filiam, nepotem vel neptem. Alia est *perfecta*, quæ vocatur *rogatio*: alia *imperfecta*, quæ dicitur *simplex*, vel *adoptio in specie*. Prior contingit, quando paterfamilias, seu homo sui juris, & extra potestatem patriam constitutus, autoritate vel Rescripto Principis, ita assumitur in filium, ut subiciatur patriæ potestati assumentis, atque in ejus famili-

am transeat, & hæres necessarius efficiatur non  
 minus ac filii naturales. §. 3. *Inst. l. 2. C. eod.* Poste-  
 rior, quando filiusfamilias, seu sub alterius patria  
 potestate existens, autoritate inferioris Magistra-  
 tûs in filium recipitur ita, ut non transeat in pote-  
 statem & familiam adoptantis, jus tamen succe-  
 dendi ab intestato (non tamen ut hæres necessa-  
 rius) acquirat. §. 1. 2. 10. *Inst. eod.* Si tamen  
 filiusfamilias ita reciperetur ab avo paterno vel  
 materno, veniret in familiam & patriam potesta-  
 tem adoptantis: quæ adoptio in specie vocari so-  
 let *perfecta*, vel *plena*. Porro omnis adoptans  
 debet esse mas, paterfamilias, major 25. annis,  
 adoptatum ita excedens ætate, ut posset esse illius  
 pater naturalis, item debet esse ex natura sua po-  
 tens ad generandum, persona autem adoptata esse  
 præsens adoptanti, & intervenire autoritas  
 Principis, vel Magistratûs inferioris, prævia  
 cognitione causæ. §. 3. 4. 9. 10. *Inst. l. 2. 24. 25.*  
 ff. l. 1. & fin. *C. eod.*

Dico 1. Impedimentum Cognationis Legalis 2  
 probabilius solum oritur ex adoptione perfecta,  
 quæ dicitur Arrogatio. Communior cum Sanch.  
 contra Mastrium & Reiffenstuel aliósque Scoti-  
 stas. Prob. *Leges Civiles*, ubi statuerunt Cognat-  
 ionem Legalem, ferè loquuntur de arrogatione,  
 ut l. 14. 17. 55. *de Rit. Nupt.* scilicet propter sub-  
 jectionem & potestatem patriam in adoptatum,  
 vel adoptatam &c. & ad cavendum periculum  
 fornicationis, quod alioquin immineret inter per-  
 sonas in eadem familia commorantes, & sub ea-  
 dem potestate constitutas: sed Jus Canonicum,  
 hanc cognationem pro impedimento Matrimonii  
 sta-

statuens, sequitur & approbat Leges Civiles *can. 1. 5. caus. 30. q. 3. & c. un. h. t.* & quidem propter easdem duas rationes, quarum neutra verificatur in adoptione imperfecta & simplici (nisi sit facta ab aliquo ascendente, avo paterno vel materno, ubi tamen jam datur aliunde fortior cognatio, nempe naturalis, & ideo otiosum est de hac disputare) ergo solum oritur ex arrogatione impedimentum cognationis spiritualis. Confirmatur: secundum Leges non contrahitur cognatio Legalis inter adoptatum & filios naturales & legitimos adoptantis: sed hujus rei alia ratio non potest, quam quod proles illegitima non sint sub patria potestate: ergo cognatio Legalis non contrahitur (etiam secundum SS. Canones) nisi adoptatus transeat in patriam potestatem adoptantis. *Objic.* Consanguinitas lineæ collateralis seu transversæ est vera consanguinitas, & dirimit Matrimonium, quamvis sit minus perfecta consanguinitas, quam consanguinitas lineæ rectæ: ergo etiam ex adoptione simplici, quamvis sit minus perfecta, quam arrogatio, oritur cognatio Legalis dirimens Matrimonium. *q. N. cons. & parit.* nam pro consanguinitate lineæ collateralis pugnant clari textus Juris, non item pro cognatione orta ex adoptione simplici.

- 3 Dico 2. Impedimentum Cognationis Legalis datur inter sequentes personas. 1. Inter adoptantem, & filium vel filiam adoptatam, ac adoptati liberos & descendentes. Et hæc species in linea recta vocatur *pateritas*. 2. Inter adoptatum, & liberos, naturales ac legitimos simul, adoptantis, inque hujus patria potestate constitutos.

Et

Et hæc species in linea collateralis dicitur *fraternitas*. 3. Inter adoptantem & uxorem adoptati, ac vicissim inter adoptatum & uxorem adoptantis. Et hæc species nuncupatur *affinitas*. Pars 1. sumitur ex *f. 1. & 2. Inst. de nupt. l. 55. can. 1. & c. un. citt.* Pars 2. ex *f. 2. Inst. de nupt. l. 17. & c. un. citt.* Pars 3. ex *l. 14. & can. 1. citt.* atque communi DD. Cæterum paternitas & affinitas perdurat etiam sublata adoptione. *arg. f. 1. cit. c. 8. de consang.* fraternitas autem tollitur soluta adoptione, quæ solvitur per emancipationem, ac mortem tum naturalem tum civilem adoptantis. per *l. 17. & c. un. cit.*

## TITULUS XIII.

De eo, qui cognovit Consanguineam  
Uxoris suæ, vel Sponsæ.

### SUMMARIUM.

1. *Affinitas ex copula illicita, præsertim cum consanguinea sponsa vel consanguineo sponsi habita*
2. *Dirimit Matrimonium non ultra secundum gradum.*
3. *Impedit usum Matrimonii, si copula habeatur cum consanguinea uxoris, vel consanguineo mariti.*
4. *Excusat tamen ignorantia tam Juris quam Facti.*

**S**ermo est & sensus tam de eo, qui cognovit  
(nempe carnaliter per copulam perfectam)

etiam) consanguineam, non propriam ex sua cognatione, sed vel uxoris, vel sponsæ suæ de futuro, quàm de ea, quæ copulam perfectam habuit cum consanguineo, non proprio, sed vel mariti, vel sponsi sui; quia vir & uxor, sponsus & sponsa, sunt correlativa, & utrobique reperitur eadem Juris dispositio, proin quod de viro statutum, nunc dicemus, etiam de fœmina statutum & intelligendum est. Per hujusmodi copulam illicitam contrahitur affinitas cum consanguineis uxoris vel sponsæ, mariti vel sponsi, obstans Matrimonio cum ipsis contrahendo, &, si quidem ea committatur cum consanguinea uxoris, vel cum consanguineo mariti, simul perpetratur verus incestus, impediens & conjugii illicitam faciens petitionem debiti conjugalis à propria uxore, vel marito. Igitur hoc loco, antequam fiat progressus ad cognationem carnalem, nempe consanguinitatem, & affinitatem ex copula licita oriri solitam, agitur de *Impedimento affinitatis ex copula illicita orta*, sive dein copula sit incestuosa, sive adulterina, sive fornicaria &c. nec interest, utrum fœmina consenserit, vel non. Diligenter autem notandum est pro hoc, & aliis materiis deinceps pertractandis, quòd *copula carnalis perfecta*, per quam solam inducitur Affinitas, *Schwaggerschaft* / (eò quòd per eam una cognatio accedit ad fines alterius. l. 4. §. 3. ff. de gradibus & affinitatibus) & sanguis duarum cognationum invicem communicetur & copuletur) sit illa tantum, per quam vir & fœmina fiunt una caro. *Matth. 19. v. 5. 1. Cor. 6. v. 16.* & quæ de se apta est ad generationem prolis, licet fortè per accidens, v.g. propter sterilitatem

tatem, senium &c. impediatur actualis generatio: & in hoc facile conveniunt omnes: apta autem ad generationem est illa tantum, in qua membrum virile penetrat vas muliebri, ac intra uterum effundit verum semen. vid. Paulus Zacchias, peritissimus simul Medicus & Jurista, *QQ. Medico-Legal. lib. 9. tit. 10. q. 1. a n. 7. Sanch. l. 2. d. 21. de Matrim. Gobat. tr. 9. n. 390. Theol. Exper.*

Dico I. Qui cognoscit consanguineam suæ sponsæ, contrahit impedimentum affinitatis dirimens Matrimonii contrahendi cum consanguineis cognitæ, hodie autem solum usque ad secundum gradum inclusivè, adeoque cum sua etiam sponsa, ut eam non amplius possit ducere. Idem est de eo, qui copulam exercet cum alia, non consanguinea suæ sponsæ, ita ut solum intra primum & secundum gradum consanguineam cognitæ nequeat ducere: proin in tertio gradu cognitæ junctam sanguine validè ducet. *c. 2. 3. 8. 9. 10. h. t. Trid. s. 24. c. 4. de ref. Matrim.* ubi impedimentum affinitatis *ex fornicatione* (sub qua communis intelligit omnem copulam illicitam, nempe etiam incestuosam, sacrilegam, adulterinam &c.) ortæ restrinxit ad gradum secundum; cum tamen de Jure antiquo affinitas ex copula illicita non minus ad quartum gradum se extenderit, ac affinitas orta ex copula conjugali & licita. Ratio restringendi fuit, quia affinitas, quam parit copula illicita, plerumque occulta est, atque ideo nimis frequenter contingeret Matrimonia invalida contrahi ob ignorantiam talis impedimenti, si ad quartum usque gradum porrigeretur.

*Pars II.*

*Cc*

*Dico*

3 Dico 2. Qui cognoscit consanguineam suæ uxoris (idem tenendum de uxore, consanguineum sui mariti carnaliter cognoscente) non solum contrahit impedimentum affinitatis dirimens Matrimonium contrahendi cum consanguineis cognatæ usque ad secundum gradum juxta dicta; sed etiam impedimentum impediens ab usu Matrimonii contracti, ita ut debitum conjugale sine peccato gravi à sua uxore petere non possit, si id faciat scienter & liberè ac sponte. Constat ex c. 1. 4. 6. 11. h. t. Dixi 1. *debitum conjugale petere non possit*; siquidem illud reddendi obligationem retinet. c. 6. & 10. cit. Addidi 2. *Si id faciat scienter*, propter c. 1. cit. quod disertè ponit vocem *scienter*; unde, qui ignorat, fœminam, quatenus peccat, esse in primo vel secundo gradu consanguineam suæ uxoris, privationem juris petendi debitum, seu copulam conjugalem, non incurrit: adeoque ignorantia facti secundùm Jus, & juxta communem, excusat ab hac privatione. Addidi 3. *liberè ac sponte* propter c. 6. cit. ubi uxore à consanguineo mariti *invita* cognita monenda quidem dicitur, ut non cohabitaret marito, non tamen obligatur. Unde juxta Sanch. Pirhing. & alios uxor violentè oppressa, & juxta Laym. Tambur. Sporer, Illsung &c. per metum gravem indelta ad peccandum cum consanguineo mariti, non privatur jure petendi debitum à marito; cum hæc privatio à Jure Humano sit statuta in pœnam incestus. Jus Humanum autem non obligat in foro interno, multò minùs punit, sicut ignorantia & coactos & invitos, aut gravi metu impellitos.

Qua

Quæres, an ignorantia Juris excuset ab incur-  
 renda privatione juris petendi debitum, seu an  
 peccans cum consanguinea uxoris privetur jure  
 petendi debitum, qui ignoravit, hanc privatio-  
 nem suo delicto esse annexam à Jure? *R.* pro-  
 babile esse, quòd non privetur. Tambur. Bo-  
 nac. Perez, Sporer apud P. Kugler *de Matrim. n.*  
*1329.* contra communioem. Probatur. Priva-  
 tio hæc juris debitum petendi à Jure Ecclesiastico  
 est statuta tanquam pœna propter incestum, & qui-  
 dem principaliter habet rationem pœnæ: sed pœna  
 Juris Ecclesiastici non incurritur ab ignorante. *c. 2.*  
*de Constit. in 6.* quia æquum non est, æquali pœna  
 affici illum, qui legem pœnalem quàm talem non  
 scivit, & eum, qui scivit, cum ignorans legem quàm  
 pœnalem non transgrediatur formaliter legem  
 pœnalem quàm talem, sicut tamen transgreditur,  
 qui legem quàm pœnalem cognovit. Vid. dicta  
*ad tit. VII. de eo, qui duxit & c. n. 4.* ergo. *Ma.*  
 probatur tum ex Jure, tum ex ratione: *ex Jure*  
 quidem, quia istud innocentem conjugem non pri-  
 vat jure petendi debitum conjugale. *d. c. 6. & 10.*  
*ibi: cum affinitas, post Matrimonium iniquè contra-*  
*cta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis parti-*  
*seps non existit:* ergo Jus privans jure petendi de-  
 bitum intendit principaliter vel unicè punire ini-  
 quitatem conjugis privando jure petendi debi-  
 tum: ergo hanc privationem statuit ut pœnam  
 principaliter, vel etiam unicè, non ut inhabilitatem.  
*Ex ratione* autem, quia, quamvis in ordine ad con-  
 sanguineas uxoris copula incestuosa reddat mari-  
 tum inhabilem ad Matrimonium contrahendum  
 cum consanguineis uxoris in secundo & tertio

gradu, & respectu harum inducat affinitatem, in ordine tamen ad Matrimonium jam contractum, & respectu uxoris, non inducit inhabilitatem, aut affinitatem, quia Matrimonium non dissolvit, & aliàs nec innocens posset petere debitum, & nocens non posset reddere; quod tamen falsum est, & contra Jura manifesta. *c. 6. 10. & 11. h. t.* ergo hæc privatio non habet rationem inhabilitatis, sed pœnæ, vel principaliter vel unice. Prob. 2. Hæc privatio expressè decreta est à Jure in *scienter* peccantes cum consanguinea uxoris. textus clarus in *c. 1. eod.* ergo ignorantia excuset non solum ignorantia facti, quod etiam Adversarii fatentur, sed etiam ignorantia Juris, hæc pœnam, vel privationem juris debitum petendi delicto annectentis; nam & iste ignorans rectè dicitur non *scienter* contra Legem hæc pœnalem agere, & eadem reperitur ratio in ignorantia Juris, quæ in ignorantia Facti, nimirum quòd pœna Juris Humani non incurratur ab ignorante. Prob. 3. Iisdem argumentis, quibus probavimus ad *tit. de eo, qui duxit &c.* impedimentum *Criminis* non incurri ab illo, qui laborat ignorantia Juris. An has rationes, ita ut nec probabilis sit, pro quali eam trado, hæc sententia, tam facile sit remove, ex contrariæ opinionis fundamentis, ut sibi blanditur, & tamen ad eas non directè respondet P. Böckn *ad b. t. sine*, aliis judicandum relinquo.

§ *Objic. 1.* Pontifex in *c. penult. & ult. seu c. 11. & 11. h. t.* vult, ut conjunx innocens admonetur, ut ob affinitatem & rationem publicæ honestatis non petat debitum, & præcisè intuitu

nocentia eidem permittit jus petendi, si ei continentia persuaderi facile non potest: ergo nulla ratione id concedit conjugii Reo. 2. Verosimilimum est, in *cit. c. 10.* notam non fuisse marito, cum consanguinea uxoris peccanti, privationem usus Matrimonii, & tamen ipsi negatur hic usus: ergo. 3. Talis maritus veram contrahit affinitatem cum sua uxore, & ab incurrenda affinitate ipsum non excusat ignorantia: sed affinibus per se interdicta est copula, à qua regula solus conjunx innocens in Jure exceptus est: ergo. ¶ ad 1. *N. conf.* vel potius *dist.* non concedit conjugii Reo, Legem scienti. *C. conf.* Legem ignorantia. *N. conf.* quia de ignorante abstrahit Jus in *d. c. 10.* & *11.* aliunde autem ex Jure constat, quòd ignorans non incurrat pœnam, & quòd in hac materia in specie requiratur ad eam incurrendam scientia. *c. 1. eod.* Ad 2. *transf. ant. N. conf.* Cùm in *cit. c. 10.* res fuerit deducta ad forum externum & ad tribunal Pontificis, utique potuit talis ignorans pro foro externo judicari tanquam privatus jure petendi debitum; cùm ignorantia Juris manifesti non præsumat: indè tamen non infertur, quòd in foro interno incurrerit & re ipsa pœnam privationis legem invincibiliter ignorans, qua delicto annexa est hæc pœna. Ad 3. *N. ma.* imprimis, quamvis enim talis ignorans contrahas affinitatem cum consanguineis uxoris usque ad secundum gradum, eam tamen non contrahit cum sua uxore, respectu cujus, utpote cum qua Matrimonium jam est contractum & dissolvi nequit, affinitas caret suo effectu principali, nimirum inhabilitate ad Matrimonium: igitur respectu uxoris

ris solum incurritur pœna privationis juris debitum petendi, quæ tamen non ligat ignorantem, si sit ignorantia Facti, quod ipsi Adversarii admittunt, siue Juris. Certè, si respectu uxoris fuisset contracta affinitas, nec ignorantia Facti facere posset, ut licitè peteretur debitum: quod tamen nec Adversariis placet. Deinde & *Min.* negatur; etiam enim transmitteretur affinitas inter conjuges, quorum unus post contractum Matrimonium peccatum alterius consanguinea, negatur tamen, quod his affinibus prohibita sit copula, & ab hac prohibitione tantum excipiat conjunx innocens; hoc enim est formaliter in quæstione, nimirum an non etiam excipiat pars rea, legem ignorans sub pœna privationis juris jam prius quæsi prohibentem.

## TITULUS XIV.

### *De Consanguinitate, & Affinitate.*

#### SUMMARIUM.

1. 2. *Quid sit Consanguinitas: ejus Linea, & Gradus.*
3. *Ex quibus regulis dignosci possit distantia graduum.*
4. *Nomina Consanguineorum cum arbore Consanguinitatis.*
5. *Quæ circa hanc sint notanda: & quo facillimo modo dignoscatur distantia personarum.*
6. *Quousque Consanguinitas dirimat Matrimonium.*
7. 8. *An in aliquo gradu etiam Jure Naturali*  
9. 10.

## De Consanguinitate, & Affinitate. 407

9. 10. *Affinitas quid sit: quid specialiter in ea attendendum & probè notandum, ut sciatur. quinam & quo gradu sint affines.*
11. *Nomina Affinium: & triplex Affinitatis genus.*
12. 13. *Affinitas orta ex copula licita quousque dirimat Matrimonium. Et an in aliquo gradu etiam Jure Naturali.*
14. *Qua sit pœna incestarum nuptiarum.*

**D**uplex hic proponitur impedimentum dirimens Matrimonii, utrumque frequentissimum, nempe *Impedimentum consanguinitatis*, & in eo fundatum *Impedimentum Affinitatis*, nimirum ortæ ex copula licita seu conjugali, qua duæ consanguinitates seu cognationes copulantur, & una quasi ad fines alterius accedit. 1

### De Consanguinitate.

*Consanguinitas, Bluts = Freundschaft / est vinculum, seu propinquitas personarum, ab eodem stipite (h. e. progenitore) eoque propinquo immediatè vel mediatè descendentium per carnalem generationem. Quando nimirum plures personæ ex una eademque persona, non admodum remota, sunt progenitæ, & sic ex eodem sanguine immediatè vel mediatè descendunt, consanguinæ sunt & dicuntur. Stipes enim & Principium commune nuncupatur persona, à qua propinquam ducunt originem illæ personæ, de quarum cognatione vel consanguinitate quæritur. Propinquam ajo, aliàs enim omnes homines essent consanguinæ* 2

inter se; cum omnes descendant à communi genarcho Adamo. Quanta autem debeat esse propinquitas, ut obstet Matrimonio inter personam conjunctas, dicemus infra. Nihil autem interest, utrum ille communis stirpes sit mas, vel femina, pater vel mater, avus vel avia &c. nam in ordine ad impediendum Matrimonium non attenditur discrimen inter *agnatos*, uti vocantur, qui descendant ex stirpite virili & per lineam masculinam, *die eines Mannens/ und Geschlechtes* ac inter *cognatos*, uti appellantur, qui ex femina tanquam principio communi & per lineam femininam descendant, *die von der Mutter befreundt seynd*. Pariter hic nihil interest, an in-vel extra Matrimonium progeneratae sint tales personae.

Probè autem, quæ in omni consanguinitate reperitur, consideranda est Linea, & Gradus, per quos distinguuntur consanguinei. *Linea* est ordinata series personarum ab uno stirpite descendantium per varias generationes, varios continens gradus. Est duplex, Recta & Obliqua: *Recta* complectitur illas personas, quarum una est ab altera, ita ut recta, & sine declinatione ad alterum, vel ascendatur per gradus directos ad progenitores, patrem vel matrem, avum vel aviam &c. & tunc vocatur *linea Ascendens*, vel descendatur ad progenitos, filium vel filiam, nepotem vel neptem &c. & tunc dicitur *Descendens*. *Linea* autem *Obliqua*, seu *Transversa*, vel *Collateralis*, complectitur illas personas, quarum nulla originem ducit ab altera, stirpem tamen commu-

nem

De Consanguinitate, & Affinitate. 409

nem & radicem habent immediatam vel mediatam, uti sunt frater & soror, duo fratres, patruales, consobrini &c. quando nimirum deflectitur ad latus alterutrum. Ubi nota, quòd, quamvis hæc linea sit collateralis, si conferatur cum altera, cum non ingrediatur alteram, sed ad latus excurrat, sit tamen & ipsa, abscissè considerata & in se, linea recta, quando in ea sunt plures personæ, sic duo fratres, si generent filios &c. singuli constituunt novam lineam rectam. Hæc linea obliqua iterum est duplex, *aqualis*, quando personæ in utraque linea collocatæ distant æqualiter à communi stipite, & in pari gradu, ut frater & soror, patruales &c. Et *inaqualis*, quando distant inæqualiter, sed una stipiti est propinquior, altera remotior, uti frater, & fratris filia, nepos fratris & filia sororis &c. Denique *Gradus* est intervallum vel distantia unius personæ ab altera in linea consanguinitatis, quæ distantia major vel minor fit per plures vel pauciores generationes numeratas usque ad communem stipitem. Igitur hæc tria, *Stipes, Linea, & Gradus*, specialiter in consanguinitate attendi debent.

Ut autem dignosci queat, quo gradu unus consanguineus distet ab altero, tres de Jure Canonico 3  
*caus. 35. q. 5. §. 1. 2. 3.* exstant regulæ, prima pro linea Recta, altera pro Transversa Æquali, tertia pro Inæquali. Regula lineæ rectæ est hæc: *tot sunt gradus, quot generationes intercedunt: sive, quod in idem recidit, tot sunt gradus, quot personæ, unâ demptâ*, nimirum stipite communi: sic in linea descendente filius à parente (patre vel matre) uno distat gradu, nepos duobus, pronepos

tribus, abnepos quatuor: in linea autem ascen-  
dente filius à parente distat uno, nepos ab avo (vel  
avia) duobus, pronepos à proavo tribus, abnepos  
ab abavo quatuor gradibus. Regula lineæ Trans-  
versæ Æqualis est hæc: *quo gradu distat singula  
persona (de quarum consanguinitate quæritur) à  
comuni stipite, eodem distat inter se*: sic duo fra-  
tres, vel frater & soror, inter se distant uno, fratrum  
vel sororum liberi duobus, horum liberi (seu nepo-  
tes fratrum vel sororum) tribus gradibus &c. Re-  
gula Lineæ Transversæ Inæqualis est ista: *quo gra-  
du remotior persona distat à communi stipite, eo-  
dem distat inter se*: sic, quia filia fratris mei dis-  
tat duobus gradibus à suo avo, qui respectu mei  
est pater, ac simul respectu mei & ipsius est stipite  
communis, distamus inter nos duobus gradibus,  
licet ego à communi stipite distem tantum uno.  
sic pronepos meus & filia sororis meæ distant in-  
ter se quatuor gradibus, quia quatuor gradibus  
pronepos distat à communi stipite, qui est pater  
meus, licet filia sororis ab eodem, qui respectu  
ipsius est avus, solum distet duobus. Dixi autem  
*de Jure Canonico*, nam *de Jure Civili* sine ulla dis-  
tinctione inter lineas statuitur unica regula, nimirum  
illa, quam pro linea Recta assignavimus: *tot  
sunt gradus, quot generationes. vel: tot sunt gra-  
dus, quot sunt personæ, unâ demptâ. t. t. Inst. de  
grad. cognat. l. 10. §. 9. seqq. ff. de gradib.* *Ubi  
de Jure Civili* non datur gradus primus in linea  
Collaterali, & frater ac soror, vel duo fratres  
duobus distant gradibus inter se, quia sunt duæ  
personæ dempto patre: patruus à filio fratris tri-  
bus, patruelus quatuor, & sic deinceps. In lineâ  
autem

De Consanguinitate, & Affinitate. 411

autem inæquali nec datur gradus secundus, sed inchoatur, numeratio à tertio. Computatio graduum secundum Jus Canonicum solum attenditur, quando agitur de Matrimonio inter consanguineos prohibito, at in utroque foro, etiam Civili. *c. fin. h. t.* computatio verò secundum Jus Civile fit, in utroque etiam foro, consequenter & in Canonico, quando agitur de successione hæreditariis ab intestato, de tutelis &c. quia Alex. II. in *can. 2. caus. 35. q. 5.* generaliter approbavit computationem graduum Juris Civilis, & solum Matrimonium exceptit: proin, cum Jus Canonicum pro aliis causis nullibi peculiare quid statuerit, Juri Civili quoad computationem hanc contrariam se accommodat. *arg. c. 1. de N. O. N.* Unde non procedit illud brocardicum: *quodlibet Jus est observandum in suo foro*, Civile in Civili, Ecclesiasticum in Ecclesiastico; quia id solum procedit, quando quodlibet Jus statuit diversum quid, non verò, quando alterutrum nihil statuit pro aliquo casu.

De reliquo rem tibi non ingrati facere mihi videor, si consanguineorum gradus & nomina Lineæ tam Rectæ quàm Obliquæ tibi ob oculos ponam. Sit ergo

*Schema Lineæ Rectæ.*

Majores, Vor-Ëltern.

	4.		1.	
	Abavus, Ur- Watter.	Ursus	Filius, Sohn.	
Ascendens.	Abavia, Ur- Mutter.	Ursus	Filia, Tochter.	Descendens.
	3.		2.	
	Proavus, Ur- Ursu.	Ursus	Nepos, Enckhel. Nef.	
	Proavia, Ur- Ursu.	Ursus	Neptis, Enckhlin. Nese.	
			2. Avus,	

Ascendens	2.	<i>Avus</i> , Onherr. Uhn.	3.	<i>Pronepos</i> , Ur-Enckhl.
		<i>Avia</i> , Unfrau. Uehnl.		<i>Proneptis</i> , Ur-Enckhlin.
	1.	<i>Pater</i> , Vatter.	4.	<i>Abnepos</i> , Sug-Enckhl.
		<i>Mater</i> , Mutter.		<i>Abneptis</i> , Sug-Enckhlin.
	<i>Titius</i> .	<i>Titia</i> .		<i>Posterus</i> , Nachkömmling.

### Schema Lineæ Obliquæ.

1.	<i>Frater</i> , Bruder.	
	<i>Soror</i> , Schwester.	
	<i>Fratres germani</i> , vollbürtige Brüder / von beyden Banden.	
	<i>Sorores germanæ</i> , vollbürtige Schwestern / vom Vatter und Mutter.	
	<i>Fratres consanguinei</i> , Halb-Brüder / vom Vatter allein.	} einbändig
	<i>Sorores consanguinæ</i> , Halb-Schwestern / vom Vatter.	
	<i>Fratres uterini</i> , Halb-Brüder / von der Mutter.	
	<i>Sorores uterinae</i> , Halb-Schwestern / von der Mutter.	
2.	<i>Patruus</i> , Vatters-Bruder.	
	<i>Amita</i> , Vatters-Schwester.	Maimb.
	<i>Muhm</i> .	Amita

De Consanguinitate, & Affinitate. 413

Avunculus, Mutters Bruder.

Matertera, Mutters Schwester.

Nepos | ex fratre, Bruders / oder  
Neptis | vel sorore. Schwester Kind.

Patruales, seu fratrum liberi, Bruders = Kin-  
der.

Consobrini, seu sororum liberi, Schwestern Kin-  
der.

Amitini, seu fratris & sororis liberi, Bruders  
und Schwester Kinder.

3.

Magnus patruus, Groß = Vatters Bruder.

Magna Amita, Groß = Vatters Schwester.

Magnus avunculus, Groß = Mutters Bruder.  
Oheimb.

Magna matertera, Groß = Mutters Schwe-  
ster. Groß = Mumb.

Pronepotes | ex fratre, Bruders / oder  
Proneptes | vel sorore. Schwester Enckhl.

Patruelium liberi, Brüdere(n)  
Kinds = Kinder.

Consobrinorum liberi, Schwe- | hi omnes  
stern Kinds = Kinder. | vocari so-  
Amitinorum liberi, Bruder | lent sobrini.

und Schwester Kinds =  
Kinder.

4.

Magnus propatruus, des Uranherrn Bru-  
der.

Magna

*Magna proamita*, des Uranherrn Schwester.

*Magnus proavunculus*, der Uranfrau Bruder.

*Magna promatertera*, der Uranfrau Schwester.

*Abnepotes* } ex fratre, Bruder/ oder Schwester/

*Abnepotes* } vel sorore Enckhels Kinder.

*Patruelium nepotes, neptes*, Bruders Kinds Enckhelen.

*Consobrinorum nepotes, neptes*, Schwestern Kinds Enckhelen.

*Amitinorum nepotes, neptes*, Bruders und Schwestern Kinds Enckhelen.

Forſan majorem tibi lucem hac in re afferet  
*Arbor Conſanguinitatis*, quam, ut reperitur in  
Jure Canonico poſt *cauſ. 35. q. 5.* in hac pagella  
tibi ſubjicio.

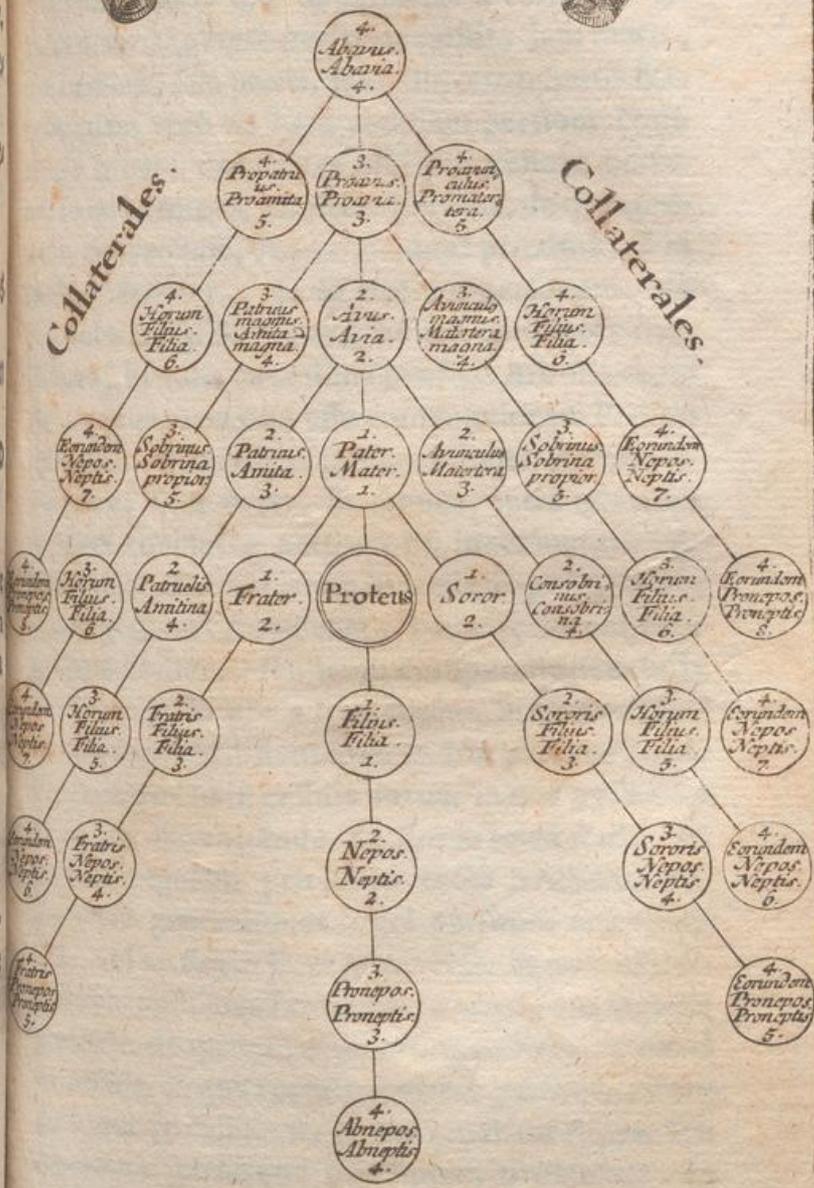
*NB. Huc pertinet Arbor Conſanguinitatis.*

§ Circa hanc Arborem nota 1. lineam, per medium ductam, eſſe *Rectam*, ex utroque vero latere derivari *Transverſas* ſeu *Collaterales*, & quidem ex parte dextera, in qua ponitur frater, collocantur conſanguineos mares, & per ſexum maſculinum conjunctas fœminas; ex ſiniſtra autem, in qua ponitur ſoror, conſanguineas fœminas, & per fœminarum ſexum conjunctos mares. 2. In medio Lineæ *Rectæ* conſpici cellulam, quam quidem aliqui reliquunt

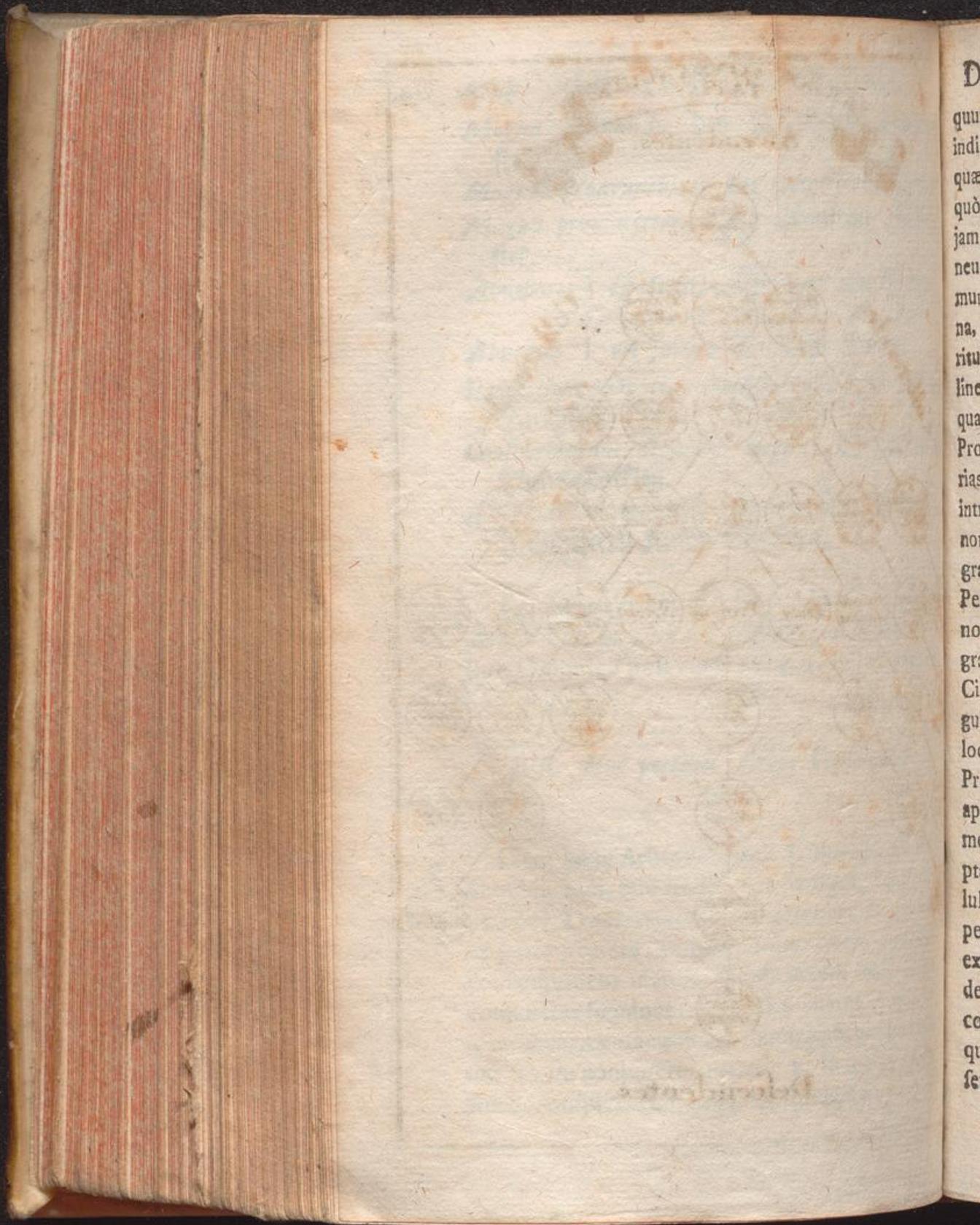
Ascendentes.

Collaterales.

Collaterales.



Descendentes.



D  
qu  
indi  
quæ  
quò  
jam  
neu  
mur  
na,  
ritu  
line  
qua  
Pro  
rias  
intr  
non  
gra  
Per  
no  
gra  
Ci  
gui  
loc  
Pro  
ap  
me  
pr  
lul  
pe  
ex  
de  
co  
qu  
se

De Consanguinitate, & Affinitate. 415

quunt vacuam, alii autem in ea collocant certum individuum, de cujus consanguinitate cum aliis quæritur, quod nos appellamus *Proteum*, eò quòd diversas gerere personas possit, jam maris, jam fœminæ, jam patris, jam filii, jam nepotis &c. neutiquam verò ad hanc cellulam pertinet communis stipes; nam stipes est illius cellulæ persona, in qua *Proteus*, & altera persona, de qua quæritur, conveniunt, seu coincidunt proximè, si in lineis ascendatur. 3. Si alteram personam, de qua dubitas, an & in quo gradu sit conjuncta cum *Proteo*, in nulla ex cellulis præfixæ Arboris reperias, cogita, eam non esse consanguineam *Proteo* intra quartum gradum juxta computationem *Canonicam*; solæ enim, & omnes, intra quartum gradum conjunctæ personæ ibi inveniuntur. 4. Per numerum superiorem in cellulis positum denotari gradum *Canonicum*, per inferiorem verò gradum *Civilem*, seu juxta computationem *Juris Civilis*. 5. Si proin scire cupias, in quo consanguinitatis gradu distent inter se duæ personæ, colloca unam ex iis in cellula vacua, in qua posuimus *Proteum*, dein attende, an sint in linea *Recta*, & applica regulam pro linea recta traditam, numerandò generationes, vel personas unâ demptâ: vel an sint in linea *transversa*, & tunc ex cellula, ubi posuimus *Proteum*, tu autem unam ex his personis, de quarum cognatione dubitas, ac simul ex cellula, in qua reperitur altera persona, ascende usque ad cellulam, in qua reperitur stipes, seu commune utriusque principium proximum, in quo coincidunt ambæ personæ: si hæ æqualiter, seu paribus gradibus distent, ab hoc principio, applica

plica regulam pro linea æquali: si inæqualiter, & una remotiùs distet, quàm altera, regulam pro linea inæquali traditam, & prodibit distantia graduum, quibus distant inter se. v.g. pone te in cellula Protei, & patrum tui filium in sua cellula, atque ascende ex utraque cellula priùs ad patrem tuum, dein ad avum, deinde à filio patrum tui ad suum patrem, tum ad ejusdem filii avum, qui respectu utriusque est proximum principium commune, à quo tam tu quàm ille distatis quilibet duobus gradibus æqualiter, consequenter & vos distabitis duobus gradibus. Rursus te pone in cellula Protei, & in alia matertera, dein ab hac ascende ad progenitorem hujus immediatum seu patrem, à te autem ascende ad patrem tuum, dein ad avum tuum, in quo coinciditis tanquam in communi principio, ac patebit, quòd inæqualiter ab isto sitis remoti, tu in secundo, illa in primo gradu, proin distabitis inter vos secundo gradu inæquali.

Faciliùs fortè deprehendet distantiam, si forte te consulant sponsi, an & in quo gradu sint consanguinei, si procedas hoc modo: scribe in tabula vel in charta infra medium ex una parte sponsum, & ex altera sponsam: supra sponsum scribe parentem ipsius, & supra sponsam hujus parentem tum supra quemlibet ultteriores ascendentes seu progenitores, ac tandiu utrinque procede sorsum, donec devenias ad talem personam, à qua tanquam communi principio originem ducunt, & postmodum juxta regulas lineæ transversæ, æqualis vel inæqualis (nam in linea recta serè nulla est difficultas) numera gradus, quibus & spon-

sponsus & sponsa distat à communi hoc principio: si non reperitur tale principium, cogita, non esse consanguineos. Præstat autem sic annotare & scribere, cum aliàs facilè quis confundi, & turbatâ memoriâ decipi posset. His præmissis

Dico I. Consanguinitas in Linea Recta spectato Jure Positivo Humano dirimit Matrimonium in infinitum. 2. In Linea autem Obliqua solùm usque ad quartum gradum inclusivè. Pars prior sumitur ex §. 1. *Inst. de Nupt. l. 53. ff. de Rit. Nupt.* ubi expressè reperiuntur voces: *usque in infinitum*; quam dispositionem Juris Civilis receperunt expressè SS. Canones, nimirum Calixtus I. in *can. 2. caus. 35. q. 2.* & Nicolaus I. *In Responsis ad consulta Bulgarorum c. 39.* Ratio est reverentia progenitoribus debita. Ut aded, si Adamus hodie resurgeret, spectato Jure Humano nullam in toto Mundo posset ducere conjugem sine dispensatione. Pars posterior ex *non debet 8. h. t.* ubi correctum est Jus antiquum, quo *can. 1. 7. 16. 19. q. 2. cit.* usque ad septimum gradum dirimebat. Nec interest, licet consanguinitas ortum habeat ex copula illicita; quia & per hanc communicatur idem sanguis. Quamvis verò Tridentinum §. 24. c. 4. *de ref. Matr.* restrinxerit affinitatem ex copula illicita ortam ad secundum gradum, de consanguinitate tamen orta ex tali copula nullam prorsus facit mentionem, & ideo, utpote dispositio Juris correctoria, ad consanguinitatem extendi non debet. Est quoque dispar ratio; nam frequentior est & minùs nota affinitas ex copula illicita, quàm consanguinitas, quia affinitas oritur ex

Pars II.

Dd

folia

folia copula, consanguinitas verò non nisi ex actuali generatione. *Objic.* In *c. 8. cit.* ubi restringitur impedimentum consanguinitatis ad 4. gradum, non fit distinctio inter Lineam Rectam & Obliquam: ergo etiam consanguinitas in Linea Recta solum ad 4. gradum dirimit. *R. N. ant.* quia Concil. Lateran. ex quo desumptum est *d. c. 8.* agebat solum de consanguineis Transversæ lineæ, imò & *d. c.* assignat rationes, quæ solum in Linea Obliqua procedunt, nimirum hæc: quia nec sine dispendio animarum, nec sine magna difficultate, observari potest prohibitio Matrimonii ultra 4. gradum; quæ rationes in Linea Recta non pugnant; nam moraliter nunquam erit periculum, imò nec possibile, ut quis consanguineam in Linea Recta ultra 4. gradum ducat in Matrimonium, v. g. filiam abnepotis sui, quia nemo tamdiu vivit: neque magna difficultas est scire vel deprehendere gradus in Linea Recta, sicut tamen est in Linea Obliqua. Cum igitur detur diversa ratio in Linea Obliqua & Recta, atque dispositio *c. 8. cit.* sit correctoria Juris, extendi non debet ab illa ad istam, vel intelligi de utraque.

- 7 Dico 2. Consanguinitas in primo gradu Lineæ Rectæ, v. g. inter patrem & filiam, dirimit Matrimonium Jure Naturali. 2. Non autem in gradu secundo, vel ulteriori, probabilius, uti nec in consanguinitas lineæ transversæ, etiam in primo gradu, nempe inter fratrem & sororem. Pars 1. Est communis omnium Christianorum, imò & Infidelium, adeoque optimè probatur ex communi sensu omnium bene moratorum hominum, atque

inna-

Innato omnibus instinctu; nam *pro certis habemus ea, in qua communi opinione consensus est*, ait Quintil. Ratio intrinseca nullitatis Matrimonii non tam facile datur: forsan optima est, quod conjunctio Matrimonialis, quæ parit magnam familiaritatem, & aliquam inter conjuges æqualitatem, repugnet auctoritati, quam Natura dat parentibus immediatis in liberos; & quod credibile non sit, Deum & Naturam dedisse hominibus potestatem transferendi jus & dominium corporum in ordine ad usum, qui perpetuò turpis est, rectæ rationi, verecundiæ, ac reverentiæ parentibus debita &c. contrarius: sed talis est usus Matrimonii inter parentes & liberos: ergo. Interim tamen DEUS absolute posset id concedere juxta communem propter absolutum dominium, quod habet in corpora humana, ita ut juri Divino jus & auctoritas parentum in liberos deberet cedere. Proin Jure Naturali solum conditionato, *nisi Deus det potestatem*, primus gradus Lineæ Rectæ dirimit Matrimonium. Pars 2. Quam cum S. Thoma tenent Sanch. Pont. Fagn. Gobat, Clericatus &c. contra plurimos & gravissimos DD, quorū aliqui ad gradum quartum, alii ad septimum, alii adhuc ulterius extendunt Jus Naturale Matrimonia in linea recta dirimens, optimè probatur negativè, quia non sufficienter probatur, Matrimonia ultra primum gradum irrita esse de Jure Naturali, licet facile proberetur ea esse illicita. Accedit & hæc ratio, quod ultra primum gradum non videatur deberi tanta reverentia & subjectio progenitoribus & ascendentibus, quanta debetur immediatis parentibus; nec à remotioribus tanta fieri sanguinis ejusdem

communicatio, & tam certa, sicut ab immediatis. Adde, quòd ascendentes ultra primum gradum non sint principium essentiale descendendum, sed solùm accidentale; cùm per accidens sit, patrem habuisse alium patrem &c. nam Abrahama filius Adæ non habuit avum, seu patrem patris sui Adæ. Partis 3. Quam rursus cum S. Thomae sustinent multi, uti Scotus, Nav. Gonzal. com. Bellar. Sanch, Reiffenstuel. P. Friderich &c. opera ma probatio est iterum negativa; siquidem auctoritas DD. pro utraque sententia est ferè æqualis, & neutra Pars pro se affert rationes convincentes, quæ non patiantur commodam responsionem, loquendo de nullitate Matrimonii inter personas arctè conjunctas in linea transversa, non verò de licentia, cùm utique tale Matrimonium esset illicitum Jure Naturali.

8 *Objic. 1. In l. ult. ff. de Rit. Nupt. dicitur, quòd Jure Gentium incestum committat, qui ex gradu ascendentium vel descendendum uxorem duxerit* ergo in Linea Recta in infinitum dirimitur Matrimonium Jure Naturali, quòd ibi per Jus Gentium intelligitur. 2. Innegabile est, quòd sit turpitudine & indecentia Naturalis, si avus ducat nepotem, vel frater sororem: ergo saltem in secundo gradu Lineæ Rectæ, & in primo gradu Transversæ, consanguinitas dirimit Matrimonium. Et hujusmodi Matrimonia omnes moratæ Gentium semper detestatae sunt ut abominanda, utique Naturali lumine ita edoctæ: ergo. Neque Pontifex unquam legitur in his Matrimoniis dispensasse: ergo censendum est, illum non potuisse, quòd obstat Jus Naturale. 3. Frater & soror, &c.

De Consanguinitate, & Affinitate. 421

& neptis, descendunt ex eodem sanguine, & principio, sicut pater & filia: ergo, sicut inter hos Jure Naturali nequit subsistere Matrimonium, ita nec inter illos potest. 6. In *c. gaudemus 8. de divort.* Innoc. III. decernit, infideles conversos, si in infidelitate contraxerunt Matrimonium in secundo vel ulteriori gradu consanguinitatis, non esse separandos: ergo insinuat, separandos esse, qui in primo consanguinitatis gradu, etiam Lineæ Obliquæ, contraxissent: ergo inter fratrem & sororem agnovit irritum esse Matrimonium. *R.* ad 1. *N. conf.* nam Jus Gentium utique differt à Naturali, præsertim illud cum isto confundi non debet in hac materia odiosa, ubi agitur de Lege Naturali irritante. Dein textus non addit voces, *in infinitum.* Ad 2. & 3. *N. conf.* exinde enim plùs non infertur, quàm talia Matrimonia esse illicita, & Jure Naturali prohibita, non autem invalida esse & irritata. Ad 4. *Transf. ant.* quia Papam, nempe Martinum V. & alios dispensasse in Matrimonio fratris cum sorore refert Cajet. Sylv. S. Antonin. & Gonzal. *N. conf.* non enim ex parte Pontificis potestas, sed ex parte contrahentium deficit justa causa, evacuans turpitudinem, quæ reperitur in Matrimonio inter personas tam arctè conjunctas. Ad 5. Ex eodem quidem sanguine descendunt immediatè frater & soror, attamen unus non est principium alterius, fundans specialem reverentiam vel subjectionem unius ad alterum: Avus & neptis habent quidem idem principium, at non immediatum & essentielle, sed mediatum, & accidentale. Ad 6. *N. conf.* qui unum negat, non hoc ipso alterum affirmat, nisi alterum sit con-

tradictorium: sed primus gradus non *contradictorie* opponitur secundo. Pontifex ibi abstraxit à gradu lineæ transversæ, de quo acriter in utramque partem disputabant, & hodieum disputant DD.

### De Affinitate.

9 *Affinitas, Schwagerschafft/* quæ simulacrum est consanguinitatis, dicitur esse *propinquitas personarum ex carnali copula* (nimirum perfecta) *proveniens.* Addunt aliqui, *omni carens parentela*, quibus verbis indicatur clarius differentia à consanguinitate; hæc enim non oritur præcisè ex copula (sicut tamen affinitas ex eadem oritur, licet inde proles non sit concepta vel nata) sed necessarium est, ut communicetur sanguis per generationem, & sic oriatur *parentela.* Quando igitur vir & fœmina diversarum cognationum exercent copulam inter se, per quam fiunt una caro, & sanguinis cognationis sanguis attingit (etsi non communicetur per generationem) sanguinem alterius cognationis, & sic quasi ad fines alterius accedit, oritur affinitas, ità ut vir exercens copulam fiat affinis non fœminæ, cum qua rem habet, sed consanguineis fœminæ, ac vicissim fœmina fiat affinis non viro, cum quo commiscetur, sed consanguineis viri: vir autem & fœmina inter se non fiunt affines, sed velut radix & stipes fundant affinitatem per hoc, quòd per suam commixtionem sanguis suorum consanguineorum mediantibus ipsis attingatur, & sanguis unius consanguinitatis ingreditur quasi fines alterius cognationis.

10 Unde ulterius notandum, quòd ad discer-

nendam affinium inter se distantiam attendi rursus debeant *stipes*, qui non unus, sed duplex est, scilicet *mas* & *fœmina*, inter quos copula intercessit: dein *linea*, quæ rursus duplex est, *Recta* tam *Ascendens* quàm *Descendens*, in qua existunt copulam habentium consanguinei in *linea Recta*, atque parentum vel liberorum aut similibus nominibus exprimentur, ac *Transversa*, in qua existunt copulam habentium consanguinei in *linea Transversa*, ut in sequenti schemate videbimus: denique attendendus est *gradus*, seu distantia unius personæ ab altera in ratione affinitatis; quamvis enim affinitas per se non habeat gradus proprios. *l. 4. §. 5. ff. de gradib. & affin.* utpote qui consistunt in generationibus, quas affinitas non requirit, habet tamen alienos nempe consanguinitatis, & ab hac mutuatos. Unde, ut sciatur, quoto gradu affinitatis distet una persona ab altera, communiter hæc unica ex *can. 3. caus. 35. q. 5. & c. 5. h. t.* traditur regula, *in eo gradu aliquis est affinis uxori* (vel alteri fœminæ per copulam carnalem cognitæ) *in quo est consanguineus marito*: ac vice versa: *in eo gradu aliquis affinis est marito, in quo est consanguineus uxori*: sic quia nepos ex fratre est consanguineus marito in secundo gradu, etiam in secundo gradu est affinis uxori sui patru. Probè autem notandum, quòd maritus vel vir solus fiat affinis cum consanguineis uxoris vel mulieris cognitæ: & vicissim, quòd uxor vel mulier sola fiat affinis cum consanguineis mariti vel viri eam cognoscentis: non autem indè affines inter se efficiuntur consanguinei mariti, & consanguinei uxoris. *c. 5. cit.*

D d 4

Ut

Ut autem clariùs capias, quo gradu maritus à consanguineis uxoris, & uxor à consanguineis mariti distet, tuas manus adhibe, & in iis duabus cognationes per affinitatem seu copulam carnalem connexas concipe: per pollicem dexterum intellige virum, per sinistram fœminam, tanquam principia & stipites affinitatis per copulam carnalem inducæ, per reliquos autem dexteræ manus digitos, diversimode distantes à pollice, tibi representata consanguineos viri: idem tibi fingentempe consanguineos fœminæ, in quatuor digitis manûs sinistræ. Jam, sicut in his duabus manibus in plano positis, si pollex dexter colligetur & uniatur cum pollice sinistro, omnibus dexteræ digitis pollex sinister fit propinquus, & vicissim dexter digitis sinistra, cum diversa tamen distantia, eâ nimirum, qua singuli digiti distant à pollice: pari modo, si vir per copulam jungatur fœminæ, appropinquat omnibus fœminæ consanguineis per affinitatem, & vicissim fœmina omnibus consanguineis viri, juxta illam gradus distantiam, ac lineam, in qua conjuncti sunt viri sui consanguinei, & fœminæ vicissim sui. Diligentissimè autem tene menti, quòd ille duntaxat, qui aliquam carnaliter cognoscit, contrahat affinitatem cum consanguineis cognitæ, ac vice versa, quòd tantùm illa, quæ cognoscitur à viro, efficiatur affinis cum consanguineis viri; nullatenus verò consanguinei viri carnaliter cognoscitis & carnaliter cognitæ fiant affines inter se, v. g. pater, frater, nepos &c. viri, & mater, soror, neptis &c. fœminæ: hoc (iterum moneo) diligentissimè nota; quia hujus doctrinæ igne-

ignorantia, ut sæpius adverti, plures discipulos, imò & Parochos, confundit & in errores inducit. Atque hæc est ratio, quòd duo fratres possint in conjuges ducere duas sorores alterius cognationis: pater & filius matrem & filiam alterius cognationis: privignus filiam suæ novercæ: item quòd possint superstites conjuges fratris & sororis demortuorum copulari Matrimonio inter se &c.

*Schema Affinitatis.*

*In Linea Recta primi gradus.*

<p><i>In ascendenti.</i></p> <p>Socer (uxoris vel mariti pater) Schwäher: Schwiger: Vater.</p> <p>Socrus (uxoris vel mariti mater) Schwieger: Schwiger: Mutter.</p> <p>Virtricus (vir matris) Stieff: Vater.</p> <p>Noverca (uxor patris) Stieff: Mutter.</p>	<p><i>In descendenti.</i></p> <p>Gener (maritus filiae) II</p> <p>Tochter: Mann: Widam.</p> <p>Nurus (uxor filii) I</p> <p>Sohns: Weib: Schnur.</p> <p>Privignus (filius ex alio conjugate) Stieff: Sohn.</p> <p>Privigna (filia ex alio conjugate) Stieff: Tochter.</p>
---	--

*In Linea Obliqua primi gradus.*

- Levir (mariti frater) des Manns Bruder: Schwager.
- Glos (mariti soror) des Manns Schwester: Geschwey.
- Uxorius (uxoris frater) des Weibs Bruder.
- Fratria (fratris uxor) des Bruders Weib.

*Sororius* (*sororis maritus*) der Schwester Mann.

*Congeneri* (*duarum sororum mariti*) zweyer Schwester Männer.

*Fantrices* (*duorum fratrum uxores*) zweyer Brüder Eheweiber.

Hi omnes sunt affines in primo gradu: reliqui enim in ulterioribus gradibus ferè non habent specialia nomina, sed exprimi solent voce *Affinium*. Cæterùm de Jure antiquo erat *triplex genus* affinitatis. *Primum* fundabatur in una tantùm copula, seu in una persona, quæ habuit copulam cum alia, vi cujus maritus fit affinis cum omnibus consanguineis uxoris, & vicissim uxor cum omnibus consanguineis mariti. *Secundum* in duabus. In exemplo: Cajus frater tuus habuit copulam cum Bertha, & Cajus moritur, Bertha verò copulatur Titio, tu factus es affinis Titio; quia prius eras affinis Berthæ. *Tertium* in tribus: ut ecce! ponamus, quòd etiam Bertha sit mortua, & superstes Titius cognoscat carnaliter Cajam, etiam cum hac tu (& consanguinei tui) factus es affinis Cajæ, quia prius eras secundo genere affinis Titio mediante Berthâ. Ex quo patet, quòd in secundo & tertio exemplo affinitas pariat affinitatem. Sed hoc non ampliùs procedit, & tam secundum quàm tertium affinitatis genus juxta communem DD. in c. 8. h. t. sublatum est, ut adèd remanserit duntaxat primum genus affinitatis, de quo superiùs dicta procedunt.

12 Dico I. Affinitas in Linea Recta, ortum habens ex copula licita seu conjugali, dirimit Jure

Po-

Positivo Humano Matrimonium probabilius in  
 infinitum. 2. In Linea autem Obliqua hodie ad  
 quartum gradum inclusivè, sicut de Consanguini-  
 tate dictum. Pars 1. sumitur ex *l. 4. §. 7. ff. de  
 gradib. l. 14. §. 4. ff. de rit. nupt.* quam dispositio-  
 nem Juris Civilis, sine limite Matrimonii affi-  
 nium in Linea Recta obstantis, quia Jus Canoni-  
 cum nullibi correxit, tacitè censetur approbare.  
*arg. c. 1. de N. O. N.* Pars 2. clarè habetur *c. non  
 debet. 8. h. t.* ubi recessum est à Jure Antiquo *can.  
 7. caus. 35. q. 2. & 3.* vi cujus ad 7. gradum ex-  
 tendebatur impedimentum affinitatis. Dixi au-  
 tem 1. *ortum habens ex copula licita*; siquidem,  
 ut ad *tit. XIII. de eo, qui cognovit &c.* docui-  
 mus, ortam ex copula illicita affinitatem magis  
 adhuc restrinxit *Trid. s. 24. c. 4. de ref. Matr.*  
 scilicet ad 2. gradum. Dixi 2. *Jure Positivo  
 Humano.* An verò Jure Divino vel Naturali in  
 aliquo gradu affinitas dirimat Matrimonium, quæ-  
 stionis est. Ad quam

Dico 2. Affinitas nulla, etiam in primo gradu 13  
 Lineæ Rectæ, probabilius dirimit Matrimonium  
 Jure Naturali & Divino. Sanch. citans S. Tho-  
 mam 2. 2. q. 154. a. 9. ad 3. Pont. Mastr. & hoc  
 teste communiter Scotistæ, & apud Dian. com-  
 munitè Thomistæ &c. contra Sylv. Less. Tanner.  
 P. Friderich, P. Reiffenstuel &c. Ratio; quia non  
 sufficienter probatur nullitas Matrimonii ex Jure  
 Naturali inducta etiam pro primo gradu Lineæ  
 Rectæ; siquidem inter has personas nec datur  
 superioritas & subiectio naturalis, nec ratio prin-  
 cipii & principiati, nec specialis reverentia vel ami-  
 citia, imò major sæpe averfio, v. g. inter nover-  
 cam

cam & privignum, quàm inter extraneos. Confirmatur: affinitas ortum habens ex copula illicita nec in primo gradu Lineæ Rectæ dirimit Matrimonium Jure Naturali, v. g. si filius ducat concubinam sui patris, quod ipsimet Adversarii passim fatentur, uti Laym. Lugo, P. Friderich &c. & patet exinde, quòd Sacra Pœnitentiaria non rarò dispensare solet in hoc gradu, præsertim quoad usum Matrimonii ab his personis jam contracti, quando hæc affinitas est occulta: ergo neque dirimit affinitas proveniens ex copula licita, cum, stando in Jure Naturali, eadem fiat conjunctio per copulam illicitam ac licitam, eò quòd per eam æquè duo fiant una caro, & una cognitio ingrediatur fines alterius.

*Objic.* 1. Noverca & privignus, socer & nurus &c. parentum & liberorum loco veniunt. §. 6. 7. *Inst. de Nupt.* ergo eadem ferè novercæ & socero debetur reverentia, quæ parentibus à liberis: sed inter hos Jus Naturale dirimit Matrimonium: ergo. 2. Matrimonium inter affines in primo gradu Lineæ Rectæ gravissimam continet indecentiam: ergo. 3. Affinitas est vinculum naturale, independenter à Jure Ecclesiastico vel Civili consurgens: ergo. 4. *Levit. 20. v. 11. seqq.* concubitus cum noverca vel nuru recensetur eodem contextu cum præpostera libidine & bestialitate: ergo Jure Naturali est turpis. §. 1. *Cor.* §. dicit S. Paulus: *auditur inter vos fornicatio & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ut uxorem patris sui aliquis habeat:* ergo novercam ducere in uxorem horrent omnes Gentes etiam illæ, apud quas aliud Jus non est, nisi

De Consanguinitate, & Affinitate. 429

Naturale. R. Ad 1. Parentum & liberorum loco veniunt non propriè, sed per analogiam, & quoad nomen potiùs, quàm quoad rem. Ad 2. Quamvis contineat gravissimam indecentiam, ac propterea sit illicitum, tamen non tantam continet, quantam Matrimonium inter veros & naturales parentes ac liberos, quæ Matrimonium reddere possit nullum de Jure Naturali. Ad 3. Etiam in primo gradu Lineæ Obliquæ (& in remotioribus gradibus) affinitas est vinculum aliquo modo naturale, & tamen nec juxta ullum Doctorem Catholicum, quod scio, Matrimonium in primo etiam gradu Lineæ Obliquæ irritum est Jure Naturali, & evincitur ex *c. fin. de divort.* ab exemplo S. Patriarchæ Jacobi duas sorores, Rachelem & Liam, sibi jungentis, & ex pluribus Pontificum dispensationibus, inter quas celebris est Julii II. postmodum à Clem. VII. approbata, consultis priùs præcipuis Christiani Orbis Universitatibus, per quam Henrico VIII. Angliæ Regi data est potestas ducendi Catharinam Arragoniam, relictam fratris sui Arturi conjugem. Neque obstat dictum S. Jo. Bapt. Herodem sic objurgantis: *non licet tibi habere uxorem fratris tui. Marc. 6.* quia Herodes duxit uxorem fratris sui adhuc viventis. Itaque hoc vinculum affinitatis naturale facit quidem Matrimonium seclusa dispensatione illicitum, non verò invalidum Jure Naturali. Ad 4. Ibi sermo est de concubitu cum moerca extra Matrimonium: vel solum indicatur, tale Matrimonium ob indecentiam graviter prohiberi, non verò illud irritum esse Jure Naturali. Ad 5. S. Paulus juxta communem interpre-

rationem in contextu *c. 7. seq. in fine* fundam  
loquitur de casu, quo quis uxorem patris, adhuc  
viventis, sibi jungere voluit.

- 14 Quæres, quæ sit pœna incestarum nuptiarum,  
seu illorum, qui contrahunt, vel contrahere po-  
tius attentant, Matrimonium in gradu consanguini-  
tatis vel affinitatis prohibito? *g. De Jure Ca-*  
*nonico est excommunicatio latæ sententiæ, Clem,*  
*un. h. t. De Jure Civili autem, si in Linea Recta*  
*conjuncti, vel frater cum sorore, ejusque filia*  
*vel nepte, contrahunt Matrimonium, olim decre-*  
*ta erat publicatio bonorum & exilium, atque, si*  
*persona fuit vilis, etiam verberatio. Nov. 12. c.*  
*1. & indè deducta Auth. incestas nuptias, C. de*  
*incestis nupt. junctô s. 1. seqq. Inst. de Nupt. De*  
*Jure Novo Jesephi I. Imper. in Ordinat. Crim. art.*  
*19. s. 21. incestus inter parentes & liberos, in-*  
*ter cognatos in primo ac secundo gradu, & in-*  
*ter affines in primo gradu Lineæ Rectæ pœna gla-*  
*dii dicitur esse statuta.*

## TITULUS XV.

*De Frigidis, & Maleficiatis, &*  
*Impotentia coeundi.*

### SUMMARIUM.

1. *Quid sit Impotentia: quinam Frigidi, & Ma-*  
*lesciati.*
2. 3. *Qualis Impotentia dirimat Matrimonium,*  
*& quo Jure.*

4. *Quæ-*

4. Qualiter ob Impotentiam dissolvi possit Matrimonium.
5. Quomodo illa probari debeat ac possit.
6. Quid Juris, si post dissolutum ob Impotentiam Matrimonium appareat, conjuges fuisse potentes.

**A**gitur hic de *Impedimento Impotentia*, quæ definitur esse *vitium vel naturale vel accidentale, impediens coitum*; siquidem impotentia *generandi*, & sterilitas, cujusmodi datur in senibus, vel aliunde sterilibus, ad coeundum tamen potentibus, non est impedimentum Matrimonii, sed solum impotentia *coeundi*, seu inhabilitas ad commixtionem carnalem maris & feminae, h. e. ad copulam perfectam, qua vir & mulier una caro efficiuntur: qua impotentia laborant *Frigidi*, h. e. masculi, qui ob defectum caloris nativi vas femineum penetrare nequeunt, & *Maleficiati*, qui vel ex maleficiò seu ope dæmonis, vel ex malitia hominum, naturali medio id efficientium, sunt inhabiles effecti ad copulam, sive viri sint sive feminae. Impotentia coeundi dividitur I. in *Naturalem*, quæ ortum habet ex defectu ipsius naturæ, ut siquis non habeat membra ad copulam necessaria, aut habeat improporcionata, vel femina ita sit arcta, ut à viro nullatenus penetrari vel semen recipere valeat: & in *Accidentalem*, quæ prouenit ex accidenti, v. g. ex castratione, qua quis utroque testiculo est mutilatus, quia verum semen non habet, aut ex maleficio dæmonis, vel arte hominis, morbo gravi &c.

2. In *Absolutam*, quæ datur respectu omnium virorum, aut feminarum: & in *Respectivam*, quæ

non respectu omnium, sed solum unius vel plurius personarum datur: sic arctitudo feminæ potest esse solum respectu unius vel alterius viri, aut maleficium respectu unius tantum viri. 3. In *Perpetuam*, quæ nec per artem & media naturalia, nec per spiritualia, orationes, benedictiones &c. nec sine miraculo, aut peccato, aut mortis periculo tolli potest: & in *Temporalem*, quæ sine peccato, periculo vitæ, miraculo, per media naturalia vel spiritualia auferibilis est. 4. *Antecedentem*, quæ jam datur ante Matrimoniale contractum, & *Supervenientem*, quæ primum post illum oritur.

Dico 1. Sola impotentia coeundi perpetua & antecedens, sive deinde sit naturalis vel accidentalis, sive absoluta vel respectiva, dirimit Matrimonium non solum Jure Positivo, sed etiam Naturali & Divino. Text. & DD. in *c. 1. seqq. & c. 6. b. t.* Ratio est, quia ad essentiam Matrimonii spectat tradere jus, saltem radicale, ad usum corporis & copulam conjugalem juxta communem omnium sensum, fundatum in illo *Gen. 2. Erunt duo in carne una*: sed tale jus tradi non potest, ubi corpora ad copulam antecederet & perpetuo sunt inhabilia: ergo.

*Objic. 1.* Finis principalis Matrimonii est generatio prolis: sed iste finis cessat in illis, qui laborant impotentiam generandi, uti sunt caeci &c. ergo etiam impotentia generandi, non tantum impotentia coeundi, est impedimentum dirimens Matrimonii. 2. Matrimonium non facit concubitus, sed consensus: ergo non obstante impotentia ad concubitum subsistit Matrimonium. 3. Matrimonium inter perpetua impo-

impotentes parit aliquam obligationem, ut nempe cum tali impotentia contrahentes debeant cohabitare tanquam fratres & sorores. *c. 4. & 5. h. t.* atque inter illos dicitur dari *retinaculum conjugale. can. 2. caus. 33. q. 1.* ergo valet tale Matrimonium. 4. Potentia ad copulam est de substantia Matrimonii, uti videmur dicere: ergo, si impotentia superveniat, perit & dissolvitur Matrimonium jam contractum. *R. ad 1. dist. min.* iste finis cessat per accidens. *C. mi. per se N. min.* Si vir senio jam ita esset debilitatus, ut nec arte Medica adjutus posset semen vel saltem partem seminis, ut ut sterilis, in vas feminae immittere, vel vetula ita esset disposita, ut nec partem seminis virilis recipere valeret (si retinere non posset, nihil obstat) tunc etiam dicimus inhabiles esse ad Matrimonium. Ad 2. Matrimonium non quidem facit concubitus, facit tamen consensus, quo traditur jus, saltem radicale & remotum, corporum physicè habilium ad copulam. Ad 3. *N. ant.* licet enim *c. 4. & 6. 5. h. t.* permittatur cohabitatio instar fratrum & sororum, non tamen precipitur, saltem si cum ignorantia impotentiae contraxerunt, imò multi cum Sanch. valde probabiliter nec scienter contrahentes ad taliter cohabitandum obligant. In *can. 2. cit.* per retinaculum conjugale intelligitur vinculum putativum, quia dicitur in potestate contrahentium esse illud dissolvere: verum autem vinculum Matrimoniale dissolvere in potestate hominis non est. Ad 4. *dist. ant.* est de substantia Matrimonii in fieri. *C. ant.* in facto esse, & postquam validè jam contractum est Matrimonium. *N. ant. & cons.* Nullum impedimentum

dirimens, quod supervenit Matrimonio, istud esse solvit, quamvis quodlibet dirimat contrahendum.

4 Dico 2. Quamvis conjuges deprehensò impotentia impedimentò possint reclamare, & separationem petere, nisi velint cohabitare instar fratris & sororis. 2. Et quidem quocunque tempore voluerint. 3. Propria tamen auctoritate separationem instituere nequeunt, sed opus est auctoritate Judicis Ecclesiastici. 4. Et prævia probatione legitima impotentia. Pars 1, constat ex *c. 5. h. t.* Pars 2, ex *c. 6. & fin. eod.* his tamen contrariari videtur *c. 1. eod.* & ibi Glossa, ubi femina, primùm post sesqui annum allégans impotentiam viri, dicitur non amplius audienda, licet audiri deberet, si statim, nempe post unum vel alterum mensem allegaret. Sed hæc antilogia evitatur dicendo, quòd, quando uterque conjugum fatetur vel allégat impotentiam, semper id possit: si verò unus tantùm allégat, alter negat, tunc statim debet allegare, si indicia impotentia sint dubia: si verò hæc sint certa, aut valde verisimilia, tunc semper audiri debet. Pars 3, ex *c. 3. de divor.* propter periculum scandali, & peccati, ne temere dissolutò Matrimoniò aliud contrahatur invalidè, & sic in perpetuis vivatur adulteris. Unde nec utrique conjugi, impotentiam alleganti fatenti, etiam sub juramento, creditur, quia posset contingere, ut mutua cohabitationis pertaxi prætenderent falsò impotentiam. Pars 4, ex *c. 1. cit.* & ex primùm adducta ratione. Adde, quòd pro Matrimonio semel contracto stet præsumptio Joris, item possessio, ac insuper causa Matrimonii sit favorabilis: proin ad illud dissolvendum re-

qui-

quiritur probatio impotentiae plena & concludens.

Quæres, quomodo probari possit ac debeat impotentia, ut Judex declaret, Matrimonium, semel contractum, non valere, & separare valeat conjuges putativos? R. 1. Per inspectionem corporum (si aliunde sciri nequeat) faciendam apud viros à Medicis & Chirurgis, saltem duobus, fide dignis, & in arte expertis; apud fœminas verò ab obstetricibus, vel aliis honestis matronis, saltem duabus, fide dignis, & in arte vel opere nuptiali expertis. Text. & DD. in *c. 6. & fin. citt. c. 4. c. penult. de probat.* Neque his viris aut fœminis creditur, nisi sub juramento affirmantibus vel negantibus impotentiam, per *c. 51. de testib. R. 2.* Si per inspectionem innotescant indicia certa impotentiae, Matrimonium statim pro nullo declarandum est. R. 3. Si deprehendantur indicia valde verisimilia, h. e. quasi moraliter certa, ita ut pro potentia non militet probabilis ratio, tunc conjugibus est deferendum juramentum scientiae, quo asserant se copulam habere non posse, & simul septimæ manui consanguineorum, h. e. septem consanguineis (vel in horum defectu septem vicinis, aut, si tot haberi nequeant, saltem duobus vel tribus) juramentum credulitatis, quo affirmant, se omnino credere, quòd conjuges verum jurent. Et tunc Matrimonium rursus statim est pronuntiandum nullum, *c. 5. h. t. Sanch. l. 7. d. 107. n. 4. & c. & alii.* R. 4. Si ex inspectione, vel alia probatione, detegantur indicia solum probabilia, & sic impotentia sit verè dubia, tunc non statim dissolvendum est Matrimonium, sed in-

jungendum conjugibus integrum triennium, & copula attentata continuandum, ad explorandam potentiam vel impotentiam: quo elapso necdum habeatur certitudo, uterque tamen assertat impotentiam, rursus & conjugibus & septimæ manui deferendum est juramentum, de quo supra: præstito autem utroque juramento Matrimonium est annullandum. Text. & DD. in c. 5. c. fin. c. i. Quod si verò una tantum pars elapso triennio neget juratò, toto tempore, licet coeundi sint, saltem aliquoties intra hebdomadam, copulam perficere se potuisse, altera autem affirmet copulam, credendum est affirmanti, & per valore Matrimonii pronuntiandum. per c. fin. de sent. & re jud. c. 65. de R. J. in 6. quia prævalet favor Matrimonii, & possessio. Nec objicias, si fœmina neget copulam, & per inspectionem matronarum deprehendatur adhuc esse virgo, inderui certitudinem impotentia, consequenter fœminæ copulam neganti potius credendum, & pronuntiandum contra Matrimonium; quia oculis obstetricum potest falli. c. penult. de probat. Et Paulus Zacchias præstantissimus Medicus negat, certò deprehendi posse virginitatem ex inspectione.

6. Dico 3. Casu quo Matrimonium ob impotentiam, legitimè probatam in Judicio, est dissolutum, postea verò apparet, conjuges fuisse potentes, eò quod fortè fornicentur, vel in alio Matrimonio, postea contracto, prolem generant, &c. regulariter restaurandum est, dissolutò alio, quod fortè secutum est. Communis & certata ex c. 5. c. 6. h. t. Neque sententia contra Matrimonium lata unquam transit in rem judicam.

tam. c. 7. de sent. & re jud. Dixi regulariter; nam restaurandum non est 1. si impotentia per peccatum, aut per miraculum, est sublata, quia tunc fuit perpetua. 2. Si fuit respectiva, nempe respectu prioris conjugis, non verò respectu aliorum vel aliarum. 3. Si pars separata Religionem professa sit, suppositò nempe, quòd Matrimonium revera nunquam consummatum fuerit.

## TITULUS XVI.

### *De Matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesie.*

#### SUMMARIUM.

1. Per Interdictum Ecclesie quid hic intelligatur.
2. Quinam Matrimonium interdicere possint.
3. Tempore feriato non interdicitur à Jure ipsum Matrimonium, sed nuptiæ tantum.
4. Quinam possint dispensare in Impedimentis Impedientibus.
5. 6. Quinam & in quibus Impedimentis Dirimentibus.
7. A quo tribunali Romano petenda sit dispensatio.
8. 9. Quid eam petentibus, & exequentibus observandum sit.
10. Nullitas Matrimonii vel est ex defectu consensûs, vel ex alio Impedimento.
11. Quomodo restaurari possit, si fuit nullum

lum ob aliud, quàm consensus; Impedimentum.

12. 13. Quomodo, si ob defectum consensus et parte unius tantum: an necesse sit hoc impedimentum aperire alteri Parti.

**P**ER Interdictum Ecclesiæ generaliter acceptum intelligi quidem potest omne impedimentum Matrimonii tam dirimens quam impediens ab Ecclesiâ introductum: specialiter nomen acceptum sola denotat impedimenta impedientia, quæ sunt *sacratum tempus*: *vetitum*: *sponsalia*: *votum*, ut n. 30. docuimus ad tit. I. de *Voto* ad tit. VI. de *Sponsalibus* autem, quatenus sunt impedimentum impediens, ad tit. IV. abunde dictum: supersunt *sacratum tempus*, & *vetitum*, quod ultimum est pressè *interdictum Ecclesiæ*, prout est hujus loci, & definitur esse *specialis prohibitio*, quæ *Superior Ecclesiasticus* ob *justam causam* certis personis vetat, ne *Matrimonium contrahant*, v. g. quod dubium est vel suspicio latentis impedimenti, vel gravis scandali, aut inimicitiarum &c. *Tempus sacratum*, seu *feriatum*, hic dicitur illud, quo solennes celebrari nuptiæ prohibentur ab Ecclesiâ: quod tempus hodie à Trident. s. 24. c. 10. de *Matrim.* restrictum est ad *Adventum Domini* & ad *Quadragesimam*, ita ut ab *Adventu* usque in diem *Epiphaniæ*, seu festum *Trium Regum*, & *die Cinerum* usque ad *Octavam Paschæ*, seu *Dominicam in Albis* inclusivè, non liceat celebrare solennes nuptias. Cæterum quia subinde contingit, ut in impedimentis Matrimonii tam dirimentibus, quàm impedientibus dispensari debeat, nullum verò

verò titulus de hac re existit, hoc loco etiam de  
*Dispensatione* in Impedimentis Matrimonii quæ-  
 dam differemus, uti & de *Revalidatione* seu Re-  
 stauratione Matrimonii forsan nulliter contracti.

Dico I. Interdicere Matrimonium specialiter  
 certis personis potest non solum Papa, Episcopus,  
 & hujus Vicarius Generalis, de quibus nemo du-  
 bitat, sed etiam Parochus ex justa causa, imò, si su-  
 spicio detur de latente impedimento, debet. 2. Si  
 tamen tali prohibitione, etiam Pontificis, non ob-  
 stante contraherent Matrimonium, graviter qui-  
 dem peccarent, graviusque subjacerent pœnæ, illud  
 tamen valeret. Utraque pars sumitur ex *c. 1. &*  
*2. h. t. c. fin. de cland. desp.* At *Objic. 1.* Causas  
 Matrimoniales tractare & cognoscere spectat ad  
 Episcopum, & Judicem pro foro externo jurisdic-  
 tione instructum. *c. 1. de consang.* sed Parocho  
 non competit jurisdicctio pro foro externo. 2. In  
*c. 2. & 4. de sponsa duor.* Matrimonium habetur  
 pro irrito, si super Sponsalibus cum alia persona  
 prius initiis mota est lis, & Matrimonium pro-  
 pterea ab Episcopo interdictum: ergo. 3. In *c. 13.*  
*de despons. impub.* Matrimonium contra interdi-  
 ctum Pontificis initum decernitur esse irritum: er-  
 go saltem prohibitio Papæ facit Matrimonium nul-  
 lum. R. ad 1. Inde plus non evincitur, quàm Pa-  
 rochum non posse *Judicialiter* ac instar *Judicis*  
 prohibere Matrimonium, non verò extrajudiciali-  
 ter & instar Pastoris, cui intumbit animarum cu-  
 ra. Ad 2. Ibi est sermo non *de Sponsalibus de*  
*futuro, sed de presenti.* Ad 3. Ibi Pontifex clau-  
 sulam irritantem expressè adjecit, quod qui-

dem ipse solus potest, sed ordinariè non solet.

- 3 Dico 2. Non ipsum Matrimonium, seu contractus Matrimonialis, prohibetur prædicto tempore feriato, sed tantum nuptiæ, h. e. solennis benedictio, solennis traductio sponsæ in domum sponsi, externa pompa, publica vanæ lætitiæ signa, choreæ, convivia. *can. 8. seqq. caus. 33. q. 4. c. 4. de feriis.* quia ista tantum repugnant sancti prædictorum temporum, ubi Ecclesia specialiter vacari vult devotionis & pietatis operibus. *Objic.* Etiam ipsum Matrimonium sine dictis solemnitatibus, imò & celebratum diebus Veneris aut Sabbathi communiter censetur esse illicitum: ergo & ipsum Matrimonium est prohibitum tempore feriato, & non in hoc tantum, sed etiam in diebus Veneris ac Sabbathi celebratum. *q. dist. conf. v. Consuetudinis, ut passim videtur esse recepta sub opinione obligationis. transeat. vi Juris scripti N. conf.*

### *De Dispensatione in Impedimentis Matrimonii.*

- 4 Dico 3. In Impedimentis Impedientibus, quæ sunt Juris Humani & Ecclesiastici, uti *Sacratum tempus, & Vetitum*, possunt dispensare Episcopi, Vicarii Generales, & quicumque jurisdictionem quæ Episcopalem in aliquo territorio obtinent. 2. In iis autem, quæ sunt Juris Divini & Naturalis, uti sunt Sponsalia, & votum reservatum, quale est votum Castitatis perfectæ & Religionis ingrediendæ, ex justa causa solus Pontifex regulariter. *Prior*

De Matrimonio contracto &c. 441

prior sumitur ex c. 2. de eo, qui cognovit. & ex generali consuetudine. Pars posterior ex c. 16. Matth. & communi sensu DD. item quoad Sponsalia exinde, quod Papa possit dispensare, ut suo loco videbimus, in Sponsalibus de presenti seu in Matrimonio Rato, à fortiori proin in Sponsalibus de futuro: quoad dicta Vota, soli Pontifici in *Extrav. 5. de Pœnit. & Remiss. int. com.* reservata, ex hoc, quod inferior nihil possit in Lege Superioris. Addidi 1. *ex justa causa*, quæ in omni dispensatione est necessaria, & quidem, si Superior dispenset in lege sua, ad licentiam, si in lege Superioris, ut si Papa dispenset in Lege Divina vel Naturali, etiam ad valorem dispensationis. Causa autem dispensandi in Sponsalibus, ubi alicui jam quæsitum est jus, ferè debet esse publica, v. g. si gravia incommoda timerentur ex Matrimonio &c. in Voto autem castitatis periculum valde magnum incontinentiæ, majus bonum communitatis, quod speratur ex nuptiis &c. Addidi 2. *Quale est votum castitatis perfecta*, nimirum *integra ac perpetua*, quo quis abstinere se ab omni actione & delectatione Venerea tam licita, ut est in conjugio, quam illicita, & quidem in perpetuum, DEO promittit; quod votum simul debet esse *perfectè editum*, nempe cum plena advertentia, libere, sponte, absolutè, ac ex amore castitatis; siquid ex his desit, votum non est reservatum Pontifici, quamvis cæteroque valeat. Addidi 3. *regulariter*; nam in casu extraordinario, ubi hæc duo concurrunt (magnum v. g. periculum incontinentiæ, scandali, damni &c. ex mora longiore ex una, & ex altera parte difficilis recursus, ad

Papam) passim DD. etiam Episcopo tribuunt potestatem dispensandi, quam sententiam doceri & practicari scit Pontifex, neque reclamatur: ergo consentit. Notant tamen, raro dari tantam necessitatem, ut non possit Matrimonium differri, donec per litteras recurratur Romam.

§ Dico 4. In Impedimentis Dirimentibus Juris Naturalis, uti est Error, Ligamen, Aetas, Impotentia, & Consanguinitas in primo gradu Lineae Rectae, nec Summus Pontifex dispensandi potestatem habet. 2. Bene tamen in omnibus, quae sunt Juris Ecclesiastici. 3. Nullus tamen inferior Pontifex, nisi ab hoc ipsi vel expressè vel tacitè concessum sit. Pars 1. constat ex *c. 16. de Majorit.* & quia inferior nihil potest in lege Superioris. Pars 2. ex *c. 8. de consang. c. 24. pr. de sent. Excomm. in 6.* & ex ratione, quia Lex Ecclesiastica totam suam vim habet, ac dependet à libera voluntate Legislatoris Papae. In quibusdam tamen Impedimentis nunquam dispensat, ut in gradibus Lineae Rectae, & in primo Lineae Transversae, ut frater & soror contrahant Matrimonium: in aliis non nisi difficillimè, ut in conjugicidio publico, in impedimento disparis cultus: in aliis saepe & facilè, ut in tertio vel quarto gradu consanguinitatis vel affinitatis, in impedimento publicae honestatis, item quando Matrimonium in facie Ecclesiae cum impedimento jam fuit contractum. Pars 3. ex *c. 16. cit. & Clem. 2. pr. de Elect.* cum in lege & voluntate Superioris nihil possit inferior, nisi in casu extraordinario urgentissimae necessitatis, de quo *n. preced.* si impedimentum sit occultum, & tale, in quo soleat dispensari: est quod

quod Pontifex in tali casu ex episkia censetur id  
 permittere. Interim tamen solet Papa Episco-  
 pis in nostra Germania iudulgere privilegium, sin-  
 gulis quinquenniis vel quadrienniis de novo pe-  
 tendum, ut dispensent 1. cum Hæreticis ad per-  
 severandum in Matrimonio, quod jam contraxe-  
 runt etiam in secundo gradu consanguinitatis.  
 2. Cum pauperibus in gradu 3. aut 4. simplici &  
 mixto consanguinitatis vel affinitatis, etiam ad  
 contrahendum Matrimonium. *Per gradum mix-  
 tum* intelligitur inæqualis distantia duorum à com-  
 muni stipite, quo in casu licet aliàs regula sit, quòd  
 eò gradu distent inter se, quo distat remotior;  
 eam tamen in dispensationibus Curia Romana non  
 observare dicitur, sed rationem habet etiam proxi-  
 mioris gradus. ita ut fratrem v. g. & fratris filium  
 non simpliciter in secundo gradu esse censeat, sed  
 in secundo attingente primum. 3. Cum quibus-  
 vis in impedimento publicæ honestatis ex Spon-  
 salibus proveniente. 4. In impedimento crimi-  
 nis, ubi machinatio in mortem non intervénit.  
 5. In impedimento cognationis spiritualis, præter  
 levantem & levatum. Sed in his casibus debent  
 Episcopi dispensationem dare omnino gratis, &  
 in scriptis, ac in iis exprimere, quòd dispensent  
*ex potestate delegata*, ac addere clausulam, *si mu-  
 lier non sit raptâ*.

*Objic.* 1. Diximus, quòd Papâ dispensare pos-  
 sit in voto castitatis perfectæ, non obstante, quòd  
 sit Impedimentum Impediens Matrimonii Jure  
 Naturali ac Divino: ergo etiam poterit in Impe-  
 dimentis Dirimentibus Juris Naturalis: 2. Papâ  
 probabilius pollet potestate dispensandi in Ma-  
 tri-

trimonio Rato : ergo in Impedimento Ligaminis  
 Dirimente, quod tamen est Juris Naturalis. 3.  
 Non potest dici, an ad hoc, ut Papa dispense in  
 Impedimentis Dirimentibus Juris Ecclesiastici,  
 requiratur causa vel non, & qualis? ergo. ad  
 ad 1. *N. conf.* quia ad dispensandum in votis acce-  
 pit Papa à DEO & Christo potestatem dispensan-  
 di, ut docet nos usus & continua praxis Ecclesie,  
 non verò id constat de Impedimentis Dirimentibus  
 Juris Naturalis. Dein votum dependet à determi-  
 natione libera voluntatis humanæ, & hinc, si  
 Papa in eo dispensat, directè tollit legem ab ho-  
 mine libera voluntate sibi positam, in quam habet  
 potestatem, ac solùm indirectè & consecutivè,  
 dispensando in voto, tollit Legem Divinam &  
 Naturalem, quæ sublatâ lege ab homine sibi im-  
 positâ in consequentiam & per se cessat. Ad 2.  
 Est eadem responsio; nam ex usu Ecclesie etiam  
 discimus, Papæ concessum esse à DEO dispen-  
 sare in Matrimonio Rato, & hoc Impedimen-  
 tum etiam dependet à libera voluntate hominis  
 Matrimonium Ratam contrahentis. Ad 3. *N.*  
*ant.* & dico, ut Pontifex licitè agat, requiri ju-  
 stam causam, non ut validè. Justæ autem causæ  
 censentur esse. 1. Evitatio peccati, scandali, in-  
 famiæ, damni, gravium inimicitarum. 2. De-  
 fectus dotis competentis ad nubendum non con-  
 sanguineo vel non affini in loco proprio originis.  
 3. Ætas fœminæ nunquam nuptæ, si nempe 24.  
 ætatis annum egressa hæctenus virum, non con-  
 sanguineum aut non affinem, reperire non potuit.  
 4. Angustia loci, si nimirum in vicinia non ad-  
 sit vir paris conditionis non consanguineus &c.

De Matrimonio contracto &c. 445

5. Conservatio præcellentis aut illustris familiæ in eadem stirpe, & conservatio divitiarum in Magnatum familia. 6. Excellentia meritorum in Ecclesiam. Item prærogativa dignitatis personarum, ut si sint Principes; vel etiam prærogativa Nobilitatis &c. De reliquo

Notandum adhuc 1. duplex pro concedendis dispensationibus à Pontifice erectum esse tribunal Romæ. Primum vocatur *Sacra Pœnitentiaria*, quæ dispensat pro foro interno tantum, & in impedimentis occultis duntaxat, tam ad contrahendum Matrimonium, quàm ad permanendum in contracto, exceptò impedimentò consanguinitatis, in quo non dispensat ad contrahendum, sed solùm ad permanendum in contracto, & quidem in tertio tantum vel quarto gradu. Si ab hoc tribunali petatur dispensatio, non exprimentur vera nomina dispensandorum, sed solùm ficta, v. g. *Titius, Bertha* &c. aut per litteras *A. B. C.* &c. Neque ullæ petuntur vel solvuntur expensæ, aut taxa. Alterum appellatur *Dataria*, à qua dispensatur pro foro externo, vera dispensandorum nomina cum Diœcesi sunt exprimentenda, & expensæ cum taxa pecuniaria, subinde non modica, solvendæ, nisi expediatur dispensatio in *forma pauperum*, de qua vid. Reiffenstuel *in appendice ad lib. IV.* Ad *Datariam*, quæ etiam *Officium minoris gratia* dicitur, pertinet quoque *Cancellaria, & Perfectura Brevium*.

Notandum 2. Oratoribus, seu dispensationem petentibus, incumbere, ut fideliter expriment, imprimis omnes circumstantias facti, nihil addendo falsi, per quod dispensans moveri, & nihil reticen-

do veri, per quod absterreri à dispensando possent, si sciret: dein causam rationabilem dispensandi: quæ consideratur duplex, *finalis*, quæ movet ex toto animum dispensantis, aliàs non dispensatur: ac *impulsiva*, quæ solum est motivum impellens & juvans animum concedentis gratiam, quam quidem concederet absque illa, non tamen tam facile ac promptè. Si causa finalis & movens non existat tempore dispensationis, hæc est invalida.

- 9 Notandum 3. Circa executionem obtentæ dispensationis: ubi executor quoad omnia attendere ac præ oculis habere debet tenorem litterarum Apostolicarum, ac prævia extrajudiciali informatione capta de veritate precum & causæ juxta eundem, & juxta præscriptas clausulas, facere executionem, nisi velit dispensationem nullitatis periculo exponere, & se peccatò obstringere: neque quidquam, etiam sponte oblatum, licitè accipit intuitu dispensationis. Si dispenset *Datarius*, executio solet committi Episcopo, vel potius Vicario Generali, Diœcesis illius, in qua sunt Oratores, & si in diversa existant, ubi degit Oratrix. Si *Penitentiaria*, committitur dispensatio vel Parocho, vel Confessario, quem oratores, vel oratrix elegerit, qui tamen necessariò debet esse Theologiæ aut SS. Canonum Doctor (nisi petens dispensationem sibi, licet Doctor non sit, litteras aperiendi & exequendi licentiam impetraverit) item debet esse approbatus ab Ordinario Oratricis, vel saltem in illa diœcesi, in qua fit executio. Si Doctor non sit, sufficit, si ad hujusmodi litteras aperiendas sit privilegiatus, uti sunt PP. Societatis JESU, & qui cum illis communicant in privilegiis. De  
nique

## De Matrimonio contracto &c. 447

plique debet ab oratrice, vel latrice, specialiter esse electus: sic enim solet fieri exterior litterarum inscriptio: *Discreto viro N. Confessario, Theologia Magistro (vel Decretorum Doctore) ex approbatis ab Ordinario, per latricem poenitentem eligendo.* Et hinc, postquam accepit litteras, in quibus continetur mandatum dispensandi, debet illas adhuc clausas consignare oratrici (vel oratori) dicendo, nunc esse in ipsius arbitrio, qualem Confessarium pro executione eligere velit, modò is habeat dictas qualitates. Dein, si ipse fuerit electus, debet eam monere de necessitate confitendi, tum in ipsa confessione poenitentem prius examinare, an preces veritate nitantur &c. dein absolvere, ac statim dispensationem subjungere, ac postmodum litteras S. Pœnitentiariæ dilacerare, vel alio modo, v. g. amotò sigillò, destruere, ut ad probandum pro foro externo nihil omnino valeant; quia pro solo foro interno concessa est dispensatio à Pœnitentiaria.

## De Revalidatione Matrimonii nulliter contracti.

Nulliter contrahi potest Matrimonium ex duplici capite. I. Propter defectum consensûs, quem una pars vel non habuit, contrahendo fictè, vel non sufficientem, contrahendo ex metu gravi injustè incusso &c. 2. Propter aliquod impedimentum aliud, puta consanguinitatis, affinitatis, publicæ honestatis &c. Jam quæstio est gravis, an, si Pars conscia talis defectûs, vel impedimenti (in quo opus est præviâ dispensatione) restaurare &c.

con-

convalidare velit Matrimonium, ponendo novum consensum, necesse sit, ut altera Pars de nullitate certior fieri, & novum quoque consensum ponere debeat. Dein an opus sit, ut novus consensus ponatur coram Parocho & testibus, si prius coram his, licet invalidè ob lateus impedimentum, fuerit contractum.

**II** Dico 5. Si Matrimonium fuit nulliter contractum ob aliud impedimentum, quàm sit præcisè defectus consensûs ex parte unius, necessarium est, ut alteri Patri manifestetur nullitas Matrimonii, ut ab utraque Parte ponatur novus consensus. Communissima cum S. Thoma & Scoto. Ratio est, quia ex neutra Parte validus fuit positus consensus, eò quòd personæ propter impedimentum, quod utramque afficit, fuerint omnino inhabiles sicut ad Matrimonium, ita & ad consensum in Matrimonium: ergo utramque oportet de novo consentire: sed consensus, quo convalidari debet Matrimonium, dari nequit, nisi utraque pars velit: ergo utraque Pars scire debet nullitatem; cum errantis & ignorantis non sit consensus. *l. 8. l. 9. C. de J. & F. J.* Nec ratificari valet, quod ex nulla sui parte existit. Confirmatur ex Stylo Concilii Romanæ; quando enim Pœnitentiaria dispensat ad remanendum in Matrimonio nulliter contracto, addere solet hæc verba, *muliere (viro) de nullitate prioris consensûs certiorata, sed ita cautè, ut latetoris delictum nunquam detegatur.* In hoc autem sæpe est magna difficultas: si impedimentum non habet ortum ex delicto, & bene inter conjuges putatitios convenit, arduum non est: at si ex

reve-

revelatione nullitatis timendum est periculum divortii, desertionis liberorum, scandali, aut diffamationis, quam contrahit manifestans nullitatem, quæ fortè fundatur in suo delicto, v.g. in affinitate ex copula illicita priùs habita cum consanguineo conjugis, cautè & circumspectè procedendum est, v.g. dicendo ad Partem nullitatis ignorantem: *mi vir (uxor) puto me tempore contractus non habuisse verum & sufficientem consensum* (quod omnino verum est) *vis ergo eum renovare, sicut ego eundem nunc renovo*: si Pars altera respondeat, *volo, placet &c.* res est salva, quia virtualiter certificata est de nullitate, licèt non de causa nullitatis, quod non requiritur. Vel manifestari nullitas potest conditionatè de præterito vel præsentis, sic: *si Matrimonium nostrum ex aliqua causa fuisset nullum, aut esset nullum, visne illud convalidare, & de novo consentire, sicut ego de novo consentio, ut consequamur gratias actuales, quas aded necessarias conjugibus Matrimonii Sacramentum confert*: si reponat, *volo &c.* rursus convalidatum est Matrimonium. Imò, si etiam ex tali manifestatione, & modo tendendi, timerentur gravissima incommoda, separationis, diffamationis, scandali &c. licebit sequi sententiam probabilem gravium DD. Sot. Henriq. Sanch. Dicast. Gobat, Syri Placent &c. qui docent sufficere, si omissa revelatione nullitatis post impetratam dispensationem obtineatur ab ignorante novus consensus per hoc, quòd maritali affectu petatur & reddatur debitum conjugale.

Dico 6. Si Matrimonium fuit nulliter contractum  
 Pars II. Ff tra-

tractum ob defectum consensûs, quem una Pars non posuit sufficientem, probabilis necesse non est nullitatem aperire alteri Parti, sed sufficit, si illa sola ponat novum & verum consensum. Ita cum S. Th. Navar. Sanch. Conink, Laym. Pirhing, alii multi, contra Felin. Scot. Pont. Pe-lao, Krimer &c. quibus novissimè accessit P. Ple-cidus Böckn, valde abundans in suo sensu, *lib. VII. tit. III. §. 3.* Probatur 1. in hoc casu unus vest- ac liberè consensit, atque validè, cum nullum Matrimonii impedimentum fuerit inter con- hentes, & ambo fuerint per se habiles ad Mat- monium: ergo iste consensus durat, saltem vi- tualiter & moraliter, sicut in aliis contractibus, quamdiu non revocatur, & altera Pars habetur & tractatur instar conjugis. per *c. fin. de Procurat. c. 6.* ergo, si postmodum accedat consensus illius Partis, quæ priùs verè non consensit, vel non suf- ficienter, habetur consensus mutuus; nec enim ne- cesse est, ut consensus in Matrimonium, sicut in aliis contractibus, ab utraque Parte ponatur phy- sicè simul, sed sufficit, si ex intervallo sequatur con- sensus alterius Partis, & interea non sit revocatus à comparte positus consensus. 2. In *c. 21. de Sponsal.* habetur, quòd puella, quam vitricus in- vitam & renitentem matrimonialiter copulavit, ro, longiori cohabitatione Matrimonium con- lidaverit tacitè in illud consentiendò, licet vir de nullitate non sit monitus, nec novum consensus posuerit. Simile quid habetur *c. fin. de conjug. spon- vor.* ubi Matrimonium, quod quis ignoranter cum ancilla contraxit, & sic nulliter propter defectum consensûs in errore conditionis servilis fundatum.

dicitur restaurari, si postmodum consensit cognita  
 conditione servili: ergo, ubi Matrimonium fuit  
 nullum ex defectu consensûs solûm unius, conva-  
 lescit per consensum novum unius.

*Objic.* 1. Quando unus contrahentium fide vel 13  
 per errorem substantialem, vel per metum con-  
 sensit in Matrimonium, & sic ratione defectûs con-  
 sensûs ex parte unius illud fuit nullum, etiam al-  
 terius consensûs fuit nullus & invalidus: ergo ex  
 utraque Parte debet poni novus consensûs.  
*aut.* manifestè demonstrat P. Böckn, ut ipse  
 ait, hoc modo: consentiens procedit ex erro-  
 re, & frustratur objectò sui consensûs; nam  
 consensûs conjugalis essentialiter respicit con-  
 sensum alterius Partis, quo acceptat jus in cor-  
 pus sibi traditum, & vicissim tradit: ergo, si  
 altera Pars non verè & sufficienter consentit,  
 consentiens procedit ex errore, & ejus consensûs  
 destituitur objecto: ergo nullus & invalidus red-  
 ditur: ergo debet de novo poni cognitâ nullitate  
 Matrimonii. 2. Qui cum simulante contraxit, non  
 amisit libertatem suam & potestatem alias eligen-  
 di nuptias: ergo eam non censetur abdicare, & ra-  
 tificare Matrimonium, quamdiu ignorat, illam sibi  
 competere; nihil enim volitum, nisi cognitum, &  
 ignorans nec approbat nec ratificat. *arg. l. 35. ff.*  
*de Pact. & l. 10. C. de donat.* Accedit 3. Contra-  
 hens Matrimonium non aliter consentit, nisi sub  
 conditione, si & Pars altera consentit, vel consen-  
 sit: ergo deficiente hac conditione deficit & con-  
 sensus illius. 4. Illa duo *cc.* quæ allegavimus in  
 probatione nostra secunda, non sunt ad rem; nam  
 ibi hypothesis est de marito, qui jam aliunde

scivit, consensum metu extortum non sufficere, & de uxore ancilla, quæ pariter scivit suam conditionem, consequenter nullitatem Matrimonii: quo in casu utique sufficit, solam Partem metu adactam, vel errore inductam, iterare consensum, si advertat, Partem alteram cessante metu & errore sibi ultro convivere, & sic tacite consentire.

*R. ad 1. N. ant.* Ad demonstrationem manifestam *dist. ant.* procedit ex errore, & frustratur obiectio sui consensûs, hinc & nunc. *C. ant.* pro tempore, quo altera Pars ex intervallo verum & sufficientem ponit consensum, quo acceptat traditionem, & vicissim tradit jus in suum corpus, altera autem Pars interea suum consensum non revocavit. *N. ant.* & retorq. in aliis contractibus bilateralibus, qui perfici possunt, licet consensus alterius Partis ex longiori intervallo sequatur, non obstante, quòd per errorem creditum sit eum statim initio intervenisse. Idem est de acceptatione donationis. Consensus igitur conjugalis essentialiter quidem respicit consensum alterius Partis, vel mox, vel ex intervallo ponendum, non verò ponendum statim. *Ad 2.* Non quidem amittit libertatem eligendi alias nuptias, quamdiu priores per consensum alterius Partis non fuerunt convalidatæ, bene tamen postquam per consensum ex intervallo secutum fuerunt ratificatæ. *Ad 3. N. ant.* hæc enim conditio de præsentis vel præteriti nec ex natura rei, ut patet in aliis contractibus, nec ex dispositione Juris ulla inest contractui Matrimoniali, nec ex voluntate contrahentis, qui ponitur hæc conditionem non addidisse, & ejus existentia hæc

um consensum non alligasse: sufficit ergo ad valorem consensûs ab una Parte positi, si alterius consensus ex pòst sequatur, quem utique aliquando ponendum respicit velut conditionem, sine qua non perficitur, contractus Matrimonialis, imò exigit tanquam essentialè constitutivum. Qui ex parte sua verum ponit consensum, absolute ponit & valide, cum sit persona habilis, & non alligat vel restringit ad actualem consensum simul ac statim positum ab altera Parte, licet non consentiret, si sciret, alteram nunc non consentire; nec enim attenditur, quid aliquis esset facturus sub hypothèsi scientiæ & secluso errore, sed quid actu faciat, & velit: sicut putans se ducere virginem, cum tamen non sit, valide consentit, licet eam non duceret, si sciret, non esse virginem. Et in hoc, & quoad consensum absolutum, est paritas, non in eo, quod virginitas sit qualitas accidentalis, consensus autem sit requisitum substantiale. Imò nec de essentiali Matrimonii est simultas consensûs utriusque. Ad 4. negatur imprimis, quòd maritus sciverit, metum à tertio esse incussum puellæ: dein, etsi hoc scivisset, & ancilla sciverit suam conditionem servilem, unde probatur, quòd sciverint, Matrimonium propterea esse nullum? Denique sive sciverint nullitatem Matrimonii sive non, Jura in *citt. cc.* plus non requirunt, quàm ut metum passa, & errore inductus, renovent consensum, nihil dicendo de altera Parte, cujus consensum supponunt perdurare.

Dico 3. Si Matrimonium fuit nulliter contractum in facie Ecclesiæ, seu coram Parocho & testibus, & conjuges illud de novo contrahere, ac

restaurare velint, non opus est, ut id faciant coram Parocho & testibus, nisi impedimentum sit notorium, vel ita saltem publicum, ut plenè pro foro externo probari posset, & periculum sit, ne plenè probetur. Communis cum Sanch. & Laym. contra Pont. & Barb. quia dispositio Trid. præsentiam Parochi &c. requirens non comprehendit hunc casum, utpote fundata in periculo recedendi à Matrimonio validè contracto, & ad alias nuptias convolandi: quod periculum in tali casu per se & universaliter cessat; cum satis Ecclesie ex libro Parochi constet Matrimonium esse contractum, & conjuges nequeant recedere ab invicem nisi manifestè probata nullitate, quam neminem probare non intendunt, sed in conjugio perseverare. Dein præsentia Parochi & testium simul adhibita moraliter perseverat, & inducit presumptionem, ac fidem facit in foro externo Matrimonio ritè contracto. Confirmatur ex eo quòd, quando S. Pœnitentiaria mandat dispensationem in Matrimonio occulto, expressè moneat, ut *secretè* ad vitanda scandala fiat restauratio: Decretalia verò, quæ dispensat in impedimento publico præcipit, ut fiat *in facie Ecclesie*. Dices; Parochus & testes, qui fuerunt adhibiti, non possunt testari de Matrimonio *validè* contracto, nisi iuramentum adhibeantur. R. Sufficit, quod testari possunt de apparenter validè contracto. Ad testem non pertinet deponere de veritate in se, quatenus dependet ab occultis, sed de re, prout per signa externa apparet.

## TITULUS XVII.

### *Qui Filii sint Legitimi.*

#### SUMMARIUM.

1. *Quid sit legitimitas, & legitimatio prolium.*
2. 3. 4. *Quinam liberi censeantur legitimi, vel illegitimi, nempe naturales, spurii, orti ex damnato coitu &c.*
5. *Naturales legitimantur plenè per subsequens Matrimonium, etiam mediatum, modo sit validum: imò legitimari etiam possunt per Rescriptum.*
6. *Quinam, & à quibus legitimari valeant per Rescriptum.*
7. 8. *An, quando, & quomodo Pontifex legitimare possit in ordine ad effectus temporales, v. g. ad successionem hereditariam.*
9. *Quis sit Judex in causa legitimitatis.*

**F**inis & effectus præcipuus Matrimonii est procreatio liberorum, qui propter Matrimonium vocantur *Legitimi*: his opponuntur *Illegitimi*, quos nimirum Jura Positiva privant variis favoribus, v. g. statûs paterni, officiorum, dignitatum, successionis in bonis parentum, Ordinum &c. tanquam maculatos ob natalium defectum, scilicet in æstimatione morali propter maculam paterni peccati: quia tamen isti possunt *legitimari*, seu natalibus restitui, ita ut in ordine ad

certos effectus habeantur pro legitimè natis, etiam de *legitimatione*, quæ fit vel per subsequens Matrimonium, vel per Rescriptum Principis, vel alterius à Principe potestatem obtinentis, agendum est.

2 Dico I. Filii (idem est de filiabus. per l. 11. § 201. ff. de V. S.) *Legitimi* hoc loco dicuntur non tantùm, qui ex justis nuptiis, seu Matrimonio verè & re ipsa valido nati sunt, ut tenent omnia ex l. 6. ff. de his, qui sui vel alieni. § c. 2. b. t. sed etiam qui ex Matrimonio putativè valido contractati sunt, modò una saltem pars tempore contractus Matrimonialis fuerit in bona fide, nimirum in probabili ignorantia impedimenti dirimentis & denuntiationes sint præmissæ; ac nemo interdixerit Matrimonium. Communis ex c. 2. § 11. 14. h. t. c. 3. §. *siquis de clandest. despons.* & exemptione, quia semper favendum est proli, quantum fieri potest. l. 11. C. de natur. lib. atque attendendum illud tempus, quod proli utilius est. l. 7. § de stat. hom. Unde à contrario pro *Illegitimis* habentur, si uterque contrahens fuit conscius impedimenti, vel affectavit ignorantiam non indagandò, licèt ipsis subortum fuerit dubium: si contracterunt clandestinè, vel denuntiationibus absque dispensatione omissis, vel contra interdictum Ecclesiæ. c. 2. c. 3. c. 3. c. 3. c. 3. c. 3. Si *objicias*, liberos ex Matrimonio putativo natos revera ex fornicatione provenire, consequenter pro fornicariis, & non pro legitimis habendos esse. R. Esse vel dici legitimè natum non est effectus Juris Naturalis, sed Legis humanæ, quæ pro legitimis recipit & agnoscit etiam natos ex Matrimonio putativè valido.

Quæ

Quæres, an proles habenda sit pro legitima, si utrique parenti post contractum bona fide Matrimonium superveniat scientia impedimenti, adeoque mala fides? 2. Si proles jam fuit concepta ante contractum Matrimonium, nata tamen post illud? 3. Si proles sit nata post mortem mariti? 4. Si constet, quòd uxor sæpe commiserit adulterium? R. ad 1. negativè, si concepta sit post malam utriusque fidem, & nata, antequam per dispensationem fuerit sublatum impedimentum; quamvis pro foro externo, ubi de mala fide forsitan non constat, habeatur pro legitima. Ad 2. affirmativè, si inter illas personas, ex quibus concepta est, secutum sit postea Matrimonium. Ad 3. iterum affirmativè, modò tempus nativitatis concordare possit cum tempore conceptionis; quod juxta communem extenditur usque ad undecimè mensis initium saltem, ab obitu mariti computatum, licèt aliàs novem menses à conceptione ad nativitatem prolis sint tempus ordinarium: sicut vice versa etiam septimo mense post initum Matrimonium edita habetur adhuc pro concepta ex marito. Ad 4. rursus affirmativè, nempe in favorem prolis. per *l. 11. cit.* nisi nimirum accedat alia ratio, ex qua manifestè constet, toto tempore intra conceptionem & nativitatem prolis maritum cum sua conjugè copulam carnalem habere non potuisse, ut si fuit absens, aut graviter infirmus. *l. 6. ff. de his, qui sui vel alieni juris.* Cæterùm, quos hic vocamus *legitimos*, seu *legitimè natos*, sæpe vocantur *naturales & legitimi simul*, ad distinctionem liberorum *adoptivorum*, qui secundùm Jura simpliciter *legitimi* dicuntur, licèt naturales non sint.

ff §

Dico

4 Dico 2. Illegitimi viciffim existunt, qui procreati sunt non ex justis nuptiis, sive non ex Matrimonio verè vel putativè valido. Colligitur ex dictis. Sunt in multiplice classe, cum aliquo tamen discrimine inter Jus Civile & Canonicum. De *Jure Civili* 1. sunt *naturales*, qui nati sunt ex foemina soluta, domi instar concubinæ detenta. 2. *Spurii*, qui quidem ex soluta, non tamen instar uxoris ut concubina domi detenta, sed ex alia, v. g. meretrice, passim se prostituente, ita ut de patre non constet, vel is honestè demonstrari nequeat, nati sunt, quapropter & vulgò *quasiti* nominantur, & sunt quasi sine patre. 3. *Orti ex damnato coitu*, quem nimirum specialiter damnant & puniunt Leges Civiles (nam fornicationem simplicem, & concubinatum, non puniunt) uti sunt *adulterini*, seu ex adulterio nati, *sacrilegi*, qui habent unum, vel ambos parentes, voto solenni castitatis ligatos, qualiter ligati sunt Religiosi & Moniales. *incestuosi*, quorum parentes consanguinitate vel affinitate in linea collateralis erant conjuncti, ac *nefarii*, quorum parentes erant vel consanguinei in linea recta, vel affines, qui sibi parentum ac liberorum loco sunt, ut vitricus & privigna, privignus & noverca. De *Jure Canonico* autem *naturales* dicuntur, qui ortum habent ex parentibus solutis, inter quos tamen vel tempore conceptionis, vel nativitate, vel intermedio potuisset validum Matrimonium consistere, propter absentiam impedimenti dirimentis, eoque etiam spurii in sensu Juris Civilis. per c. 6. h. t. quia Jus Canonicum attendit habilitatem ad Matrimonium, neque in puncto facit discrimen inter for-

fornicationem & concubinatum, cum & illam, & hunc (imò hunc magis) prohibeat *can. 4. & 9. caus. 32. q. 4.* Reliqui verò omnes, qui ex parentibus, inter quos nec tempore conceptionis, nec intermedio validum poterat Matrimonium consistere propter impedimentum dirimens, adeoque non ex solutis, sed aliquò impedimento ligatis, geniti sunt, de Jure Canonico dicuntur *Spurii*, sive dein sint adulterini, sacrilegi, incestuosi, nefarii &c.

Dico 3. Naturales (juxta sensum Juris Canonici accepti, modò sint tales, de quorum patre constare potest) legitimantur plenè pro utroque foro per subsequens Matrimonium, tam mediatum, quàm immediatum, validum tamen, quod postea eorum parentes contrahunt. 2. Imò & legitimari possunt per Rescriptum Principis, vel alterius ad id potestatem habentis. Pars I. habetur *c. 1. & 6. h. t.* Extenditur etiam ad natos ex concubina. *l. 5. 10. & 11. C. de natural. lib. & Nov. 74. pr.* Sed quoad natos ex fornicatione tantùm, & vulgò quæsitos, adeoque spurios in sensu Juris Civilis, etiam observatur Jus Canonicum in foro Civili, ita ut per Matrimonium legitimantur. Dixi 1. *Naturales*; nam spurii, juxta Juris Canonici sensum dicti, per subsequens Matrimonium non legitimantur. per *c. 6. & l. 10. citt.* probabiliùs tamen legitimari existimo illos spurios, qui nati sunt post obtentam dispensationem in impedimento, item si parentes, vel saltem unus, ignorarunt impedimentum dirimens tempore copulæ, v. g. consanguinitatem suam, vel alterum complicem esse in conjugio actuali: adeoque etiam proles incestuosa & ad-

adulterina per subsequens fortè Matrimonium legitimum ter suos parentes legitimatur; scilicet ob favorem proli, tum Matrimonii; rectè enim propter hanc causam attenditur tempus natiuitatis. *l. 1. cit.* & meliùs dicitur, incestum & adulterium debere esse *formale*, & non merè *materiale*, ut proles incestuosa vel adulterina censeatur. Dixi 2. *Legitimantur plenè*, h. e. ita restituuntur natalibus, ut consequantur omnia jura, privilegia, & habilitates, quibus gaudent legitimè nati, *wohlbürtige / Ehrlich gebohrene Kinder* / exceptà solà Dignitate Cardinalitià, ad quam inhabiles esse voluit Sixtus V. in *Constit.* Postquam *de anno 1590.* item exceptis dignitatibus & officiis, à quibus per speciale statutum vel consuetudinem excluduntur. Dixi 3. *per Matrimonium subsequens*, quod nempe parentes prole jam nata contrahunt; si enim post illud primum nasceretur, per se jam esset legitima. Dixi 4. *Tam mediatum, quàm immediatum*; proin nihil refert, an Titius, qui ex Bertha per fornicationem genuit filium, hanc postea ducat in uxorem brevi vel quantumcunque longo tempore, nec an priùs aliam duxerit, & eà mortuà primum Bertham. Dixi 5. *Validum tamen*; quia quando Jura tribuunt Matrimonio vim legitimandi, loquuntur de Matrimonio simpliciter, consequenter de vero & valido, non putatio, licet bona fide contracto; nam verba, nisi Jus vel ratio aliud exigat, sunt accipienda in proprio sensu: & quod nullum est, nullum producit effectum, ut habet comüne brocardicum. Oppositam tamen sententiam graves tenent DD. cum Suar. & Sanch. qui

Obij

*Obiiciunt.* Proles censetur legitima, quæ nascitur ex Matrimonio putatio: ergo etiam censenda est legitimata per Matrimonium putatitium; quia ratio, quæ pugnat pro legitimitate, etiam pugnat pro legitimatione, nimirum favor prolis: sicut ergo in priori casu Jus fingit & retrótrahit Matrimonium verum ad tempus conceptionis prolis propter bonam fidem contrahentium in favorem prolis, ita & in posteriori rectè censetur retrótrahi fictione Juris propter bonam fidem in favorem prolis. *q. N. cons.* quia illud prius est clarè expressum in Jure, non posterius: & si hoc posterius admitteretur, duplex daretur fictio, una, qua fingitur, Matrimonium subsequens esse validum, altera, qua fingeretur, illud antecessisse conceptionem vel nativitatem prolis: sed de Jure non datur fictio fictionis; & nulla fictio asseri debet sine claro textu Juris: atqui ex nullo textu apparet, quòd Jus fingat Matrimonium putatitium, quò deberet proles legitimari, esse validum, sicut tamen fingit, Matrimonium bona fide contractum, ex quo per copulam licitam generatur & pro legitima habetur proles, valere: unde & dispar est ratio; nam in posteriori casu proles supponitur per copulam formaliter illicitam esse concepta & nata.

Pars 2. Constat indè, quòd proles etiam spuria per Rescriptum legitimari possint, consequenter & à fortiori naturales; quia, cui majus concessum est, etiam minus in eodem genere censetur esse concessum. *c. 27. de Decim.* Et quis neget naturalibus liberis, quod spuriis, quos Jura magis averfantur, indulgetur? Dein legitimatio per subsequens Matrimonium est remedium  
ordi-

ordinarium: quod præ extraordinario & subdiano, quale est legitimatio per Rescriptum, adhibere oportet. *Nov. 74. c. 1. Nov. 89. c. 9.* Unde in supplicatione pro legitimatione per Rescriptum exprimi debet, an per subsequens Matrimonium legitimatio fieri possit, vel non. *Covarruv. de Matrim. p. 2. c. 8. §. 9. n. 6.* Si enim possit, non facile obtinetur per Rescriptum Principis legitimatio. Quod autem legitimatio per Rescriptum non sit tam plena, & in ordine ad omnes effectus, sicut legitimatio per subsequens Matrimonium, patet ex eo, quia sic legitimantes vel non possunt, vel non solent legitimare quoad omnes effectus, uti clarescet ex dicendis. Quare

- 6 Dico 4. Quamvis Princeps Summus, & qui ad eo ad id potestatem acceperunt, legitimare possunt. 2. Etiam spurios & ex damnato coitu conceptos. 3. Non tamen, nisi sibi subditos, & respectu rerum sibi subditarum. 4. Ac præviâ supplicatione patris, vel instantiâ illegitimi. 5. Et antecedente, saltem ordinariè, consensu liberorum vel fratrum legitimorum, si adsint, & legitimatio fiat ad successionem. 6. Nec se talis legitimatio extendit ad alios effectus, quàm quos exprimit legitimans, & quos tribuendi potestatem habet: nam Princeps Sæcularis legitimare non potest nisi in ordine ad sæcularia, & pro foro Civili, v. g. ad successionem hæreditariam, ad officia, officia, & dignitates sæculares, ad consequendam nobilitatem & familiam patris: Ecclesiasticus autem solum ad spiritualia, & pro foro Canonico, v. g. ad Ordines, Officia, Beneficia, & Dignitates Ecclesiasticas, saltem regulariter & directè. *DD.*

Qui filii sint legitimi. 463

DD. communiter ex *c. 13. h. t. l. 3. ff. de natal. rescript. Nov. 74. c. 1. & 2. Nov. 89. c. 9. 10. & 11.* & ex ratione, quia talis legitimatio est actus jurisdictionis voluntariæ. Ex quibus apparet, legitimationem per subsequens Matrimonium in multis differre à legitimatione per Rescriptum Principis, cum in illa non alia requiratur conditio, quàm ut inter parentes subsequatur Matrimonium validum, eaque sit longè plenior & universalior, extendens se ad omnes effectus, tam Civiles quàm Canonicos. Cæterùm quamvis de Jure Communi potestas legitimandi per Rescriptum competat soli Principi supremo, Superiorem pro suo foro non recognoscanti, licet & ipse non in plus legitimare censeatur, quàm exprimat, maximè in ordine ad successionem in præsentia liberorum vel fratrum legitimorum, non obstante, quòd spectata plenitudine potestatis absolutè possit; ordinariè tamen non soleat (quare & hæc circumstantia in petitione exprimi debet, uti & qualitas illegitimitatis) de consuetudine tamen competit etiam Electoribus, Principibus, & Statibus Imperii at non nisi pro suis territoriiis, item concedi solet & aliis in foro Civili, qui vocari solent *Comites Palatini* (quo modo & nostræ Facultati Juridicæ Ingolstadiensi concessit Ferdinandus II.) at limitatè tantùm, v. g. ad officia, & officia minora, non verò legitimandi filios Nobilium & ad consequendam nobilitatem, ad successionem in feudis, vel aliis bonis in præsentia legitimorum &c. proin inspicendus est tenor privilegii. In foro autem Canonico Papa indulget privilegium legitimandi Legatis Apostolicis, & quandoque etiam Proto-Notariis.

Quæ-

7 Quæres, an Summus Pontifex nunquam legitime extra suum territorium temporale valeat in ordine ad effectus temporales, v. g. ad successionem hæreditariam? Antequam respondeam, distinguo duos casus, primus est, si inter parentes illegitimè nati nunquam coaluit Matrimonium: alter, si inter parentes contractum est Matrimonium, at invalidum propter impedimentum Juris Ecclesiastici, v. g. consanguinitatis. Jam  $\text{R.}$  ad 1. casum, regulariter & directè non potest propter defectum jurisdictionis; potest tamen extraordinariè & indirectè, quando causa valde ardua, periculum Religionis Catholicæ concernens, v. g. si in integro regno vel provincia periclitaretur Religio, nisi filius Principis illegitimus habilitaretur ad successionem in tali provincia. Catholici DD. comuniter tum propter textum in *c. 13. h. t. v. verum etiam.* tum propter generalem potestatem Pontifici à Christo datam solvendi & ligandi, ac oves Christi pascendi in ordine ad salutem æternam. *Matth. 16. & Jo. 21.*  $\text{R.}$  ad 2. casum: si velit Pontifex dispensare in *re dice Matrimonii*, ut loquuntur, idque exprimitur tollendo nimirum retro impedimentum diriment h. e. non solum pro *nunc*, seu pro tempore, quod dispensat in impedimento, sed etiam pro *tunc*, seu pro tempore, quo Matrimonium fuit contractum, ita ut fictione Juris declaret, nullum tempore contracti Matrimonii adfuisse impedimentum, omnino potest. Ita passim Catholici cum Sanchez *de Matrim. l. 8. d. 7.* & Rota Romana in *re cent. p. 2. decis. 287. & p. 17. decis. 377. n. 16. seqq.* contra Nav. & Perez. Probatum: illegitimitas prolis pro utroque foro descendit ex illegitimitate

rate Matrimonii: sed in potestate Pontificis est legitimare Matrimonium, seu reddere validum, ubi solum adest impedimentum Juris Ecclesiastici, & quidem etiam retro, ut fictione Juris censeatur initio contractum sine tali impedimento, ut patet ex *Clem. un. de Immunit. Eccles.* item ex communi regula, quod id à Jure fingi possit, quod potest vel potuit esse. Barb. & Tabor in *locis commun. l. 6. c. 13. axiom. 2. limit. 3. & axiom. 5. inf.* quo casu idem operatur fictio, quod operaretur veritas: *axiom. 5. cit.* ergo Pontifex potest ad effectus utriusque fori, etiam Civilis, saltem indirectè, legitimare; si dispensare velit in radice Matrimonii, idque satis exprimat; quod facere censeatur, *si prolem declaret legitimam ex tunc: vel dicat, habeatur legitima ex tunc: vel*, ut aliqui volunt, si sciens, prolem ex Matrimonio invalido susceptam esse, dispenset, ut parentes in eo permanere possint. *Confirmatur: sicut Pontifex, constituendo impedimentum dirimens, efficere potest indirectè, ut proles, ex tali Matrimonio nata, sit etiam illegitima quoad temporalia, ita & contrarium efficere poterit tollendo impedimentum, & dispensationem retrahendo, ut proles sit legitima etiam quoad temporalia. Sanch. d. 7. cit. n. 1. cum Molina.*

*Objic. I.* Factum infectum fieri nequit: ergo, si Matrimonium ab initio fuit nullum & invalidum, Papa dispensando nequit contrarium efficere. 2. Papa non potest prolem ex fornicatione natam, quando nec invalidum præcessit Matrimonium, legitimare ad effectus civiles: ergo neque, quando præcessit Matrimonium invalidum, quia nul-

Pars II.

Gg

lum

lum præcessisse Matrimonium, & invalidum, po-  
 ria sunt. 3. Teste Nav. *conf. 2. h. t.* Gregorius XIII  
 respondit, se non posse dispensare in radice Ma-  
 trimonii. R. ad I. quod probaret nimium, nem-  
 pe prolem, semel illegitimè natam, nec per sub-  
 sequens Matrimonium legitimari, quod est con-  
 tra clarum textum in *c. 6. h. t.* & contra omnes  
*dist. antec.* factum non potest fieri infectum phy-  
 sicè & in veritate. *C. ant.* moraliter & fictione ju-  
 ris. *N. ant. & conf.* nam hoc posterius fieri posse  
 constat etiam ex Jure Civili. *§. 5. Inst. quib. mod.  
 jus pat. pot. solv. l. 12. §. 5. l. 16. ff. de captiv. & popu-  
 lim. revers.* Ad 2. *N. conf. & parit.* In priori casu  
 ubi nullum præcessit Matrimonium, nihil datur  
 circa quod posset exercere suam jurisdictionem  
 Papa, & in re sibi non subjecta disponderet tribuen-  
 do effectum à solo Jure Civili dependentem, nec  
 eoque ad effectum civilem legitimaret directè  
 quod ipsi nullo Jure est concessum, atque ideo  
*præced.* negavimus Pontifici potestatem legitimandi  
 ad effectus civiles directè & ordinariè. At  
 posteriori exercet jurisdictionem circa Matrimo-  
 nium suæ jurisdictioni subjectum, & circa  
 legem propriam, qua statuit impedimentum dispen-  
 mens, illam revocando, quoad personas invalidè  
 contrahentes, retro & pro tempore initi Matrimo-  
 nii: qua lege & impedimento retro sublati cessat  
 fat illegimitas etiam pro foro Civili. Ad 3. Ep  
 in mea editione non reperi hoc Navarri testimo-  
 nium: si id alicubi habeat Navar. non de potes-  
 tatis Pontificiæ, sed de sufficientis causæ defectu  
 intelligendum est.

6 Dico 5. Judex competens in causa natalium &  
 lege

legitimitatis est Ecclesiasticus privativè, sive deia principaliter sive incidenter ea deducatur in Judicium. Communis & certa ex c. 5. & 7. h. t. quia decisio dependet à valore vero vel putativo Matrimonii, quod est unum ex 7. Sacramentis, ad eoque causa spiritualis.

## TITULUS XVIII.

*Qui Matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.*

### SUMMARIUM.

1. 2. *Quinam, & quo ordine, accusare seu impugnare possint Matrimonium.*
3. *Conjugibus Impedimentum allegantibus an credendum.*
4. *Quis sit Judex in causis Matrimonii, & annexis.*

**A**ccusare non sumitur hic strictè pro accusatione criminali, sed pro *impugnare*, quod fieri potest 1. ad impediendum Matrimonium, necdum contractum, quod omnibus permissum, imò præceptum est, qui nõrunt aliquod impedimentum inter contrahere volentes: de quo tamen hic non agitur. 2. Ad semel contractum rursus dissolvendum vel quoad ipsum vinculum. 3. Vel quoad thorum & cohabitationem.

Dico 1. In ordine ad dissolvendum Matrimonium totaliter & quoad vinculum accusare (& contra illud testificari) regulariter possunt omnes

G g 2

non

non suspectæ fidei, sine ulla præfinitione temporis, servato tamen aliquo ordine. 2. Nisi impedimentum, propter quod impugnatur Matrimonium, sit impotentia, vel defectus consensus unius; tunc enim ad solos pertinet conjugum.

**Pars 1.** sumitur ex *c. 3. & fin. h. t.* De Jure Civilis omnes quidem extranei, & non consanguinei ab accusando videntur arceri. *l. 30. C. ad L. Jul. de adult.* non tamen de Jure Canonico in *citt. cc.*

**Dixi 1.** *Quoad vinculum;* nam in ordine ad divortium quoad thorum & mensam solus conjunx, & quidem innocens. per *c. 4. de adult. & c. 3. de procurat.* **Dixi 2.** *testificari;* modò non sint absteres, & testimonium ferre (vel accusare) non per litteras velint. *c. 2. h. t.* **Dixi 3.** *regulariter;* quoniam enim tempore denuntiationum Matrimonio præmissarum tacuit, non admittitur ad accusandum per se ipsum. *c. fin. cit.* nisi probet, se tunc ignorasse impedimentum, & dolò non agere. **Dixi 4.** *Sine ulla præfinitione temporis;* adeoque etiam post 30. vel 40. annos, cum agatur de vitando peccato: qua de causa nec sententia pro vel contra valorem Matrimonii lata unquam transit in rem judicatam. **Dixi 5.** *Servato tamen aliquo ordine;* nam post matrum præ cæteris admittendi sunt parentes conjugum, tum proximiores consanguinitatis vel affinitatis &c. *c. 3. cit.* quia præ cæteris majorem censentur habere notitiam, & ipsorum interest magis quandoque. **Pars 2.** fundatur in *c. 4. & 5. de frigid.* ubi permittitur conjugibus impotentiam laborantibus cohabitare instar fratris & sororis, si velint: item in *c. 4. h. t. c. 2. & fin. de*

de *conjug. servor.* & in hac ratione, quia illi, qui prius debitum consensum ratione erroris, metus, simulationis non posuit, integrum manere de novo consentire, suoque favori, vel actioni renuntiare: si igitur impedimentum sit tale, quod solum favorem respiciat conjugum, his solis permittitur merito impugnare Matrimonium, nisi forsitan ex metu reclamare non audeant ipsi.

Quæres, an in Judicio credendum sit conjugibus, si unus vel uterque asserat, seu confiteatur, inter se dari impedimentum dirimens, vel non dari? R. Si petant Matrimonium dissolvi, & alio modo non probent impedimentum, non est ipsis credendum propter periculum collusionis. *c. 5. de eo, qui cognovit.* Si verò non petant dissolutionem, sed dispensationem in impedimento, oportet ipsis credi.

Dico 2. In Causis Matrimonii, eique connexis, nempe Sponsalibus, impedimentis, conjugum juribus & obligationibus, sive principaliter sive incidenter in Judicium deducantur, Judex competens est Ecclesiasticus privativè, nimirum Episcopus, ejus Vicarius vel Generalis vel Specialis, Capitulum Sede vacante. *Trid. s. 24. can. 12. de Sacram. Matrim. & c. 20. de ref. cit. sess. junct. Clem. 2. de Jud. c. 1. de frigid. c. 11. & 14. de Majorit.* Sed *Objic.* Causa dotis, alimentorum, hæreditariæ successionis, est causa Matrimonio connexa, & tamen pertinet ad forum sæculare: ergo & Sponsalia, Matrimonii impedimenta &c. R. *N. conf. & parit.* quia illæ causæ manent merè temporales, licet aliquo modo, extrinsecè, vel per accidens respiciant Matrimonium:

econtra Sponsalia, impedimenta &c. respiciunt  
Matrimonium per se, & intrinsecè.

## TITULUS XIX.

## De Divortis.

## SUMMARIUM.

1. Divortium quid, & quotuplex.
2. 3. Matrimonium Christianorum consummatum  
est indissolubile quoad vinculum.
4. 5. Ratum verò solvi potest non solum per Pro-  
fessionem Religiosam, sed etiam per dispo-  
sitionem Pontificis.
6. Nulliter contractum debet dissolvi, & quomodo.
7. 8. Divortium perpetuum quoad thorum & co-  
habitationem manente vinculo, institui pro-  
pter adulterium potest; quando, & quomodo.
9. Divortium verò temporale etiam ob alias cau-  
sas.
11. A quo ex conjugibus separatis alendi sunt  
liberi.

**D**ivortium est legitima mariti & uxoris se-  
paratio. Si hæc fiat quoad vinculum  
Matrimoniale, vocatur *dissolutio*: si pro-  
cisè quoad thorum & mensam, *zu Beth* vel  
*Eisch* / vel quoad conhabitationem, dicitur  
divortium specificè, aliudque est perpetuum, & aliud  
temporale.

2 Dico 1. Matrimonium Christianorum sicut  
valide contractum, & consummatum (nempe  
per

per copulam carnalem perfectam) in novo testamento est indissolubile quoad vinculum, licet unus conjugum commiserit adulterium, adeoque per solam mortem dissolvi potest. Est de fide ex Trid. 24. can. 5. 7. de Sac. Matr. & textibus Scripturæ sacræ: *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur; & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Luc. 16. v. 18.* Similia habentur *Marc. 10. Matth. 19. v. 6. & 9.* Item *1. Cor. 7. v. 10. 11.* quos textus Ecclesia intelligendos declarat de Matrimonio consummato. Accedit, quòd juxta *c. 5. Eph.* & communem interpretationem Matrimonium consummatum significet conjunctionem Christi cum Ecclesia per assumptionem carnis humanæ, quæ conjunctio est indissolubilis; & quòd Christus in novo Testamento sustulerit *libellum repudii*, seu licentiam repudiandi uxorem propter adulterium, olim Judæis concessam. *Matth. 5. v. 32. & c. 19. v. 8. 9.* Proin innegabile est, tale Matrimonium in novo Testamento pro omni casu esse saltem Jure Divino (si non Naturali) insolubile quoad vinculum, consequenter nulla auctoritate humana, etiam Pontificia, dissolvi posse. Extendit se assertio non solum ad Matrimonia Hæreticorum, qui sunt Christiani, sed etiam Infidelium, seu non baptizatorum, excepto unico casu, quo unus infidelium se convertit ad Fidem Catholicam, alter autem ei cohabitare non vult, vel non sine injuria Creatoris, ut habet communis interpretatio textus S. Pauli in *1. Cor. 7. v. 15.*

*Objic. 1. & principaliter: Christus Matth. 5. 3 dixit: Omnis, qui dimiserit uxorem suam, ex-*

ceptâ fornicationis causâ, facit eam *mœchari*, & qui dimissam duxerit, adulterat. Idem repetit *Matth. 19.* inquit: *quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*: ergo à contrario, qui ob causam fornicationis, seu adulterii, dimittit uxorem, & aliam ducit vel dimissam ducit, non adulterat, non mœchatur: ergo Matrimonium dissolvitur propter fornicationem uxoris quoad vinculum; quia Pharisæi interrogabant Christum de omnimoda dissolutione Matrimonii. Hos duos textus valde urgent Hæretici. 2. In *l. 1. 2. & c. ff. de divort. & l. 8. C. de repud.* passim permittitur dissolutio Matrimonii quoad vinculum vel mutuo consensu, vel per libellum repudii, ex variis causis de iure: ergo. 3. Hæretici intendunt contrahere Matrimonium non in ratione Sacramenti, sed tantum in ratione contractûs Civilis, adeoque solubiles iuxta suæ Sectæ principia, & morem loci; atque ideo passim permittunt dissolvi Matrimonia, & quidem non solum propter fornicationem, sed etiam propter absentiam, & inobedientiam conjugis in reddendo debito conjugali, aut propter mutationem Religionis &c. ergo. 4. ad 1. Verba Christi accipiunt explicationem tum ex verbis recitatis *Luc. 16. & Marci 10.* ubi sine ulla exceptione fornicationis prohibetur dimissio uxoris ita, ut alia, vel dimissa ab alio duci non possit validè, consequenter dissolutio quoad vinculum prohibetur: tum ex *1. Cor. 7.* ubi S. Paulus ait: *qui Matrimonio juncti sunt, precipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere* (En! absolute loquitur) *quòd si discesserit* (nempe ex iusta cau-

causa adulterii à viro comissi, propter quam licet instituire divortium quoad thorum) *manere immptam, aut viro suo reconciliari*: ergo nec propter causam fornicationis licet aliud inire Matrimonium: tum ex universali Ecclesiæ & SS. PP. interpretatione: tum ex ipso ordine verborum observato à Christo; non enim post verba, *qui dimiserit uxorem propter fornicationem, vel ex causa fornicationis*, posuit verbum *adulterat, mœchatur*, sed post verba, *dimissam duxerit, aliam duxerit*: ergo indicavit, licere propter fornicationem dimittere uxorem, scilicet quoad thorum, at non aliam ducere, aut dimissam ducere sine adulterio, consequenter manere adhuc vinculum Matrimoniale; aliàs enim ducens aliam non adulteraret, non mœcharetur. Imò *Matth. 5. & 19.* Christus clarè sustulit libellum repudii, Judæis permissum *propter duritiam cordis eorum, ab initio enim non erat sic*, addens verba: *dictum est antiquis: quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiserit uxorem &c.* Ergo Christus aliud ordinavit, quàm Moyses, & reduxit Matrimonium ad statum primævum, ubi à DEO ita institutum est, ut, *quod DEUS conjunxit, homo non separet*. Judæi duo interrogabant Christum, unum, *an liceat dimittere uxores*, alterum, *an propter quamcunque causam*, intelligendo de omnimoda dissolutione? Respondit Christus ad utrumque, concedendo dimissionem propter unicam causam fornicationis, at negando licentiam ducendi aliam, & sic permisit divortium quoad thorum, at non dissolutionem omnimodam Ma-

rimonii seu quoad vinculum. Ad 2. Jus Civile in materia spirituali, qualis est Matrimonium, postquam à Christo elevatum est ad rationem Sacramenti, nihil potuit disponere. Dein Jus receptius in *Noy. 117. c. 8.* videtur correxisse antiquas Leges, & solum propter causas ibi expressas indulgere conjugem *domo expellere*, adeoque separationem quoad thorum, & lucrari dotem vel donationem propter nuptias concedere. Ad 3. Hæretici, nisi explicitè & profusè malitiosè velint contrahere Matrimonium aliter, quàm Christus instituit, quod non est præsumendum, censentur contrahere Matrimonium eo modo, quo Christus contrahi voluit, adeoque in ratione Sacramenti & insolubiliter: quæ intentio generalis prævalet erroneæ persuasioni, qua putant, Matrimonium non esse Sacramentum, & esse solubile. Deit Matrimonium non est insolubile ratione Sacramenti, aliàs & Matrimonium Ratum esset insolubile, sed ratione significationis ipsi inditæ à Christo *Eph. 5.* quia significat indissolubilem conjugationem Christi cum Ecclesia.

4 Dico 2. Matrimonium Ratum, seu validè quoddem contractum, at per copulam carnalem consummatum, etiam quoad vinculum dissolvi potest per Professionem Religiosam unius conjugum ita ut alter aliud validè & licitè ineat. 2. Imò longe probabiliùs etiam per dispensationem Pontificis. Pars I. iterum est de fide, definita in Concilio Trid. *s. 24. can. 6. de Sacram. Matr.* & jam antea declarata *c. 2. & 7. de convers. conjug.* Pars II. quam sustinent Canonistæ ferè omnes excepto Pontio & P. Reiffenstuel *h. t. n. 3.* imò Theolog

recentiores passim contra plerosque antiquos, *prob. 1.* solidè sic: Professione Religiosa dissolvitur Matrimonii Rati vinculum: ergo & dispensatione Pontificis dissolvi potest, tum quia Professio Religiosa hanc vim obtinet ex Jure Ecclesiastico, adeoque auctoritate Pontificis, à quo leges Ecclesiasticæ & definitiones totam suam vim consequuntur, tum quia Pontifex per dispensationem tollere potest vinculum ipsius Professionis Religiosæ: ergo etiam vinculum Matrimonii Rati, juxta notum axioma: *si vinco vincentem te, multò magis vinco te. arg. l. 14. §. 3. ff. de divers. & tempor. præscript.* Dein *prob. 2.* ab actu ad potentiam; nam actu jam sæpius dispensârunt Pontifices in Matrimonio Rato, uti Gregor. VII. Adrian. IV. Martin. V. Eugen. IV. Paul. III. Jul. III. Pius IV. Pius V. Gregor. XIII. qui uno die undecies dispensasse refertur à Clericato *de Sacram. Matrim. decis. 15. n. 27. seqq.* Clem. VIII. Paul. V. Urb. VIII. Innoc. X. & novissimè anno 1720. Clemens XI. asserere autem tot & tantos Pontifices in re tantî momenti errasse prorsus temerarium & periculosum esse viderur.

*Objic. 1.* Matrimonium Ratum Jure Naturali, vel saltem Divino, est contractus insolubilis: ergo nihil in eo potest auctoritas humana, quod *DEUS conjunxit, homo non separet. Matth. 19. 2.* Matrimonium Ratum non differt substantialiter à consummato, nam *nuptias non concubitus, sed consensus facit. l. 30. ff. de R. J.* Sed in consummato dispensare nequit Papa: ergo. 3. Innoc. III. in *c. 14. de convers. conjug.* dicit, Matrimonium *de presenti contractum viventibus personis in nullo casu posse dissol.*

*dissolvi, nisi fortè secus fieret ex revelatione Divina.*  
 4. Innoc. VIII. & Adrian. VI. ingenuè fassi sunt, se dispensare non posse: ergo. *R.* Retorquendo imprimis hæc omnia in Professione Religiosa, & actuali tot Pontificum dispensatione. In forma ad 1. *dist. antec.* Est insolubilis Jure Naturali, ac saltem Divino, conditionato tantùm, nisi nempe DEUS, in cujus dominio sunt corpora humana, & eorum jura quæsitâ, dederit Pontifici tanquam suo in terris Vicario potestatem dissolvendi. *C. ant. absoluto. N. ant.* Ad 2. *N. Conf. & parit.* non absoluta indissolubilitas Matrimonii consummati fundatur in significatione conjunctionis Christi cum Ecclesia, vel unionis hypostaticæ cum natura humana, quæ conjunctio est insolubilis: econtra conjunctio Christi cum anima fidei per gratiam & charitatem; quam conjunctionem significat Matrimonium Ratum, est solubilis, videlicet per peccatum mortale. Ad 3. Innoc. III. id ibi non dicit assertivè, sed per modum rationis dubitandi, præmittens, *et si possit videri;* quâ tamen nihil motus ipsemet statuit Professione Religiosa, adeoque in aliquo casu sine speciali revelatione DEI, potest dissolvi Matrimonium Ratum. Vel dic, Pontificem insinuare duntaxat voluisse, quòd per mutuum conjugum dissensum dissolvi nequeat. Ad 4. fassi sunt, se dispensare non posse ob defectum causæ, quæ ipsis non videbatur sufficiens. *transf. (necdum enim satis probata est hæc confessio) ob defectum potestatis. N. ant. & conf.*

6 Hucusque locuti sumus de Matrimonio valido: si enim invalidè esset contractum, sive Ratum sive Consummatum, necessariò deberet fieri dissolutio;

io, vel separatio conjugum (si nollent impetrata dispensatione illud restaurare, vel cohabitare instar fratris & sororis) quam tamen publicè & sine auctoritate Judicis Ecclesiastici, probatò plenè impedimentò nullitatem declarantis, facere prohibentur ipsi conjuges, licèt, postquam impedimentum ipsis innotuit, occultè teneantur à thoro separationem instituire

Dico 3. Divortium, idque perpetuum (manente vinculo Matrimonii) ita ut aliud contrahi non possit, regulariter instituire licet conjugi innocenti propter alterius, viri aut fœminæ, ut ut invitæ vel reconciliationem petentis, fornicationem seu adulterium, h. e. propter copulam carnalem perfectam cum alio aut alia habitam, satisque cognitam. Ita omnes tum ex Jure Naturali, quod non adstringit innocentem alteri, fidem violanti, & fœdus, quo conjuges debent esse *duo in carne una Gen. 2.* rumpenti, tum ex Divino Christi Domini *Matth. 5. & 19.* tum ex Ecclesiastico *c. 4. 5. §. h. t.* Dixi 1. *instituire*, nempe propria auctoritate, si tamen publicè vellet divertere, vel nocentem domo expellere, deberet adulterium esse notorium publicè, vel, si esset occultum, coram Judice Ecclesiastico probari, & divortium peti. *c. 4. h. t. c. 9. de Sponsal.* Dixi 2. *Innocenti*: nam pars adulterii rea non potest divertere, si tolleretur, imò, licèt dimissa sit, semper tenetur redire ad consortium Matrimoniale, quodcumque innocens petierit. Dixi 3. *Satis cognitam*, h. e. saltem moraliter certam, vel publicè, vel privatim, vel per legitimam probationem in Judicio: ad quam probationem vel certitudinem efficiendam,

dam, cum adulteria perpetrari soleant in occulto  
 atque ideo difficilis sint probationis, sufficientes  
 præsumptiones violentæ, in indiciis delicto valde  
 vicinis & ordinariè conjunctis fundatæ, ut si quis  
 aliàs suspecta, deprehendatur sola cum solo, de  
 nocte, & in loco ad peccandum apto. Imbr  
 tant DD. in c. 12. de Præsumpt. cum Covarr  
 & Farinac. Prax. Crim. de delict. carn. quod ofe  
 la, tactus impudici &c. quamvis se solis non ag  
 parentur adulterio ad divortium sufficienti, in qu  
 busdam tamen circumstantiis possint fundare  
 lentam præsumptionem adulterii, & sufficere,  
 non ad condemnationem criminalem, saltem  
 divortium. Dixi 4.

*Regulariter*; nam nec ob adulterium semper  
 conceditur divortium, uti 1. si adulterium  
 fuit formale, h. e. non scienter vel non liberè  
 commissum, ut si maritus cum alia, quam bona  
 credebat suam esse conjugem, concubuit: si  
 justis ex causis putavit, maritum suum jam esse  
 mortuum, & alteri nupsit: si per violentiam  
 oppressa &c. an verò hoc etiam procedat, si  
 metum gravem fuit adacta, disputatur: mihi  
 stato rigore probabilior videtur affirmativa; qu  
 talis metus non tollit peccatum coram DEO,  
 insuper jus divertendi, utpote non solum Jure  
 clericali, à quo observando excusare possent  
 tus, sed etiam Jure Divino & Naturali est con  
 sum: rectè tamen ex charitate non dimit  
 uxor talem metum passa. 2. Si adulterium  
 lata indè injuria ab innocente adulterii con  
 fuit remissa vel expressè, vel tacitè, petendo  
 reddendo debitum conjugale amplectendo, ois  
 lando

lando, aut alia familiaritatis vel amoris signa specialia exhibendo, v. g. per jocos, lusum &c. 3. Si una pars alteri dedit causam adulterii saltem indirectè, v. g. diu denegando debitum conjugale, consentiendo, vel non impediendo, cum facile posset, adulterium, illud suadendo &c. 4. Si postea etiam prius innocens labatur in adulterium, & fornicetur apertè vel occultè, quia paria delicta mutuâ compensatione tolluntur. *c. 4. 5. & 8. h. t. c. fin. de adult.* Id quod probabilius etiam procedit, si divortium prius per sententiam Judicis fuisset factum. Covarruv. uterque Barbof. Gonzal. Clariss. P. Böckn *ad h. t. n. 28.* me citato, contra Panormit. Sanch. Guttier. & Laym. quia, sicut ipsum adulterium & Jura, ita & sententia Judicis, non absolutè tribuit jus divertendi, sed solum conditionatè, nisi nempe & innocens postea simile delictum committat, & pariter violet fidem conjugalem, fiatque nocens & reus.

*Objic. 1.* Si adulterium præbeat causam instituendi divortium perpetuum, seu per totam vitam, ita ut nunquam teneatur innocens recipere nocentem, licet supplicet, & reconciliari seriò petat, uti communissimè docent Auctores, licebit utrique conjugì mutare statum, & ingredi Religionem: sed hoc videtur falsum; cum sic ponatur impedimentum, ut ipsis nec liceat unquam uti Matrimonio, & cohabitare, quod videtur repugnare Matrimonii naturæ: ergo. 2. In *c. 3. de adult.* habetur, *quòd si mulier dimissa egerit penitentiam, & voluerit ad virum suum reverti, debet iste, sed non saepe, recipere peccatricem.* ergo.

3. Christus solummodo viris dedit potestatem dimitt-

mittendi uxores propter fornicationem. *Matth.*  
 5. & 19. ergo uxoribus id non licet. 4. Separatio  
 conjugum non potest fieri propria auctoritate  
 & sine iudicio Ecclesiæ. *c. 3. h. t.* ergo innocens  
 non potest propria auctoritate divortium instituere,  
 cum in propria causa sibi jus diceret. *ad 1.* Utrique non  
 licet, sed solum innocenti, hoc ipso quod perpetuo possit  
 nocentem excludere à thoro, ut plerique docent, & merito.  
 Nocenti verò, quia semper paratus esse debet ad revertendum,  
 si exigatur, non licet ponere impedimentum, quoad  
 reconciliationem, aut non impetrat licentiam ab innocente  
 mutandi statum. *Ad 2.* Per illud *debet* non intelligitur  
 debitum *necessitatis*, sed *honestatis*, vel, si certo  
 continentie periculo exponatur, & viam per reconciliationem  
 nullum imminet grave incommodum, etiam *charitatis*.  
*Ad 3.* Christus fuit solum interrogatus de viris: cum verò  
 eadem ratio violatæ fidei conjugalis pugnet pro fœminis,  
 etiam his licet se separare à viris quoad thorum,  
 quod etiam satis expressit S. Paulus *1. Cor. 7. c. 2. 4. 5. h. t.*  
 atque DD. omnes agnoscunt. *Ad 4.* Distinguitur inter  
 separationem quoad vinculum propter impedimentum  
 dirimens, de quo loquitur *c. 3. cit.* & hæc necessario fit  
 auctoritate iudicis Ecclesiastici; atque inter separationem  
 quoad thorum, quam pro foro interno licet propria  
 auctoritate instituere, imò & pro externo, si adulterium  
 est publicè notorium. *c. 4. h. t. & c. 9. de Sponsal.*

9 Dico 4. Divortium temporale, nimirum  
 quamdiu durat causa, quoad thorum & contra  
 bita;

pitationem licet instituere innocenti ex sequen-  
 tibus causis. 1. Ob adulterium spirituale, seu  
 lapsum unius in hæresim, vel apostasiam à tota fi-  
 de Christiana, c. 6. & 7. h. t. 2. Ob periculum ani-  
 mæ, can. 5. caus. 28. q. 1. & c. 2. h. t. ut si unus con-  
 jugum compartem vehementer instiget ad grave  
 peccatum v. g. sodomiam, apostasiam, veneficium,  
 furtum &c. non tamen, si conjunx sit quidem sce-  
 leratus, compartem tamen non incitet, ad scele-  
 ra. 3. Ob periculum vitæ, vel corporis, ut si unus  
 struat insidias vitæ alterius, si meritò timeat in-  
 fectionem ex contagioso alterius morbo, v. g. le-  
 pra, lye Venerea &c. 4. Ob sævitiem v. g. ma-  
 riti, nimis crudeliter tractantis vel verberantis  
 conjugem. per c. 8. & 13. de restit. spol. si peri-  
 culum sit in mora, statim propria auctoritate fuge-  
 re potest uxor, ut nempe evadat in tempore pe-  
 riculum, si nempe ex circumstantiis vel minis haud  
 vanè metuit immoderata verbera, percussionem  
 sanguinolentam, vulnus, vel mutilationem &c.  
 præsertim si fœmina sit nobilis, debilis, aut aliàs  
 morigera; nec tenetur redire, nisi vir credatur  
 esse placatus, aut sufficienter caveat de non offen-  
 dendo vel lædendo per fidejussores, pignora, vel  
 saltem per juramentum; si tamen propter impro-  
 bitatem viri non satis confidi possit ejus juramen-  
 to, hæc cautio non censetur idonea, & uxor marito  
 restitui non debet, uti nec, si fidejussoria, vel pi-  
 gnorantia credatur non suffectura. Et hæc cau-  
 tiones adhiberi debent etiam in casu, quo uxor  
 nondum fugit, querelas tamen apud Judicem  
 deponit de sævitiâ viri, & suo periculo, idque sa-  
 tis probat. Poterit etiam Judex alio fræno cogere

cere insolentiam viri. §. Probabiliter etiam  
valde molestanti cohabitationem, v. g. propter  
perpetua jurgia, discordias, rixas, ex unius  
veterata improbitate non facile cessaturas. DD.  
cum Sanch. *de Matrim. l. 10. d. 18. n. 11.* qui  
indè periclitatur salus animæ & corporis. Sed  
opus est auctoritate Judicis Ecclesiastici, sicut  
in præcedentibus causis, ubi in mora non est pe-  
riculum, & causa non notoria, scilicet ad  
evitandum scandalum. *Objic.* Christus *Matth. 5.*  
*& 19.* propter solam fornicationem, seu carnalis  
adulterium, permisit divortium. Idem videtur  
statuere *can. 22. caus. 32. q. 5.* ergo propter alias  
causas non est licitum. *R.* Christus & *can. 22.*  
loquuntur solum de divortio perpetuo: per hoc  
autem non excluderunt divortia temporalia et  
aliis causis instituenda.

IO Quæres, apud quem ex conjugibus divortium  
separatis, & cujus sumptibus, alendi sint liberi  
*R.* 1. Apud eum, & expensis illius, qui seclusus  
delictò & divortio tenebatur ad expensas educa-  
tionis. *R.* tamen 2. In pœnam delicti per senten-  
tiam Judicis auferendæ sunt proles à delinque-  
nte, & apud infontem educandæ, nutriendæ autem  
expensis delinquentis, modò tantas habeat fi-  
cultates, licet seclusò delictò non fuisset obliga-  
tus. *Auth. Pater C. divortio facto. Nov.*

117. n. 7. Vid. latius Sanchez  
*d. l. 10. d. 20.*



TITU.

## TITULUS XX.

*De Donationibus inter Virum &  
Uxorem, & de Dote post divor-  
tium restituenda.*

### SUMMARIUM.

1. *Donatio inter virum & uxorem: dos: & contra-dos quid.*
2. *Donatio inter conjuges an & quomodo sit invalida.*
3. *Dos, & contra-dos, soluto quoad vinculum Matrimonio cui cedat.*
4. *Uti & bona paraphernalia, communia, acquisita, Morgengeba, & dotalium.*
5. *Dotem, vel donationem propter nuptias, institutô propter adulterium divortio, lucratur Pars innocens regulariter.*

**D**onatio inter virum & uxorem vocatur, quando vel vir uxori, vel uxor viro, durante Matrimonio aliquid dat cum animo transferendi dominium. Si id fiat ex mera liberalitate, dicitur *gratuita*, & est propriè dicta donatio: si ex alia causa, v. g. remunerationis meritorum, gratitudinis ob beneficia, mortis &c. appellatur *remuneratoria, antidotalis, mortis causâ* &c. & in sensu stricto donatio non est. *Dos*, obiectivè sumpta, *Heurath-Gut/ Braut-Schatz* est pecunia vel alia res pretio æstimabilis, quam uxor viro ad sustinenda Matrimonij onera, nempe

Hh 2

ad

ad alendam uxorem, liberos, & familiam, affec-  
 Communis ex l. 10. ff. & l. 20. C. de jur. dot. Si  
 res illa jam fuit tradita, vocatur dos *constituta*  
 si provenit à patre, qui ante omnes tenetur dotare  
 filiam, avo, vel alio ex ascendentibus paterna  
 nuncupatur *profectitia*, si ex bonis maternis, ve  
 ipsius uxoris, vel extranei, *adventitia*: si constituta  
 in parata pecunia, vel in alia re certò pretio taxat  
 ta, vocatur *æstimata*: si in re immobili, certò pre  
 tiò non taxata, *inæstimata*. Dotis in pecunia ve  
 re fungibili consistentis, & æstimatæ æstimatio  
 venditionem faciente (quæ hoc operatur, ut sol  
 tò Matrimonio pretium restituatur, non res in  
 viduo) dominium plenum est penes maritum in  
 æstimatæ autem (vel æstimatæ quidem, at non  
 æstimatione venditionem faciente) dominium na  
 turale est penes uxorem, l. 30. C. de Jur. dotum  
 civile autem dominium, quod consistit in admini  
 stratione bonorum dotalium, jure vindicandi, &  
 facultate percipiendi fructus (salvâ tamen bono  
 rum substantiâ, & inalienabilitate) penes mar  
 tum. Doti correspondet *contrados*, seu *domotio*  
 propter nuptias, *Widerlag* & est id, quod ma  
 ritus, vel alius ejus nomine, promittit vel consti  
 tuit uxori in compensationem & securitatem do  
 tis, atque de Jure Communi deberet exæquari  
 dotem. *Auth. equalitas C. de pact. conv. Nov. 97.*  
*6. 1. 2. Nov. 119. c. 1.* Debet tamen attendi con  
 suetudo locorum, vi cujus opifices sæpe aliud pro  
 contradote non constituunt quàm artem vel pecu  
 tiam suam. Regulatur ferè in omnibus, sicut  
 dos ejusque dominium civile, at sine usufructu  
 si consistat in re immobili, pertinet ad uxorem  
 per

per §. 3. *Inst. de donat. l. ult. C. de donat. ante nupt.*

Dico I. Donatio propriè dicta notabilis inter conjuges, non Principes, non collata in tempus mortis, qua donans fit pauperior, & donatarius locupletior, de Jure Communi est invalida in tantum, ut semper pro libitu revocari possit, licèt non revocata in vivis confirmetur per mortem, & evadat irrevocabilis. Ita plerique ex *l. 1. 2. 3. 5. 7. 9. 11. 15. 25. 31. 33. 40. 42. & c. ff. h. t. & c. fin. eod.* Quæ confirmatio per mortem retrotrahitur ad tempus donationis factæ. per *l. 25. cit.* ita ut fructus rei donatæ & traditæ ab eo tempore cedant conjugi donatario. Si tamen res donata excederet 500. solidos, quoad excessum, si donatio esset facta sine insinuatione apud Judicem, non confirmaretur per mortem. *Objic. 1.* Si maritus repudiat hæreditatem vel legatum in gratiam conjugis, ut huic obveniat: item si uxori remittit usuras dotis promissæ, non tamen traditæ, repudiatio & remissio valet irrevocabiliter. *l. 5. cit. §. 13. 14. & l. 54. ff. h. t.* Sed talis repudiatio (vel remissio) est donatio, quia transfert maritus in conjugem jus & dominium legati, utpote quod statim post mortem legantis absque traditione fit legatarii: dein *l. 3. §. fin. ac l. 4. ff. eod.* dicitur de marito, qui rem sibi donandam donari jubet uxori, quod idem faciat, *ac si rem acceptatam, & suam factam, uxori dedisset.* 2. In *l. Papinianus 23. ff. eod.* habetur, quod hæres mariti nequeat conveniri super eo, quod maritus promisit per stipulationem, & sic verbaliter donavit uxori, licèt *durante voluntate decesserit: ergo per mortem*

Hh 3

con-

conjugis non confirmatur donatio, saltem verbalis, quam traditio non est secuta. *¶ ad 1. N. con-*  
 quia maritus nondum est factus dominus hereditatis, vel legati, vel usurarum dotis promissæ, & sic repudiando vel remittendo non fit pauper; nam etiam legati dominium non acquiritur completè ac absolutè per mortem legantis, sed solum inchoativè & conditionatè, si legatum acceptum priùs. Illa jussio, de qua loquitur *l. 3. & 4. c. in-*  
 involvit virtualiter duos actus, quorum uno citè acceptatur donatio pro se, & altero transferretur in uxorem, & sic res vel jus jam absolutè acquisitum amittitur, atque jubens fit pauper. *Ad 2. Illa l. 23. est correctæ per Nov. 162. c. 1. pr. & §. 1.*

- 3 Dico 2. Solutio Matrimonio quoad vinculum nempe per mortem unius, vel per ingressum in Religionem, vel propter detectum impedimentum dirimens, dos redit ad uxorem, vel, si ipsa mortua sit, ejus hæredes, imprimis ad liberos, si forte reliquit (salvò tamen beneficiò competentie & bonis dotalibus viro competente) è contra donatio propter nuptias ad maritum, & si is maritus sit, ad ejus hæredes, imprimis liberos; nisi nimirum obstant vel aliud exigant pacta dotalia vel consuetudo, aut statutum loci. *Comm. exc. 1. c. fin. h. t. l. 11. seqq. ff. l. 2. 7. & fin. C. de solutõ Matrim. Auth. aequalitas C. de pact. conju- tam super dote &c. cum sine Matrimonio dos donatio propter nuptias, esse non possint. c. 2. h. t. §. 12. Inst. de nupt. Dixi 1. Propter detectum impedimentum; si nempe illud latuit etiam conjugibus; si enim scienter & mala fide contraxerit*

Matrimonium, dos & donatio propter nuptias cederet fisco in pœnam. *l. 4. C. de incest. nupt.* nisi minores contraxissent, & post legitimam ætatem statim recessissent ab invicem. Dixi 2. *Salvò tamen beneficiò competentia* &c. vi cuius vir, & ejus liberi, non tenentur in restituenda dote ad plus, quàm salva sustentatione necessaria possunt. *l. 12. l. 14. ff. solut. Matrim.* quo modo compensatur viro privilegium, & hypotheca, quam uxor (ejusque hæredes) habet in omnibus mariti bonis quoad sua dotalia. *l. 30. C. de jur. dot.* Sed fortè *Objic.* Dos profectitia revertitur ad dotantem (& adventitia ad constituentem) *l. 4. C. solut. Matr. & l. un. §. 13. C. de rei uxor. act.* ergo non redit ad uxorem. R. Olim quidem dos *profectitia*, quæ fuit à patre constituta filiæ nondum emancipatæ, revertebatur ad patrem, sed hodie, postquam per elocationem in Matrimonium emancipantur filiæ vi consuetudinis, cessat dos *profectitia*, & redit ad uxorem. *Adventitia* autem solùm tunc revertitur ad dotantem, quando is expressè hoc stipulatus est, ut habetur *§. 13. l. cit.*

Quæres, an etiam bona paraphernalia, Morgengeba, dotalitium, bona communia, & acquæstus, sint restituenda uxori solutò Matrimonio? Antequam respondeam, explico hos terminos; *paraphernalia* (*das zugebrachte Gut*) seu ultradotalia, sunt illa bona, quæ uxor habet ultra vel extra dotem: si marito tradidit administranda cum usufructu, in utriusque & familiæ utilitatem convertendo, & à se revocabili, sine titulo dotis, vocantur simpliciter *Paraphernalia. l. 8. & fin. C. de pact. conv.* si autem ea, & usumfructum, sibi uxor

reservavit cum administratione, *Receptitia* dicitur  
 tur. *Morgengeba*, seu *Morgenatica*, dicitur  
*Matutinale*; *Morgengab* / est id, quod maritus  
 (plerumque Nobilis) altero die nuptiarum  
 conjugii propter creditam sibi pudicitiam, vel  
 remunerationem delibatae virginitatis: & de  
 dono saepe convenitur (etiam apud plebeios)  
 per pacta ante initum Matrimonium. *Dotalitium*  
*Wittumb* / *Leib-Zucht* / *Leib-Geding* / *Witt*  
*Sitz* / licet quandoque in alia significatione ac-  
 piatur, est ususfructus, quem maritus in eventu  
 mortis suae constituit in bonis suis uxori in com-  
 pensationem dotis vel ad meliorem sustentationem.  
*Bona communia* appellantur, quae stante Ma-  
 trimonio utrique conjugii junctim obvenerunt,  
 ex donatione, hereditate, legato &c. intuitu  
 usque, vel per negotiationem utriusque pecuniam  
 aut bonis exercitiam, vel communi & ferè aequè  
 industria, labore, studio, parsimonia utriusque  
 utri fit apud quosdam opifices & mercatores. *Ac-*  
*quastus*, *Errungenes Gut* / sunt lucra constituta  
 Matrimonio acquisita, sive unius seu utriusque  
 conjugis industria, labore, negotiatione &c.  
 communi opera sunt acquisita, ferè coincidunt  
 cum bonis communibus. Jam §. 1. Paraphra-  
 ram specificè sumpta, quam *Receptitia*, vel  
*Morgengeba*, certè restitui debent uxori, ejusque  
 haeredibus, quia pleno jure ad uxorem pertinet.  
 §. 2. Etiam dotalitium ei debetur, sed ita, ut do-  
 tem repetere ab haeredibus mariti prohibeatur.  
 Dotalitio frui velit, nisi aliud per pacta sit con-  
 ventum, vi quorum, vel statuti, pro dotalitio  
 tubinde uxori cedit donatio propter nuptias  
 bii

die *Widerlag*. §. 3. Ex bonis communibus  
 media pars cedit uxori ejusque hæredibus. *c. 2.*  
*h. t.* Idem tenendum de *Acquæstibus* communi  
 vel negotiatione, vel industria, donatione aut hæ-  
 reditate junctim ab utroque acquisitis, ut suadet  
 par ratio, æquitas, & multorum locorum con-  
 suetudo; quamvis pacta dotalia, statutum, vel con-  
 suetudo particularis loci aliud exigere possint. Si  
 tamen unius tantum operâ, vel unius negotiatio-  
 nis & pecuniis, vel hæreditate &c. uni tantum  
 relicta acquisita sunt, §. 4. illos pertinere omnes  
 ad talem conjugem, etsi uxor fuerit, quæ proin-  
 de illis liberè disponere potest, vel ejus hæredes:  
 quamquam in dubio de Jure stet præsumptio, om-  
 nes acquæstus & lucra constante Matrimonio ac-  
 quisita esse à marito, & ad hunc pertinere. *l. 51.*  
*ff. h. t.* Nisi nempe aliud habeat consuetudo, vel  
 statutum loci. Quid in Bavaria de his acquæstu-  
 bus statutum sit, maximè quando unus conjugum  
 decedit sine liberis, vid. *Statuta Bavar. Landts*  
*Recht tit. 1. art. 1. 4. 10.*

Dico 3. Solutò Matrimonio tantum quoad tho-  
 rum & cohabitationem, seu factò divortio, pro-  
 pter unius adulterium, innocens non solum recu-  
 perat dotem, vel donationem propter nuptias,  
 quam attulit, sed etiam lucratur nocentis dotem  
 vel donationem propter nuptias, at non nisi per  
 sententiam Judicis, nisi adessent liberi partis adul-  
 teræ sive ex hoc sive ex alio Matrimonio. Text.  
 & DD. in *c. 1. & 4. h. t. l. 8. §. 4. 5. C. de repud.*  
*Noy. 117. c. 8. 9.* Dixi I. *Dos*; non autem amit-  
 tuntur paraphernalia; hæc enim in *d. c. 4.* per vo-  
 cem *dotale* non intelliguntur, sed vel dona-

tio propter nuptias, vel pretium & æstimatio dotis: de Jure Bavarico uxor adultera amittit etiam Morgengebam, & alia donata à virò, item medietatem acquæstum, si aliàs ipsi deberetur. *Dicitur* 2. *At non nisi per sententiam*; quia amissio dotis &c. est pœna: pœna autem privativa non incurritur ante sententiam. Id concedo, quòd per innocens possit retinere dotem, quæ ipsi tradita est, absque sententia Judicis, sèque tueri exceptione adulterii adversùs adulteram, fors repentem. *Dixi* 3. *nisi adessent liberi*: in homine enim existentia proprietatis dotis, vel donationis propter nuptias, cederet liberis, innocenti autem solum ususfructus. *Nov. cit. c. 8. §. 2.* *Dixi* 4. *Propter adulterium*; si enim absque delicto unius fieret divortium, procedunt ea, quæ in antecedenti Assertionem diximus. per *c. 1. b. t. & communem DD.* Cæterùm si dos vel donatio propter nuptias non esset constituta, caperetur omnia bonorum pars quarta ab innocente. *l. penult. §. 1. & 2. C. de Repud.*

## TITULUS XXI.

*De Secundis Nuptiis.*

## SUMMARIUM.

1. *Secunda nuptia quid: & quæ illorum pœna*
2. *Secunda nuptia sunt licita;*
3. *Modo satis constat de morte prioris conjugii*
4. *An, & quæ pœna secundarum nuptiarum pœna abrogata.*
5. *An secunda nuptia sint benedicenda.*

Per

**P**er secundas nuptias intelligitur non modò  
 Matrimonium secundò, sed etiam tertio,  
 quartò, & toties, quoties per mortem  
 solvitur, contractum. Jus Civile secundas nu-  
 ptias, præsertim in fœminis, odit, & propterea in  
 binubas statuit varias pœnas, maxime si intra an-  
 num luctûs nubere alteri viro: quas inter aliqua  
 in odium secundarum nuptiarum statutæ sunt, &  
 propriè rationem pœnæ habent, uti infamia, inca-  
 pacitas ad omnem hæreditatem vel legatum ca-  
 piendum ab alio, quàm à viro: amissio omnium  
 bonorum titulò lucrativò à priori marito acqui-  
 sitorum, quæ proin viri demortui consanguineis  
 cedunt: & negata potestas marito novo aliquid  
 relinquendi ultra tertiam bonorum suorû partem.  
 Aliæ autem spectant favorem liberorum, si qui ad-  
 sunt ex priore Matrimonio, secus, evanescent, &  
 propriè propterea pœnæ non sunt, & aliqua, ni-  
 mirum tres primæ, quas recensebimus, maritum  
 æquè, ac uxorem, ad secunda vota transeuntem  
 afficiunt. Sunt autem sequentes. I. Transiens ad  
 secunda vota, sive intra sive post annum luctûs,  
 amittit proprietatem, quæ reservatur liberis prio-  
 ris Matrimonii, omnium bonorum à priore conju-  
 ge acquisitorum titulò lucrativò, quamvis ipsi ma-  
 neat eorum ususfructus ad dies vitæ. *l. 3. C. h. t.*  
 Idem est de bonis, quæ obtinuit succedendo ab in-  
 testatò liberis, si eadem ex bonis defuncti mariti  
 profecta sunt. *Nov. 22. c. 46. §. 2.* Dein 2. pro-  
 hibetur vel per actum inter vivos, vel per ulti-  
 mam voluntatem, plus, quàm portionem filialem,  
 einen Kinds-Theil / conferre in novum maritum,  
 & quidem, si partes inæquales liberis prioris Ma-

trimonii obtingerent, non potest marito in fami-  
mam statuere. *l. 6. C. h. t.* 3. Siquid donasset li-  
beris primi thori, non posset revocare ex causa  
gratitudinis. *Nov. cit. c. 35.* ubi tamen excipitur  
duplex casus, nempe insidiarum in vitam, & in-  
piae injectionis manum in parentem. 4. Amittit  
tutelam vel curatelam liberorum prioris Matrimo-  
nii. *Nov. 94. c. 2. & c. 67. de appellat.* Item  
jus educandi dictos liberos. *l. 1. C. ubi pupilli edu-  
cari.* nisi nempe aliud habeat consuetudo, vel  
gant circumstantiae. per *l. cit.*

2. Dico I. Secundae nuptiae omnino sunt licitae  
etiam saeminis intra annum luctus, per se, modo  
satis constet de morte prioris conjugis: quod  
ordinaverit Jus Civile, quod in hac re non est atten-  
dendum, uti nec in foro Civili hodie attenditur.  
Assertio est certa non tantum ex Jure Naturali pro-  
pter periculum incontinentiae, quod saepe datur  
viduo vel vidua, & spem proles suscipiendae, sed  
etiam ex Jure Divino juxta illud S. Pauli *1. Cor.*  
*Si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult, nubet  
tantum in Domino.* & ex Jure Canonico. *c. 2. de  
ac universali Ecclesiae praxi.* *Objic.* S. Chryso-  
*can. 9. caus. 31. q. 1.* secundas nuptias vocat  
*nicationem honestam.* R. S. Chryf. teste gl. b.  
quitur de illo, qui vivente conjuge, per libellum  
tamen repudii dimissa, ducit aliam. Dein hoc  
sta fornicatio implicat. Dixi tamen, *modo satis  
constet de morte &c.* Sed hinc

3. Quaes, quomodo constare debeat  
morte prioris conjugis? R. Moraliter certum  
*c. 2. cit. & c. 19. de Sponsal.* quia alias datur per  
riculum adulterii, & Matrimonii novi nullitas  
con-

contrahendi. Moralís autem certitudo non habetur ex sola diuturna conjugis absentia, ut volebant Leges Civiles antiquæ. *l. 6. ff. de divort. & l. 7. C. repud.* sed per duos testes de visu, vel per unum fama communi, aut gravibus indiciis adiutum: per præsumptiones violentas, ut si constat, maritum interfuisse periculoso prælio, aut moratum in loco peste infecto, ac insuper diu nihil de eo auditum vel cognitum; per testimonium aliqujus Magistratús, vel Parochi defunctum se sepelivisse testantis &c. Si Parochus dubitet de sufficienti certitudine, non assistat sine recurſu ad Ordinarium; si re intellecta & iste dubitet aliquatiter, potest ad novas nuptias aspiranti pro cautela deferri juramentum credulitatis (non veritatis, & ideo malè vocatur suppletorium) quo asserat, se nec scire, nec credere, conjugem adhuc vivere.

*Objic. 1. In c. fn. v. si autem. Ut lite non contest.* plus non requiritur, quàm *ut de obitu verisimiliter præsumatur.* Et in *c. 19. cit.* dicitur, sufficere *certum nuntium*: sed unus nuntius, seu testis, & verisimilis præsumptio, non faciunt moralem certitudinem: ergo. 2. Licitum est in Moralibus sequi opinionem probabilem, imò etiam minùs probabilem: ergo. 3. Si requiritur moralis certitudo, tunc superveniente post contractum novum Matrimonium dubio debet illud statim dissolvi: sed hoc est falsum: ergo. R. ad 1. Ut evitetur antilogia Jurium, & periculum nullitatis novi Matrimonii, ac peccatorum, aliorumque incommodorum, Interpretes communiter per præsumptionem verisimilem intelligunt violentam, quæ facit moralem certitudinem. In *c. 19. cit.* certum

tum nuntium sumitur in *neutro genere*, ita ut significet certam relationem, non testimonium cuius certæ personæ. Ad 2. Licitus opinionis probabilis usus non est, quando Jus requirit moralem certitudinem, item quando agitur de gravi præjudicio tertii, uti contingit hic; quia novum Matrimonium cedit non solum in præjudicium grave prioris conjugis, fortè adhuc viventis, sed etiam in præjudicium prioris Matrimonii. Ad 3. *N. m.* tunc enim conjuges novi, vel ille, cui superest dubium, tenentur inquirere in veritatem, ac interim abstinere à petitione debiti conjugalis (licet hoc reddi possit non dubitanti propter possessionem bonæ fidei) si verò post adhibitam inquisitionem maneat dubium, debet illud, quatenus est practicum, deponi, ac illo deposito licita fit petitio, & redditio debiti. Si autem certa superveniret notitia, quòd vivat prior conjunx, debent utique secundum Matrimonium, utut bona fide contractum, dissolvi, & prius restaurari, atque cohabitari cum priori conjuge. Imò, etsi prior conjunx non amplius vivat nunc, vixit tamen tempore contracti secundi Matrimonii, & de hoc contractu istud tanquam nullum dissolvi, vel de novo contracti debet. Si ab initio fuit contractum cum dubio utriusque, neuter licitè petit vel reddit debetum; si unus dubitavit, is reddere quidem potest, non petere, nisi deponat prius dubium practicum.

4 Dico 2. Pœnæ in secundarum nuptiarum opum à Jure Civili statutæ per Jus Canonicum sunt abrogatæ. 2. Non verò statutæ in favorem liberos prioris Matrimonii, quæ propriè non sunt pœnæ. Pars 1. sumitur ex *c. penult. & ult. h. t.* licet

licet enim illi textus solum loquantur de infamia, communiter tamen à DD. extenduntur etiam ad alias pœnas propriè dictas; quia in his datur eadem ratio in *dict. cc.* expressa, nempe libertas Matrimonii secundi, ab omni Jure permitti, & evitatio incontinentiæ. Excipiunt tamen casum, quo vidua intra annum luctûs fornicatur, & sic subjicitur (nempe post sententiam Judicis, saltem declaratoriam) pœnis, quibus à Jure Civili puniuntur intra annum luctûs transiens ad secundas nuptias. *Nov. 39. c. 2. §. 1.* Pars 2. colligitur inde, quia nullibi reperitur in Jure Canonico, hos favores liberis esse denegatos. Quod etiam pœnæ secundi generis, & impropriæ, aliquo modo restringant libertatem Matrimonii, nihil facit, quia solum restringunt libertatem inordinatam, & anorem cæcum erga novos thori consortes, ac principaliter consulunt ex æquitate naturali orbis parente liberis.

Dico 3. Secundæ nuptiæ (vel potius personæ 5 eas contrahentes) non debent benedici à sacerdote assistente vel conjungente. *c. 1. & 3. h. t.* quod prohibetur non in detestationem nuptiarum, sed in reverentiam benedictionum, quæ si solennes sunt, uti & consecrationes, v. g. Virginum, Ecclesiarum, Altarium &c. eas, ne vilescant, iterari non vult Ecclesia. Vi consuetudinis tamen in multis locis benedicuntur, si viduus ducat foeminam nunquam nuptam, quæ nempe nunquam accepit benedictionem, licet ille acceperit: & in aliis quoque locis, si vidua ducat sponsum, qui nunquam accepit. Consulantur Ritualia & consuetudines Diœcesium.

Decre-